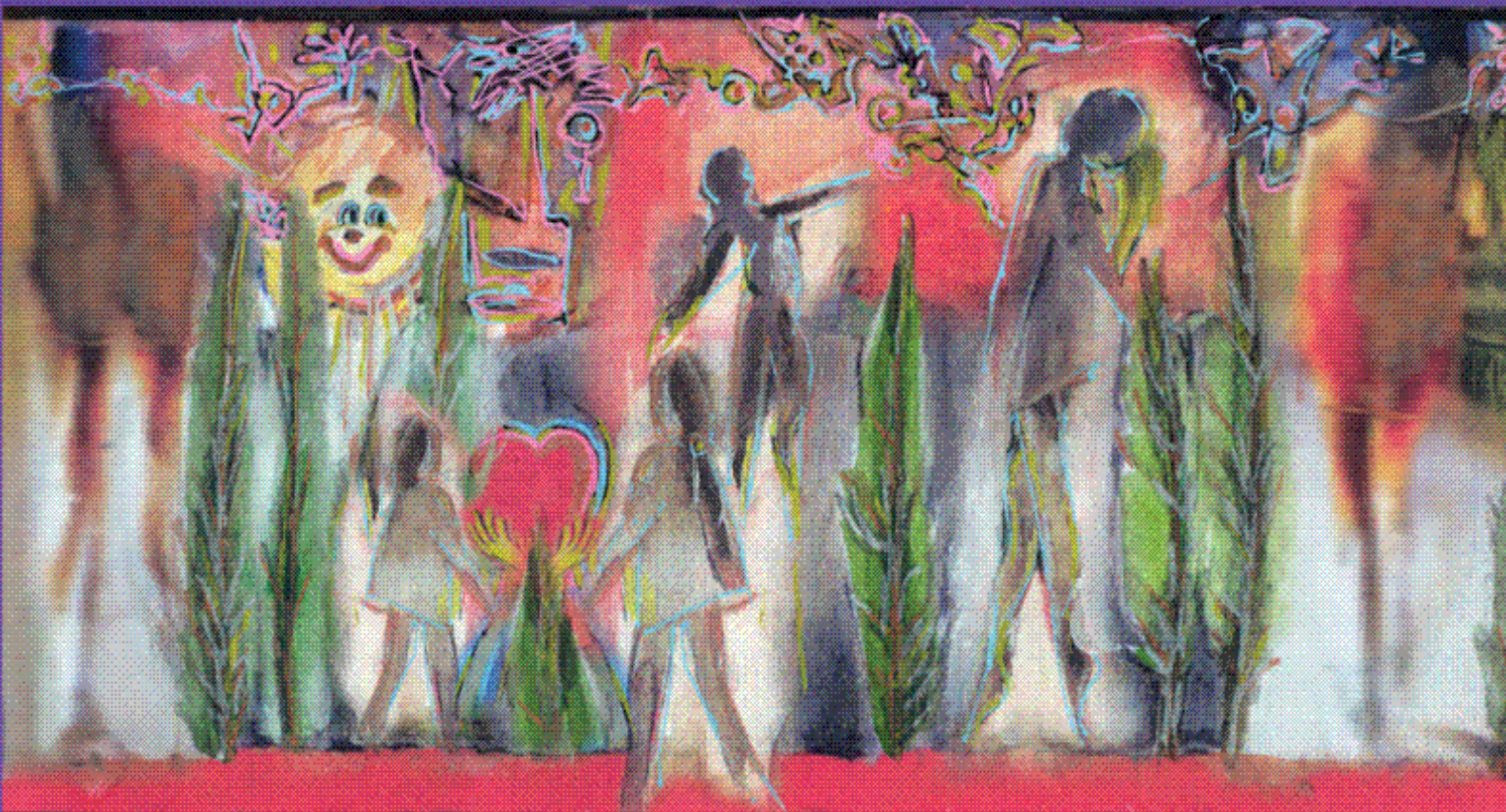

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
για Μαθητές
με Προβλήματα Ακοής
για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

ΑΘΗΝΑ 2004

ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ ΓΙΑ ΚΩΦΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

(Α' ΤΟΜΟΣ)

Έγκαιρη παρέμβαση - Νηπιαγωγείο - Δημοτικό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1

1.1.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ	1
1.2.	Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ/ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	2
1.3.	ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	3
1.4.	ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ	3
1.5.	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ	6
1.6.	ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	8
1.6.1.	Έγκαιρη παρέμβαση	8
1.6.2.	Περιβάλλον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης	9
1.6.3.	Διαθεματική προσέγγιση	10
1.6.4.	Βιωματική, επικοινωνιακή και ολιστική προσέγγιση στη διδασκαλία	11
1.6.5.	Επικοινωνιακή προσέγγιση	12
1.6.6.	Οι διαθεματικές ενότητες - διαθεματικά σχέδια εργασίας	12
1.6.7.	Φυσική και δομημένη μέθοδος διδασκαλίας - Η γλώσσα ως ολότητα -Σπειροειδής διάταξη της ύλης	13
1.6.8.	Εξατομικευμένα προγράμματα	14
1.7.	Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	15
1.7.1.	Ομιλία-κατανόηση / παραγωγή	15
1.7.2.	Ανάγνωση-γραφή: δυσκολίες για τα κωφά παιδιά	16
1.7.3.	Σχέσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη της γραφής και της ανάγνωσης	17
1.7.4.	Δυσκολίες στην ανάγνωση	17
1.7.5.	Δυσκολίες στη γραφή	21
1.7.6.	Ανάγνωση-γραφή: πρακτικές προσεγγίσεις	23

2. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ– ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ - ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΩΦΩΝ/ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

27

2.1.	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ	27
2.2.	Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	28

3. ΕΓΚΑΙΡΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

29

3.1.	Εισαγωγή	29
3.2.	Ο ρόλος της οικογένειας	29
3.3.	Σχεδιασμός προγράμματος Έγκαιρης Παρέμβασης - Εξατομικευμένο Οικογενειακό Πρόγραμμα	30
3.4.	Παράγοντες για μια επιτυχημένη πρώιμη παρέμβαση	31

4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

33

4.1.	Εισαγωγή	33
4.1.1.	Σκοπός	33
4.1.2.	Προγράμματα για την Εκπαίδευση των κωφών/βαρηκόν παιδιών προσχολικής ηλικίας	33
4.1.3.	Βασικές αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο Κωφών / Βαρηκόν	34
4.1.4.	Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων	34
4.1.5.	Περιβάλλον	35
4.1.6.	Αξιολόγηση	36
4.1.7.	Υποστηρικτικό υλικό για το διδάσκοντα	36
4.2.	ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ	36
4.2.1.	Αντιληπτική Προφορική Γλώσσα	36
4.2.2.	Εκφραστική Προφορική Γλώσσα	41
4.2.3.	Ανάγνωση	49
4.2.4.	Γραφή και γραπτή έκφραση	52
4.2.5.	Ακουστική εκπαίδευση	53
4.2.6.	Ομιλία	56
4.3.	ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ	60
4.4.	ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	60
4.4.1.	Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση	60
4.4.2.	Παρέμβαση στο οικογενειακό περιβάλλον - οικογενειοκεντρική συνιστώσα του νηπιαγωγείου κωφών/βαρηκόν	62
4.4.3.	Φυσικό περιβάλλον και αλληλεπίδραση	66
4.5.	ΠΑΙΔΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ	67
4.6.	ΠΑΙΔΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	67
4.7.	ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	68
4.8.	ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	69
4.9.	ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	70

5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΩΦΩΝ – ΒΑΡΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Α' ΜΕΡΟΣ)

71

5.1.	ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ	71
5.1.1.	Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος	71
5.1.2.	Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης	71
5.2.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	72
5.2.1.	Ειδικό σκοπό	72
5.2.2.	ΟΜΙΛΟΥΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ)	72
5.2.3.	ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ	72
5.2.4.	ΓΡΑΦΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	81
5.2.5.	ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	88
5.2.6.	ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	91
5.2.7.	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ	96

5.2.8. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	101
5.2.9. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας	102
5.2.10. Στόχοι και δραστηριότητες δια μέσου των υπόλοιπων μαθημάτων	102
5.2.11. Διδακτική μεθοδολογία	103
5.2.12. Η διδασκαλία της ανάγνωσης στα κωφά παιδιά	103
5.2.13. Αξιολόγηση	106
5.2.14. Διδακτικό Υλικό	106

5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΩΦΩΝ – ΒΑΡΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Β΄ ΜΕΡΟΣ) **108**

5.3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ	108
5.3.1. Σκοπός της Διδασκαλίας των Εικαστικών στους Κωφούς Μαθητές	108
5.3.2. Άξονες, Γενικοί Στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης	109
5.3.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ	111
5.3.4. Παράδειγμα Διαθεματικού Σχεδίου Εργασίας (Project)	113
5.3.5. Εργαστήρια Εικαστικών για το Δημοτικό	114
5.3.6. Προτεινόμενο Διδακτικό Υλικό για το Μάθημα των Εικαστικών Όλων των Βαθμί- δων	114
5.4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ	116
5.4.1. Σκοπός της Διδασκαλίας του Θεάτρου	116
5.4.2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης	117
5.4.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΕΩΣ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	119
5.4.4. Προτεινόμενο Διαθεματικό Σχέδιο Εργασίας	124
5.4.5. Διδακτικό Υλικό	124
5.4.6. Προτεινόμενα διδακτικά εγχειρίδια:	125
5.4.7. Εποπτικό υλικό:	125
5.5. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚ- ΠΑΙΔΕΥΣΗ	126
5.5.1. Διδακτέα ύλη	126
5.5.2. Μεθοδολογία	126
5.6. ΔΕΠΠΣ -ΑΠΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ	127
5.6.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος	127
5.6.2. Η ιστορία των κωφών	127
5.6.3. Η έρευνα της ιστορίας της ελληνικής κοινότητας	127
5.6.4. Θεματικό περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος	128
5.6.5. Πηγές για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος	128
5.6.6. Οδηγίες για το ωρολόγιο πρόγραμμα	128
5.6.7. Αρχές, μεθοδολογία, στρατηγικές, υλικά	129
5.6.8. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ	130

5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΩΦΩΝ – ΒΑΡΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Γ΄ ΜΕΡΟΣ) **139**

5.7. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟ- ΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	139
5.7.1. Εισαγωγή	139
5.7.2. Ειδικοί σκοποί	139
5.7.3. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες	140

**5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΩΦΩΝ – ΒΑΡΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Δ' ΜΕΡΟΣ)** **139**

5.8.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ «ΕΡΕΥΝΩ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΚΟΣΜΟ»	181
5.8.1.	Ειδικοί σκοποί	181
5.8.2.	Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες	181
5.8.3.	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚ- ΠΑΙΔΕΥΣΗ	196
5.8.4.	Προτεινόμενη υλικοτεχνική υποδομή	199
5.9.	ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ	201
5.9.1.	Εισαγωγή	201
5.9.2.	Γιατί μαθηματικά;	201
5.9.3.	Γλωσσικές δυσκολίες	202
5.9.4.	Μια ολιστική θεώρηση	202
5.9.5.	Επίπεδα κατανόησης	203
5.9.6.	Ενδεικτικές Δραστηριότητες για τα μαθηματικά Δημοτικού	204
5.9.7.	Συμπέρασμα	205

**6. ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ** **206**

6.1.	Διδακτικές αρχές που βασίζονται στη Δίγλωσση Εκπαιδευτική Προσέγγιση για Κωφούς μαθητές	206
6.2.	Προσαρμογές στο μαθησιακό περιβάλλον.	207

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **210**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΕΡΓΟ:

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ-ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
(2003ΣΕ04530072)

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: Λαμπροπούλου Βενέττα,
π.Αντιπρόεδρος Π.Ι.,
π.Πρόεδρος του Τμήματος Ειδικής Αγωγής Π. Ι.,
Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής Πανεπιστήμιο Πατρών.

ΜΕΤΡΟ: 1.1

ΕΝΕΡΓΕΙΑ: 1.1.4

«Αναβάθμιση και επέκταση του θεσμού της εκπαίδευσης
ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) στην Πρωτοβάθμια και
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» ΠΡΑΞΗ Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ: 1.1.4.α

ΔΡΑΣΗ Β':

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Μαρκάκης Εμμανουήλ,
Επίτιμος Ειδικός Πάρεδρος Ειδικής Αγωγής Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο

ΔΕΠΠΣ - ΑΠΣ
ΓΙΑ ΚΩΦΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΟΥΣ
ΜΑΘΗΤΕΣ

Α΄ ΤΟΜΟΣ
Έγκαιρη παρέμβαση
Νηπιαγωγείο
Δημοτικό

Μάρτιος 2004

Η ΟΜΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΚΩΦΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ:

Επιστημονική υπεύθυνη: Βενέττα Λαμπροπούλου

Έγκαιρη παρέμβαση: Άννα Λαλένη, Βενέττα Λαμπροπούλου

Νηπιαγωγείο: Παναγιώτα Ανδρικοπούλου, Βασιλεία Βενέρη, Άννα Λαλένη, Μάγδα Νικολα-ραΐζη, Μαριάννα Χατζοπούλου.

Δημοτικό

Ελληνική Γλώσσα: Κωνσταντίνος Ιωαννίδης, Μάγδα Νικολαράιζη, Σοφοκλής Πλιακοπάνος, Μάγδα Σαμαρά, Χατζηκακού Κίκα.

Εικαστική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου

Θεατρική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου, Τώνια Σταυροπούλου

Μελέτη Περιβάλλοντος: Μαρία Σαραντοπούλου

Φυσικές Επιστήμες: Μαρία Σαραντοπούλου, Χρυσάνθη Θρασυβουλίδου

Μαθηματικά: Βασίλης Αργυρόπουλος

Ιστορία: Κίκα Χατζηκακού

Κοινωνική και πολιτισμική ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών: Παρασκευή Κάτου

Γυμνάσιο

Ελληνική γλώσσα: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Ελληνική Λογοτεχνία: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Εικαστική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου

Θεατρική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου, Τώνια Σταυροπούλου

Ιστορία: Κίκα Χατζηκακού, Ρουθ Κυρτάτα

Κοινωνική και πολιτισμική ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών: Παρασκευή Κάτου

Νοηματική γλώσσα για όλες τις βαθμίδες:

Υπεύθυνος: Βασίλης Κουρμπέτης

Αξιολογητές:

Bency Wool, Τμήμα επικοινωνίας και εκπαίδευσης κωφών του Πανεπιστημίου City του Λονδίνου

Beppe Van den Bogerde (Hogeschool van Utrecht, Netherlands)

Άντζακας Γεώργιος, ΠΕ1

Ζαφειράτου Ελένη, ΠΕ4

Κάτος Παναγιώτης, ΠΕ4

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η Ειδική Αγωγή παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Το νομικό πλαίσιο, ιδιαίτερα όπως διαμορφώθηκε με τον νόμο 2817/2000 έχει εκσυγχρονιστεί και εναρμονισθεί με την Ευρωπαϊκή πολιτική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές ανάγκες μέσα στα κοινά σχολεία. Έχουν, επίσης, δημιουργηθεί αρκετές και διαφορετικές σχολικές δομές, όπως για παράδειγμα τα Τμήματα Ένταξης μέσα στα σχολεία της γενικής εκπαίδευσης, τα Ειδικά Σχολεία για διάφορες κατηγορίες μαθητών με ειδικές ανάγκες, τα Προγράμματα Συνεκπαίδευσης, τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, τα ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής, τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης των Μαθητών με Ειδικές Ανάγκες, κλπ. Ακόμα έχουν υλοποιηθεί πολλά προγράμματα ευαισθητοποίησης, επιμόρφωσης και εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη διδασκαλία μαθητών με διαφορετικές ειδικές ανάγκες.

Παρόλα αυτά όμως πολλά προβλήματα παραμένουν άλυτα, ενώ ανακύπτουν συνεχώς καινούρια με τη λειτουργία των νέων δομών ειδικής αγωγής και την αύξηση του πληθυσμού των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία της γενικής εκπαίδευσης. Η έλλειψη συγκεντρωτικών στοιχείων για το χώρο της Ειδικής Αγωγής είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα. Για παράδειγμα, σήμερα λειτουργούν στη χώρα πάνω από 300 σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής, για τις οποίες υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία. Ιδιαίτερα περιορισμένα είναι τα στοιχεία που αφορούν τους μαθητές και τις μαθήτριες με ειδικές ανάγκες, τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αλλά και τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων που παρακολουθούν. Η τελευταία έκθεση σχετικά με τη δομή και τον πληθυσμό της Ειδικής Αγωγής δημοσιεύτηκε το 1994 με βάση στοιχεία του 1989 (Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, 1994). Από τότε δεν έγινε καμιά συστηματική προσπάθεια χαρτογράφησης του χώρου της Ειδικής Αγωγής.

Η παραπάνω κατάσταση σε συνδυασμό με την ενεργητική και σημαντική προσπάθεια της Πολιτείας τα τελευταία χρόνια για αναδιοργάνωση και βελτίωση της Ειδικής Αγωγής, αναδεικνύει την αναγκαιότητα και τη σημασία της χαρτογράφησης. Η εκπόνηση και η υλοποίηση ενός σοβαρού προγραμματισμού ανάπτυξης του χώρου, προφανώς, απαιτεί γνώση σχετικά με τον πληθυσμό που εξυπηρετείται, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του. Η κατανομή των πόρων συνολικά και ειδικότερα, η ίδρυση νέων μονάδων Ειδικής Αγωγής, η επιλογή τύπων σχολικών μονάδων, η εξειδίκευση και η προετοιμασία κατάλληλων στελεχών προϋποθέτει τη χαρτογράφηση του χώρου της Ειδικής Αγωγής. Η χαρτογράφηση της Ειδικής Αγωγής είναι αναγκαία, επίσης, για οποιαδήποτε επιστημονική μελέτη που θα επιτρέψει έναν εθνικό σχεδιασμό για την Ειδική Αγωγή μακριά από μιμητισμούς, στηριγμένο στις πραγματικές ανάγκες, χαρακτηριστικά και δυνατότητες της ελληνικής πραγματικότητας.

Τα τελευταία χρόνια παγκόσμια αλλά και στη χώρα μας, έχει εδραιωθεί η άποψη πως όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ιδιαίτερη ανάγκη ή χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί την εθνική, πολιτισμική ή κοινωνική τους ταυτότητα, πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες μάθησης με τους υπόλοιπους μαθητές μέσα σε ένα σχολείο για όλους. Η παροχή ίσων ευκαιριών υπερβαίνει την ισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, περιλαμβάνοντας και τη διαφοροποίηση-προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος συνολικά. Η διασφάλιση, δηλαδή, της ύπαρξης ίσων ευκαιριών προϋποθέτει από τη μια την ενσωμάτωση των αρχών της Ειδικής Αγωγής σε αυτές του γενικού αναλυτικού προγράμματος, και από την άλλη, τη λήψη μέτρων ώστε να διασφαλίζονται οι ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών καθώς και οι συνθήκες για την επιτυχή εφαρμογή της ένταξης / συνεκπαίδευσης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Γενικής Εκπαίδευσης είναι ευέλικτα, ενώ παρέχονται παράλληλα και διαφοροποιημένα ή ειδικά ΑΠΣ για κάθε κατηγορία μαθητών με ειδικές ανάγκες, όπως συμβαίνει στις χώρες της Ευρώπης.

Στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι η Ειδική Αγωγή λειτουργεί οργανωμένα πάνω από 25 χρόνια, δεν έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα κατάλληλα αναλυτικά προγράμματα, που να ανταποκρίνονται στο σύνολο των ειδικών αναγκών των μαθητών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έντονη διαφοροποίηση του περιεχομένου αλλά και των στόχων διδασκαλίας στις διάφορες μονάδες Ειδικής Αγωγής ή την ανεπιτυχή προσπάθεια εφαρμογής του αναλυτικού προγράμματος της γενικής εκπαίδευσης. Οι παραπάνω συνθήκες θέτουν σε σοβαρή αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης Ειδικής Αγωγής στη χώρα μας. Ακόμη, αμφισβητείται, η ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση στο βαθμό που δεν εφαρμόζεται το ίδιο αναλυτικό πρόγραμμα σε όλες τις σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής.

Οι σύγχρονες συνθήκες εκπαίδευσης και ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες στο σχολείο, στην εργασία και συνολικά στην κοινωνία αναδεικνύουν επιτακτικά την ανάγκη για ουσιαστική και συστηματική προσέγγιση της εκπαίδευσης τους. Σήμερα, η Ειδική Αγωγή είναι διεθνώς ένας επιστημονικός χώρος και έχει απομακρυνθεί από τις προνοιακές-ιατροκεντρικές αντιλήψεις του παρελθόντος. Τα ερευνητικά δεδομένα της τελευταίας εικοσαετίας τεκμηριώνουν τις μαθησιακές ικανότητες των μαθητών με ειδικές ανάγκες και τις δυνατότητες εκπαιδευτικής, επαγγελματικής και κοινωνικής τους ένταξης στο βαθμό που δεχθούν κατάλληλη εκπαίδευση. Οι σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής δεν αποτελούν χώρο θεραπείας ή φύλαξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες, αλλά χώρο εκπαίδευσης και μάθησης. Όμως, για να είναι εφικτή η υλοποίηση μιας συστηματικής, επιστημονικής και κατάλληλης εκπαίδευσης, είναι απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων αναλυτικών προγραμμάτων, που να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε κατηγορίας αλλά και κάθε παιδιού στην ειδική αγωγή, ώστε να μπορεί να υλοποιείται η εξατομικευμένη εκπαίδευσή του.

Στο νόμο 2817/2000 της Ειδικής Αγωγής ορίζονται σαφώς οι κατηγορίες μαθητών που έχουν ειδικές ανάγκες και η υποχρέωση του σχολείου και της πολιτείας να εφαρμόσει ειδικά προγράμματα, μεθόδους και υλικό, ώστε να διευκολυνθεί η εκπαίδευσή τους στα πλαίσια κυρίως της γενικής εκπαίδευσης.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο εκπόνησε πρόσφατα Ενιαίο Διαθεματικό Πλαίσιο και νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Η προσπάθεια αυτή έγινε για να εναρμονισθούν τα Προγράμματα Σπουδών της γενικής εκπαίδευσης με τα καινούργια δεδομένα της κοινωνίας της πληροφορίας και της γνώσης, της πολυπολιτισμικότητας αλλά και της αναγνώρισης των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών και των δικαιωμάτων τους για ένταξη και ισότιμη εκπαίδευση σε ένα ενιαίο σχολείο.

Για πρώτη φορά στα προγράμματα αυτά γίνονται αρκετές αναφορές στους μαθητές με ειδικές ανάγκες. Παρόλα αυτά και ενώ δημιουργούνται κάποιες ευνοϊκές συνθήκες στο γενικό σχολείο, οι μαθητές με ειδικές ανάγκες χωρίς κατάλληλες προσαρμογές ή διαφοροποιημένα ΑΠΣ συναντούν τεράστια εμπόδια στην εκπαίδευσή τους.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ανταποκρινόμενο στις παραπάνω ανάγκες του χώρου της Ειδικής Αγωγής ανέλαβε την υλοποίηση ενός αρκετά φιλόδοξου προγράμματος με σκοπό α) την πλήρη χαρτογράφηση του χώρου της Ειδικής Αγωγής και β) τη μελέτη και εκπόνηση/προσαρμογή Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (ΑΠΣ) για διαφορετικές κατηγορίες μαθητών με ειδικές ανάγκες. Το πρόγραμμα αυτό εντάχθηκε στο 2^ο Επιχειρηματικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (2^ο ΕΠΕΑΕΚ) του ΥΠΕΠΘ και υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του 2003-2004. Λόγω της έλλειψης Συμβούλων και Παρέδρων στο Π.Ι. εξειδικευμένων σε διάφορες κατηγορίες Ειδικών Αναγκών, τον συντονισμό των ΑΠΣ για κάθε κατηγορία μαθητών ανέλαβαν ειδικοί του χώρου, κυρίως Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, οι οποίοι συγκρότησαν συγγραφικές ομάδες για κάθε κατηγορία ειδικών αναγκών.

Την ευθύνη για τη σύνταξη των ΑΠΣ για τους μαθητές με βαριά νοητική καθυστέρηση ανέλαβε ο κ. Σπυρίδων Σούλης, Επίκουρος Καθηγητής Ειδικής Αγωγής του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Τη σύνταξη ΑΠΣ για μαθητές με ελαφριά και μέτρια νοητική καθυστέρηση ανέλαβε η Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του ΠΤΔΕ του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Σταυρούλα Πολυχρονοπούλου. Την ευθύνη των ΑΠΣ για τους μαθητές με προβλήματα όρασης ανέλαβε η Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του ΠΤΝ του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Αθηνά Σιδέρη και των ΑΠΣ για τους μαθητές με κινητικές αναπηρίες η Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής των ΤΕΦΑΑ Αθηνών κ. Δήμητρα Κουτσούκη. Την ανάπτυξη ΑΠΣ

για τους μαθητές με προβλήματα ακοής ανέλαβε η υπογράφοσα, ενώ το ΑΠΣ για την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ο Σύμβουλος Ειδικής Αγωγής του Π.Ι. κ. Βασίλης Κουρμπέτης. Τα ΑΠΣ για παιδιά με αυτισμό ανέλαβε η Λέκτορας Ειδικής Αγωγής του ΠΤΕΑ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Σοφία Μαυροπούλου, τα ΑΠΣ για τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.) ανέλαβε ο κ. Γεώργιος Αλεβίζος, διευθυντής του ΕΕΕΕΚ Καλλιθέας, ενώ τα ΑΠΣ των ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής η Πάρεδρος του Π.Ι. κ. Μαρία Δροσινού. Τη σύνταξη ειδικού πλαισίου ΑΠΣ για παιδιά με πολλαπλές αναπηρίες- τυφλοκωφά ανέλαβε ο ειδικός στο αντικείμενο εκπαιδευτικός κ. Πέτρος Ορφανός. Επίσης, η κ. Ιωάννα Λόξα ανέλαβε τη σύνταξη οδηγού ΑΠΣ για τους μαθητές με ιδιαίτερες ικανότητες και ταλέντα, οι οποίοι έχουν συμπεριληφθεί ως κατηγορία μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πρόσφατα στο νόμο της Ειδικής Αγωγής. Τον συντονισμό όλων των ομάδων ανάπτυξης των ΑΠΣ ανέλαβε ο ε.τ. Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κ. Εμμανουήλ Μαρκάκης.

Η χαρτογράφηση του χώρου της Ειδικής Αγωγής έγινε σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του ΥΠΕΠΘ (τον Διευθυντή κ. Κωνσταντίνο Θηβαίο και τη Γενική Διευθύντρια κ. Ελένη Τσάπρα). Τον όλο συντονισμό της δράσης αυτής ανέλαβε η κ. Σουζάνα Παντελιάδου, Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του ΠΤΕΑ του Πανεπιστημίου της Θεσσαλίας. Τα αποτελέσματα της χαρτογράφησης περιλαμβάνονται σε ειδικό τόμο, ο οποίος διατίθεται από το Π.Ι. και το ΥΠΕΠΘ (Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής). Περιλαμβάνει λεπτομερειακή καταγραφή α) του μαθητικού πληθυσμού που φοιτά στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (ΣΜΕΑ), β) των δομών της Ειδικής Αγωγής, γ) των εκπαιδευτικών και των εργαζομένων στο χώρο της Ειδικής Αγωγής, δ) των φορέων που δραστηριοποιούνται στην Ειδική Αγωγή και ε) της σχετικής νομοθεσίας.

Τα στοιχεία της χαρτογράφησης προέκυψαν από την ανάλυση 1.192 ερωτηματολογίων που στάλθηκαν σε όλες τις μονάδες Ειδικής Αγωγής καθώς και από συνεντεύξεις και στοιχεία που αντλήθηκαν από άλλες πηγές. Ο τόμος της χαρτογράφησης είναι ένας χρήσιμος τόμος για τους ενδιαφερόμενους φορείς και τους επιστήμονες. Περιλαμβάνει αρκετά συγκεντρωτικά και αναλυτικά στοιχεία τα οποία διατίθενται και ηλεκτρονικά. Η πλούσια βάση δεδομένων που έχει ειδικά σχεδιαστεί μπορεί να εγκατασταθεί στις ηλεκτρονικές σελίδες του Π.Ι. ή του ΥΠΕΠΘ έτσι ώστε να αποτελεί πηγή ενημέρωσης και να εμπλουτίζεται συνεχώς.

Η ανάπτυξη των ΑΠΣ Ειδικής Αγωγής περιλαμβάνει 6 κατηγορίες μαθητών με ειδικές ανάγκες: α) με βαριά και μέτρια-ελαφριά νοητική καθυστέρηση, β) με προβλήματα ακοής, γ) με προβλήματα όρασης, δ) με κινητικές αναπηρίες, ε) με αυτισμό, ζ) με πολλαπλές αναπηρίες (τυφλοκωφά).

Για την κατηγορία των μαθητών με Μαθησιακές Δυσκολίες θα αναπτυχθούν ΑΠΣ σε επόμενη φάση σύμφωνα με το σχεδιασμό του Π.Ι. και του 2ου ΕΠΕΑΕΚ.

Για καθεμία από τις παραπάνω 6 κατηγορίες ειδικών αναγκών αναπτύχθηκαν ειδικά ΑΠΣ ή έγιναν κατάλληλες προσαρμογές ή διαφοροποιήσεις των ΑΠΣ γενικής εκπαίδευσης σύμφωνα με τις συγκεκριμένες ανάγκες κάθε κατηγορίας. Έτσι για τους μαθητές, για παράδειγμα, με κινητικές αναπηρίες ή αυτούς με προβλήματα όρασης ή ακοής, κ.λπ., όπου κρίθηκε απαραίτητο από τις ειδικές ομάδες συγγραφής των ΑΠΣ, χρησιμοποιήθηκαν αυτούσια ή με ελάχιστες διαφοροποιήσεις τα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης του Π.Ι. Αυτό απαιτούσε προσεκτική μελέτη και γνώση των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης από όλες τις ομάδες καθώς και γνώση των αναγκών κάθε κατηγορίας. Οι όποιες διαφοροποιήσεις ή η ανάπτυξη για μερικά μαθήματα ειδικών ΑΠΣ έγιναν μόνο για τις κατηγορίες των μαθητών που κρίθηκε αναγκαίο από τους ειδικούς. Για μερικές κατηγορίες μαθητών αναπτύχθηκαν (ή έγιναν προσαρμογές) ΑΠΣ τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ για άλλες κατηγορίες μαθητών, όπως για παράδειγμα για τους μαθητές με νοητική καθυστέρηση, αυτισμό, κ.λπ., αναπτύχθηκαν ΑΠΣ πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΕΕΕΕΚ και ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής.

Συνολικά εργάστηκαν για το έργο της χαρτογράφησης και των ΑΠΣ Ειδικής Αγωγής 170 άτομα, στην πλειοψηφία τους εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε διάφορες μονάδες Ειδικής Αγωγής. Πολλοί από τους συμμετέχοντες έχουν μακροχρόνιες σπουδές και εμπειρία στο χώρο της εκπαίδευσης των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Συμμετείχαν, επίσης, όλοι οι συνάδελφοι από τα Πανεπιστήμια της χώρας με εξειδικευμένες γνώσεις σε κάποια κατηγορία ειδικών ανα-

γκών. Τα μέλη του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Π.Ι. καθώς και άλλοι ειδικοί από την Ελλάδα και το εξωτερικό συμμετείχαν ως αξιολογητές.

Γενικά το θεωρητικό φιλοσοφικό υπόβαθρο που πλαισίωσε το έργο αυτό αντλήθηκε από τα νέα δεδομένα της επιστήμης σχετικά με την ένταξη και την ισότιμη εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Ο απώτερος σκοπός του έργου αυτού ήταν διττός:

α) να συγκεντρωθούν στοιχεία για τη χαρτογράφηση που να επιτρέπουν τον προγραμματισμό της ενσωμάτωσης της Ειδικής Αγωγής στο ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και

β) να δημιουργηθούν προοπτικές μέσω των ΑΠΣ για υψηλής ποιότητας, απαιτητικής, ισότιμης και κατάλληλης εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές με ειδικές ανάγκες που φοιτούν στις διάφορες δομές του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Οι στόχοι αυτοί αποτέλεσαν και το κυριότερο κίνητρο όλων όσων εργάστηκαν συλλογικά, συντονισμένα, εντατικά και με ενθουσιασμό, για να ολοκληρωθεί το έργο αυτό με την υποστήριξη του Π.Ι., του ΥΠΕΠΘ και του 2^{ου} ΕΠΕΑΕΚ.

Βενέττα Λαμπροπούλου

Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής
Επιστημονική Υπεύθυνη του Έργου

[ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ](#)

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.1. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής επιστήμης κατέστησε φανερή την αναγκαιότητα των αναλυτικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση, για το χώρο της ειδικής αγωγής όμως η κατάσταση είναι αρκετά συγκεχυμένη στη χώρα μας: τυπικά και επισήμως και στον χώρο αυτό ίσχυαν μέχρι τώρα τα αναλυτικά προγράμματα της γενικής εκπαίδευσης, τα οποία όμως μπορούσαν να προσαρμόζονται στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών (Φ. Εφημερ. Κυβ. Γ\287\20.1.82 και 167\30.9.85 Α.Τ.). Η "προσαρμογή" αυτή ρυθμίζεται, είτε από αποσπασματικές ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, είτε από την εκάστοτε και κατά σχολική μονάδα εκπαιδευτική πρακτική, η οποία συχνά γίνεται αντιληπτή και υλοποιείται ποικιλοτρόπως από κάθε εκπαιδευτικό. Η απουσία συνέχειας και συνέπειας στα προγράμματα των σχολείων αυτών είχε σοβαρές συνέπειες στην εκπαίδευση των κωφών μαθητών και κατέστησε επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας αναλυτικών προγραμμάτων για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Λαμπροπούλου 2001, ΥΠΕΠΘ 2002).

Η εκπαίδευση των κωφών διάνυσε μακρόχρονη πορεία έως ότου αποκτήσει σαφή και ρεαλιστική αντίληψη των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών (Λαμπροπούλου, 1999). Την τελευταία εικοσαετία αναπτύχθηκε και στη χώρα μας έντονος προβληματισμός για τις κατάλληλες διδακτικές προσεγγίσεις, τη μεθοδολογία και τα αναλυτικά προγράμματα για τους κωφούς μαθητές.

Μετά την ανάπτυξη των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης (ΥΠΕΠΘ Π.Ι., 2002) δρομολογήθηκε και η ανάπτυξη των αναλυτικών προγραμμάτων για την ειδική αγωγή. Οι βασικές αρχές της ειδικής αγωγής, όπως προσδιορίζονται και στο εισηγητικό κείμενο των ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ (ΥΠΕΠΘ Π.Ι., 2002) και στο συνολικό Εθνικό και Κοινοτικό νομοθετικό πλαίσιο για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι οι εξής:

- η ισοτιμία
- η κατάλληλη υποστήριξη για ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση
- το δικαίωμα στο όσο το δυνατόν λιγότερο περιοριστικό περιβάλλον
- η συμμετοχική εκπαίδευση (inclusion)
- ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων
- η εφαρμογή των διεθνών κανόνων στα θέματα της εκπαίδευσης και της ισότιμης πρόσβασης

1.2. Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ/ΒΑΡΗΚΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ακριβή στοιχεία για τον πληθυσμό των κωφών/βαρηκώων δεν έχουμε. Κατά υπολογισμούς, σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα από άλλες χώρες, οι κωφοί/βαρήκοοι σχολικής ηλικίας στην Ελλάδα πρέπει να είναι 1500-2000, κατανεμημένοι σε ειδικά σχολεία, ειδικές τάξεις και στη γενική εκπαίδευση. Δεν έχουμε επίσης στοιχεία για τον αριθμό των κωφών παιδιών που μένουν έξω από κάθε εκπαιδευτικό πλαίσιο, εξ αιτίας δυσμενών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών κυρίως.

Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για κωφούς μαθητές μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις παρακάτω ομάδες του πληθυσμού των κωφών μαθητών:

1. Κωφοί και βαρήκοοι μαθητές των *ειδικών σχολείων κωφών-βαρηκώων*
2. *Κωφοί και βαρήκοοι μαθητές τμημάτων ένταξης* σε σχολεία της γενικής εκπαίδευσης
3. *Κωφοί-βαρήκοοι μαθητές ενταγμένοι ατομικά ή σε ολιγομελείς ομάδες σε τάξεις της γενικής εκπαίδευσης*
4. *Ενήλικες κωφοί-βαρήκοοι* σε νυχτερινά σχολεία ή σε ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων

Στοιχεία του προγράμματος μπορούν να αξιοποιηθούν και για την ανάπτυξη εξατομικευμένων προγραμμάτων διδασκαλίας κωφών μαθητών με *πολλαπλές αναπηρίες*.

Ο πληθυσμός των κωφών/βαρηκώων μαθητών δεν είναι ομοιογενής. Ένας αριθμός παραγόντων διαφοροποιεί σημαντικά τον πληθυσμό αυτό:

1. Με βάση την ακουολογική κατάσταση διακρίνουμε δύο βασικές ομάδες, *τους κωφούς και τους βαρήκοους*. Η χρήση του ενός ή του άλλου όρου καθορίζεται από παράγοντες κοινωνικούς, γλωσσικούς, οικογενειακούς, ακουολογικούς, εκπαιδευτικούς, προσωπικής επιλογής και ταυτότητας, αλλά στο πρόγραμμα αυτό θα χρησιμοποιήσουμε τους κοινά αποδεκτούς εκπαιδευτικούς ορισμούς (Mooges, 1996, Λαμπροπούλου 1999). Δηλαδή «Κωφός είναι αυτός που είτε φοράει ακουστικά είτε όχι δεν μπορεί να αντιληφθεί την ομιλία μέσω της ακοής του μόνο, ενώ βαρήκοος είναι αυτός που αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αντίληψη της ομιλίας».

Με την ακουολογική κατάσταση συνδέεται *η χρήση ή μη ακουολογικών βοηθημάτων ή άλλης υποστηρικτικής τεχνολογίας για την κώφωση καθώς και ο χρόνος έναρξης και η ποιότητα της υποστήριξης αυτής*.

Στον πληθυσμό των κωφών μαθητών έχει προστεθεί την τελευταία δεκαετία και *η ομάδα των μαθητών με κοχλιακά εμφυτεύματα*. Ο αριθμός των μαθητών αυτών την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει πολύ μεγάλη αύξηση (στις Ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί το μισό περίπου πληθυσμό των κωφών μαθητών)

2. *Ο χρόνος εμφάνισης της ακουολογικής απώλειας*. Οι «προγλωσσικοί» κωφοί (όσοι δηλαδή έχασαν την ακοή πριν από τα 2-3 χρόνια τους, μέσα στα οποία αποκτάται η βασική δομή της γλώσσας) έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους «μεταγλωσσικούς» κωφούς, που χάνουν την ακοή τους σε ηλικίες που έχουν ήδη κατακτήσει τις βασικές δομές της ομιλούμενης γλώσσας.
3. Ο χρόνος έναρξης, η διάρκεια και η ποιότητα της *έγκαιρης παρεμβατικής υποστήριξης* προς την οικογένεια των εκπαιδευτικών υπηρεσιών διαφοροποιεί εξαιρετικά τους κωφούς μαθητές. **Ιδιαίτερα σημαντική είναι η κρίσιμη περίοδος των τεσσάρων πρώτων χρόνων της ζωής του παιδιού, κατά την οποία κατακτάται η γλώσσα και η σκέψη. Οι απώλειες κατά την χρονική αυτή περίοδο είναι μη ανα-**

στρέψιμες. Από την άποψη αυτή τα κωφά παιδιά από οικογένειες κωφών, δηλαδή το 5-10%, βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση.

4. *Η έγκαιρη έκθεση του παιδιού σε γλώσσα*, στην οποία έχει φυσική προσβασιμότητα (τη νοηματική κατά πρώτο λόγο). Το *γλωσσικό περιβάλλον* του παιδιού παίζει πρωταρχικό ρόλο. Αν το παιδί προέρχεται από οικογένεια με κωφά μέλη, αποκτά έγκαιρα και επαρκώς φυσική γλώσσα, τη νοηματική, πράγμα που δεν επιτυγχάνεται στον ίδιο βαθμό αν οι γονείς είναι ακούοντες (με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν ούτε τη νοηματική ούτε πώς να *διδάξουν* στα κωφά παιδιά τους όσα στοιχεία της προφορικής γλώσσας μπορούν αυτά να προσλάβουν).
5. Η έγκαιρη και *κατάλληλη εκπαίδευση*.
6. *Η προσβασιμότητα σε κατάλληλη εκπαιδευτική τεχνολογία*.
7. *Κοινωνικοί παράγοντες* (στάσεις και πρακτικές προς τα Κωφά άτομα).
8. Η ύπαρξη ή μη *άλλης αναπηρίας*.
9. *Ατομικοί παράγοντες*.

1.3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην πορεία της εκπαίδευσης των κωφών παιδιών στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές μέθοδοι επικοινωνίας και διδασκαλίας. Οι πιο γνωστές είναι ο *προφορισμός*, η *ολική επικοινωνία* και στα τελευταία χρόνια η *δίγλωσση προσέγγιση*. Στον *προφορισμό* που κυριάρχησε μέχρι το 1980 περίπου, δινόταν έμφαση στην ανάπτυξη της ομιλούμενης γλώσσας, με την αξιοποίηση των υπολειμμάτων της ακοής, μέσω των τεχνολογικών βοηθημάτων και άλλων πρόσφορων χειρισμών και μαθημάτων, όπως η χειλεανάγνωση, η ορθοφωνία, η χρήση γραπτού λόγου κλπ.

Η χαμηλή αποτελεσματικότητα της προφοριστικής προσέγγισης σε καθαρά γλωσσικό, γνωστικό αλλά και συναισθηματικό και κοινωνικό επίπεδο, δημιούργησε έντονες αμφισβητήσεις τόσο από τους εκπαιδευτικούς, όσο κυρίως από το χώρο των κωφών. Αυτοί οι προβληματισμοί οδήγησαν την προφοριστική προσέγγιση σε ριζική αναθεώρηση των μεθόδων της. Η ανανεωμένη εκδοχή της προφοριστικής προσέγγισης παράλληλα με την εξαντλητική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, εστιάζει το ενδιαφέρον της σε θέματα που είχαν αναδειχθεί ως σημαντικά από άλλες εκπαιδευτικές φιλοσοφίες, όπως η σύνδεση μορφής και περιεχομένου κατά την γλωσσική διδασκαλία και η εφαρμογή περισσότερο επικοινωνιακών μεθόδων στην τάξη.

Η ολική επικοινωνία αποτέλεσε μια νέα τάση που εξαπλώθηκε κατά την δεκαετία του '80 στην Ελλάδα ως εναλλακτική του αδιεξόδου της παραδοσιακής προφοριστικής φιλοσοφίας. Το περιεχόμενο του όρου 'ολική επικοινωνία' είναι αρκετά ασαφές, καθώς προωθεί τη χρήση κάθε μέσου και μεθόδου στην εκπαίδευση των κωφών, αρκεί να επιτυγχάνεται η επικοινωνία. Η πολυσημία του όρου δημιούργησε μεθοδολογικές δυσχέρειες και αντιφάσεις, καθώς και προβλήματα ορισμού, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη και η εφαρμογή και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της προσέγγισης αυτής στην εκπαίδευση των κωφών.

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες η εκπαιδευτική φιλοσοφία που κερδίζει έδαφος διεθνώς στην εκπαίδευση των κωφών είναι η *δίγλωσση προσέγγιση*. Παρόμοια και στην Ελλάδα η τάση αυτή φαίνεται να γίνεται αποδεκτή στην εκπαίδευση των κωφών τα τελευταία χρόνια.

1.4. ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ

Η *δίγλωσση εκπαίδευση* αποτελεί σύγχρονη εκπαιδευτική τάση. Στη δεκαετία του '60, με τη μεγάλη άνοδο του μεταναστευτικού ρεύματος, η χρήση της μητρικής γλώσσας από τα

παιδιά των μεταναστών θεωρήθηκε εμπόδιο για την ολόπλευρη ανάπτυξή τους και γινόταν συστηματική προσπάθεια *αφομοίωσης* της μητρικής γλώσσας από την κυρίαρχη δεύτερη γλώσσα. Ωστόσο, ερευνητικά δεδομένα στα τέλη της δεκαετίας του '70 ανέτρεψαν την αντίληψη αυτή αναδεικνύοντας τα ευεργετικά αποτελέσματα της χρήσης και των δύο γλωσσών, όσον αφορά στη γλωσσική ανάπτυξη και τη γνωσιολογική πλαστικότητα των παιδιών (Cummins, 1984).

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες οι αρχές της *δίγλωσσης εκπαίδευσης* έχουν ευρεία εφαρμογή και στα σχολεία των κωφών. Η τάση αυτή διαμορφώθηκε κατ' αρχήν με την αλματώδη εξέλιξη της έρευνας των νοηματικών γλωσσών, που κατέρριψε τους μύθους για την 'κατωτερότητα' τους και ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσολογικής έρευνας και συνειδητοποίησης στις κοινότητες των Κωφών (Padenn and Humphries, 1988). Η δίγλωσση προσέγγιση απομπλέκει οριστικά το ζήτημα της εκπαίδευσης των κωφών από το *ιατρικοπαθολογικό μοντέλο και το τοποθετεί σε γλωσσικά, πολιτισμικά και εκπαιδευτικά πλαίσια*. Ήδη έχουν αναπτυχθεί αρκετά δίγλωσσα προγράμματα σε αρκετές χώρες, με πρωτοπόρους τις Σκανδιναβικές χώρες και τις ΗΠΑ. Οι μέχρι τώρα έρευνες για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές.

Στη δίγλωσση εκπαίδευση των κωφών παιδιών, αναγνωρίζεται ως πρώτη γλώσσα η Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) και ως δεύτερη γλώσσα η Ελληνική, κυρίως η γραπτή.

Ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα των προγραμμάτων της δίγλωσσης εκπαίδευσης κωφών παιδιών είναι η ραγδαία βελτίωση του επιπέδου τους στο γραμματισμό.

Οι πρώτοι κωφοί μαθητές των δίγλωσσων τάξεων στη Δανία και Σουηδία αποφοίτησαν έχοντας το ίδιο περίπου επίπεδο στην ανάγνωση και στα μαθηματικά με τους ακούοντες συνομηλικούς τους. Ειδικότερα, σύμφωνα με έρευνα, οι αναγνωστικές δεξιότητες δωδεκάχρονων κωφών παιδιών που εκπαιδεύονταν με δίγλωσσία στη Δανία είχαν βελτιωθεί σημαντικά, σε σύγκριση με το γενικότερο αναγνωστικό επίπεδο των κωφών παιδιών (Hansen, 1989). Ενώ στο παρελθόν μόλις το 10-15% των κωφών παιδιών διάβαζε και κατανοούσε γραπτά κείμενα, μετά την εφαρμογή του συγκεκριμένου δίγλωσσου προγράμματος, το 55% των παιδιών του δείγματος ήταν ικανό να διαβάζει στη δανέζικη γλώσσα σε επίπεδο αντίστοιχο της ηλικίας του (το 22% του δείγματος βρισκόταν *σε μεταβατικό αναγνωστικό επίπεδο*, δηλαδή δυσκολευόταν στη σημασία μεμονωμένων λέξεων, ιδιωτισμών και συγκεκριμένων γραμματικών δομών, και το υπόλοιπο 23% μπορούσε να κατανοεί λίγες γραπτές λέξεις και μέσω αυτών προσπαθούσε να καταλάβει το νόημα του κειμένου βασιζόμενο σε υποθέσεις).

Τα κωφά παιδιά που εντάσσονται στα δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης παρουσιάζουν όμοια -και σε κάποιες περιπτώσεις καλύτερη- επίδοση από ακούοντες αποφοίτους, αλλά και ψηλότερες επιδόσεις στην ανάγνωση *και* από τους κωφούς συνομηλικούς τους αλλά *και* από κωφούς ενήλικες της προηγούμενης γενιάς. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση έξι κωφών μαθητών, που συμμετείχαν στο πρόγραμμα "Saturday School" (Svartholm, 1994). Το πρόγραμμα αυτό καθοδηγούσε τους γονείς, πώς να μεγαλώσουν ένα κωφό παιδί χρησιμοποιώντας τη Νοηματική γλώσσα. Οι γονείς επί πλέον είχαν την ευκαιρία να έρχονται σε επαφή με μια ομάδα κωφών γονέων, των οποίων τα παιδιά ήταν στην ίδια ηλικία με τα δικά τους. Αυτά τα έξι παιδιά διδάχτηκαν τη Σουηδική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα μέσω μεταφράσεων και οι επιδόσεις τους ήταν αρκετά ψηλές. Οι επιδόσεις αυτές συγκρίθηκαν με τις επιδόσεις στο ίδιο τεστ μιας ομάδας ενηλίκων κωφών, που παρακολουθούσαν εκπαιδευτικά τμήματα ενηλίκων σ' ολόκληρη τη Σουηδία: στην έρευνα αποδείχθηκε ότι από ένα δείγμα πενήντα ενηλίκων κωφών μόνο δύο ήταν σε θέση να απαντήσουν σ' όλες τις ερωτήσεις, πέντε έδωσαν αποδεκτές απαντήσεις σε γενικές γραμμές, ενώ η πλειοψηφία δεν κατέβαλε καμιά προσπάθεια αποδεικνύοντας ότι το τεστ ήταν πολύ δύσκολο γι αυτούς.

Επίσης τα κωφά άτομα της δεκαετίας του ογδόντα στη Σουηδία που είχαν πρόσβαση στην οπτική/νοηματική επικοινωνία, είχαν καλύτερη επίδοση σ' όλα τα τεστ που αξιολογούσαν την ικανότητα κατανόησης και χρήσης των γραπτών σουηδικών, από τους κωφούς συ-

νομηλικούς τους της δεκαετίας του '60, που είχαν εκπαιδευτεί με την προφορική μέθοδο (Norden και άλλοι, 1989).

Επιπρόσθετα, οι επιδόσεις των μαθητών στις δίγλωσσες τάξεις κωφών της Κοπεγχάγης κατά την αποφοίτησή τους, βρίσκονταν στο μέσο ή σε ανώτερο του μέσου επίπεδο. Όλοι αυτοί οι μαθητές πέρασαν τις τελικές εξετάσεις την ίδια χρονική περίοδο με τους ακούοντες συνομηλικούς τους – εξετάσεις, οι οποίες στο παρελθόν θεωρούνταν ιδιαίτερα δύσκολες για τους κωφούς μαθητές.

Έρευνες που έγιναν και στην Ολλανδία έδειξαν τα ευεργετικά αποτελέσματα της δίγλωσσης εκπαίδευσης σε κωφούς μαθητές προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα οι Bure και Bonder (2000) αναφέρουν ότι τα αποτελέσματα της εφαρμογής του δίγλωσσου προγράμματος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας στην Ειδική Σχολή Κωφών "H.D. Guyot" στην Ολλανδία ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Έμπειροι δάσκαλοι παρατήρησαν τη διαφορά σε σύγκριση με προηγούμενες επιδόσεις κωφών μαθητών. Έκπληκτοι ανέφεραν ότι τα κωφά παιδιά που εκπαιδεύονταν σε δίγλωσσο πρόγραμμα συζητούσαν θέματα ανάλογα της ηλικίας τους. Άρχισαν να παίρνουν πρωτοβουλίες και να καταλαβαίνουν ακόμα και ανέκδοτα στην ομιλούμενη γλώσσα.

Άλλη έρευνα που έγινε στην Ολλανδία έδειξε ότι παιδιά ηλικίας επτά και οκτώ ετών, που παρακολουθούσαν δίγλωσσο πρόγραμμα εκπαίδευσης, μπόρεσαν να ανταποκριθούν με επιτυχία στην ανάγνωση και κατανόηση άγνωστων κειμένων με τη χρήση χειλεανάγνωσης, νοημάτων ή του δακτυλικού αλφαβήτου (Bure και Bonder, 2000).

Η Padden (1996), με βάση την έρευνα περιπτώσεων κωφών παιδιών στις ΗΠΑ που φοιτούσαν σε Ειδικό Σχολείο Κωφών και γνώριζαν την Αμερικανική Νοηματική Γλώσσα, επεσήμανε ότι οι γονείς εισήγαγαν γραπτή αγγλική γλώσσα σε παιδιά ηλικίας τριών ετών. Όταν τα παιδιά αυτά έφτασαν στην ηλικία των τεσσάρων ετών χρησιμοποιούσαν αποτελεσματικά και τη νοηματική και τη γραπτή αγγλική γλώσσα. Η Padden επιπλέον αναφέρει ότι η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν οι μαθητές αυτοί ήταν σύνθετη και στις αφηγήσεις τους περιλάμβαναν αλληλένδετα επεισόδια, στα οποία μάλιστα μετακινούνταν με ευελιξία από την Αμερικανική Νοηματική Γλώσσα προς την Αγγλική και αντίστροφα.

Άλλοι λόγοι που έχουν ενθαρρύνει την επικράτηση της δίγλωσσης εκπαίδευσης στις μέρες μας είναι η αναγνώριση των νοηματικών γλωσσών σε πολλές χώρες ως ισότιμων με τις ομιλούμενες γλώσσες. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με έρευνες που έγιναν, γνωρίζουμε ότι οι κωφοί απόφοιτοι προτιμούν να χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα μετά την αποφοίτησή τους: Έρευνα που διεξήγαγε η Gregory και οι συνεργάτες της (1995) έδειξε ότι το 38% των νεαρών κωφών του δείγματός της προτιμούσε να χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα ως πρώτη και μόνη γλώσσα.

Η εμπειρία και η έρευνα στο χώρο των δίγλωσσων προγραμμάτων εκπαίδευσης κωφών έχει εμβαθύνει στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η δίγλωσσία στην εφαρμογή της στους μαθητές. Οι ιδιαιτερότητες αυτές είναι τόσο σημαντικές, ώστε μπορούμε να αναφερόμαστε στην «Δίγλωσσία για Κωφούς μαθητές» (Swanvick, 1998). Από μια ποικιλία τύπων δίγλωσσων προγραμμάτων (Μεταβατικό, Συντήρησης, Εμπλουτισμού, Με δύο κατευθύνσεις και Εισαγωγής) στις περισσότερες περιπτώσεις έχει επιλεγεί για τους κωφούς ο τελευταίος τύπος δίγλωσσίας.

Ωστόσο, πρέπει να λάβουμε υπόψη (όπως θα δούμε στη συνέχεια) ότι η εξασφάλιση συνθηκών πραγματικής δίγλωσσίας *απαιτεί κατάλληλη υποδομή και στο σχολικό και στο κοινοτικό πλαίσιο.*

1.5. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ

Μετά την αναγνώριση της ΕΝΓ στο νόμο 2817/2000 ως επίσημης γλώσσας των Κωφών, τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα των κωφών στην Ελλάδα ακολουθούν την φιλοσοφία της «Δίγλωσσης Εκπαίδευσης για Κωφούς» (Sign bilingualism). Η ΕΝΓ αναγνωρίζεται ως η πρώτη γλώσσα της εκπαίδευσής τους. *Επομένως, τα κωφά παιδιά εκτίθενται σ' ένα πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα στη νοηματική γλώσσα ως πλήρη και φυσική γλώσσα, όσον το δυνατόν πιο νωρίς, με αποτέλεσμα να αποκτούν με απολύτως φυσικό τρόπο μια γλώσσα, εξασφαλίζοντας έτσι την φυσιολογική γλωσσική, γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη, αυτή δηλαδή που αντιστοιχεί στην ηλικία τους.* Αντιθέτως στην ομιλούμενη γλώσσα η πρόοδος είναι πολύ αργή. Παρά το γεγονός ότι συχνά τα κωφά παιδιά και οι ειδικοί καταβάλλουν τεράστια προσπάθεια χρησιμοποιώντας τα ακουστικά, είναι γεγονός ότι η πλειοψηφία των κωφών παιδιών αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες στην παραγωγή και πρόσληψη της ομιλίας. Το να περιμένουμε για πολλά χρόνια από ένα κωφό παιδί να φτάσει σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο ομιλίας -που μπορεί πολλές φορές να μην επιτευχθεί ποτέ- και το να του στερούμε το δικαίωμα της πρόσβασης σε μια γλώσσα που ανταποκρίνεται στις άμεσες ανάγκες και δυνατότητές του, τη νοηματική, ισοδυναμεί ουσιαστικά με το να διακινδυνεύουμε να μείνει το παιδί πίσω από τη φυσιολογική ανάπτυξη της ηλικίας του -γλωσσικά, γνωστικά, κοινωνικά ή σε προσωπική ανάπτυξη. Επομένως, η δίγλωσση εκπαίδευση με τη νοηματική ως γλώσσα εισαγωγής, θεμελιώνεται πάνω στις γλωσσικές και νοητικές δομές, ανάγκες και δυνατότητες του παιδιού.

Δίγλωσση εκπαίδευση και έγκαιρη παρέμβαση

Για να επιτευχθεί η αποτελεσματική δίγλωσσία, απαιτείται *έγκαιρη και κατάλληλη παρέμβαση μέσω ενός υποστηρικτικού δικτύου για τους γονείς. Η πρόσβαση στις κατάλληλες υπηρεσίες οδηγεί στην ενδυνάμωση των γονέων.* Αποκτούν έτσι γνώσεις και δεξιότητες, απαραίτητες για την επιτυχή ένταξη των παιδιών τους στην οικογένεια και το πετυχημένο μέγλωμά τους. *Ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η οικογένεια κατά την προσχολική παρέμβαση είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ανάπτυξη πρώιμων γλωσσικών ικανοτήτων των παιδιών.* Είναι ωστόσο γνωστό ότι το 90-95% των κωφών παιδιών γεννιούνται σε οικογένειες ακουόντων, που η πρώτη τους γλώσσα είναι η Ελληνική. *Η οικογένεια πρέπει, επομένως, να ενημερωθεί για τη δίγλωσση φιλοσοφία, αλλά και να γνωρίσει, να εκτεθεί και να μάθει συστηματικά τη νοηματική γλώσσα.* Η επιλογή για το κατά πόσο ή όχι θα πρέπει να υιοθετηθεί μια δίγλωσση προσέγγιση, πρέπει να βασίζεται στα δεδομένα των γλωσσικών αναγκών των παιδιών.

Η ευκαιρία να αποκτήσουν τα παιδιά τη νοηματική γλώσσα εξασφαλίζεται μέσω των ενήλικων χρηστών της. Όταν οι ενήλικες κωφοί που χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα αρχίζουν τη συνεργασία με την οικογένεια, είναι σημαντικό να ενθαρρύνεται με θετικό τρόπο η γνωριμία και εξοικείωση με τη νοηματική γλώσσα, στη βάση της ανάγκης του παιδιού για επικοινωνία. *Οι γονείς που βλέπουν τα αποτελέσματα της έγκαιρης αλληλεπίδρασης των παιδιών τους με ενήλικες κωφούς, αναγνωρίζουν τις ιδιαίτερες δεξιότητες που επιδεικνύουν και αναγνωρίζουν τη συμβολή των ενήλικων Κωφών στην οικογένεια. Γίνεται κάθε προσπάθεια για να μη διακόπτεται η επικοινωνία στην οικογένεια και οι κωφοί δάσκαλοι μπορούν να λειτουργήσουν ως μοντέλα στους γονείς, δείχνοντας στην πράξη πώς μπορεί να αναπτυχθεί η καθημερινή αλληλεπίδραση μέσα από απλές στρατηγικές.*

Είναι σημαντικό επίσης *οι γονείς να ανταποκρίνονται θετικά στις πρώτες "αρθρώσεις" των παιδιών τους, όποια μορφή και αν έχουν, και να θεωρούν τις πρώτες "αρθρώσεις" με νόημα ως σημαντικά χαρακτηριστικά της γλωσσικής τους ανάπτυξης.* Οι γονείς που επιλέγουν να χρησιμοποιούν την ΕΝΓ στο σπίτι, πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να δεχτούν ότι οι πρώ-

ιμες απαντήσεις των παιδιών μπορεί να ταυτίζονται με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι ενήλικες κωφοί και να περιέχουν χαρακτηριστικά της νοηματικής γλώσσας παρά της προφορικής.

Η συνεργασία σχολείου και γονέων είναι απαραίτητο να συνεχιστεί σ' ολόκληρη την εκπαιδευτική πορεία του κωφού παιδιού.

Δίγλωσση εκπαίδευση στο σχολείο

Όσον αφορά στην εκπαιδευτική πράξη, η Δίγλωσση Εκπαίδευση είναι δυνατόν να παρέχεται είτε στα σχολεία *Κωφών, είτε στις τάξεις ένταξης, είτε στα σχολεία ακουόντων* (εφόσον υπάρχει το κατάλληλο υποστηρικτικό πλαίσιο). Κάθε φορά λαμβάνουμε υπόψη *το δικαίωμα της οικογένειας και του μαθητή να έχουν τη δυνατότητα επιλογής σχολείου*. Στα σχολεία ακουόντων και στις τάξεις ένταξης είναι απαραίτητη η ύπαρξη και η *υποστήριξη από διερμηνείς*.

Το κωφό παιδί έχει a priori τις ίδιες ικανότητες με το ακούον παιδί. Έχει, επομένως το δικαίωμα της ποιοτικής εκπαίδευσης, όπως και το δικαίωμα να βιώνει τις ίδιες εμπειρίες μ' ένα ακούον παιδί.

Η νοηματική γλώσσα εισάγεται από την αρχή του σχολικού προγράμματος ως γλώσσα στην οποία το κωφό παιδί έχει μεγαλύτερη αισθητηριακή προσβασιμότητα. Η διδασκαλία της γίνεται σε κλίμα αποδοχής και με κατάλληλους εκπαιδευτικούς, υλικά και μεθοδολογία. Αξιοποιείται η νοηματική πλήρως για τη γλωσσική, γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του μαθητή (Κουρμπέτης, 1997). *Επιπλέον η γνώση της νοηματικής και το γνωστικό, γλωσσικό και μεταγλωσσικό υπόβαθρο που εξασφαλίζεται με την καλλιέργειά της ως μητρικής γλώσσας λειτουργεί ενισχυτικά στην επιτυχή διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας*.

Η *ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα* και η διδασκαλία της, επομένως, γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της διδασκαλίας δεύτερης γλώσσας. Είναι αναγκαίο να γίνεται με μεθοδικό και εντατικό τρόπο, ώστε όλοι οι απόφοιτοι της βασικής εκπαίδευσης να κατέχουν επαρκώς την Ελληνική γλώσσα στη γραπτή της μορφή. Η νοηματική γλώσσα και η γραπτή Ελληνική πρέπει να χρησιμοποιούνται σ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης και *πρέπει να αναμένονται υψηλά επίπεδα ικανότητας και επάρκειας και στις δύο γλώσσες*. *Πρέπει να ενθαρρύνεται η αλληλεπίδραση γραπτής και νοηματικής γλώσσας και η αμοιβαία ανατροφοδότησή τους, καθώς και η μεταφορά δεξιοτήτων μεταξύ των δύο γλωσσών διότι είναι γνωστό ότι έννοιες και γνωστικά σχήματα που αναπτύσσονται στην πρώτη γλώσσα εύκολα μεταφέρονται και στη δεύτερη γλώσσα*.

Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση η νοηματική και η ομιλούμενη γλώσσα (προφορική ή γραπτή) πρέπει να διαχωρίζονται ανάλογα με τους εκπαιδευτικούς στόχους. Παραδείγματος χάριν στις πρώτες τάξεις είναι καλό να ορισθεί χωριστή «γωνιά» της ελληνικής και «γωνιά» της νοηματικής γλώσσας, όπου θα χρησιμοποιείται μόνο η μία ή η άλλη γλώσσα αντίστοιχα.

Αξίζει επίσης να σημειώσουμε, ότι κάθε φορά πρέπει να προσδιορίζεται με σαφήνεια η χρήση *τεχνητών ή κωδικοποιημένων συστημάτων νοηματικής γλώσσας (π.χ. Ελληνικά με νοήματα)* που χρησιμοποιούνται σε ειδικές περιπτώσεις και να δίνονται οι σχετικές πληροφορίες στους μαθητές.

Μ' αυτούς τους τρόπους εξασφαλίζεται ένα πραγματικά δίγλωσσο αναλυτικό πρόγραμμα, με υψηλούς γλωσσικούς και γνωστικούς διδακτικούς στόχους και στις δύο γλώσσες.

Για να γίνει, ωστόσο, πραγματικότητα η εξασφάλιση ενός *δίγλωσσου σχολικού περιβάλλοντος*, απαιτούνται και κάποιες άλλες βασικές προϋποθέσεις. *Προτεραιότητες* των προγραμμάτων αυτών αποτελούν, εκτός από τη διδασκαλία της ΕΝΓ, *και η πληροφόρηση και συνειδητοποίηση των μαθητών σχετικά με τα θέματα που αφορούν τους κωφούς καθώς και η ανάπτυξη της ταυτότητας του κωφού στους μαθητές*. Είναι απαραίτητο να αναγνωρίζεται και εκτιμάται η κουλτούρα και η γλώσσα της *Κοινότητας των Κωφών, στην οποία εντάσσονται σταδιακά* τα κωφά παιδιά. Η χρήση της κοινοτικής γλώσσας δίνει περηφάνια και αυτοπεποίθηση στα παιδιά για την κουλτούρα και την Κοινότητά τους.

Η εκπαίδευση επίσης πρέπει να πραγματοποιείται σε συνεργασία με την Κοινότητα των Κωφών, για να προετοιμάζει ρεαλιστικά τους μαθητές για την πολιτισμική και κοινωνική ζωή τους.

Για να γίνουν όμως πραγματικές αλλαγές στα δίγλωσσα προγράμματα πρέπει να *αλλάξει συνολικά η στάση του σχολικού περιβάλλοντος* και να εκπαιδευτούν ή/και να προσληφθούν δίγλωσσοι, ενημερωμένοι, ευαισθητοποιημένοι και συνειδητοποιημένοι εκπαιδευτικοί. *Το προσωπικό στα δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι δίγλωσσο, συμπεριλαμβανομένου και του διευθυντή, να συμπλέει και να ανταποκρίνεται στις γλωσσικές, τις πολιτισμικές και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών.* Η συμμετοχή στα προγράμματα αυτά φυσικών χρηστών της νοηματικής γλώσσας, δηλαδή η πρόσληψη κωφών διδασκόντων με τα κατάλληλα ακαδημαϊκά προσόντα στα δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης κωφών παιδιών είναι απαραίτητη (Gregory, 1995). *Το δίγλωσσο προσωπικό δεν πρέπει απλά να γνωρίζει τη νοηματική γλώσσα, αλλά πρέπει να έχει και τη βασική γλωσσολογική γνώση για τις δομές και τα χαρακτηριστικά της γλώσσας. Πρέπει επίσης να διαθέτει την απαραίτητη συνείδηση και ευαισθητοποίηση για τη λειτουργία και τη σημασία της νοηματικής, αλλά και της Ελληνικής και των γλωσσών γενικότερα. Πρέπει ακόμη να είναι ευαισθητοποιημένος για τη σχέση ανάμεσα στην κουλτούρα των κωφών και τη νοηματική γλώσσα αλλά και σε θέματα που συνδέονται με την πολιτισμική και διαπολιτισμική λειτουργία των γλωσσών.*

Όσον αφορά στις ομάδες των κωφών και ακουόντων που συγκροτούν το προσωπικό, *είναι απαραίτητο να καλλιεργείται η πολιτισμική ευαισθητοποίηση και να υποστηρίζεται η διαπολιτισμική συνείδηση:* Παραδείγματος χάριν πρέπει να αναγνωρίζεται ο τρόπος με τον οποίο διαφορετικές κουλτούρες χρησιμοποιούν το άγγιγμα, το συγχρονισμό, τη γλώσσα του σώματος, την επαφή με το βλέμμα, το χώρο και την απόσταση. *Είναι πολύ χρήσιμο τα μέλη της σχολικής κοινότητας να δημιουργούν τις συνθήκες της αλληλοαποδοχής: χάρη στην ομαλή συνεργασία των κωφών και των ακουόντων μελών της σχολικής κοινότητας, οι μαθητές και τα εμπλεκόμενα άτομα μπορούν να γνωρίσουν και τις δύο κουλτούρες μέσα από τις μαθησιακές εμπειρίες.*

Οι εκπαιδευτικοί, κωφοί και ακουόντες, πρέπει να φροντίζουν για την παροχή ενός καλά σχεδιασμένου προγράμματος για τους μαθητές τους, συνεργαζόμενοι μεταξύ τους και *μοιράζοντας ισότητα ευθύνες και δραστηριότητες.* Τέλος, πρέπει να παρέχεται *επιμόρφωση* εντός του σχολείου για να μπορέσει το προσωπικό να εργαστεί συνεργατικά σ' ένα δίγλωσσο πρόγραμμα εκπαίδευσης.

Ο τελικός στόχος των δίγλωσσων εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι ο σεβασμός και η αναγνώριση της κουλτούρας των κωφών και των ακουόντων και η ομαλή ένταξη των μαθητών τόσο στην κοινότητα των κωφών, όσο και στην ευρύτερη κοινωνία.

1.6. ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

1.6.1. Έγκαιρη παρέμβαση

Η έγκαιρη παρέμβαση, η συμβουλευτική και η διαμόρφωση του εξατομικευμένου οικογενειακού προγράμματος σε συνεργασία με τους γονείς, έχει ιδιαίτερη σημασία, έτσι ώστε, μεταξύ των άλλων, το παιδί να έρθει σε επαφή με τη νοηματική και την ελληνική γλώσσα έγκαιρα, από τη βρεφική ηλικία, μέσα από το κατάλληλο γλωσσικό-επικοινωνιακό περιβάλλον.

Ο βασικός στόχος της έγκαιρης παρέμβασης είναι η πρώιμη έκθεση του παιδιού σε κατάλληλα γλωσσικά περιβάλλοντα α) νοηματικής και β) ελληνικής γλώσσας, ώστε να

αποφευχθεί η γλωσσική και επικοινωνιακή αποστέρωση που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους. Η εξασφάλιση κατάλληλου γλωσσικού περιβάλλοντος στην κρίσιμη πρώιμη ηλικία είναι ο μοναδικός τρόπος για να αναπτυχθεί το κωφό παιδί φυσιολογικά, δηλαδή γλωσσικά, γνωστικά, συναισθηματικά και κοινωνικά. Διαφορετικά θα αντιμετωπίζει στην εκπαίδευση και σε όλη του την ζωή συνέπειες μη αναστρέψιμες.

Ωστόσο, ακόμα κι όταν δεν υπάρχει έγκαιρη παρέμβαση, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι η εκπαιδευτική παρέμβαση θα είναι ατελέσφορη. Αντιθέτως *από όποια χρονική στιγμή κι αν αρχίζει η εκπαίδευση είναι εξαιρετικά σημαντική για τους κωφούς.* Στην πραγματικότητα η εκπαίδευση αποτελεί τη μοναδική δυνατότητα ατομικής και κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξής τους.

Στις περιπτώσεις επομένως της αργοπορημένης εκπαιδευτικής παρέμβασης προς το κωφό παιδί, προσαρμόζεται κατάλληλα το ατομικό πρόγραμμα του μαθητή, έτσι ώστε να αναπληρωθεί ο χαμένος χρόνος, όσο αυτό είναι εφικτό, και να προσεγγίσει ο μαθητής τους στόχους του προγράμματος για την απόκτηση της νοηματικής γλώσσας και την επαρκή εκμάθηση της ελληνικής, με έμφαση στο γραπτό λόγο. *Σε κάθε περίπτωση βεβαίως ο βασικός στόχος είναι η γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών.*

1.6.2. Περιβάλλον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης

Το περιβάλλον του σχολείου θα πρέπει να παρέχει πολλές ευκαιρίες για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του προγράμματος.

Δημιουργούμε το κατάλληλο περιβάλλον μέσα στο οποίο η γλώσσα κατακτάται από το παιδί μέσω επικοινωνίας. Η ανάπτυξη της γλώσσας είναι μία *κοινωνική διαδικασία* μέσα από την *κοινωνική αλληλεπίδραση* και δεν απομονώνεται από αυτήν. Επομένως:

- Στο σχολείο πρέπει να υπάρχει περιβάλλον πραγματικής επικοινωνίας για όλους.
- Το σύστημα επικοινωνίας πρέπει να είναι ενιαίο για όσους αποτελούν το περιβάλλον του σχολείου και πλούσιο για τους κωφούς μαθητές τόσο σε νοηματική, όσο και σε ομιλούμενη\γραπτή γλώσσα. *Εκπαιδευτικοί και προσωπικό γνωρίζουν πολύ καλά και χρησιμοποιούν και την ΕΝΓ στην επικοινωνία στο χώρο του σχολείου, και την ελληνική γλώσσα.*
- Φροντίζουμε για τη δημιουργία *περιβάλλοντος μάθησης γλώσσας* στο σχολείο. Διαμορφώνουμε πλούσιο *γλωσσικό περιβάλλον επικοινωνίας*, πρακτικής και αλληλεπίδρασης, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν επαρκείς γλωσσικές δεξιότητες και να ανταποκριθούν στους στόχους του προγράμματος για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.
- Το σχολικό περιβάλλον δημιουργεί τις συνθήκες για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητή, έτσι ώστε να αναπτύσσεται τόσο η γλώσσα όσο και η σκέψη.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, που γνωρίζει τα στάδια της γνωστικής και γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού, είναι να παρέχει και να τροφοδοτεί αυτό το περιβάλλον, για τη γλωσσική ανάπτυξη του κωφού παιδιού στην ολότητά της, σε φυσικό, επικοινωνιακό πλαίσιο γλώσσας. Ο εκπαιδευτικός διευκολύνει το μαθητή να ανακαλύπτει τη γνώση, δεν την επιβάλλει, παρατηρεί την πρόοδο του παιδιού και την ενισχύει, παρέχοντας ευκαιρίες για πολλές και ποικίλες γλωσσικές δραστηριότητες.

Η εκπαίδευση δε στοχεύει μόνο στη γνωστική κατάρτιση του μαθητή, αλλά και στην ισοχυροποίηση της προσωπικότητάς του, παρέχοντάς του πρότυπα και κίνητρα, ώστε να αποκτήσει αξίες και δεξιότητες, που θα τον βοηθήσουν στη μετέπειτα ζωή του. Ο σεβασμός της

σχολικής κοινότητας στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στην τοπική κοινωνία, αλλά και στη διαφορετικότητα των μαθητών, είναι βασικό στοιχείο κάθε αναλυτικού προγράμματος, που επιδιώκει να ικανοποιήσει τις ανάγκες όλων των μαθητών. Επομένως, τα περιεχόμενα της μάθησης δεν επιλέγονται ως αυτοσκοπός, για να εξυπηρετήσουν απλά την κατάκτηση ενός μαθησιακού στόχου, αλλά σχετίζονται και αντλούνται από τα ενδιαφέροντα, τους προβληματισμούς και τη θέση των μαθητών της συγκεκριμένης ηλικίας στην τοπική κοινωνία. *Επιπλέον οι εκπαιδευτικοί στόχοι τροφοδοτούνται από τα ενδιαφέροντα των μαθητών και την δυναμική του κοινωνικού χώρου τους και βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση με αυτόν, με την επιδίωξη πάντα να βοηθήσουν το παιδί ν' αναπτυχθεί μέσα στην κοινωνία.* Με τον ίδιο τρόπο, οι μέθοδοι της διδασκαλίας προωθούν την καλλιέργεια της προσωπικότητας του παιδιού και της κοινωνικότητάς του και παραμένουν ευέλικτες, ώστε να προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες, τις κλίσεις και τις δεξιότητες των μαθητών.

1.6.3. Διαθεματική προσέγγιση

Μια από τις βασικές καινοτομίες στην εφαρμογή των Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΔΕΠΠΣ, ΦΕΚ 303-Β713-3-2003), που αφορά στη διδασκαλία της γλώσσας, είναι και η διαθεματική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων. Καθώς το ζητούμενο είναι η εσωτερική συνοχή των μαθημάτων, που ανταποκρίνεται στη συνοχή της ίδιας της ζωής, η οργάνωση του αναλυτικού προγράμματος γίνεται μέσω της διαθεματικότητας. Η διαθεματική οργάνωση του αναλυτικού προγράμματος διαφέρει από τη θεματική οργάνωση του παραδοσιακού αναλυτικού προγράμματος, όπου το κάθε μάθημα, διδάσκεται χωριστά και ανεξάρτητα από τα άλλα μαθήματα. Η θεματική προσέγγιση της σχολικής γνώσης δεν ικανοποιεί πλέον τις κοινωνικές ανάγκες των μαθητών, υποχρεώνει τον δάσκαλο να παρακολουθεί πιστά το σχολικό εγχειρίδιο και το παιδί δυσκολεύεται να αντιληφθεί την ολότητα του κόσμου. Σε αντίθεση η διαθεματική προσέγγιση:

- Στηρίζεται στην ενεργό συμμετοχή του μαθητή για την κάλυψη των πραγματικών του αναγκών, στη δημιουργική σκέψη και στην κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικειμένου, ώστε να εξασφαλίζεται η επεξεργασία των θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες και να αναδεικνύεται το ουσιαστικό περιεχόμενο των γνώσεων, όπως προκύπτει μέσα από την εκπαιδευτική έρευνα και πράξη.
- Η επιλογή των περιεχομένων της μάθησης μπορεί να γίνεται από γεγονότα επίκαιρα που ενδιαφέρουν τους μαθητές, από την ίδια την εμπειρία τους, από άρθρα, διαφημίσεις, ανακοινώσεις κλπ.
- Δημιουργεί λειτουργικές σχέσεις μεταξύ των στόχων, του περιεχομένου, των δραστηριοτήτων και της αξιολόγησης (αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας και μακροαξιολόγηση του Α.Π.).
- Δίνει μεγαλύτερη ελευθερία στον δάσκαλο να επιλέξει τις μεθόδους και τα μέσα διδασκαλίας.
- Συνδέει τις σχολικές δραστηριότητες με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών.

Οι διαθεματικές δραστηριότητες και τα σχέδια εργασίας (projects) δραστηριοποιούν τους μαθητές, δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να λειτουργεί με ευελιξία, να εκσυγχρονίζει τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του, να διαμορφώνει το περιεχόμενό της ανάλογα και με επίκαιρα θέματα και να παίρνει πρωτοβουλίες. Ακόμη, ενθαρρύνεται η συλλογική προσπάθεια των μαθητών και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Τα διαθεματικά σχέδια εργασίας, μπορούν να επεκταθούν και να καλύψουν τις περισσότερες γνωστικές και θεματικές ενότητες με στόχο να καλύψουν όλους τους τομείς εξέλιξης των μαθητών:

Στόχος μάθησης	Περιεχόμενα μάθησης	Διαδικασίες	Αξιολόγηση
Γνωστικός	Θέματα Σχέδια Αναγνώσματα Ασκήσεις	Οργάνωση Μέθοδος Μέσα Χρόνος	Προφορικά Στην Ε.Ν.Γ Γραπτά Με εφαρμογές Με φάκελο εργασιών (portfolio)
Ψυχοκινητικός			
Συναισθηματικός			

Η γλώσσα από τη φύση της ως μάθημα είναι διαθεματική, γιατί διαχέεται σ' όλα τα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. Με τη διαθεματική προσέγγιση εξασφαλίζεται η απόκτηση της δομής της γλώσσας (κάθετος άξονας), παράλληλα δε αναπτύσσονται οι γλωσσικές δεξιότητες μέσω των άλλων μαθημάτων (οριζόντιος άξονας).

Η οριζόντια διασύνδεση προϋποθέτει κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία των θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες, ώστε να φωτίζονται από όλες τις πλευρές και να αναδεικνύεται η γνώση και η σχέση της με την πραγματικότητα. Ως εκ τούτου, κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας θεωρείται «οριζόντιος στόχος» όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Με άλλα λόγια ως μέσο και ως αντικείμενο γλωσσικής άσκησης, ιδιαίτερα για την επεξεργασία του περιεχομένου και των φραστικών επιλογών, πρέπει να αξιοποιούνται όλα τα μαθήματα και η σχολική ζωή συνολικά (ΦΕΚ 303/13-3-2003). Έτσι η γνώση δε συγκροτείται στο μυαλό του μαθητή με τη μορφή ξεχωριστών θυρίδων που κλείνουν στεγανά κάποιο αντικείμενο, αλλά με τη μορφή ενός πλέγματος που αγκαλιάζει όλα τα αντικείμενα και δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να ανακαλύψει τη σχέση μεταξύ τους. Στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης το περιεχόμενο της γλώσσας πρέπει να επιλεγεί και να δομηθεί με άξονες:

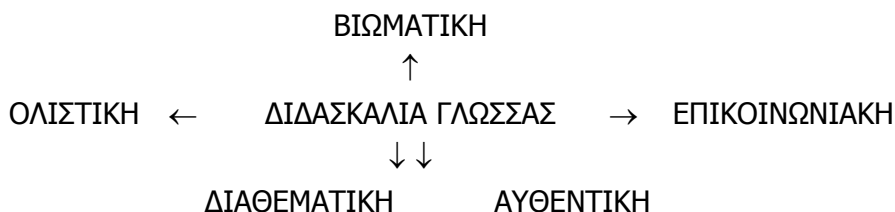
- α) τα γνωστικά χαρακτηριστικά των μαθητών κατά τάξη,
- β) τον τρόπο που ο καθένας μαθαίνει,
- γ) τα ενδιαφέροντά τους και
- δ) τα γνωστικά αντικείμενα που κινούν τα ενδιαφέροντά τους.

Επομένως, η απόκτηση της γλώσσας δεν είναι μόνο ατομική υπόθεση του μαθητή και δεν κατακτιέται σε ένα περιβάλλον κενό, αλλά στα πλαίσια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Οι διαδικασίες της αλληλεπίδρασης στα πλαίσια του κοινωνικού περιβάλλοντος έχουν ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στην απόκτηση της γλώσσας.

1.6.4. Βιωματική, επικοινωνιακή και ολιστική προσέγγιση στη διδασκαλία

Με στόχο να επιτευχθεί η αλληλεπίδραση, οι διδακτικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με τη γλώσσα, στηρίζονται στη βιωματικότητα, τη συλλογικότητα και την ολιστική αντίληψη, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ενεργός συμμετοχή του μαθητή για την περαιτέρω απόκτηση και καλλιέργεια της γλώσσας. Ειδικότερα αυτές οι προσεγγίσεις δίνουν την ευκαιρία και τις δυνατότητες στους μαθητές να καλλιεργούν και να χτίζουν τη γλώσσα στηριζόμενοι σε ήδη αποκτημένες γλωσσικές εμπειρίες και δομές, επειδή το αντικείμενο σχετίζεται με τα ενδιαφέροντά τους. Η βιωματική προσέγγιση οδηγεί στη συλλογική δράση - επικοινωνία με την συμμετοχή του δασκάλου, ιδιαίτερα όταν οι δραστηριότητες στηρίζονται στις εμπειρίες των μαθητών. *Εάν η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται σε αυθεντικά πλαίσια με την προσωπική και*

ενεργό συμμετοχή των μαθητών, τότε οι μαθητές αποκτούν δεξιότητες λειτουργικής χρήσης της γλώσσας και εξασφαλίζουν έτσι το βασικό εργαλείο των επικοινωνιακών ικανοτήτων με το περιβάλλον τους. Μέσα από τη γλώσσα το παιδί θα χτίσει εντός του τον κόσμο και ο κόσμος θα χτίσει την εικόνα του παιδιού. Και οι δύο αυτές εικόνες θα επανεξεταστούν και θα αναθεωρηθούν πολλές φορές στη ζωή του παιδιού και των γύρω του, καθώς καινούργια γνώση θα προστίθεται συνεχώς μέσω αυτής της αλληλεπίδρασης.

1.6.5. Επικοινωνιακή προσέγγιση

Η λέξη επικοινωνία στην τάξη έχει την έννοια «μοιράζομαι τις σκέψεις, τις ιδέες, τα βιώματα, τα συναισθήματα και τις προτάσεις μου με τους συμμαθητές μου». Η διαδικασία της επικοινωνίας και του διαλόγου ενεργεί ως καταλύτης για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Η επικοινωνία δημιουργεί μια αναπτυξιακή δυναμική που επιτρέπει στους μαθητές να ξεπεράσουν τα ατομικά τους όρια σκέψης και πράξης, που κανένα από τα μέλη δε θα μπορούσε, εκτός ομάδας, να υπερβεί και να αναπτύξει. Μπορούν έτσι να δοκιμάσουν και να πειραματιστούν στη χρήση της γλώσσας, να έχουν διαρκή, άμεση και αποτελεσματική ανατροφοδότηση, να βελτιώνονται συνεχώς και με βάση την εμπειρία τους στην τάξη να αναπτύσσουν κίνητρα και δεξιότητες στην επικοινωνία τους με το εξωσχολικό περιβάλλον.

Η προσωπικότητα όμως του κάθε μαθητή καλλιεργείται μέσα στο σύνολο όταν οι γλωσσικές δραστηριότητες προσεγγίζουν την ίδια τη ζωή, γιατί τότε μόνο ενεργοποιείται η ανθρώπινη ολότητα του νου, της ψυχής και του σώματος. Η προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων από διαφορετικές πλευρές, δίνει στο μαθητή πολλαπλά ερεθίσματα. Η συγκροτημένη σε βάθος εξερεύνηση ενός θέματος επιτυγχάνει την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης.

1.6.6. Οι διαθεματικές ενότητες - διαθεματικά σχέδια εργασίας

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε ένα μοντέλο διδασκαλίας των διαθεματικών εννοιών. Τα στάδια ανάπτυξης της θεματικής ενότητας που παρουσιάζονται εδώ, βασίζονται σε προσεγγίσεις της *Jacobs*:

1. Επιλογή θέματος:

Το θέμα πρέπει να αγγίζει τα παιδιά, να είναι αρκετά ευρύ, ώστε να μπορούν να εμπλακούν σ' αυτό αντικείμενα πολλών μαθημάτων χωρίς τον κίνδυνο να πλατιάσει και τέλος να μπορεί να εξερευνηθεί σε βάθος.

2. Ανταλλαγή των πρώτων ιδεών:

Τα παιδιά με την υποστήριξη των δασκάλων σχεδιάζουν την πορεία της διερεύνησης του θέματος, συζητούν και παίρνουν αποφάσεις για την πορεία δράσης και το χρόνο ολοκλήρωσης του θέματος. Καταγράφονται σκέψεις, υποθέσεις, ερωτήματα, ιδέες και δημιουργούνται υποθέματα σαν ένα δίκτυο με κέντρο το θέμα. Τα υποθέματα αυτά είναι και διαφορετικά μαθήματα.

3. Οργάνωση

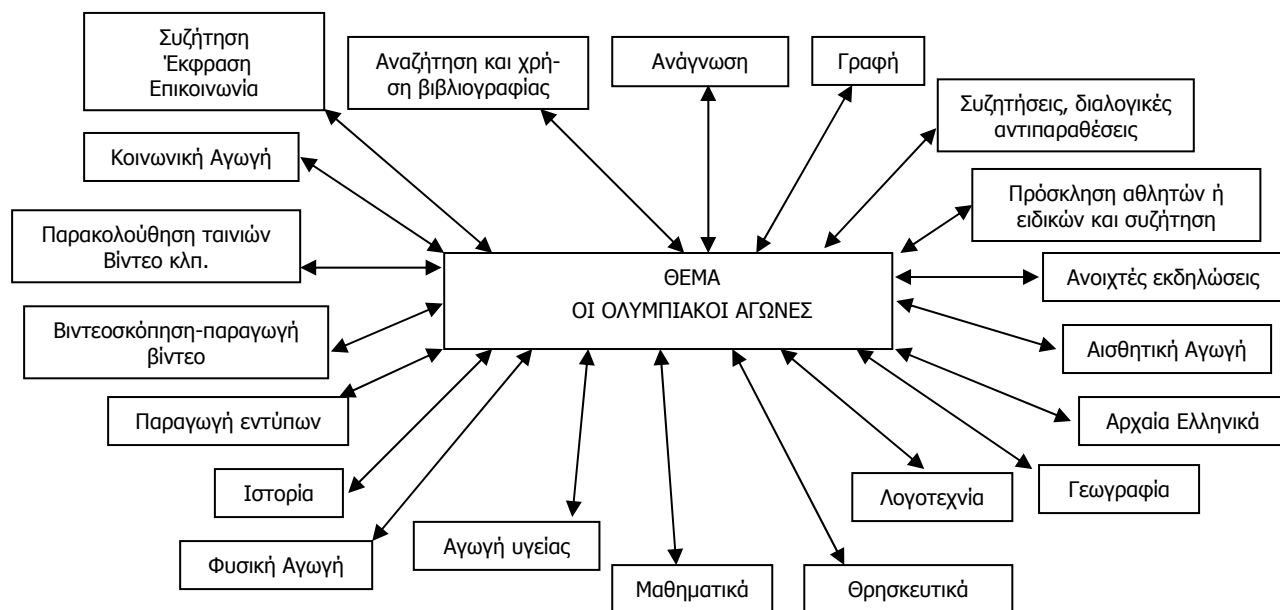
Στο στάδιο αυτό οργανώνονται οι ιδέες. Το αρχικό πλάνο ελέγχεται, τροποποιείται και συμπληρώνεται με νέες ιδέες. Τα υποθέματα παίρνουν την τελική τους μορφή. Καθορίζονται

οι ερωτήσεις που κατευθύνουν την ανάπτυξη του θέματος. Ο δάσκαλος με τους μαθητές καθορίζουν τέσσερις με πέντε ερωτήσεις, οι οποίες θα καταδείξουν την χρησιμότητα του θέματος και θα βοηθήσουν την ανάπτυξή του.

4. Ανάπτυξη δραστηριοτήτων μάθησης

Οι δραστηριότητες θα πρέπει να οδηγήσουν στην απάντηση των ερωτήσεων του προηγούμενου σταδίου αλλά και να δώσουν ευκαιρίες για ζωντανή επικοινωνία αλλά και για την καλλιέργεια της ανάγνωσης και γραφής.

Στη συνέχεια παρατίθεται ένα σχεδιάγραμμα που απεικονίζει δραστηριότητες και γνωστικά αντικείμενα που μπορούν να συμβάλουν στην πραγματοποίηση του διαθεματικού σχεδίου εργασίας με τίτλο «οι Ολυμπιακοί αγώνες»

1.6.7. Φυσική και δομημένη μέθοδος διδασκαλίας - Η γλώσσα ως ολότητα - Σπειροειδής διάταξη της ύλης

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα κωφά παιδιά θα πρέπει να είναι δομημένη και προγραμματισμένη καλά, αλλά η μάθηση να γίνεται με φυσικό τρόπο.

Η θεωρία της γενετικής μετασχηματιστικής γραμματικής του Chomsky (1984) επηρέασε τη διδακτική των γλωσσών, ώστε να γίνεται συνδυασμός των δύο μεθόδων, της *φυσικής*, η οποία είναι γνωστή και ως μητρική ή μέθοδος του Lexington, κατά την οποία τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν τη γλώσσα με φυσικό τρόπο, μέσω επικοινωνίας, χωρίς τυπική διδασκαλία, και της *δομημένης*, που βασίζεται στην πολύ καλά προγραμματισμένη και βήμα-βήμα σχεδιασμένη διδασκαλία της χρήσης των γραμματικών και συντακτικών κανόνων της γλώσσας.

Οι μαθητές μαθαίνουν συγκεκριμένους κανόνες και δομές της γλώσσας μέσα από τις διαδικασίες της μίμησης, της απομνημόνευσης, της εξάσκησης και της αυθόρμητης και δημιουργικής εφαρμογής. Η διδασκαλία λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και στοχεύει στην ενεργητική συμμετοχή τους μέσα σε περιβάλλον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης. *Γίνεται μεθοδικός και λεπτομερής σχεδιασμός, με συνεχόμενη και εξελικτική οργάνωση του περιεχομένου του γνωστικού αντικείμενου.*

Τα διδακτικά αντικείμενα παρουσιάζονται σε ολότητες, έτσι ώστε το παιδί να βρίσκει νόημα. Κάθε ενότητα συνοδεύεται από δραστηριότητες και διαδικασίες *αξιολόγησης και της επίδοσης του μαθητή και της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας.*

Η διάταξη της ύλης είναι σπειροειδής και για τον προσδιορισμό του περιεχομένου λαμβάνονται υπόψη και τα περιεχόμενα συναφών γνωστικών αντικειμένων. Με τη σπειροειδή διάταξη της ύλης η γνώση εμπλουτίζεται και διευρύνεται σταδιακά, κατά επίπεδο, αλλά στηρίζεται πάντοτε στο προηγούμενο γνωστικό υπόβαθρο. Με τέτοια διάταξη της ύλης υπάρχει δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων του προγράμματος. Ο τρόπος της σπειροειδούς οργάνωσης φέρνει από μικρή ηλικία το παιδί σε επαφή με ιδέες και έννοιες. Αυτές επαναλαμβάνονται εμπλουτισμένες και τα επόμενα χρόνια, έτσι ώστε το παιδί να τις αναπτύξει και να εμβαθύνει σ' αυτές.

Ο κωφός μαθητής κατακτά σταδιακά τη δομή της ελληνικής γλώσσας, φτάνει σε γενικεύσεις μέσα από γλωσσικές εμπειρίες, όχι μόνο μέσα στην τάξη, αλλά και έξω απ' αυτήν και κατακτά έννοιες, γλωσσικές δομές και λειτουργικές δεξιότητες, τις οποίες σταδιακά εμπεδώνει και επεκτείνει.

Τέλος οι ενιαίες διαθεματικές ενότητες εξασφαλίζουν την υποδομή για την εκπλήρωση βραχυπρόθεσμων στόχων, οι οποίοι με τη σειρά τους οδηγούν στην ολοκλήρωση των μακροπρόθεσμων στόχων του προγράμματος.

1.6.8. Εξατομικευμένα προγράμματα

Τα εξατομικευμένα προγράμματα των κωφών μαθητών περιλαμβάνουν βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους στους εξής τομείς: *ακαδημαϊκές γνώσεις* και *δεξιότητες* στα διάφορα μαθήματα, *δεξιότητες γλωσσικής ανάπτυξης* και *επικοινωνίας* και *γενικές δεξιότητες* που διασφαλίζουν τη σχολική και κοινωνική ένταξη και την ανεξάρτητη ζωή.

Η κατάρτιση του ατομικού προγράμματος της εκπαίδευσης του κωφού παιδιού γίνεται είτε από το ΚΔΑΥ είτε από το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου σε συνεργασία με τον γονέα του παιδιού και με οποιοδήποτε άλλο μέλος της εκπαιδευτικής ομάδας, που υποστηρίζει το παιδί (π.χ. κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος, διερμηνέας ΕΝΓ) και εμπλέκεται στην εκπαίδευση του παιδιού στη βάση των αξιολογημένων αναγκών του. Ο διευθυντής του ειδικού σχολείου Κωφών ή του γενικού σχολείου μεριμνά ώστε τα παιδιά που φοιτούν στο σχολείο να ακολουθούν το ατομικό τους πρόγραμμα και να τους παρέχεται η αναγκαία βοήθεια για τη σχολική ανάπτυξή τους σε όλους τους τομείς (συμπεριλαμβανομένων και του ψυχολογικού και του κοινωνικού τομέα).

Ιδιαίτερα, όσον αφορά στην ενότητα του ατομικού προγράμματος του μαθητή που αναφέρεται στην εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας, θα πρέπει να σχεδιάζεται με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του γλωσσικού επιπέδου του στην Ελληνική και σύμφωνα με τις γνωστικές και γλωσσικές του ανάγκες *και σε συνεργασία με τους γονείς*. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί το μαθητή και σχεδιάζει το πρόγραμμα (π.χ. στόχους και δραστηριότητες) για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας με ενδιαφέροντα, ρεαλιστικά και καλά δομημένα μαθήματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του μαθητή.

Με παρόμοιο τρόπο ορίζονται οι στόχοι, οι δραστηριότητες και οι τρόποι αξιολόγησης του ατομικού προγράμματος του μαθητή και για τα υπόλοιπα μαθήματα, τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των ατομικών προγραμμάτων, όπως ήδη αναφέραμε, πολύ σημαντικός παράμετρος είναι η συνεργασία του εκπαιδευτικού με την οικογένεια του μαθητή καθώς και η τακτική ενημέρωση των γονιών για την πρόοδο του μαθητή.

Τα εξατομικευμένα προγράμματα των κωφών μαθητών αξιολογούνται συνεχώς (τουλάχιστο ανά έτος) και τροποποιούνται όταν χρειάζεται, με στόχο ο μαθητής να αποκτήσει όλες τις προαναφερθείσες δεξιότητες.

1.7. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1.7.1. Ομιλία-κατανόηση / παραγωγή

Στα δίγλωσσα προγράμματα κωφών δίνεται έμφαση στην πρώτη γλώσσα των παιδιών, δηλαδή την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, καθώς και στη δεύτερη γλώσσα, κυρίως στη γραπτή μορφή της. Ωστόσο, επιβάλλεται στο σημείο αυτό να αξιολογήσουμε το ρόλο της ομιλούμενης ελληνικής στα δίγλωσσα προγράμματα. Η σύγχρονη τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα σε κάποια παιδιά με κοχλιακά εμφυτεύματα, αλλά και σε βαρήκοα παιδιά να ωφεληθούν ακουολογικά από τη χρήση των ακουστικών βοηθημάτων. Πολλοί από τους μαθητές αυτούς αυθόρμητα αναπτύσσουν ευδιάκριτη ομιλία. Επομένως, θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να ενισχύεται η αυθόρμητη χρήση του προφορικού λόγου των παιδιών αυτών, στο βαθμό που τα ίδια το επιθυμούν. Ο προφορικός λόγος δεν διδάσκεται μόνο μέσα από μαθήματα λογοθεραπείας, αλλά αποκτιέται κυρίως φυσικά μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση των μαθητών με τον κόσμο των ακουόντων (π.χ. μέσα από τις σχέσεις τους με τα ακούοντα παιδιά στο γενικό σχολείο ή με τα ακούοντα παιδιά της γειτονιάς ή με τους ακούοντες στο άμεσο περιβάλλον και στην ευρύτερη κοινωνία).

Για όλα τα κωφά παιδιά όμως, ανεξάρτητα από την ακουστική κατάσταση και τις γλωσσικές, γνωστικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητές τους, η συστηματική έκθεση και διδασκαλία στην ελληνική γλώσσα, γραπτή και ομιλούμενη, πρέπει να είναι βασικός εκπαιδευτικός στόχος. Το σχολείο έχει την ευθύνη να εντοπίσει τις αναποτελεσματικές πρακτικές που βάρυναν τη διδακτική παράδοση της ομιλούμενης γλώσσας στα σχολεία των κωφών και είχαν δημιουργήσει συναισθήματα φόβου και άρνησης στους κωφούς μαθητές προς την ελληνική γλώσσα αλλά και πολύ χαμηλές επιδόσεις σ' αυτήν. Το πρόγραμμα και η μεθοδολογία στη διδασκαλία των ελληνικών πρέπει να δημιουργεί στους μαθητές ισχυρά θετικά κίνητρα εκμάθησης των ελληνικών. Από την πλούσια εμπειρία και έρευνα για τη γενική δίγλωσσα εκπαίδευση γνωρίζουμε πλέον πια ποιες είναι οι προϋποθέσεις της επιτυχούς δίγλωσσίας. Όλες οι έρευνες συμφωνούν στο ότι η όσο πιο σοβαρή δουλειά γίνεται με την μητρική γλώσσα των παιδιών τόσο καλύτερα είναι τα αποτελέσματα στην απόκτηση της δεύτερης. Ο βαθμός εκμάθησης της δεύτερης γλώσσας εξαρτάται α) από την εκτίμηση του σχολείου προς τη μητρική γλώσσα και την προσπάθεια που καταβάλλει για την καλλιέργειά της και β) από τη συνέπεια και αποτελεσματικότητα στη διδασκαλία της δεύτερης. Στην περίπτωση των δίγλωσσων προγραμμάτων για κωφούς απαιτείται επομένως:

1. Ο σεβασμός και η υποστήριξη της φυσικής γλώσσας των κωφών μαθητών με κάθε τρόπο
2. Η καλλιέργεια θετικών *κινήτρων* για την εκμάθηση των ελληνικών στα πλαίσια της *ενδυνάμωσης* των κωφών μαθητών
3. Η καλλιέργεια κλίματος αποδοχής και πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο

Είναι σημαντικό, επομένως, να παρέχουμε πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον επικοινωνίας, έτσι ώστε ο μαθητής να έχει εμπειρίες και δυνατότητες να μάθει και να χρησιμοποιεί την ομιλούμενη γλώσσα στην επικοινωνία του με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, στις καθημερινές συναλλαγές και σχέσεις του, αξιοποιώντας συστηματικά όλες τις δυνατότητες και την υπολειμματική ακοή του κωφού παιδιού. Ειδικότερα στόχοι που επιδιώκονται είναι οι εξής:

- α. να μπορεί να κατανοεί τη γλώσσα μέσω της χειλεανάγνωσης αλλά και να παράγει ομιλία αντιληπτή από τους άλλους, στα πλαίσια πραγματικών καταστάσεων επικοινωνίας
- β. να αναπτύξει μηχανισμούς επιλογής και οργάνωσης των πληροφοριών και αποκριτικής ετοιμότητας
- γ. να μπορεί να συμμετέχει σε διάλογο

- δ. να διατυπώνει ερωτήσεις και να απαντά σε ερωτήσεις
- ε. να κάνει χρήση των φραστικών επιλογών με αυτοπεποίθηση
- στ. να αφηγείται στην προφορική Ελληνική
- ζ. να ανακοινώνει επιθυμίες, σκέψεις, προτάσεις, συλλογισμούς κλπ.

Η ευχέρεια στη χρήση της ελληνικής γλώσσας προϋποθέτει την καλή ταυτόχρονη εκμάθηση όλων των επιμέρους στοιχείων της (φωνολογικά, μορφολογικά, συντακτικά, σημασιολογικά και πραγματολογικά). Επομένως η εκμάθηση δεν θα πρέπει να περιορίζεται ή να αρχίζει από την εκμάθηση μεμονωμένων ήχων ή λέξεων, αλλά από την κατανόηση και έκφραση του μηνύματος στην ολότητά του, δηλαδή με φράσεις, προτάσεις κλπ. όπως αυτό εκφράζεται σε πραγματικές καταστάσεις επικοινωνίας. Όλη αυτή η διαδικασία γίνεται σε ατμόσφαιρα παιδαγωγικής προσέγγισης και κατανόησης των δυσκολιών του κωφού παιδιού.

Και δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι στην εκπαίδευση αλλά και ιδιαίτερα στην εκπαίδευση του κωφού παιδιού *θεωρούμε ως γλώσσα το σύνολο των τυποποιημένων συμβόλων, σημείων, ήχων ή κινήσεων, που συνθέτουν έναν κώδικα επικοινωνίας, ο οποίος αποτελεί μέσο ανταλλαγής μηνυμάτων* (Μπαμπινιώτης, 1998).

1.7.2. Ανάγνωση-γραφή: δυσκολίες για τα κωφά παιδιά

Οι κωφοί παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες στην επικοινωνία, που τους διαφοροποιούν από όλους τους άλλους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η γλωσσική ανάπτυξη του κάθε κωφού παιδιού είναι συχνά ανομοιογενής, αφού στηρίζεται κυρίως στο βαθμό και τύπο της ακουστικής απώλειας στις 'χρήσιμες' για την ομιλία συχνότητες, στην αιτία της ακουστικής απώλειας, στην ηλικία εμφάνισης, αλλά και του εντοπισμού της κώφωσης. Ωστόσο, άλλοι παράγοντες, όπως τα προσωπικά χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού, η διδακτική πράξη και μεθοδολογία, το γλωσσικό περιβάλλον του σχολείου αλλά και η προσπάθεια και η επιμονή των γονέων επηρεάζουν τη γλωσσική εξέλιξη ενός παιδιού.

Όταν ένα ακούον παιδί εισέρχεται σε κάποιο Ελληνικό δημοτικό σχολείο, είναι πολύ πιθανό να έχουν προηγηθεί έξι χρόνια έκθεσής του στην Ελληνική γλώσσα μέσα στο οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον. (Λέμε ίσως γιατί πολλά παιδιά που προέρχονται από γλωσσικές μειονότητες στην Ελλάδα, π.χ. Αλβανοί, μεγαλώνουν σε οικογένειες που τα Ελληνικά δεν είναι η πρώτη τους γλώσσα ή που δεν τα χρησιμοποιούν καθόλου στο σπίτι). Τα ακούοντα παιδιά των οποίων τα Ελληνικά είναι η πρώτη τους γλώσσα θα τα παρομοιάζαμε με σφουγγάρια στον ωκεανό, που χωρίς να το συνειδητοποιήσουν ή χωρίς σκόπιμη σκληρή δουλειά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους απορροφούν τόσο τη σύνθετη δομή των Ελληνικών, όσο και το εκτεταμένο λεξιλόγιό τους (Schirmer, 2000). Επομένως, το ακούον παιδί οδηγείται μέσα από την εξοικείωσή του με την ομιλούμενη Ελληνική Γλώσσα στην ανάγνωση του γραπτού λόγου.

Τα περισσότερα κωφά παιδιά όμως έρχονται σε ελάχιστη επαφή με την Ελληνική γλώσσα, πριν εισέλθουν στο σχολείο. Τα μικρά κωφά παιδιά αναπτύσσουν γλώσσα σ' ένα λιγότερο φυσικό περιβάλλον από αυτό των ακούοντων. Το πρόβλημα της ακοής δεν επιτρέπει την πρόσληψη ούτε των βασικών δομών του προφορικού λόγου, που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη της δικής τους γλώσσας. Έτσι μαθαίνουν να διαβάζουν και να γράφουν χωρίς τη μακρόχρονη εξοικείωση που έχουν τα ακούοντα παιδιά με την Ελληνική γλώσσα. Η σοβαρότητα του προβλήματος αυτού γίνεται φανερή από το γεγονός ότι το 90-95% των κωφών παιδιών γεννιούνται σε οικογένειες ακούοντων που η πρώτη τους γλώσσα είναι η ομιλούμενη! Αυτό, βέβαια, δεν ισχύει για τα κωφά παιδιά κωφών γονέων που αναπτύσσουν την πρώτη τους γλώσσα, την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, με φυσικό τρόπο στα πρώτα χρόνια της ζωής τους και στη συνέχεια, με τις κατάλληλες εκπαιδευτικές μεθόδους (που θα περιγράψουμε στη συνέχεια) μεταβαίνουν με ευκολία στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής (Ogden, 1998).

Σε γενικές γραμμές τα ερευνητικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι τα κωφά παιδιά ακουόντων γονέων παρουσιάζουν σημαντική καθυστέρηση στη γλωσσική τους ανάπτυξη σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά (Quigley and Power, 1972 / Λαμπροπούλου, 1993).

1.7.3. Σχέσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη της γραφής και της ανάγνωσης

Η γλωσσική ανάπτυξη συνδέεται με την καλλιέργεια της γραφής και της ανάγνωσης. Τόσο τα κωφά, όσο και τα ακούοντα παιδιά εισάγονται στις διαδικασίες της ανάγνωσης και της γραφής από μικρή ηλικία, καθώς έρχονται σε επαφή με το γραπτό κείμενο και παρακολουθούν τη χρήση του γραπτού κώδικα από τους ενήλικες. Δυστυχώς όμως, όπως οι έρευνες επισημαίνουν, τα κωφά παιδιά, παρά το γεγονός ότι διδάσκονται ανάγνωση και γραφή στο σχολείο, δεν αναπτύσσουν τις δεξιότητες αυτές με ταχύτητα ανάλογη με τα ακούοντα παιδιά (Holt, 1993 / Wolk και Allen, 1984).

Αξίζει να τονίσουμε τη στενή σχέση ανάμεσα στην ανάγνωση και στη γραφή. Τόσο η γραφή όσο και η ανάγνωση (δηλαδή η εμπέδωση και κατάκτηση του γραπτού κώδικα μιας ομιλούμενης γλώσσας) συνδέονται με τη διασαφήνιση του νοήματος μέσω του γραπτού κειμένου (Schirmer, 2000). Οι Tierney και Pearson (1983) υποστηρίζουν ότι οι διαδικασίες που ακολουθούν οι συγγραφείς στο γράψιμο ταυτίζονται με τις διαδικασίες που ακολουθούν οι αναγνώστες κατά την ανάγνωση. Οι πιο πάνω ερευνητές υποστηρίζουν ότι τόσο οι συγγραφείς όσο και οι αναγνώστες ασχολούνται:

- α. με το σχεδιασμό (δηλαδή θέτουν στόχους)
- β. με τη σύνταξη (δηλαδή ως αναγνώστες ανιχνεύουν το μήνυμα και ως συγγραφείς επιδιώκουν την αυθεντική έκφρασή του μέσα από το κείμενό τους)
- γ. με την ευθυγράμμιση (δηλαδή βρίσκουν τους 'ρόλους' τους σε σχέση με το κείμενο)
- δ. με την αναθεώρηση (revising) (δηλαδή διατυπώνουν/ερμηνεύουν, τροποποιούν υποθέσεις, αναλύουν, διαμορφώνουν στόχους) και
- ε. με τον έλεγχο-επιμέλεια (monitoring), δηλαδή αξιολογούν τον βαθμό επίτευξης των στόχων τους.

Έχει επίσης διατυπωθεί η άποψη ότι η αναθεώρηση (revising) προϋποθέτει *παρόμοιες νοητικές διεργασίες κατά τη διάρκεια και της ανάγνωσης και της γραφής*, γιατί και οι αναγνώστες και οι συγγραφείς αντιπαραβάλλουν ενεργά το γραπτό κείμενο με τους στόχους και τις προσδοκίες τους. Όταν οι αναγνώστες και οι συγγραφείς αισθάνονται αρμονία μ' αυτά που γράφουν ή που διαβάζουν, συνεχίζουν το γράψιμο και την ανάγνωση αντίστοιχα. Όταν δεν ταυτίζονται επαρκώς με το γραπτό κείμενο, και ως αναγνώστες και ως συγγραφείς, αναθεωρούν τους στόχους, τις απόψεις και τις προσδοκίες τους σε σχέση μ' αυτό (Fitzgerald, 1989).

Μια άλλη ομοιότητα που έχει διαπιστωθεί ανάμεσα στο γράψιμο και στην ανάγνωση είναι ότι κατά κανόνα τα επίπεδα ανάγνωσης και συγγραφής ενός ατόμου συμβαδίζουν. Μ' άλλα λόγια, οι καλοί αναγνώστες τείνουν να είναι και καλοί συγγραφείς. Έχει διαπιστωθεί ότι το γράψιμο και η ανάγνωση είναι παράλληλες διαδικασίες που τείνουν να ενισχύονται αμοιβαία (Shanahan, 1980). Σε έρευνα που έγινε με παιδιά της προσχολικής ηλικίας και της πρώτης τάξης του δημοτικού, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά μετέφεραν στην ανάγνωση στρατηγικές που έμαθαν στο γράψιμο όπως και από την ανάγνωση στο γράψιμο (Dobson, 1989).

1.7.4. Δυσκολίες στην ανάγνωση

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω, τόσο τα κωφά όσο και τα ακούοντα παιδιά αναπτύσσονται ως αναγνώστες από πολύ νεαρή ηλικία, όταν έρθουν σ' επαφή για πρώτη φορά με το γραπτό λόγο και παρακολουθήσουν τη χρήση του γραπτού λόγου από τους ενήλικες στην καθημερινή ζωή τους. Σύμφωνα με έρευνες (Rottenberg και Searfoss, 1992) τα κωφά παιδιά που φοιτούν στην προσχολική βαθμίδα παρουσιάζουν γνώση και κατανόηση του γραπτού κώδικα ανάλογη με τα ακούοντα παιδιά, ακόμα και αν καθυστερεί η γλωσσική τους ανάπτυξη

σε σύγκριση με αυτά. Ωστόσο όταν τα κωφά παιδιά εμπλακούν στο επίσημο γράψιμο και στην ανάγνωση στο σχολείο, η ανάπτυξη της ανάγνωσης και της γραφής δεν εξελίσσεται με τρόπο ανάλογο με τα ακούοντα παιδιά (Schirmer, 2000).

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, τα κωφά παιδιά υστερούν στην ανάγνωση και στη γραφή σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά, όπως συνάγεται από πολλές σχετικές έρευνες. Για παράδειγμα, οι Wolk και Allen (1984) διεξήγαγαν έρευνα με 1664 κωφούς μαθητές που εμπλέκονταν σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα και βρήκαν ότι ο μέσος κωφός μαθητής κέρδιζε μόνο κατά το ένα τρίτο σε μαθησιακές δεξιότητες από κάθε σχολική χρονιά. Επομένως, αν ένας κωφός μαθητής χρειάζεται τρία χρόνια για να προχωρήσει στην ανάγνωση σε σύγκριση με τον ένα χρόνο που χρειάζεται ένας ακούων μαθητής, μπορεί αυτό να ερμηνεύσει το γεγονός ότι πολλοί κωφοί μαθητές αποφοιτούν από το σχολείο έχοντας επίπεδο ανάγνωσης τετάρτης δημοτικού. Σύμφωνα με την έρευνα των Kyle και Allsop (1982), το 77% από τους ενήλικες κωφούς του δείγματος της έρευνάς τους δήλωσαν ότι διαβάζουν καθημερινή εφημερίδα. Ωστόσο, το 74% απ' αυτούς δήλωσαν ότι οι καθημερινές εφημερίδες ήταν πολύ δύσκολες για τα κωφά άτομα. Ο μέσος κωφός έφηβος έχει αναγνωστική ικανότητα 9 χρόνων. Αυτό σημαίνει ότι το 50% από τα κωφά παιδιά που αποφοιτούν από το σχολείο έχουν χαμηλότερη αναγνωστική ικανότητα από έναν εννιάχρονο ακούοντα μαθητή (Ogden, 1998).

Η ανάγνωση προϋποθέτει μια αλληλεπίδραση ανάμεσα στον αναγνώστη και στο κείμενο. Ο αναγνώστης 'φέρει' προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες, που διαμορφώνουν τις τοποθετήσεις και τις προσδοκίες του από το κείμενο. Καθώς αυτές οι εμπειρίες και οι προσδοκίες εκπληρώνονται ή δεν εκπληρώνονται, η πληροφορία εσωτερικοποιείται και συλλαμβάνεται το νόημα από τον αναγνώστη. Σύμφωνα μ' αυτήν την άποψη το νόημα ενός κειμένου δεν δημιουργείται από το συγγραφέα αλλά κτίζεται από τον αναγνώστη. Κατά την Schirmer (2000), οι πιο κάτω παράγοντες επηρεάζουν την ικανότητα ανάγνωσης ενός συγκεκριμένου κειμένου από τον αναγνώστη:

- οι προηγούμενες γνώσεις του αναγνώστη και οι εμπειρίες του που συμπεριλαμβάνουν τη συνολική κατανόηση και συνείδηση του κόσμου
- οι ειδικές γνώσεις του πάνω στο συγκεκριμένο θέμα
- η προηγούμενη εξοικείωσή του με το ύφος του συγγραφέα
- η ικανότητά του να κατανοεί το συντακτικό και τη γραμματική καθώς και
- η ικανότητά του να αποκωδικοποιεί τις λέξεις.

Η θεωρία των νοητικών σχημάτων

Μέσα από τη θεωρία των νοητικών σχημάτων μπορούν να ερμηνευτούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά στην ανάγνωση. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η γνώση οργανώνεται γνωστικά σε δομές της μνήμης που ονομάζονται νοητικά σχήματα. Τα σχήματα μπορεί να θεωρηθούν ως γνωστικά πλαίσια που συνδέουν τη γνώση και τις εμπειρίες κάποιου με ένα θέμα. Μέσω αυτού του πλαισίου η νέα πληροφορία ερμηνεύεται, αποθηκεύεται στη μνήμη και (αποκαθίσταται) ανακαλείται όταν χρειάζεται. Η προηγούμενη γνώση και οι εμπειρίες του αναγνώστη οργανώνονται σε σχήματα, που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο δομείται η καινούργια πληροφορία και η καινούργια εμπειρία. Ωστόσο, τα σχήματα δεν είναι στατικά. Αλλάζουν, καθώς κάθε άτομο προσλαμβάνει καινούργιες πληροφορίες και οικοδομεί καινούργιες εμπειρίες. Η μάθηση συντελείται όταν η καινούργια πληροφορία ή εμπειρία ενσωματώνεται σ' ένα ήδη υπάρχον σχήμα. Οι αναγνώστες χρησιμοποιούν σχήματα τριών ειδών για να συλλάβουν το νόημα ενός κειμένου:

- α. τα σχήματα περιεχομένου,**
- β. τα σχήματα που βασίζονται στο κείμενο και**
- γ. τα σχήματα επιφανειακής δομής.**

Τα σχήματα περιεχομένου

Τα **σχήματα περιεχομένου** αναφέρονται στην προηγούμενη γνώση που έχουν οι αναγνώστες για τα κείμενα που καλούνται να διαβάσουν. Έρευνες έχουν δείξει ότι η προηγούμενη γνώση επηρεάζει άμεσα την κατανόηση ενός κειμένου από κωφούς και ακούοντες αναγνώστες. Ωστόσο, τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες σε διάφορες παραμέτρους των σχημάτων περιεχομένου (Schirmer, 2000):

α. Διαθεσιμότητα σχημάτων: Μπορούμε να πούμε ότι συχνά τα κωφά παιδιά κατανοούν σε μικρό βαθμό τα κείμενα, επειδή, εξαιτίας της επικοινωνιακής αποστέρησης που βιώνουν, δεν διαθέτουν σε ικανοποιητικό βαθμό αυτά τα σχήματα και έτσι στερούνται της απαραίτητης προϋπάρχουσας γνώσης που υποθέτουν οι συγγραφείς ότι κατέχουν οι αναγνώστες όταν προσεγγίζουν τα κείμενά τους.

β. Επιλογή σχημάτων: Συχνά τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην επιλογή κατάλληλων σχημάτων, τα οποία ήδη κατέχουν:

1. ενώ κατέχουν κάποια γνώση, δεν την χρησιμοποιούν για να αλληλεπιδράσουν με το κείμενο
2. δεν γνωρίζουν ότι κατέχουν τέτοια σχήματα
3. επιλέγουν κάποιο ακατάλληλο σχήμα, από αυτά που διαθέτουν, γιατί παραπλανούνται από κάποιο μη σημαντικό εξωτερικό χαρακτηριστικό του κειμένου
4. το κείμενο απαιτεί συνδυασμό προηγούμενων γνώσεων τις οποίες δεν έχουν.

Οι Pearson και Spiro (1982) παρατήρησαν ότι τα προβλήματα που παρουσιάζουν τα κωφά παιδιά στην επιλογή των νοητικών σχημάτων περιεχομένου συνδέονται με το γεγονός ότι επικεντρώνουν και καταναλώνουν την προσπάθειά τους στην αποκωδικοποίηση των λέξεων και των επιμέρους στοιχείων και αδυνατούν να δουν το κείμενο ως ένα σύνολο.

γ. Διατήρηση σχημάτων: Ενώ οι ικανοί αναγνώστες είναι σε θέση να χρησιμοποιούν ένα σχήμα όσο χρειαστεί και να το αλλάξουν όταν το απαιτεί το κείμενο, τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν δυσκολία καθώς αλληλεπιδρούν με τα κείμενα, *και* να διατηρήσουν *και* να αλλάξουν τα σχήματα.

Τα σχήματα κειμένου

Τα **σχήματα κειμένου** αναφέρονται κυρίως στα σχήματα που προσδιορίζουν τη δομή της ιστορίας. (Με τον όρο ιστορία εδώ εννοούμε κάθε αφηγηματικό κείμενο σε γραπτή, ζωντανή μορφή ή βιντεοσκοπημένη μορφή, στην ελληνική ή τη νοηματική γλώσσα). *Υπάρχουν τέσσερα βασικά σχήματα της ιστορίας* που περιγράφουν τη δομή κάθε γραπτής ιστορίας (Mandler και Johnson, 1977):

- α. ο χρόνος και ο τόπος της σκηνικής δράσης (setting)
- β. το αρχικό επεισόδιο που εισάγει τα πρόσωπα (initiating)
- γ. μια σειρά από επεισόδια (episodes) και
- δ. η λύση (resolution).

Επειδή τα σχήματα της ιστορίας προδιαθέτουν τον αναγνώστη για την τυπική μορφή και εξέλιξη που θα έχει μια ιστορία, ο επιδέξιος αναγνώστης χρησιμοποιεί αυτά τα σχήματα για να διακρίνει τα σημαντικά στοιχεία, για να καταλάβει με ποιον τρόπο τα στοιχεία της ιστορίας ακολουθούν το ένα το άλλο και συντίθενται μεταξύ τους και για να ξανασυνδέσει μια ιστορία που έχει ήδη διαβάσει. Ωστόσο, έρευνες που έχουν γίνει έδειξαν ότι παρά το γεγονός ότι τα κωφά παιδιά χρησιμοποιούν τα σχήματα της ιστορίας για να κατανοήσουν τις ιστορίες και να γράψουν τις δικές τους, τα σχήματα της ιστορίας που κατέχουν είναι λιγότερο καλά αναπτυγμένα από εκείνα των παιδιών που ακούνε (Akamatsu, 1988 και Griffith and Ripich, 1988). Έχει αποδειχτεί ερευνητικά ότι και η εσωτερικοποίηση και η κατοχή των δομών της ιστορίας συνδέονται με την ανάπτυξη της γραφής, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Τα σχήματα επιφανειακής δομής

Οι αναγνώστες χρησιμοποιούν τα σχήματα περιεχομένου και τα σχήματα κειμένου για να έχουν πρόσβαση στη βαθιά δομή ενός κειμένου, αλλά πρέπει πρώτα να επεξεργαστούν την **επιφανειακή δομή ενός κειμένου** αποτελεσματικά. *Η κατανόηση των λέξεων ενός κειμένου προϋποθέτει την κατανόηση των στοιχείων των λέξεων, των γραφοφωνημικών στοιχείων, των στοιχείων της δομής και των στοιχείων του περιεχομένου (Schirmer, 2000).* Η κατοχή των στοιχείων της λέξης αναφέρεται στην ικανότητα του αναγνώστη να ξεχωρίζει τις λέξεις ως αυτοτελείς μονάδες μέσα στο κείμενο και η κατοχή των γραφοφωνημικών στοιχείων στην ικανότητα να συνδέει το γραπτό σύμβολο με τον ήχο που παράγει (την ακουστική αντίληψη/εκφορά του). Τα δύο αυτά στοιχεία τα κωφά παιδιά μπορούν να τα προσεγγίζουν γνωστικά από νεαρή ηλικία με τις κατάλληλες βέβαια διδακτικές μεθόδους.

Ωστόσο, τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην κατανόηση των στοιχείων του περιεχομένου (δηλ. της σημασίας) των λέξεων και της δομής μιας πρότασης (δηλαδή της σειράς των λέξεων μιας πρότασης). Ειδικότερα έχουν επισημανθεί οι παρακάτω δυσκολίες ως προς την επιφανειακή δομή:

1. Έχει αποδειχτεί ότι τα κωφά παιδιά έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο (κατέχουν συνήθως λέξεις καθημερινής χρήσης). Έρευνες που έγιναν έδειξαν ότι κωφά παιδιά με ακουστική απώλεια μεταξύ 70-90 dB HL έχουν λεξιλόγιο που μόλις φθάνει τις 250 λέξεις, ενώ ένα παιδί με φυσιολογική ακοή έχει λεξιλόγιο που ξεπερνά τις 5000 λέξεις.
2. Τα κωφά επίσης παιδιά παρουσιάζουν ανεπαρκή κατανόηση της πολυσημίας των λέξεων (π.χ. συνώνυμα, αντίθετα). Οι Paul και Gustafon (1991) αναφέρουν ότι τα κωφά παιδιά μπορεί να μη συνειδητοποιούν καν ότι μια λέξη μπορεί να παίρνει πολλαπλές σημασίες. Ως εκ τούτου, παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες στην αποκωδικοποίηση ενός γραπτού κειμένου.
3. Τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση των αφηρημένων εννοιών, αφού μια και μόνο λέξη, π.χ. δημοκρατία, ελευθερία κλπ. είναι δυνατόν να σχετίζεται με ολόκληρο πλέγμα ιδεών και εμπειριών.
4. Όσον αφορά στη δομή μιας πρότασης, παρουσιάζουν αδυναμία στην κατανόηση προτάσεων που ξεφεύγουν από την τυπική μορφή *υποκείμενο + ρήμα + αντικείμενο*.
5. Επίσης η πλειοψηφία των κωφών παιδιών δεν αναγνωρίζει τη χρήση των βοηθητικών ρημάτων μέσα στο κείμενο και επομένως δυσκολεύονται στην αποκωδικοποίησή τους μέσα σ' ένα γραπτό κείμενο.
6. Σοβαρές συνέπειες στην ανάγνωση ενός κειμένου, έχει επίσης η ελλιπής φωνολογική ενημερότητα των κωφών μαθητών αλλά και το χαμηλό επίπεδό τους όταν ομιλούμενη γλώσσα εν γένει, αφού, όπως υποστηρίζουν οι ερευνητές, οι αναγνώστες που έχουν αναπτύξει σχήματα για την αναγνώριση των λέξεων στην ομιλία, μπορούν εύκολα να αναγνωρίζουν τις λέξεις και στη γραπτή τους μορφή.
7. Και τέλος όταν ξοδεύεται περισσότερος χρόνος για την αναγνώριση των λέξεων στην επιφανειακή δομή του κειμένου (όπως συμβαίνει στα κωφά παιδιά), απομένει πολύ λιγότερος χρόνος για να κατανοήσουν ένα κείμενο στη βαθιά δομή του (που είναι και η πιο σημαντική).

Στην επιφανειακή δομή ενός κειμένου συμπεριλαμβάνεται επίσης και η **ενότητα του κειμένου**. Δηλαδή, για να μπορέσει να καταλάβει κάποιος το νόημα ενός κειμένου πρέπει να αναγνωρίζει τα συνδετικά στοιχεία και τα άλλα χαρακτηριστικά που συνδέουν τα επιμέρους στοιχεία των προτάσεων και εξασφαλίζουν ενότητα και σαφήνεια στο κείμενο (Schirmer, 2000). Ως εκ τούτου, τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν πολλές δυσκολίες. Ειδικότερα αν τα κωφά παιδιά δεν έχουν επαρκώς αναπτυγμένα σχήματα για την ενότητα ενός κειμένου **δεν** θα είναι σε θέση:

1. Να αναγνωρίζουν τις δεικτικές και αναφορικές αντωνυμίες εκεί που χρησιμοποιούνται (δηλ. δεν θα κατανοούν το σημασιολογικό περιεχόμενο του 'αυτός', 'εκείνος', 'αυτή που', 'το οποίο' κλπ.)
2. Να παρακολουθούν και να κατανοούν την αλληλουχία των προτάσεων που συνδέονται με τους συνδέσμους των *δευτερευουσών* προτάσεων (π.χ. όταν, αφού, ώστε)
3. Να παρακολουθούν και να κατανοούν την αλληλουχία των προτάσεων που συνδέονται με τους συνδέσμους που συνδέουν τις κύριες προτάσεις (π.χ. και, είτε)
4. Να κατανοούν την σειρά των γεγονότων σ' ένα κείμενο, στο οποίο συναντούν εναλλαγές των χρόνων των ρημάτων. Τα κωφά παιδιά είναι περισσότερο εξοικειωμένα με τη χρήση των ρημάτων στον ενεστώτα, αόριστο και μέλλοντα, επομένως έχουν δυσκολία θα αποκωδικοποιήσουν στο γραπτό κείμενο τα ρήματα που βρίσκονται σε άλλους χρόνους.
5. Οι συντακτικές δυσκολίες επίσης που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά μπορεί να μειώσουν την ικανότητά τους να αξιοποιούν ως αναγνώστες το λεξιλόγιο που γνωρίζουν (π.χ. μπορεί να μην αναγνωρίζουν εύκολα ποιο είναι το υποκείμενο ή το αντικείμενο μιας πρότασης, αν δεν έχουν εμπεδώσει τις αντίστοιχες μορφοσυντακτικές δομές).
6. Επίσης τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τη *σημασιολογική διαφοροποίηση των προτάσεων*, με αποτέλεσμα τη μειωμένη κατανόηση του νόηματος ενός κειμένου (Schirmer, 2000). Για παράδειγμα, η πρόταση «Το αυτοκίνητο χτύπησε το σκυλί» οδηγεί απευθείας τον αναγνώστη στην βαθιά δομή της πρότασης. Η διαφοροποίηση της πρότασης αυτής δυσκολεύει έναν άπειρο αναγνώστη, όπως το κωφό παιδί, στο δρόμο του προς τη βαθιά δομή: Δηλαδή, η διαφοροποίηση της πιο πάνω πρότασης, δηλαδή η μετατροπή της σε ερωτηματική (Χτύπησε το αυτοκίνητο το σκυλί;), σε αρνητική (Το αυτοκίνητο δε χτύπησε το σκυλί), σε παθητική (Το σκυλί χτυπήθηκε από το αυτοκίνητο) μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα κατανόησής της από το κωφό παιδί. Επομένως, η κατάκτηση ή μη των **σχημάτων για τις διαφοροποιήσεις των προτάσεων** από το κωφό παιδί, έχει σίγουρα συνέπειες στην ικανότητά του να κατανοεί το γραπτό κείμενο. Αν μπερδεύεται στην κατανόηση των παραπάνω σχημάτων της πρότασης μπορεί να παρερμηνεύσει το νόημα ενός κειμένου.
7. Τέλος, τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν φοβερές δυσκολίες στην κατανόηση των ιδιωτισμών, των μεταφορών, των παρομοιώσεων, του χιούμορ και της ειρωνείας, όταν τα συναντούν στα κείμενα, εφόσον δεν κατέχουν αυτά τα σχήματα της επιφανειακής δομής (Schirmer, 2000). Έχει υποστηριχθεί από ερευνητές όμως ότι η ικανότητα του αναγνώστη να κατανοεί **τους ιδιωτισμούς, τις μεταφορές, τις παρομοιώσεις, το χιούμορ, την ειρωνεία του**, κλπ στα κείμενα, βασίζεται στα σχήματα περιεχομένου, κειμένου και επιφανειακής δομής που ο ίδιος (ο αναγνώστης) διαθέτει. Όταν οι έμπειροι αναγνώστες συναντούν τα πιο πάνω σχήματα λόγου (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις κλπ.), τα σχήματα επιφανειακής δομής που κατέχουν τους προειδοποιούν ότι οι εκφράσεις αυτές δεν έχουν κυριολεκτική σημασία. Ως εκ τούτου, επιστρατεύουν τα σχήματα περιεχομένου και κειμένου που διαθέτουν για να θυμηθούν και να συνειδητοποιήσουν ότι στην προκειμένη περίπτωση ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μεταφορά ή παρομοιώσεις ή χιούμορ ή ειρωνεία. Τα κωφά παιδιά αντιθέτως χρειάζονται συστηματική διδασκαλία για να κατακτήσουν τις σχετικές δεξιότητες.

1.7.5. Δυσκολίες στη γραφή

Σύμφωνα με τη Schirmer (2000) το γράψιμο περιλαμβάνει τρία στάδια:

α. *το σχεδιασμό*, δηλαδή (τη γενίκευση ιδεών) τη συγκέντρωση των αρχικών, γενικών ιδεών για ένα θέμα, καθώς και την οργάνωση και τον προσδιορισμό των στόχων. Δηλαδή στο στάδιο αυτό περιλαμβάνονται οι αρχικές πρόχειρες σημειώσεις, το αρχικό γενικό πλάνο και το πρώτο πρόχειρο γράψιμο

β. *το γράψιμο* και

γ. η *αναθεώρηση του γραπτού κειμένου*, που περιλαμβάνει το διάβασμα από την αρχή και το ξαναγράψιμο στη διορθωμένη, βελτιωμένη και τελική έκδοση.

Για να φτάσει στο σημείο αυτό, δηλαδή στη συγγραφή ενός κειμένου, το κωφό παιδί έρχεται αντιμέτωπο προηγουμένως με πολλές δυσκολίες. Η θεωρία των σχημάτων που περιγράψαμε προηγουμένως μπορεί να ερμηνεύσει τις δυσκολίες, μια και όπως τονίστηκε παραπάνω οι διαδικασίες της ανάγνωσης και της γραφής αλληλοσυνδέονται. Στην προηγούμενη ενότητα περιγράφεται διεξοδικά πώς οι συγκεκριμένες δυσκολίες των κωφών μαθητών επηρεάζουν τις αναγνωστικές τους επιδόσεις. Στην ενότητα αυτή θα περιγράψουμε πώς οι συγκεκριμένες δυσκολίες επηρεάζουν τις επιδόσεις τους στον γραπτό λόγο. Οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά όταν αρχίζουν να γράφουν είναι οι εξής:

1. Οι *περιορισμένες εμπειρίες* που διαθέτουν. Όπως αναφέραμε παραπάνω τα **σχήματα περιεχομένου** που διαθέτουν τα κωφά παιδιά, δηλαδή η συνολική γνώση, η επιμέρους πληροφορόρηση και οι προσωπικές εμπειρίες τους, εξαιτίας της φτωχής γλωσσικής και επικοινωνιακής ανατροφοδότησης με το περιβάλλον τους, είναι πολύ περιορισμένες (Αναφερόμαστε στο 90%-95% περίπου των κωφών παιδιών, που έχουν ακούοντες γονείς). Επομένως οι γνώσεις και εμπειρίες τους σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά είναι περιορισμένες, τουλάχιστον για τη συντριπτική πλειοψηφία τους.

2. Τα κωφά παιδιά **δεν κατέχουν τα σχήματα κειμένου** (δηλαδή ποια είναι η δομή μιας ιστορίας) σε ικανοποιητικό βαθμό. Αυτό δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα τόσο κατά την ανάγνωση όσο και κατά τη συγγραφή μιας ιστορίας, δεδομένου ότι οι έρευνες έδειξαν ότι η εσωτερικοποίηση των δομών της αφήγησης ενισχύει το γράψιμο.

3. Τα κωφά παιδιά δεν κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό βασικά στοιχεία **των σχημάτων της επιφανειακής δομής**. Ως εκ τούτου, παρουσιάζουν πολλές δυσκολίες στο αυθόρμητο γράψιμο. Οι κυριότερες αδυναμίες, όπως αναφέρθηκε ήδη, είναι οι εξής:

α) Τα κωφά παιδιά έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο (γνωρίζουν μόνον λέξεις καθημερινής χρήσης). Οι Paul και Quigley (1994) ανέφεραν ότι το λεξιλόγιο των κωφών παιδιών αναπτύσσεται με αξιοσημείωτα πιο αργούς ρυθμούς και σε μικρότερη έκταση σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά. Τα κωφά παιδιά έχουν ανεπαρκή γνώση της πολυσημίας των λέξεων (π.χ. συνώνυμα, αντίθετα). Το πρόβλημα αυτό γίνεται ιδιαίτερα σοβαρό αν σκεφτούμε ότι οι λέξεις με πολλαπλή σημασία αποτελούν τα 2/3 των λέξεων που συναντούμε στο γραπτό και προφορικό λόγο. Ακόμη αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη χρήση των μεταφορών, παρομοιώσεων, ιδιωματικών εκφράσεων και άλλα. Επίσης αντιμετωπίζουν ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση και χρήση των αφηρημένων εννοιών. Η άμεση συνέπεια είναι να συναντούν δυσκολία να βρουν κατάλληλο και επαρκές λεξιλόγιο να εκφράσουν τις σκέψεις τους. Έχει επισημανθεί η σημαντική διαφορά που παρατηρείται μεταξύ της εκφραστικής δεξιότητας των κωφών μαθητών στη νοηματική γλώσσα και της αντίστοιχης στη γραπτή ελληνική. Τα γραπτά κείμενα των κωφών μαθητών χαρακτηρίζονται από περιορισμένο και στερεότυπο λεξιλόγιο καθώς και ασαφή, ακατάλληλη ή αδόκιμη χρήση του λεξιλογίου.

β) Συχνά τα κωφά παιδιά καταργούν στα γραπτά τους τα επίθετα και τις αντωνυμίες

γ) Προτιμούν τη χρήση ρημάτων στην ενεργητική φωνή και στους τρεις βασικούς χρόνους

δ) Συγχέουν τα βοηθητικά ρήματα και κάνουν πολλά σφάλματα στο σχηματισμό τους

ε) Συχνά παραλείπουν προθέσεις και συνδέσμους

στ) Τα κωφά παιδιά δυσκολεύονται στον συσχετισμό και τη σωστή σύνδεση των λέξεων ή στην οργάνωση του λόγου τους βάσει των συντακτικών κανόνων

ζ) Η σειρά των όρων της πρότασης στα γραπτά των κωφών παιδιών μπορεί να είναι λανθασμένη

η) Προτιμούν τις προτάσεις του τύπου υποκείμενο-ρήμα-αντικείμενο και αποφεύγουν άλλου είδους προτάσεις σύνθετου τύπου

ι) Δυσκολεύονται στην κατανόηση, αλλά και στο σχηματισμό των δευτερευουσών προτάσεων.

Η έρευνα των Moeller, Osberger, McConkey, Eccarius (1981) σε 154 κωφούς μαθητές που φοιτούσαν σε Σχολή Κωφών έδειξε ότι οι μαθητές αυτοί υστερούσαν σε δεξιότητες του συντακτικού και της γραμματικής και δεν παρουσίασαν βελτίωση μετά τα δέκα τους χρόνια όταν αξιολογήθηκαν με σταθμισμένα τεστ γλωσσικής ανάπτυξης. Η μέση επίδοση των παιδιών αυτών ήταν 67% στις προθέσεις, 44% στο σχηματισμό του ενικού και πληθυντικού αριθμού των ουσιαστικών, 38% στη χρήση των ρημάτων, 22% στην κλίση των ρημάτων και 28% στη χρήση των αντωνυμιών. Οι παραπάνω δυσκολίες έχουν σοβαρές συνέπειες στην ποιότητα των γραπτών των κωφών μαθητών.

Οι δυσκολίες επιτείνονται όταν απουσιάζει η μεθοδική και επιστημονικά προγραμματισμένη διδασκαλία του γραπτού λόγου, με βάση τις ανάγκες των κωφών μαθητών. Η έλλειψη αυτή και οι αντικειμενικές δυσκολίες αποθαρρύνουν και τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς με αποτέλεσμα να περιορίζονται στο ελάχιστο οι δραστηριότητες γραφής –και ιδίως της δημιουργικής γραφής- στις τάξεις των κωφών μαθητών, με συνέπεια τη συγκάλυψη και όχι την επίλυση του προβλήματος. Μακροπρόθεσμα οι συνέπειες είναι πολύ σοβαρές στο επίπεδο γραμματισμού των κωφών.

1.7.6. Ανάγνωση-γραφή: πρακτικές προσεγγίσεις

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά στην ανάγνωση και στη γραφή δεν είναι ανυπερβλήτες. Τα κωφά παιδιά έχουν τις γνωστικές ικανότητες να γίνουν εξαιρετικοί αναγνώστες και εκφραστικοί συγγραφείς και δε χρειάζεται να περιμένουμε για ένα αφηρημένο επίπεδο γλωσσικής ανάπτυξης, για να εισαχθούν στην ανάγνωση και γραφή (Schirmer, 2000). Με κατάλληλες εκπαιδευτικές μεθόδους, με την παροχή πλούσιου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, με την εφαρμογή της σωστής διγλωσσης εκπαίδευσης, μπορούν να φτάσουν σε ψηλό επίπεδο και να γίνουν πολύ καλοί αναγνώστες και συγγραφείς.

Αναγκαία προϋπόθεση για την κατάκτηση της ανάγνωσης είναι η γλωσσική ετοιμότητα και συγκεκριμένα η ύπαρξη **μίας τουλάχιστον** γλώσσας, μέσα από την οποία το παιδί μπορεί να επικοινωνεί με το περιβάλλον του. Όλα τα ακούοντα παιδιά έχουν κατακτήσει μία γλώσσα, όταν ξεκινάει η διδασκαλία της ανάγνωσης αλλά τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν μία διαφοροποιημένη εικόνα. Κύρια αιτία αυτής της διαφοροποίησης είναι οι γλωσσικές εμπειρίες τους. Μερικά κωφά παιδιά (5-10%) έχουν κωφούς γονείς και κατακτούν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) με φυσικό τρόπο από βρεφική ηλικία. Ωστόσο, τα περισσότερα κωφά παιδιά (το 90-95%) έχουν ακούοντες γονείς και φτάνουν στο σχολείο με ελλιπείς γνώσεις στην ομιλούμενη και στην ΕΝΓ ή με ελλιπείς γνώσεις στην ομιλούμενη και απουσία κάθε γνώσης στην ΕΝΓ. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως το κωφό παιδί καλείται συχνά να κατακτήσει την ανάγνωση χωρίς να έχει κατακτήσει μία γλώσσα (Paul, 1998).

Στο πλαίσιο ενός διγλωσσου προγράμματος θεωρείται αναγκαίο να αναπτύξει το κωφό παιδί όσο το δυνατό πιο γρήγορα μία γλώσσα, μέσα από την οποία θα επικοινωνεί. Διαφορετικά, η συστηματική διδασκαλία της ανάγνωσης δε θα είναι εφικτή. Η γνώση μίας γλώσσας θεωρείται βασική προϋπόθεση για τη διδασκαλία της ανάγνωσης σε κάθε πρόγραμμα διγλωσσης εκπαίδευσης, καθώς ο αναγνώστης αξιοποιεί όλες τις γλωσσικές πληροφορίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που κατέκτησε στην πρώτη του γλώσσα για την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής και στη δεύτερη γλώσσα του (αναφορά). Στην περίπτωση του κωφού παιδιού, η ΕΝΓ θεωρείται ως η πρώτη του γλώσσα, η οποία χρησιμοποιείται και στην επικοινωνία και στη διδασκαλία της γραφής και ανάγνωσης της δεύτερης γλώσσας, της ελληνικής στην προκειμένη περίπτωση (Paul, 1998).

Η ανάπτυξη της γλώσσας προϋποθέτει και την παράλληλη κατάκτηση των επιμέρους στοιχείων της (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία). Η *ανάγνωση* και η *γραφή* είναι οι προεκτάσεις της φυσικής διαδικασίας απόκτησης/εκμάθησης της γλώσσας, είναι αλληλένδετες και συναρτώμενες η μια από την άλλη, γι αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν πα-

ρόμοιες δραστηριότητες για την ενεργοποίηση και τον εμπλουτισμό της προηγούμενης γνώσης που έχουν κατακτήσει οι μαθητές.

Στην *ανάγνωση* και τη *γραφή*, οι πληροφορίες παρουσιάζονται με τρόπο σπειροειδή. Ξεκινούμε από απλές έννοιες, οι οποίες κλιμακωτά γίνονται πιο σύνθετες.

Η κατάκτηση του γραπτού λόγου είναι ένας από τους βασικότερους στόχους του σχολείου για τα κωφά παιδιά και ίσως ο πιο δύσκολος. Οι κωφοί μαθητές πρέπει να κατακτούν τη γλώσσα σε πραγματικές καταστάσεις, μέσα από την ανάπτυξη ενός συνεχώς διευρυνόμενου λεξιλογίου που θα μπορούν να το χρησιμοποιούν και εκτός μαθήματος σε συνθήκες αυθόρμητης επικοινωνίας. Ο δάσκαλος, γενικότερα πρέπει να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν τη λειτουργία της γραπτής γλώσσας. Γίνεται ο ίδιος οδηγός και μοντέλο για τους μαθητές, διευκολύνοντας και εμπυχώνοντας τη διαδικασία ανάγνωσης και γραφής. Συμμετέχοντας επίσης ενεργητικά στις δραστηριότητες μαζί με τους μαθητές, ο εκπαιδευτικός μεταδίδει πραγματικό ενδιαφέρον και θετική στάση προς τις δραστηριότητες της ανάγνωσης και της γραφής.

Η διδασκαλία της ανάγνωσης έχει ως στόχο την κατάκτηση βασικών αναγνωστικών δεξιοτήτων αλλά αποσκοπεί, επίσης, στη διαμόρφωση θετικής και ενεργητικής στάσης απέναντι στην ανάγνωση. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η καλλιέργεια δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής δεν είναι αρκετό να ξεκινάει με τη συστηματική διδασκαλία τους στο Δημοτικό σχολείο και να περιορίζεται μέσα στην τάξη. Αντιθέτως είναι απαραίτητο η καλλιέργεια της αναγνωστικής συμπεριφοράς του κωφού παιδιού να ξεκινάει και να εκτείνεται σ' όλη τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, μέσα σε πλούσιο αναγνωστικά περιβάλλον, στο οποίο το κωφό παιδί θα έχει πολλές ευκαιρίες να εξοικειωθεί με το γραπτό λόγο και να αποκτήσει θετικές και ενδιαφέρουσες αναγνωστικές εμπειρίες.

Θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η απόκτηση δεξιοτήτων στα επιμέρους πεδία (ανάγνωση, κατανόηση, παραγωγή, γράψιμο) από τον κωφό μαθητή δεν είναι γραμμική όπως στους ακούοντες μαθητές και δεν ακολουθεί τυπική εξελικτική πορεία. Συνήθως διαφοροποιείται κατά μαθητή. Με την ανάγνωση στοχεύουμε να μάθει το κωφό παιδί να διαβάσει, να κατανόει αυτό που διαβάζει και να μπορεί να εκφράσει αυτό που διαβάζει χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε μέσο επικοινωνίας. Η ανάγνωση είναι μία διαδικασία αλληλεπίδρασης. Επομένως η καλλιέργεια των αναγνωστικών δεξιοτήτων επιτυγχάνεται συνδυάζοντας όλες τις μορφές επικοινωνίας.

Μία από τις πιο σημαντικές δραστηριότητες που φέρνει το μικρό κωφό παιδί σε επαφή με το γραπτό λόγο είναι η ανάγνωση ιστοριών. Η ανάγνωση ιστοριών από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, βοηθάει στην ανάπτυξη σχημάτων που αφορούν στο περιεχόμενο του κειμένου, καθώς και στην ανάπτυξη και στον εμπλουτισμό της γνώσης. Παράλληλα δημιουργεί ευκαιρίες για γλωσσική αλληλεπίδραση και επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς ή τους γονείς και το κωφό παιδί. Τέλος, η ανάγνωση ιστοριών καλλιεργεί σταδιακά θετική στάση απέναντι στην ανάγνωση και στη γραφή και παροτρύνει τα παιδιά να διαβάσουν και να γράψουν ίδιες ή παρόμοιες ή δικές τους ιστορίες στο σπίτι.

Σε συνδυασμό με την ανάγνωση ιστοριών, η επαφή και εξοικείωση του κωφού παιδιού με το γραπτό λόγο μπορεί να γίνει και με ποικίλους άλλους τρόπους όπως: γραπτός λόγος που συνοδεύεται από εικόνες, φωτογραφίες, ζωγραφιές ή αντικείμενα καθώς και με τη δημιουργία μίας γωνιάς βιβλιοθήκης, όπου τα παιδιά θα μπορούν να ξεφυλλίζουν βιβλία.

Σε κάθε περίπτωση, στόχος είναι η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος μέσα στο οποίο το κωφό παιδί θα μπορεί να αποκτήσει δημιουργικές εμπειρίες ανάγνωσης και γραφής (Schirmer, 2000 και Ogden, 1998).

Επομένως, ο κωφός μαθητής μέσα από τις προαναγνωστικές δραστηριότητες, την ενεργοποίηση της προηγούμενης γνώσης και την απόκτηση δεξιοτήτων χρήσης και κατανόησης λεξιλογίου και φράσεων θα μπορεί να αντιληφθεί το νόημα αυτών που διαβάζει. Η «ανάγνωση» των εικόνων στο προαναγνωστικό στάδιο ενεργοποιεί το γλωσσικό μηχανισμό των παιδιών και έχει ως αποτέλεσμα να μάθει το παιδί τις πρώτες βασικές λέξεις. Είναι πολύ χρήσιμο

να επιδιώκεται συστηματικά η επικοινωνιακή και γλωσσική αξιοποίηση των εικόνων. Ο μαθητής έτσι αναπτύσσει δεξιότητες αναγνώρισης και κατανόησης του λεξιλογίου (αποκωδικοποίηση) και δεξιότητες ενεργοποίησης της προηγούμενης γνώσης (εξαγωγή συμπερασμάτων). Συνειδητοποιεί επίσης τη σχέση γραπτής και προφορικής γλώσσας, κατανοεί το μηχανισμό της ανάγνωσης και αρχίζει αυθόρμητα να επιδιώκει την ανάγνωση λέξεων, προτάσεων και κειμένων. Διαβάζει έτσι σιγά-σιγά και για την προσωπική του ευχαρίστηση βιβλία, εφημερίδες κτλ. και αξιοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα στο μάθημα της γλώσσας και στα άλλα μαθήματα. Μπορεί να επεξεργαστεί και να αξιοποιήσει κάθε είδους πληροφορίες.

Τα γραπτά κείμενα πρέπει να ανταποκρίνονται και να συνδέονται με το προαναγνωστικό στάδιο, το στάδιο της εκμάθησης του βασικού μηχανισμού της ανάγνωσης και το στάδιο της εμπέδωσης και του εμπλουτισμού του βασικού μηχανισμού της γλώσσας. Τα κείμενα που δίνονται στους μαθητές θα πρέπει να είναι αυθεντικά, να παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες και ιδέες σύμφωνα με τους γλωσσικούς και αισθητικούς κανόνες και να ανταποκρίνονται στην ηλικία και στα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Τα παιδιά θα πρέπει να έχουν ευκαιρίες για επαφή με τον γραπτό λόγο από νωρίς, για να αποκτήσουν γνωστικές υποδομές, να βιώσουν την εμπειρία όλο και περισσότερων συναισθημάτων και να αναπτύξουν γλωσσικές και επικοινωνιακές ικανότητες. Πολύ σημαντικό επίσης είναι να μπορούν να μελετούν το ίδιο θέμα από μια ποικιλία σχετικών βιβλίων, ιδιαίτερα στις μεγαλύτερες ηλικίες.

Κατακτώντας αναγνωστικές δεξιότητες ο κωφός μαθητής εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις να λειτουργήσει άνετα στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και να διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες.

Όπως αναφέραμε πιο πάνω, η *γραφφή* και η *ανάγνωση* είναι αλληλένδετες. Η ανάπτυξη της γραφής είναι αποτέλεσμα ή και συνάρτηση της ανάπτυξης της ανάγνωσης. Με τη γραφή και την παραγωγή γραπτού λόγου στοχεύουμε να μάθει το παιδί να γράφει, να γράφει σωστά, δομημένα και με νόημα, να μπορεί να διατυπώνει γραπτά τις σκέψεις του, να περιγράφει και να αναπτύσσει θέματα που του δίνονται και να μπορεί να επικοινωνεί γραπτά με τους άλλους, ιδιαίτερα όταν δεν είναι εφικτός άλλος τρόπος επικοινωνίας. Επιδιώκεται ακόμα να μπορεί ο κωφός μαθητής να ανταποκριθεί άνετα σε καταστάσεις καθημερινής συνδιαλλαγής, μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, καθώς και να διαχειρίζεται τις πληροφορίες και να χρησιμοποιεί διάφορες πηγές πληροφόρησης. Ο εκπαιδευτικός ενισχύει τα θετικά στοιχεία του γραπτού λόγου του μαθητή και δε μένει στην επισήμανση των γραμματικών και ορθογραφικών λαθών. Τα παιδιά πρέπει να έχουν ευκαιρίες να γράψουν, γιατί μόνον έτσι μαθαίνουν να γράφουν καλύτερα και βελτιώνουν τις δεξιότητές τους στη συγγραφή, δοκιμάζουν τις δυνατότητές τους και τις γνώσεις τους και εκφράζουν τις εμπειρίες τους. Η γραφή μπορεί να δώσει διέξοδο στην έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων του παιδιού.

Οι γραπτές δραστηριότητες περιλαμβάνουν το προγραφικό στάδιο, το στάδιο του βασικού μηχανισμού γραφής και το στάδιο της εμπέδωσης και του εμπλουτισμού των βασικών γλωσσικών δεξιοτήτων (του βασικού μηχανισμού της γλώσσας). Οι πληροφορίες σχετικά με το λεξιλόγιο και τη σύνταξη παρουσιάζονται, όπως και στην ανάγνωση, με τρόπο σπειροειδή. Οι βασικές συντακτικές δομές και το βασικό λεξιλόγιο εμβαθύνονται και εμπλουτίζονται σταδιακά. Οι απλές βασικές δομές γίνονται βαθμιαία πιο σύνθετες και εξειδικευμένες στις ποικίλες χρήσεις του λόγου. Ο μαθητής έτσι αντιλαμβάνεται τη σχέση ομιλίας, ανάγνωσης και γραφής και καταφέρνει να γράφει σύμφωνα με τους συντακτικούς και ορθογραφικούς κανόνες. Τέλος όπως και στην ανάγνωση, αναπτύσσει δεξιότητες αποκωδικοποίησης και δεξιότητες εξαγωγής συμπερασμάτων.

Η διδασκαλία της γλώσσας είναι ουσιαστικά διδασκαλία «γραμματικής» σε τρία επίπεδα:

α. γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία κ.λπ.)

β. γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κτλ) και

2. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ– ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ - ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΩΦΩΝ/ ΒΑΡΗΚΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

2.1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ

Οι θεμελιακοί προσανατολισμοί της γενικής εκπαίδευσης ανταποκρίνονται πλήρως στις εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών μαθητών. Οι παρακάτω προτεραιότητες που ορίζονται στο εισαγωγικό κείμενο των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ αποτελούν βασική αναγκαιότητα και για τους κωφούς μαθητές:

- η παροχή γενικής παιδείας
- η καλλιέργεια των δεξιοτήτων του μαθητή και η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του
- η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές
- η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας μας
- η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ανάλογων προτύπων συμπεριφοράς
- η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας
- η φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη
- η ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκόσμιας ειρήνης και η διασφάλιση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

Οι γενικές αρχές των ΔΕΠΠΣ και των επί μέρους ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης αποτελούν το κατάλληλο πλαίσιο και για την εκπαίδευση των κωφών μαθητών. Η διαθεματική προσέγγιση εξασφαλίζει την εσωτερική συνοχή και την ενιαία οριζόντια ανάπτυξη των περιεχομένων ανάμεσα στα αποκομμένα μέχρι τώρα γνωστικά αντικείμενα, συμβάλλοντας στην δημιουργία κατάλληλου εκπαιδευτικού κλίματος.

Στα προγράμματα των κωφών ακολουθούνται δύο στρατηγικές σχεδιασμού των ΑΠΣ, ώστε να αξιοποιηθεί πλήρως η διαθεματική προσέγγιση:

Α) Τα ενιαία ανεξάρτητα «διαθεματικά» διδακτικά αντικείμενα/μαθήματα (πχ. «Μελέτη περιβάλλοντος» «κοινωνική και πολιτική αγωγή», «Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο», «Κοινωνική και Πολιτισμική Ιστορία των κωφών»)

Β) Η οριζόντια διασύνδεση των ΑΠΣ γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται αυτοτελώς με τους εξής τρόπους:

α) με την παράλληλη ή διαδοχική διδασκαλία εννοιών που προβλέπεται να διδάσκονται στο πλαίσιο περισσότερων του ενός διαφορετικών μαθημάτων, δηλαδή των θεμελιωδών διαθεματικών εννοιών.

β) με τις διαθεματικές δραστηριότητες\ εργασίες\σχέδια εργασίας

Η ανάπτυξη «διαθεματικών» δραστηριοτήτων και εννοιών κρίνεται απαραίτητο να προωθείται μέσα από τα ΑΠΣ όλων των γνωστικών αντικειμένων έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η δημιουργική πρόσβαση στη γνώση.

2.2. Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Στην κατάρτιση των ΔΕΠΠΣ και των ΑΠΣ των Κωφών ακολουθήθηκε κατά το δυνατόν η δομή των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Στα ΔΕΠΠΣ δεν γίνεται ιδιαίτερη αναφορά, εφόσον είναι κατά βάση κοινά με αυτά της γενικής εκπαίδευσης. Σχετικά με τα ΑΠΣ επισημαίνονται τα εξής:

1. Εισάγονται δύο νέα γνωστικά αντικείμενα στην εκπαίδευση των κωφών, η «Ελληνική Νοηματική Γλώσσα» και η «Κοινωνική και Πολιτισμική Ιστορία των κωφών», για τα οποία καταρτίζονται ΑΠΣ για πρώτη φορά
2. Για τα γλωσσικά μαθήματα (ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, αρχαιοελληνική γλώσσα και γραμματεία), την εικαστική αγωγή, την αγωγή θεάτρου, την μελέτη περιβάλλοντος και τη φυσική του δημοτικού, δημιουργήθηκαν αναλυτικά προγράμματα που συμπορεύονται βασικά με την γενική εκπαίδευση ως προς τους γενικούς και ειδικούς στόχους, αλλά διαφοροποιούνται αισθητά ως προς τις δραστηριότητες.
3. Για τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, και σύμφωνα με τις αρχές της διγλωσσης εκπαίδευσης, ακολουθούνται τα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Όπου είναι απαραίτητο δίδονται οδηγίες για τις διαφοροποιήσεις (ή προσαρμογές). Δίνονται επίσης και γενικές κατευθύνσεις, που μπορεί να ακολουθεί ο εκπαιδευτικός σε όλα τα μαθήματα.
- 4. Η προσχολική αγωγή περιλαμβάνει και Πρόγραμμα Έγκαιρης Παρέμβασης. Η έγκαιρη παρέμβαση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.**

3. ΕΓΚΑΙΡΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

3.1. Εισαγωγή

Η εκπαίδευση των παιδιών στις δομές που ανήκουν στο Υπουργείο Παιδείας αρχίζει από την ηλικία εγγραφής τους στα νηπιαγωγεία, δηλαδή στα 4 περίπου χρόνια. Ωστόσο τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά (και όλα τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες) χρειάζονται εκπαιδευτική παρέμβαση πολύ πριν από αυτή την ηλικία. Όταν το ακούον παιδί εγγράφεται στο νηπιαγωγείο, έχει ήδη αποκτήσει αντιληπτικά αλλά και εκφραστικά τις περισσότερες δομές της μητρικής του γλώσσας και έτσι έχει την δυνατότητα να επικοινωνεί και να διαδίδεται με τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του. Είναι φανερό ότι αυτό δεν ισχύει για το κωφό παιδί, το οποίο όχι μόνον τις περισσότερες φορές μπορεί να φθάσει στην ηλικία του νηπιαγωγείου με ελάχιστη - ή χωρίς καθόλου - γλώσσα, αλλά και συχνά μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον με πολλές αρνητικές φορτίσεις που επέφερε η κώφωση μέσα στην οικογένεια. Οι γονείς δεν μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στον γονεϊκό τους ρόλο (Meadow-Orlans, 1994) και η επικοινωνία του κωφού παιδιού με τα αδέρφια και την ευρύτερη οικογένεια είναι προβληματική ή και ανύπαρκτη. Όλοι αυτοί οι παράγοντες λειτουργούν ανασταλτικά στην εξέλιξη του παιδιού, όχι μόνον στον γλωσσικό τομέα αλλά και στον κοινωνικο-συναισθηματικό. Όταν τα παιδιά δεν έχουν πρόσβαση στην γλώσσα επικοινωνίας της οικογένειάς τους δημιουργείται ένα είδος "αποσύνδεσης" και αποστασιοποίησης του παιδιού από την οικογένεια (Padden & Humphries, 1988) που μπορεί να έχει πολύ αρνητικές επιπτώσεις στην πορεία της ανάπτυξης των μικρών παιδιών. Από την άλλη πλευρά, όταν η διάγνωση της κώφωσης γίνεται νωρίς και ακολουθεί άμεση παραπομπή σε κατάλληλες υπηρεσίες Έγκαιρης Παρέμβασης, τα παιδιά αναμένεται να αποκτήσουν γλωσσικές και γραμματικές δεξιότητες σε χρόνο (και με τρόπο) που θα προσεγγίζουν εκείνον των ακουόντων συνομηλίκων τους (Moeller, 2000 και Yoshinaga-Itano, 2003).

Είναι κοινή άποψη όλων των ειδικών ότι η εκπαίδευση των κωφών και βαρήκων παιδιών είναι ανάγκη να αρχίζει όχι στην ηλικία εισαγωγής τους στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά πολύ πριν, από την στιγμή της διάγνωσης. Αποτελεί λοιπόν άμεση αναγκαιότητα η δημιουργία και η οργάνωση εκπαιδευτικών υπηρεσιών που θα αναλάβουν αυτό το έργο σε εθνική εμβέλεια. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να είναι προετοιμασμένα να αντιμετωπίσουν παιδιά από την βρεφική τους ηλικία εφόσον με τα σημερινά μέσα που διαθέτει η σύγχρονη Ιατρική (ωτοακουστικές εκπομπές, προκλητά δυναμικά κλπ.), η ανίχνευση και η διάγνωση μπορούν να γίνουν από τις πρώτες εβδομάδες μετά την γέννηση του παιδιού.

3.2. Ο ρόλος της οικογένειας

Βρέφη και νήπια είναι άμεσα εξαρτημένα από το οικογενειακό περιβάλλον για την επιβίωσή τους. Η οικογένεια τους παρέχει όχι μόνον την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών, αλλά και το συναισθηματικό πολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο συντελείται η ανάπτυξη τους σε όλους τους τομείς. Η οικογένεια είναι ο φυσικός χώρος μέσα στον οποίο μπαίνουν τα θεμέλια όλων των δεξιοτήτων. Στην περίπτωση όμως της πλειοψηφίας των κωφών παιδιών η οικογένεια δεν μπορεί να παίξει με επιτυχία αυτόν τον ρόλο. Ένα ποσοστό 90% περίπου των κωφών παιδιών γεννιούνται από ακούοντες γονείς (Shein, 1989) οι οποίοι δεν έχουν καμία προετοιμασία για τον ερχομό ενός κωφού παιδιού και καμία προηγούμενη

γνώση επάνω στην κώφωση και τις επιπτώσεις της. Αυτό προκαλεί ρωγμές στην λειτουργία της οικογένειας και προξενεί την αναγκαιότητα για άμεση στήριξη και βοήθεια. Είναι φανερό από τα παραπάνω ότι ένα κωφό παιδί τόσο μικρής ηλικίας δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί έξω από το οικογενειακό σύστημα, στο οποίο ανήκει, εφόσον σε καμιά κατάσταση δεν λειτουργεί ως ανεξάρτητη μονάδα. Σε όλο τον δυτικό κόσμο τα σύγχρονα προγράμματα έγκαιρης παρέμβασης έχουν υιοθετήσει την "οικογενειοκεντρική" προσέγγιση, την προσφορά δηλαδή υπηρεσιών όχι άμεσα στο παιδί αλλά δια μέσου της οικογένειας, μέσα στην οποία αναπτύσσεται. Είναι σημαντικό οι ειδικοί που παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες να γνωρίζουν πώς λειτουργεί το οικογενειακό σύστημα.

Τα προγράμματα Έγκαιρης Παρέμβασης για κωφά παιδιά πρέπει να διέπονται από ένα θεωρητικό πλαίσιο που θα υιοθετεί μια "οικολογική" προοπτική, βάσει της οποίας η ατομική συμπεριφορά θα εξετάζεται μόνον μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον, όπου συμβαίνει (Bronfenbrenner, 1979). Αυτό μπορεί να δημιουργήσει κάποιες δυσκολίες στους ειδικούς της παρέμβασης που προέρχονται από τον χώρο της εκπαίδευσης και που έχουν συνηθίσει σε ένα παιδοκεντρικό μοντέλο παροχής υπηρεσιών, όπου ο ρόλος των γονιών στον σχεδιασμό του προγράμματος ήταν περιορισμένος. Οι ειδικοί αυτοί εκτός από τις γνώσεις που έχουν σχετικά με την εκπαιδευτική αντιμετώπιση των κωφών παιδιών πρέπει να αποκτήσουν επιπλέον ενημέρωση, που θα τους επιτρέψει να δουλέψουν με επιτυχία με τις οικογένειες και με τα παιδιά πολύ μικρής ηλικίας.

3.3. Σχεδιασμός προγράμματος Έγκαιρης Παρέμβασης - Εξατομικευμένο Οικογενειακό Πρόγραμμα

Για να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα Έγκαιρης Παρέμβασης θα πρέπει να γίνει καταρχήν μια αξιολόγηση των αναγκών, τις οποίες θα επιχειρήσει να καλύψει. Στην οικογενειοκεντρική προσέγγιση λαμβάνονται υπόψη εκτός από τις ανάγκες του παιδιού και εκείνες της οικογένειας. Οι ανάγκες της οικογένειας έχουν πρωτεύοντα ρόλο στο σχεδιασμό του προγράμματος για τρεις βασικούς λόγους (Winton & Bailey, 1994):

1. Για την καλύτερη γνωριμία και κατανόηση του παιδιού
2. Για να σχεδιαστεί ένα κατάλληλο πρόγραμμα παρέμβασης και
3. Για να εκτιμηθούν οι δυνατότητες της οικογένειας να εφαρμόσει το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Οι ανάγκες του παιδιού καθορίζονται από κοινού από τους ειδικούς και την οικογένεια. Στην διαδικασία ανάπτυξης του προγράμματος ο ρόλος της οικογένειας είναι εξίσου αποφασιστικός με εκείνον των ειδικών.

Στην Έγκαιρη Παρέμβαση αντί του Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος εφαρμόζεται το Εξατομικευμένο Οικογενειακό Πρόγραμμα (ΕΟΠ). Για να αναπτυχθεί ένα ΕΟΠ πρέπει να προϋπάρχουν τρεις προϋποθέσεις:

1. Διεπιστημονική αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των αναγκών του παιδιού και καθορισμός των απαραίτητων υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση αυτών των αναγκών.
2. Αξιολόγηση των πόρων στήριξης, πληροφόρησης και ενδυνάμωσης της οικογένειας (η οποία θα είναι κατευθυνόμενη από την ίδια την οικογένεια) και καθορισμός των τρόπων στήριξης και των υπηρεσιών που χρειάζονται για να ενισχυθεί η δυνατότητα της οικογένειας να ανταποκριθεί καλλίτερα στις ανάγκες του παιδιού.
3. Ένα διάγραμμα εξατομικευμένων υπηρεσιών που θα συνταχθεί από διεπιστημονική ομάδα, μέλη της οποίας θα είναι και οι γονείς του παιδιού.

Το Εξατομικευμένο Οικογενειακό Πρόγραμμα περιέχει (Harrison, 1994):

α) Ακουσολογική αξιολόγηση του παιδιού και αναφορά των επιπέδων στα οποία βρίσκονται η φυσική, νοητική, επικοινωνιακή, κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη και η *προσαρμοστική συμπεριφορά* του, βασισμένη σε αντικειμενικά κριτήρια.

β) Αναφορά των πηγών στήριξης και ενδυνάμωσης, των προτεραιοτήτων και των ενδιαφερόντων της οικογένειας σε σχέση με την καλλίτερη ανάπτυξη του παιδιού τους.

γ) Αναφορά των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων που αναμένεται να επιτευχθούν για το παιδί και για την οικογένεια, καθώς και των σχετικών κριτηρίων και των διαδικασιών. Ορίζεται επίσης το διάστημα που θα μεσολαβεί μεταξύ των περιοδικών αξιολογήσεων της παρέμβασης, ώστε να γίνονται αν χρειαστεί αναπροσαρμογές ή αναθεωρήσεις στα αναμενόμενα αποτελέσματα.

δ) Αναφορά των συγκεκριμένων υπηρεσιών που χρειάζονται για την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών του παιδιού και της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένων της συχνότητας, έντασης και μεθόδου που θα ακολουθηθεί.

ε) Αναφορά των χώρων, όπου θα προσφέρονται οι υπηρεσίες.

στ) Οι ημερομηνίες έναρξης των υπηρεσιών και η αναμενόμενη διάρκεια για κάθε μία από αυτές.

ζ) Ο καθορισμός του συντονιστή των υπηρεσιών. Ο συντονιστής θα είναι υπεύθυνος για την υλοποίηση του προγράμματος και την συνεργασία με άλλες υπηρεσίες ή ειδικούς που ίσως χρειαστούν.

η) Τα μέτρα που θα παρθούν και οι ενέργειες που θα γίνουν για να στηριχτεί η ομαλή μετάβαση του παιδιού στο σχολικό πλαίσιο ή στο δίκτυο υπηρεσιών που θα ακολουθήσει την έγκαιρη παρέμβαση.

Τα προγράμματα Έγκαιρης Παρέμβασης για κωφά και βαρήκοα παιδιά πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της επικοινωνίας και να προσφέρουν σε σταθερή βάση στήριξη και αντικειμενική πληροφόρηση στους γονείς, ώστε να έχουν πλήρη γνώση των συνθηκών και των επιπτώσεων κάθε επιλογής όταν αποφασίζουν για το παιδί τους. Είναι επίσης αναγκαίο να προετοιμάζονται οι γονείς κατάλληλα ώστε να γίνονται αποτελεσματικοί κοινωνικοί συνήγοροι για το παιδί τους και να εξασφαλίζουν στο μέλλον για αυτό τις καλύτερες δυνατές υπηρεσίες καθώς και κοινωνική αποδοχή.

Πολύ σημαντικό επίσης είναι το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας της Έγκαιρης Παρέμβασης, που είναι **η μετάβαση στο σχολικό σύστημα**. Η κατάλληλη υποστήριξη της οικογένειας σ' αυτό το στάδιο είναι θεμελιώδης για την θετική προσαρμογή του παιδιού (Sass-Lehrer, 2003). Η επιλογή του κατάλληλου προγράμματος πρέπει να γίνει από τους γονείς με την βοήθεια των ειδικών. Ο ειδικός της παρέμβασης ενημερώνει την οικογένεια για τα υπάρχοντα προγράμματα και αν χρειαστεί τα επισκέπτεται μαζί τους. Η άποψη του ειδικού πρέπει να ανακοινώνεται στην οικογένεια, *αλλά τελικά οι γονείς πρέπει να στηρίζονται στην επιλογή τους ακόμα κι αν διαφέρει από εκείνη των ειδικών*.

3.4. Παράγοντες για μια επιτυχημένη πρώιμη παρέμβαση

Στόχος της Έγκαιρης Παρέμβασης για τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά και τις οικογένειές τους είναι να δομηθεί το περιβάλλον του κωφού παιδιού με τέτοιο τρόπο ώστε να αναπτυχθεί μέχρι την σχολική ηλικία χωρίς το γεγονός της κώφωσης να επιδράσει ανασταλτικά σε κανέναν από τους αναπτυξιακούς τομείς. Είναι βασικό να αναφερθούν τα στοιχεία που συντελούν στην επιτυχία των προγραμμάτων Έγκαιρης Παρέμβασης:

- Η διάγνωση σε όσο το δυνατόν μικρότερη ηλικία και η άμεση εισαγωγή της οικογένειας στο πρόγραμμα έχει αποδειχθεί ότι επηρεάζει αποφασιστικά την πορεία της ανάπτυξης του παιδιού (Moeller, 200). Θα πρέπει οι φορείς που προσφέρουν αυτές τις

υπηρεσίες να συνεργάζονται με τα κέντρα διάγνωσης με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η άμεση παραπομπή των οικογενειών.

- Η οικογενειοκεντρική προσέγγιση βοηθά στην προσαρμογή της οικογένειας, την ικανότητα λήψης αποφάσεων και την δυνατότητα να φροντίζει σωστά την ανάπτυξη και την εκπαίδευση του παιδιού (Carney & Moeller, 1998). Τα βασικά στοιχεία που καθορίζουν την οικογενειοκεντρική προσέγγιση είναι:
 - α) η ισότιμη συμμετοχή της οικογένειας στο τραπέζι των ειδικών όπου γίνεται ο σχεδιασμός του προγράμματος και
 - β) η προσφορά υπηρεσιών σε ολόκληρη την (ευρεία) οικογένεια και όχι αποκλειστικά στο κωφό παιδί ή στη δυάδα παιδιού-μητέρας.
- Η δυνατότητα παροχής υπηρεσιών στο πραγματικό, το φυσικό περιβάλλον του παιδιού. Φυσικό περιβάλλον είναι το σπίτι, ο παιδικός σταθμός και γενικά όλα τα μέρη που ζει και κινείται καθημερινά το παιδί και εκεί όπου συντελείται η ανάπτυξή του. Είναι ευνόητο ότι η παρέμβαση που γίνεται στους χώρους αυτούς είναι πιο αποτελεσματική. Ο ειδικός έχει την ευκαιρία να απευθυνθεί σε όλη την οικογένεια και να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος. Οι γονείς είναι πιο χαλαροί και λειτουργικοί στο χώρο τους και μπορούν άμεσα να εφαρμόσουν τις επικοινωνιακές κλπ. παρατηρήσεις, που ο ειδικός επισημαίνει, στο χώρο όπου φυσικά διαδραματίζεται η καθημερινότητα του παιδιού (Klass, 1996).
- Η συμμετοχή στο πρόγραμμα ενηλίκων κωφών, που είναι σημαντική πηγή στήριξης και μπορούν να βοηθήσουν τις οικογένειες να προσαρμοστούν και να λειτουργήσουν παραγωγικά προς όφελος του κωφού παιδιού (Meadow-Orlans et al., 2003). Επίσης οι γονείς έτσι έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν μια μακροπρόθεσμη εικόνα για την κώφωση και να χτίσουν, στο μυαλό τους μια εικόνα-μοντέλο για το παιδί τους όταν ενηλικιωθεί.
- Η επαφή των οικογενειών με άλλες οικογένειες που έχουν κωφά παιδιά αναφέρεται επίσης σαν μια πολύ βασική πηγή στήριξης. Τα προγράμματα Έγκαιρης Παρέμβασης πρέπει να δημιουργούν τις ευκαιρίες τέτοιων ομαδικών συναντήσεων (Meadow-Orlans et al., 2003).

Είναι απαραίτητο οι υπηρεσίες Έγκαιρης Παρέμβασης να γενικευθούν και να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος των εκπαιδευτικών υπηρεσιών προς τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά. Εκτός από τα κενά στην νομοθεσία που αποτελεί αντικειμενική αλλά όχι αξεπέραστη δυσκολία για την επίτευξη αυτού του στόχου, κύρια πρόκληση είναι η υιοθέτηση νέου ρόλου και η απόκτηση επιπλέον γνώσεων από την πλευρά των ειδικών. Οι υπεύθυνοι της παρέμβασης είναι απαραίτητο να είναι εκπαιδευτικοί και να έχουν εκπαιδευθεί να δουλεύουν παιδοκεντρικά. Χρειάζεται επίσης να αποκτήσουν γνώσεις γύρω από τις οικογένειες και την λειτουργία τους. Οι επιπτώσεις που επιφέρει η παρουσία ενός κωφού παιδιού στην οικογένεια, στοιχεία συμβουλευτικής και τα χαρακτηριστικά του παιδιού βρεφικής ηλικίας, είναι περιοχές που πρέπει να γνωρίσουν οι δάσκαλοι των κωφών που θα δουλέψουν σε προγράμματα Έγκαιρης Παρέμβασης. Κυρίως όμως χρειάζεται η υιοθέτηση μιας διαφορετικής φιλοσοφίας που θα διέπει την σχέση του ειδικού με τους αποδέκτες των υπηρεσιών του προγράμματος, τις οικογένειες των κωφών παιδιών. Οι ειδικοί της παρέμβασης θα πρέπει να μπορούν να αντιμετωπίσουν εκπαιδευτικά παιδιά βρεφικής ηλικίας, να προσφέρουν υπηρεσίες συμβουλευτικής στους γονείς, να καταρτίζουν και να επιβλέπουν την υλοποίηση του Εξατομικευμένου Οικογενειακού Προγράμματος, να δίνουν στους γονείς σύγχρονη και αμερόληπτη πληροφόρηση, να λειτουργούν ως μέλη διεπιστημονικής ομάδας αλλά και ως κοινωνικοί συνήγοροι.

4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

4.1. Εισαγωγή

4.1.1. Σκοπός

Στα αναλυτικά προγράμματα των νηπιαγωγείων γενικής εκπαίδευσης, αναφέρεται ότι: "Σκοπός του Νηπιαγωγείου σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης". *Τα κωφά/βαρήκοα παιδιά δικαιούνται και μπορούν να κατακτήσουν τους ίδιους στόχους της προσχολικής εκπαίδευσης, μέσα από προγράμματα προσαρμοσμένα, όπου χρειάζεται, στις ανάγκες τους.*

Πρέπει να σημειωθεί εδώ πως, ενώ για τα ακούοντα νήπια το Νηπιαγωγείο αποτελεί μεν βασικό φορέα κοινωνικοποίησης, αλλά ο κυριότερος και αρχικός είναι η οικογένεια, για την πλειοψηφία των κωφών/βαρηκόων παιδιών που προέρχονται από ακούοντες γονείς, το σχολείο συχνά καλείται να αντισταθμίσει τα κενά που αφήνει το οικογενειακό περιβάλλον ως προς αυτόν τον τομέα και να γίνει ο κατ' αρχήν φορέας της ομαλής και ολόπλευρης κοινωνικοποίησής τους.

4.1.2. Προγράμματα για την Εκπαίδευση των κωφών/βαρηκόων παιδιών προσχολικής ηλικίας

Τα προγράμματα του Νηπιαγωγείου για κωφά/βαρήκοα παιδιά, για να έχουν θετικά και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα που θα αναλογούν με εκείνα των ακούοντων συνομηλίκων τους θα πρέπει να βασίζονται:

- α. Στη γνώση για το πώς μαθαίνουν και αναπτύσσονται τα παιδιά.
- β. Στη γνώση για το πώς επηρεάζεται η ανάπτυξη των παιδιών από την κώφωση, ποιοι νέοι παράγοντες δημιουργούνται και πώς αυτοί αντιμετωπίζονται παραγωγικά.
- γ. Στην πεποίθηση ότι η κώφωση/βαρηκοΐα δεν αποτελεί "μειονέκτημα" που εμποδίζει τα παιδιά να προσδεύσουν όσο τα ακούοντα, αλλά μια διαφορά που με την κατάλληλη αντιμετώπιση δεν έχει καμία αρνητική επίδραση στα εκπαιδευτικά επιτεύγματα του παιδιού. Το γεγονός αυτό θέτει προκλήσεις, στις οποίες το εκπαιδευτικό σύστημα είναι υποχρεωμένο να ανταποκριθεί.
- δ. Στις σχετικές θεωρητικές συζητήσεις και στα εμπειρικά δεδομένα για το σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων διγλωσσης εκπαίδευσης για κωφά/βαρήκοα παιδιά.

Ειδικότερα:

Τα κωφά/βαρήκοα παιδιά, όπως αναφέραμε, δεν είναι ομοιογενής πληθυσμός. Στο σχεδιασμό των προγραμμάτων τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη εκτός από την κώφωση/βαρηκοΐα, η ατομικότητα κάθε παιδιού, τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες του, οι κοινωνικές

αξίες και τα πολιτισμικά αγαθά (της κοινωνίας μας), οι πολιτισμικές συνιστώσες που θέτει η κώφωση και οι προσδοκίες των γονέων. Επειδή συχνά οι γονείς δεν έχουν πάρει καμιά βοήθεια πριν από την είσοδο του παιδιού στο εκπαιδευτικό σύστημα και οι προσδοκίες τους μπορεί να είναι ασαφείς, το σχολείο πρέπει να είναι προετοιμασμένο να προσφέρει βοήθεια σ' αυτόν τον τομέα, για να εξασφαλιστεί, μεταξύ της φιλοσοφίας της εκπαίδευσης και των προσδοκιών των οικογενειών η συμβατικότητα, που είναι απαραίτητη για την επιτυχία κάθε εκπαιδευτικού συστήματος.

Τέλος, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην αξιολόγηση ώστε να γίνεται με τρόπο και μέσα προσαρμοσμένα στις συνθήκες που δημιουργεί η κώφωση/βαρηκοΐα. Ο εκπαιδευτικός αλλά και το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό πρέπει να γνωρίζουν πως συχνά οι τρόποι και τα μέσα αξιολόγησης των παιδιών της γενικής εκπαίδευσης δεν μπορούν να ισχύσουν για τα κωφά/βαρήκοα παιδιά.

4.1.3. Βασικές αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο Κωφών / Βαρηκόνων

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο κωφών/βαρηκόνων, προκειμένου να είναι κατάλληλο και αποτελεσματικό, εκτός των χαρακτηριστικών που αφορούν το ΔΕΠΠΣ για τα νηπιαγωγεία της γενικής εκπαίδευσης θα πρέπει να μπορεί επιπλέον:

- Να παρέχει ευκαιρίες για την ανάπτυξη και την στήριξη της ιδιαίτερης ταυτότητας των κωφών/βαρηκόνων παιδιών που θα τους επιτρέψει όχι μόνο να αποδεχτούν την διαφορετικότητά τους αλλά και να είναι περήφανα γι αυτήν, όπως και για όλα τα άλλα εθνικά, πολιτισμικά και ατομικά χαρακτηριστικά τους.
- Να παρέχει ευκαιρίες για την ανάπτυξη και την στήριξη της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας.
- Να στηρίζει την πορεία των οικογενειών προς την αποδοχή της κώφωσης/βαρηκοΐας και να ενισχύει την αλληλεπίδραση των παιδιών με τις οικογένειές τους, το ευρύτερο περιβάλλον του σπιτιού και του σχολείου και γενικά με όλη την κοινωνία, τόσο αυτήν των ακουόντων όσο και με την κοινότητα των Κωφών.
- Να εγγυάται τη διαθεσιμότητα των πηγών γνώσης, που θα είναι προσβάσιμες στα κωφά/βαρήκοα παιδιά, π.χ. την επιλογή και την χρήση πλούσιου οπτικού υλικού. Να διασφαλίζει επίσης την προσέγγιση και παρουσίαση όλων των θεμάτων με πολλούς τρόπους συμβατούς προς τις επικοινωνιακές ανάγκες των κωφών/βαρηκόνων παιδιών.
- Να είναι εξοπλισμένο με μέσα που θα κάνουν τις πληροφορίες του περιβάλλοντος, αλλά και τα συνήθη μέσα επικοινωνίας προσβάσιμα στα κωφά/βαρήκοα παιδιά: Κουδούνια Οπτικά για την πόρτα και το διάλειμμα, συναγερμό φωτιάς κλπ. με φωτεινά σήματα, κειμενοτηλέφωνο, φαξ, τηλεόραση - κάμερα - βίντεο κλπ.
- Να μπορεί να ανανεώνεται συνεχώς και να ανταποκρίνεται στις ραγδαίες μεταβολές που σε όλο τον δυτικό κόσμο χαρακτηρίζουν τον πληθυσμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για κωφά και βαρήκοα παιδιά (όπως τα κοχλιακά εμφυτεύματα και άλλες πιθανές τεχνολογικές εξελίξεις, το φαινόμενο της μετακίνησης των πληθυσμών και ο αυξανόμενος πληθυσμός των κωφών/βαρηκόνων παιδιών με πολλαπλές αναπηρίες).

4.1.4. Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο κωφών/βαρηκόνων προσδιορίζει τις κατευθύνσεις των προγραμμάτων σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων στους διάφορους τομείς, με τρόπο που συνήθως δεν διαφέρει καθόλου από

των γενικών νηπιαγωγείων, όσον αφορά τους γενικούς εκπαιδευτικούς στόχους. Ωστόσο σε αρκετούς τομείς έχουν προστεθεί περιοχές που είναι απαραίτητες για την ισότιμη ανάπτυξη των κωφών/βαρηκόν παιδιών.

Γιο συγκεκριμένα:

A. Παιδί και γλώσσα: Πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων γλώσσας για το νηπιαγωγείο κωφών / βαρηκόν

Για το νηπιαγωγείο κωφών/βαρηκόν ισχύουν οι αρχές της δίγλωσσης εκπαίδευσης και η αναγκαιότητα καλλιέργειας της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (βλέπε πρόγραμμα ΕΝΓ). Όσον αφορά τους τομείς της γλώσσας και της επικοινωνίας εδώ πρέπει να δοθεί ακόμα μεγαλύτερη έμφαση διότι τα κωφά/βαρήκοα παιδιά συχνά φτάνουν στο νηπιαγωγείο, όχι μόνο χωρίς να έχουν ολοκληρώσει καμία γλώσσα, αλλά και χωρίς καν να έχουν εγκαταστήσει και σταθεροποιήσει βασικές επικοινωνιακές λειτουργίες. Επίσης προστέθηκαν προγράμματα ακουστικής εκπαίδευσης και ομιλίας που θα δώσουν στα παιδιά την ευκαιρία να καλλιεργήσουν τις δυνατότητές τους σε αυτούς τους τομείς.

B. Παιδί και περιβάλλον: Πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων μελέτης περιβάλλοντος για το νηπιαγωγείο – ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση

Η σχέση με τους άλλους είναι μια περιοχή που παρουσιάζει ιδιαίτερες προκλήσεις για τα κωφά/βαρήκοα παιδιά, που μπορεί να φθάνουν στην ηλικία του νηπιαγωγείου χωρίς να έχουν επικοινωνήσει σε επίπεδο ανάλογο με την ηλικία τους ούτε με την ίδια τους την οικογένεια. Επίσης, τα περισσότερα δεν έχουν συναντήσει άλλα κωφά παιδιά, και φυσικά ούτε κωφούς ενήλικες. Τους λείπουν λοιπόν βασικές παραστάσεις, απαραίτητες για τον σχηματισμό αυτοεικόνας και την ανάπτυξη ταυτότητας. Στα προγράμματα του νηπιαγωγείου για κωφά/βαρήκοα παιδιά στην περιοχή που αφορά το ανθρωπογενές περιβάλλον έχουν προστεθεί νέοι στόχοι και δραστηριότητες που φιλοδοξούν να ανταποκριθούν στις εκπαιδευτικές ανάγκες που προκύπτουν από τα παραπάνω κενά.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, από τα περισσότερα κωφά/βαρήκοα νήπια (ιδιαίτερα όταν αυτά έχουν ακούοντες γονείς) λείπουν δεξιότητες και πληροφόρηση που οι ακούοντες συνομήλικοί τους έχουν αποκτήσει φυσικά στη διαδικασία της ανατροφής τους από τις οικογένειές τους. Εξάλλου, οι οικογένειες των κωφών/βαρηκόν παιδιών συχνά χρειάζονται βοήθεια για να μπορέσουν να παίξουν το ρόλο τους που είναι τόσο σημαντικός για το υγιές μέγιστο των παιδιών τους. Για τον λόγο αυτό προστέθηκε στον τομέα "Παιδί και περιβάλλον" ένα επιπλέον κομμάτι, που στοχεύει στην παρέμβαση στο οικογενειακό περιβάλλον. Έχει στόχους και δραστηριότητες που απευθύνονται σε ζεύγη (ή ομάδες) ενηλίκων και παιδιών και αποτελεί *την οικογενειοκεντρική συνιστώσα του νηπιαγωγείου κωφών/βαρηκόν*.

4.1.5. Περιβάλλον

A. Χαρακτηριστικά στοιχεία μεθοδολογίας

Στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο κωφών/βαρηκόν χρησιμοποιούνται πρακτικές που είναι κατάλληλες για κωφά/βαρήκοα παιδιά. *Οποιαδήποτε πληροφορία υπάρχει στο περιβάλλον, είτε αυτή αφορά άμεσα τα παιδιά είτε όχι, είναι προσβάσιμη από αυτά.*

Οι δραστηριότητες που προτείνονται είναι ενδεικτικές, αφού πολλές προκύπτουν από τα τρέχοντα γεγονότα και τα αυθόρμητα ενδιαφέροντα των παιδιών. Ο εκπαιδευτικός σε μόνιμη βάση και ιδιαίτερα στον τομέα "Παιδί και οικογενειακό περιβάλλον" συνεργάζεται στενά με τους γονείς και βρίσκεται σε διαρκή διάλογο με το περιβάλλον όπου ζει κάθε παιδί.

B. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο εκπαιδευτικός που διδάσκει σε κωφά/βαρήκοα παιδιά πρέπει να γνωρίζει την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα και να είναι σε θέση να επικοινωνεί αποτελεσματικά και αμφίδρομα με τα παιδιά. Επίσης πρέπει να είναι πρόθυμος να συνεργαστεί με τις οικογένειές τους και να γνωρίζει τις καταστάσεις μέσα από τις οποίες αυτές μπορεί να έχουν περάσει, -και ίσως ακόμα να περνάνε- μετά την διάγνωση της κώφωσης/βαρηκοΐας. Να είναι ευρηματικός, ευέλικτος και να δέχεται την αναγκαιότητα της εμπλοκής του σε διαδικασίες δια βίου μάθησης για να μπορεί να ανταποκρίνεται στις γρήγορα μεταβαλλόμενες εξελίξεις στο χώρο της εκπαίδευσης των κωφών/βαρηκόν παιδιών.

4.1.6. Αξιολόγηση

Τα κωφά/βαρήκοα παιδιά πρέπει να αξιολογούνται μόνον από ανθρώπους που επικοινωνούν μαζί τους αμφίδρομα και αποτελεσματικά και με διαδικασίες που λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες που προκύπτουν από την κώφωση/βαρηκοΐα. Η αξιολόγηση των παιδιών που είναι κωφά ή βαρήκοα είναι ένας πολύ ευαίσθητος και πολυσυζητημένος τομέας που πρέπει να προσεγγίζεται με μεγάλη προσοχή.

4.1.7. Υποστηρικτικό υλικό για το διδάσκοντα

Οδηγός ανάπτυξης και σχεδιασμού δραστηριοτήτων

Εκτός από την συγγραφή οδηγού για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων Γλώσσας, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος, Δημιουργίας- Έκφρασης και Πληροφορικής που προβλέπεται για το Γενικό Νηπιαγωγείο, για να στηριχθεί αποτελεσματικά το διδακτικό έργο του εκπαιδευτικού σε σχέση με τις προσθήκες - προσαρμογές που έγιναν στα προγράμματα για τα κωφά/βαρήκοα παιδιά, θα πρέπει να αναπτυχθεί ο αντίστοιχος οδηγός, που επίσης θα συνοδεύεται και από ενδεικτικές δημιουργικές δραστηριότητες θα συνοδεύεται και από εκπαιδευτικό υλικό (έντυπο και ηλεκτρονικό) κατάλληλο για διγλωσση εκπαίδευση, όπως για παράδειγμα ηλεκτρονικά βιβλία με νοηματική, παραμύθια- ιστορίες στη νοηματική, βιβλία για παιδιά με ΕΝΓ κλπ.

4.2. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ

4.2.1. Αντιληπτική Προφορική Γλώσσα

Μέσα σε ένα διγλωσσο νηπιαγωγείο η ανάπτυξη δεξιοτήτων προφορικής αντιληπτικής γλώσσας έχει τη θέση της, η οποία όμως διαφέρει από εκείνη που έχει στο νηπιαγωγείο ακουόντων. Θα πρέπει να δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία να καλλιεργούν την κατανόηση της προφορικής γλώσσας, χωρίς αυτό να αποτελεί προτεραιότητα. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει ότι τα παιδιά θα διαφέρουν κατά πολύ σε αυτόν τον τομέα και να είναι έτοιμος να ανταποκριθεί στην πρόκληση που δημιουργεί αυτή η ποικιλία.

Πρέπει να τονιστεί πως ο εκπαιδευτικός όταν απευθύνεται στα παιδιά προφορικά, χρησιμοποιεί φυσική γλώσσα. Δεν επιτρέπονται γλωσσικά λάθη υπεραπλούστευσης χάριν ευκολίας ή ευκρίνειας («Σήμερα είναι μέρα Δευτέρα»). Επίσης ο κυματισμός της φωνής είναι φυσικός και για κανένα λόγο δεν προφέρονται οι λέξεις συλλαβιστά ούτε «σέρνονται» οι συλλαβές. Τα παιδιά που έχουν αρκετά ακουστικά υπολείμματα θα πρέπει να συλλαμβάνουν φυσικά το η-χόχρωμα της γλώσσας. Επίσης δε συνιστάται να γίνονται υπερβολές στην χειλεαναγνωστική εικόνα, για να είναι αναγνωρίσιμη όταν την συναντούν σε φυσικές επικοινωνιακές καταστάσεις της καθημερινής ζωής.

Στις δραστηριότητες που αφορούν την προφορική γλώσσα, τα παιδιά κάθονται σε κυκλική διάταξη και ο εκπαιδευτικός απέναντί τους στο ίδιο ύψος. Το πρόσωπό του είναι πλούσιο εκφραστικά και πολλές φορές η ομιλία συνοδεύεται με Ελληνικά με Νοήματα. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο να αντλούν τα παιδιά ευχαρίστηση από αυτήν την επικοινωνία

Μεγάλη προσοχή πρέπει να δοθεί στο ότι τα παιδιά πρέπει κάθε φορά να γνωρίζουν ποια θα είναι η γλώσσα επικοινωνίας και δεν μπορεί αυτή να αλλάζει τυχαία και μάλιστα με τρόπο που δεν είναι εξίσου προσβάσιμος εκείνη την ώρα σε όλα τα παιδιά. Οι προφορικές δραστηριότητες πρέπει να είναι οργανωμένες και αναμενόμενες.

ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ αντιληπτικής προφορικής γλώσσας

Ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Στο χώρο του νηπιαγωγείου θα πρέπει να διαμορφώνονται συνθήκες αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας έτσι ώστε τα παιδιά να ενθαρρύνονται για:		
Να αναπτύξουν αρχικά οπτική επαφή με την/τον εκπαιδευτικό και με τους συμμαθητές τους αντιλαμβάνόμενα ότι το πρόσωπο μεταφέρει σημαντικές πληροφορίες.	<p>Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να κάθονται κοντά στον εκπαιδευτικό και σε θέσεις που επιτρέπουν την εύκολη οπτική επαφή με τον ίδιο αλλά και με τους συμμαθητές τους. Δίνονται πλούσια και ενδιαφέροντα επικοινωνιακά ερεθίσματα μέσα στο οπτικό πεδίο των παιδιών και όσο το δυνατόν κοντά στη περιοχή του προσώπου της νηπιαγωγού έτσι ώστε αυτά να έχουν εύκολη πρόσβαση στις πληροφορίες που προσφέρει το πρόσωπο (Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, Μαθηματικά, Μουσική)</p> <p>Ο εκπαιδευτικός κρύβεται πίσω από μάσκες, πίσω από ένα ύφασμα, μια γαντόκουκλα και βγαίνει ξαφνικά τραβώντας την προσοχή των παιδιών.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός φοράει παράξενα γυαλιά, και κάνει παράξενες και αστειές γκριμάτσες πριν πει κάτι ή πριν δείξει κάτι στα παιδιά .</p>	Αλληλεπίδραση- επικοινωνία- ανταλλαγή
Να παρακολουθούν το βλέμμα των άλλων αντλώντας πληροφορίες από αυτό.	<p>Τα παιδιά παροτρύνονται να παρακολουθούν το βλέμμα των άλλων για να πάρουν πληροφορίες σχετικά με τις προθέσεις και τις επιδιώξεις τους.</p> <p>Παίζονται στην τάξη παιχνίδια του τύπου: "Μάντεψε τι βλέπω στην αίθουσα". Ο εκπαιδευτικός κατευθύνει το βλέμμα του σε ένα αντικείμενο. Όποιο παιδί βρει τι κοιτάζει κερδίζει το αυτοκόλλητο που ο πρώτος έχει τοποθετήσει δίπλα στο αντικείμενο. Νικητής είναι αυτός που έχει τα περισσότερα αυτοκόλλητα.</p> <p>Παραλλαγή του παιχνιδιού: α) στη θέση του εκπαιδευτικού μπορεί να μπει ένα παιδί β) όποιος παρατηρήσει σωστά να συνεχίζει το παιχνίδι, ενώ οι υπόλοιποι προσπαθούν να βρουν τι κοιτάζει.</p>	Μεταβολή Διάσταση (χώρος)

	"Κοίτα όπου κοιτάζω: όλοι προσπαθούμε να κατευθύνουμε το βλέμμα μας στο ίδιο αντικείμενο που κοιτάζει το παιδί που ορίζεται ως αρχηγός κ.λπ.	
Να παρακολουθούν αντικείμενα και εικόνες που δείχνουν οι άλλοι και να αντλούν πληροφορίες από την παρουσίαση.	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παρακολουθούν όταν οι άλλοι δείχνουν κάποιο αντικείμενο και χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που πήραν από αυτήν την παρουσίαση σε επόμενη δραστηριότητα.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει αντικείμενα με εντυπωσιακό τρόπο ώστε να δημιουργήσει έκπληξη στα παιδιά, πχ. κρύβοντας κάτι μέσα σε ένα παράξενο κουτί.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να μπουν σε διαδικασία «εξερεύνησης»: να μυρίσουν, να πιάσουν, να αισθανθούν, ακόμη και να ακούσουν, πριν την παρουσίαση ενός αντικειμένου (Μελέτη περιβάλλοντος, Ακουστική).</p>	Επικοινωνία– πληροφορία Ομοιότητες- δι- αφορές
Να συμμετέχουν σε παιχνίδια αλλαγής ρόλων.	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να εμπλακούν σε συμβολικό και φανταστικό παιχνίδι παίρνοντας το ρόλο των γονέων τους, των δασκάλων τους, και άλλων ενηλίκων, αναπαριστώντας πραγματικές και φανταστικές καταστάσεις.</p> <p>Οργανώνεται στο νηπιαγωγείο μια συλλογή πραγματικών αντικειμένων, άχρηστων υλικών, ρούχων, υφασμάτων, παιχνιδιών και δημιουργούνται γωνιές στο χώρο ώστε να δοθούν ερεθίσματα στα παιδιά να ξεκινήσουν φανταστικό παιχνίδι (παιχνίδι ρόλων).</p> <p>Τα παιδιά δραματοποιούν ιστορίες σχετικές με ένα θέμα ώστε να πάρουν περισσότερες και πιο ακριβείς πληροφορίες, να το επεξεργαστούν νοητικά και να το κατανοήσουν καλύτερα (δραματική τέχνη).</p> <p>Τα παιδιά γίνονται αγάλματα και αναπαριστούν εικόνες.</p>	Επικοινωνία– Αλληλεπίδραση Συνεργασία Πολιτισμός Μεταβολή
Να μιμούνται παιχνίδια και δραστηριότητες αναπτύσσοντας την παρατηρητικότητα τους.	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε παιχνίδια μίμησης αναπτύσσοντας την παρατηρητικότητά τους και βελτιώνοντας τις δεξιότητές τους σε όλους τους τομείς (γλωσσικό, κινητικό κ.α).</p> <p>Τα παιδιά παίζουν παιχνίδια καθρέφτη (ομαδικά ή σε ζευγάρια).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός ή ένα παιδί δραματοποιεί μια σειρά πράξεων σαν παντομίμα. Τα άλλα πρέπει να επαναλάβουν τις πράξεις του στη σωστή σειρά μετά από αυτό.</p> <p>Καθισμένα σε κύκλο παίζουν ένα παιχνίδι μνήμης και παρατηρητικότητας με κινήσεις ή με λέξεις. Το πρώτο κάνει μια κίνηση ή λέει μια λέξη. Το δεύτερο επαναλαμβάνει την κίνηση ή τη λέξη και προσθέτει μια δικιά του. Το τελευταίο πρέπει να θυμάται όλες τις κινήσεις ή τις λέξεις των προηγούμενων στη σωστή σειρά και να προσθέσει και άλλη μια δικιά του.</p> <p>Τα παιδιά βρίσκουν ποιο αντικείμενο ή ποια εικόνα εξα-</p>	Συνεργασία Μεταβολή

	<p>φανίστηκε από μια σειρά αντικειμένων αφού πρώτα έχουν παρατηρήσει τη σειρά καλά.</p> <p>Βρίσκουν τι λείπει από μια εικόνα, παρατηρούν ομοιότητες και διαφορές.</p>	
Κατανοούν απλές εντολές που δίνονται προφορικά και που αφορούν την καθημερινή ρουτίνα.	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να κατανοούν απλές οδηγίες που δίνονται προφορικά και αφορούν συμπεριφορές που επαναλαμβάνονται συχνά στην καθημερινή ρουτίνα της τάξης (πχ να αρχίζουν και να σταματούν μια δραστηριότητα όταν το ζητά ο εκπαιδευτικός π.χ. «Κλείσε την πόρτα», «Σταμάτησε», «Έλα εδώ» κ.λπ.).</p>	Αλληλεπίδραση Πολιτισμός
Τα παιδιά βοηθούνται να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι και τα αντικείμενα έχουν ονόματα στην Ελληνική προφορική γλώσσα όπως ακριβώς και στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.	<p>Ο εκπαιδευτικός οργανώνει πολλές εναλλακτικές δραστηριότητες και συγκρίνει την απεικόνιση ενός σημείου της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας με τη γραπτή απεικόνιση μιας λέξης – όνομα αντικειμένου – της Ελληνική προφορικής γλώσσας (πρώτη γραφή και ανάγνωση) .</p> <p>Τα παιδιά κατασκευάζουν ένα κολλάζ με τα πρόσωπα της τάξης και τα ονόματά τους.</p> <p>Τοποθετούνται παντού τα ονόματα των παιδιών – απεικόνιση του ονόματός τους στη νοηματική γλώσσα και του βαφτιστικού τους ονόματος σε γραπτή μορφή (πρώτη γραφή και ανάγνωση) – πχ στα ανθρωπάκια που χρησιμοποιούμε για το παρουσιολόγιο, σε αντικείμενα που τους ανήκουν όπως το συρτάρι τους, η τσάντα τους, το μπουφάν τους κ.λπ.</p> <p>Τα παιδιά μαζί με τον εκπαιδευτικό κατασκευάζουν έναν κατάλογο εργαζομένων στο σχολικό χώρο και καταγράφουν τα ονόματά τους, μαζί με την ιδιότητά τους: κωφός – ακούων, γνωρίζει Νοηματική Γλώσσα ή όχι, τι δουλειά κάνει κ.λπ.</p> <p>(μελέτη περιβάλλοντος)</p> <p>Φτιάχνουν ένα κατάλογο επισκεπτών όπως παραπάνω.</p> <p>Φτιάχνεται το οικογενειακό δέντρο κάθε παιδιού, όπου καταγράφονται τα ονόματα των μελών της οικογένειάς του και η ιδιότητά τους ως προς τη σχέση συγγένειας που έχουν με το παιδί.</p> <p>Τοποθετούνται παντού καρτέλες με τα ονόματα των αντικειμένων (γραπτή μορφή και απεικόνιση του νοηματικού σημείου). Υποδεικνύεται στα παιδιά ότι οι μικρές ταμπέλες με τα γράμματα αναπαριστούν τα ονόματα που έχουν τα αντικείμενα στην Ελληνική γλώσσα.</p> <p>Σε κάθε ευκαιρία διαβάζονται τα ονόματα αυτά, εκθέτοντας τα παιδιά σε προφορική γλώσσα (εκφραστική γλώσσα).</p>	Επικοινωνία (κώδικας) Ο- μοιότητες- διαφορές Ταξινόμηση
Να κατανοούν και να εκτελούν απλές καθημερινές οδηγίες.	<p>Τα παιδιά βοηθούνται να κατανοούν και να εκτελούν καθημερινές οδηγίες του τύπου «βάλε το μπουφάν σου, πέταξε τα σκουπίδια, φέρε το ψαλίδι» όταν αυτές τους δίνονται σε Ελληνική προφορική γλώσσα (χειλεαναγνωστικά και ακουστικά).</p> <p>Καθισμένα σε κύκλο παίζουν παιχνίδια του τύπου «ο ελέ-</p>	Επικοινωνία – κώδικας – πλη- ροφορία

	<p>φαντας λέει:.....» χρησιμοποιώντας μια γαντόκουκλα. Δίνονται εντολές που εκθέτουν τα παιδιά σε λεξιλόγιο καθημερινών αντικειμένων ή στοχεύουν στην κατανόηση λεξιλογίου σχετικού με τα μέρη του σώματος ή απλά ρήματα (« Γιώργο πιάσε το αυτί σου», « Γιάννη πήγαινε στο τραπέζι» κ.λπ.).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός ζητάει τη βοήθεια των παιδιών για την εκτέλεση μιας πράξης, ενθαρρύνοντάς τα να κατανοήσουν και να εκτελέσουν μικρές εντολές.</p> <p>Φτιάχνοντας ένα κολλάζ δίνονται συστηματικά εντολές και οδηγίες στα παιδιά σε απλή προφορική Ελληνική γλώσσα και ενθαρρύνονται να εκτελέσουν σωστά.</p> <p>Τα παιδιά μαζί με τον εκπαιδευτικό εκτελούν μια συνταγή. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει πρώτα ζωγραφισμένη τη συνταγή σχηματικά στα παιδιά και μετά δίνει προφορικές εντολές όπως «τώρα βάλε λάδι», «τώρα βάλε το καλαμπόκι» κ.λπ. για να εκτελέσουν τα παιδιά.</p>	
<p>Να ανταποκρίνονται στις κλήσεις της νηπιαγωγού παιδιού –</p>	<p>Οργανώνονται παιχνίδια αφενός για να εκτεθούν τα παιδιά στην επικοινωνιακή λειτουργία του καλέσματος και στον τρόπο με τον οποίο καλούμε στην Ελληνική προφορική γλώσσα και αφετέρου για να ασκηθούν ακουστικά. Ο εκπαιδευτικός φοράει τη μάσκα του κλόουν ώστε να κρύβεται το στόμα του. Καλεί κάποιο παιδί. Το παιδί που θα διακρίνει το όνομά του θα πρέπει να κερδίσει κάτι π.χ. ένα αυτοκόλλητο.</p> <p>Παίζονται παιχνίδια όπου προτρέπονται τα παιδιά να προσέξουν τον τρόπο που καλεί ο ένας τον άλλον όταν συνδιαλέγονται στην Ελληνική Νοηματική γλώσσα. Κατόπιν τα παιδιά ενθαρρύνονται να προσέξουν την αντίστοιχη λειτουργία στην Ελληνική γλώσσα.</p>	<p>Επικοινωνία Πολιτισμός Συνεργασία</p>
<p>Να παρακολουθούν μια μικρή ιστορία με εικόνες και να δείχνουν κάποιες από τις εικόνες της ιστορίας όταν τους τις ονομάζουμε</p> <p>Να παρακολουθούν ιστορίες-παραμύθια ή διηγήσεις χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παρακολουθούν μικρές ή και μεγαλύτερες ιστορίες και παραμύθια σε απλή Ελληνική προφορική γλώσσα, διανθισμένη με χειρονομίες και έντονες εκφράσεις ώστε να είναι προσβάσιμες σε όλα τα παιδιά.</p> <p>Παρουσιάζεται μια ιστορία με εικόνες, από ένα βιβλίο στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Αφού τα παιδιά κατανοήσουν την ιστορία, παρουσιάζεται με απλές προτάσεις επαναληπτικά. Τα παιδιά μπορούν να μεταφέρουν την ήδη αποκτημένη γνώση από την πρώτη γλώσσα στη δεύτερη.</p> <p>Αν τα παιδιά έχουν ήδη κατακτήσει την Ελληνική προφορική γλώσσα σε μεγάλο βαθμό, μπορεί να τους παρουσιάσουν ιστορίες-παραμύθια ή άλλα θέματα απευθείας σε αυτή τη γλώσσα.</p> <p>Διασφαλίζεται η κατανόηση της ιστορίας με ερωτήσεις που θα παροτρύνουν τα παιδιά να δείξουν πχ τα πρόσωπα της ιστορίας όταν υπάρχουν στις εικόνες, κάποιον τόπο, ένα γεγονός, να δραματοποιήσουν την ιστορία, να απαντήσουν σε λεπτομέρειες κλπ.</p>	<p>Διάσταση – Χρόνος</p> <p>Μεταβολή – εξέλιξη</p> <p>Πολιτισμός</p>

4.2.2. Εκφραστική Προφορική Γλώσσα

Η ανάπτυξη δεξιοτήτων εκφραστικής προφορικής γλώσσας γίνεται στο νηπιαγωγείο των κωφών και βαρήκων παιδιών χωρίς ωστόσο να αποτελεί τον πρωτεύοντα τρόπο επικοινωνίας. Τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά στην ελεύθερη επικοινωνία τους συνδιαλέγονται κύρια με οπτικοκινητικό τρόπο, είτε αυτός είναι ήδη διαμορφωμένη Νοηματική Γλώσσα είτε νοηματική (επικοινωνία) στα αρχικά στάδια είτε -για την πλειοψηφία των παιδιών με ακούντες γονείς- χειρονομίες, εκφράσεις κλπ. Στο σχολείο δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία να καλλιεργήσουν την προφορική έκφραση της Ελληνικής, ανάλογα με τις δυνατότητες του κάθε παιδιού.

Υιοθετείται το φυσικό μοντέλο ανάπτυξης της Ελληνικής προφορικής γλώσσας και δίνεται η ευκαιρία στα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά φυσικά και αβίαστα να περάσουν από τα στάδια που περνούν όλα τα παιδιά στην διαδικασία της ανάπτυξης ομιλίας. Δεν ασκείται καμιά πίεση και κινείται το ενδιαφέρον των παιδιών με ποικίλες, ευχάριστες δραστηριότητες. Ο εκπαιδευτικός δεν "διορθώνει" ποτέ τα παιδιά. Όταν γίνονται λάθη, φροντίζει να δοθούν έμμεσα στο παιδί πολλές ευκαιρίες να έρθει σε επαφή με το σωστό γλωσσικό σχήμα ή φώνημα. Η προφορική έκφραση μπορεί να υποβοηθείται από την Ελληνική με Νοήματα.

Είναι γεγονός ότι όλα τα παιδιά δεν θα φτάσουν στο ίδιο επίπεδο προφορικής γλώσσας. Επειδή υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των παιδιών (παιδιά κωφά, βαρήκοα, χρήστες κοχλιακών εμφυτευμάτων) σε αυτόν τον τομέα, απαιτείται αντίστοιχα διαφορετική αντιμετώπιση έτσι ώστε να μη δημιουργείται πρόβλημα. Θα μπορούσε να γίνεται χωρισμός σε υποομάδες ή εξατομικευμένη δουλειά.

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Στο χώρο του νηπιαγωγείου θα πρέπει να διαμορφώνονται συνθήκες αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας έτσι ώστε τα παιδιά να ενθαρρύνονται για:		
Να παίρνουν την σειρά τους στην επικοινωνία αλλάζοντας ρόλους ομιλητή/ ακροατή, (χειρονομώντας, νοηματίζοντας, παίρνοντας το λόγο κ.λπ.).	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται σε κάθε τους προσπάθεια να χρησιμοποιούν την Ελληνική προφορική γλώσσα και ιδιαίτερα όταν βρίσκονται μέσα στον κύκλο που έχει οριοθετηθεί ως χώρος της γλώσσας αυτής. Οργανώνονται καθημερινές ομαδικές συζητήσεις όπου τα παιδιά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους αλλά και με τον εκπαιδευτικό ο οποίος παίζει κυρίως συντονιστικό ρόλο.</p> <p>Τα παιδιά παρουσιάζουν τον εαυτό τους, το όνομά τους, τους γονείς τους, το αγαπημένο τους παιχνίδι, ζώο, ή αντικείμενο παίρνοντας καθένα με τη σειρά του τη θέση του ομιλητή και ακροατή.</p> <p>Νέα: Τα παιδιά ανακινούν νέα από τη ζωή τους στο σπίτι που ο εκπαιδευτικός καταγράφει με κάποιο απεικονιστικό τρόπο (ζωγραφίες – φωτογραφίες - γραπτά σύμβολα) σε ένα μεγάλο ημερολόγιο τάξης (Γλώσσα, Ανάγνωση, Γραπτή έκφραση, Μελέτη περιβάλλοντος)</p> <p>Τα παιδιά σε ζευγάρια παίζουν το παιχνίδι του καθρέφτη: ο ένας οδηγεί, ο άλλος ακολουθεί. Αλλάζουν ρόλους.</p>	Επικοινωνία

	<p>Παίζουν παιχνίδια – επιτραπέζια ή άλλα π.χ. μπάλα - όπου ο καθένας περιμένει τη σειρά του για να παίξει.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός εξηγεί σε μια ανυπόμονη κούκλα ότι πρέπει να περιμένει τη σειρά της και να λέει «ευχαριστώ», «παρακαλώ» κ.λπ.</p>	
<p>Να εκφράσουν τις επιθυμίες τους δείχνοντας, χειρονομώντας, ζωγραφίζοντας νοηματίζοντας, μιλώντας.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να εκφράζουν ρητά τις επιθυμίες τους για τα πρόσωπα, τις δραστηριότητες και τα αντικείμενα της επιλογής τους, χρησιμοποιώντας φράσεις όπως «θέλω/», «μου αρέσει/» στην Ελληνική προφορική γλώσσα ή στην Ελληνική με Νοήματα.</p> <p>Παιχνίδια επιλογών:</p> <p>«Διαλέγω το φρούτο που μου αρέσει να τρώω» «Διαλέγω την καρτέλα που θα ζωγραφίσω» «Διαλέγω το χρώμα που μου αρέσει» για να χρωματίσω μια επιφάνεια. «Διαλέγω τη φωτογραφία του συμμαθητή μου», που σήμερα θα είναι υπεύθυνος τάξης κ.α. «Διαλέγω τι θα κάνω τώρα».</p> <p>«Μάντεψε τι μου αρέσει ...» Τα παιδιά παρουσιάζουν σε παντομίμα το παιχνίδι που τους αρέσει. Δραματοποιούν το επάγγελμα που θέλουν να κάνουν όταν θα μεγαλώσουν κ.α.</p> <p>Ο δάσκαλος καθοδηγεί τα παιδιά για να φτιάξουν πίνακες ή κολλάζ επιλογών με φωτογραφίες και λέξεις. Τα παιδιά λένε το όνομα του αγαπημένου τους θείου και κολλούν τη φωτογραφία του. Λένε το όνομα του αγαπημένου τους γλυκού και κολλούν τη φωτογραφία του. Λένε το όνομα του αγαπημένου τους ζώου, του αγαπημένου τους ήρωα. Συνεργαζόμενα φτιάχνουν ένα κολλάζ των αγαπημένων ζώων της τάξης.</p> <p>«Προσωπική καρτέλα επιλογών» Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τα παιδιά για να φτιάξουν μια προσωπική καρτέλα επιλογών για κάθε μαθητή που αφορά σε συγκεκριμένα αγαπημένα πρόσωπα, πράγματα, δραστηριότητες.</p> <p>«Ημερήσιο πρόγραμμα επιλογών» Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τα παιδιά για να φτιάξουν ένα ημερήσιο πρόγραμμα επιλογών με φωτογραφίες, εικόνες, απλά σχέδια και λέξεις με θέμα: «Τι θα ήθελες να κάνεις σήμερα;»</p>	<p>Επικοινωνία Αλληλεπίδραση</p>

<p>Να αναφερθούν σε κάτι δείχνοντας, χειρονομώντας, ζωγραφίζοντας, νοηματίζοντας, μιλώντας.</p>	<p>Μέσα σε ένα πλούσιο περιβάλλον από πλευράς ερεθισμάτων τα παιδιά ενθαρρύνονται να απευθύνονται στον εκπαιδευτικό ελεύθερα για να αναφερθούν σε πρόσωπα, αντικείμενα, καταστάσεις και γεγονότα που θεωρούν άξια προσοχής.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός επικοινωνεί και αλληλεπιδρά γλωσσικά με τα παιδιά σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους, δίνοντάς τους ευκαιρίες να εκφράσουν αυτό που σκέφτονται, επαναλαμβάνοντας και επεκτείνοντας τη γλώσσα που χρησιμοποιούν.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν ότι τα πράγματα και οι άνθρωποι γύρω μας έχουν ονόματα.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει ευκαιριακά θέματα επεκτείνοντας αυτά που προκύπτουν από την αναφορά των παιδιών, σύμφωνα με το ιδιαίτερο ενδιαφέρον τους .</p>	<p>Επικοινωνία-κώδικας</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Αυτός ο στόχος έχει μπει εδώ για να καλλιεργηθεί η λειτουργία της αναφοράς</p>
<p>Να τραβούν την προσοχή σε πρόσωπα, αντικείμενα ή γεγονότα χρησιμοποιώντας τη φωνή τους ή ένα σχετικό λεξιλόγιο.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν τη φωνή τους, το όνομα του εκπαιδευτικού ή κάποιο σχετικό λεξιλόγιο όπως «κοίτα», «μύρισε», ή να ονομάζουν το αντικείμενο ή κάποιο γεγονός όταν θέλουν να τραβήξουν την προσοχή των άλλων.</p> <p>Τα παιδιά παίζουν παιχνίδια ρόλων και δραματοποιούν διάφορες σκηνές, στις οποίες ο στόχος είναι να ασκηθούν στους τρόπους που χρησιμοποιούμε για να τραβήξουμε την προσοχή των άλλων: χρησιμοποιώντας τη φωνή τους, το όνομα αυτού στον οποίον απευθύνονται ή κάποιο σχετικό λεξιλόγιο όπως κύριε, κυρία, συγγνώμη κ.α..</p> <p>Με γαντόκουκλες ή πάνινες κούκλες υποδεικνύονται στα παιδιά τρόποι για να τραβούν την προσοχή.</p> <p>Τα παιδιά παίζουν το παιχνίδι: «Ποιος άκουσε το όνομα του;» (ακουστική)</p> <p>Ο εκπαιδευτικός αντιπαραβάλλει τους διαφορετικούς τρόπους που οι κωφοί τραβούν την προσοχή (καλούν κάποιον κωφό στο σχολείο), με αυτούς που χρησιμοποιούν οι ακούοντες (μελέτη περιβάλλοντος).</p> <p>Κάνουμε δραματοποίηση. Γινόμαστε όλοι κωφοί, γινόμαστε όλοι ακούοντες, είμαστε κωφοί και ακούοντες, γίνεται μια Βαβυλωνία, αλλάζουμε ρόλους.</p>	<p>Επικοινωνία-κώδικας</p>
<p>Να χρησιμοποιούν λέξεις ή μικρές φράσεις συνδεδεμένες με καθημερινές ρουτίνες μιμούμενα ή αυθόρμητα.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν συγκεκριμένες φράσεις για διάφορες καθημερινές ρουτίνες απευθυνόμενα προς τον νηπιαγωγό αλλά και μεταξύ τους σε προφορική γλώσσα.</p> <p>Τα παιδιά παριστάνουν την νηπιαγωγό και ανταλλάσσουν χαιρετισμούς (πρωινό, μεσημεριανό), ρωτούν για τον καιρό, διαλέγουν τον υπεύθυνο της τάξης, δίνουν εντολή για</p>	<p>Επικοινωνία-κώδικας</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Σύστημα – ταξινόμηση</p>

<p>Να αναφέρονται σε παρόντα ή απόντα αντικείμενα ή πρόσωπα και να απαντούν σε απλές ερωτήσεις χρησιμοποιώντας ένα βασικό λεξιλόγιο.</p>	<p>το μάζεμα των παιχνιδιών, για το άνοιγμα της πόρτας κ.α.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να ονοματίζουν αντικείμενα, πρόσωπα, εικόνες αντικειμένων, φωτογραφίες και να απαντούν σε ερωτήσεις του τύπου: «Τι είναι αυτό; Που είναι; Ποιος είναι;» χρησιμοποιώντας ένα βασικό λεξιλόγιο για διάφορες κατηγορίες αντικειμένων στην ομιλούμενη γλώσσα.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει απλές, επαναληπτικές ιστορίες με εικόνες στα παιδιά και χτίζει τις ιστορίες αυτές με περιγραφή των εικόνων μέσα από την αναφορά στα αντικείμενα που τα ίδια τα παιδιά κάνουν.</p> <p>Τα παιδιά κάνουν συλλογές αντικειμένων που ανήκουν στις ίδιες κατηγορίες τα ταξινομούν –ταξινομήσεις-, ονοματίζουν τα αντικείμενα που συλλέγουν και φτιάχνουν για παράδειγμα το βιβλίο των φαγητών, των ζώων, των ρούχων κ.α. (αντιληπτική γλώσσα).</p> <p>Τα παιδιά παίζουν παιχνίδια μνήμης. Τοποθετούνται έξι αντικείμενα στη σειρά. Ένα παιδί κλείνει τα μάτια του και πρέπει να βρει ποιο αντικείμενο λείπει ονομάζοντας το καθένα. Ο εκπαιδευτικός αλλάζει ρόλους με τα παιδιά.</p> <p>Τα παιδιά παίζουν παιχνίδια μαντέματος όπου ο δάσκαλος βάζει ένα αντικείμενο ή την εικόνα ενός αντικειμένου μέσα σε ένα κουτί και ζητάει από τα παιδιά να μαντέψουν τι είναι μέσα. Φτιάχνονται αινίγματα όπως: είναι κίτρινο και πολύ ζεστό, τι είναι; «ο ήλιος» ή «είναι ο ήλιος».</p> <p>Φτιάχνεται το οικογενειακό δέντρο του κάθε παιδιού. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να ονοματίζουν τα κοντινά συγγενικά τους πρόσωπα, να πουν το βαπτιστικό τους όνομα και να ορίζουν τις σχέσεις πρώτου βαθμού συγγένειας.</p> <p>Φτιάχνεται πίνακας των εργαζομένων στο σχολικό περιβάλλον με φωτογραφίες, απεικόνιση των ονομάτων τους στη νοηματική γλώσσα και των βαπτιστικών τους ονομάτων σε γραπτή μορφή (πρώτη γραφή και ανάγνωση). Καθένας έχει ένα όνομα. (αντιληπτική γλώσσα, μελέτη περιβάλλοντος). Τα παιδιά ενθαρρύνονται να πουν το βαπτιστικό όνομα των προσώπων.</p> <p>Φτιάχνεται πίνακας των μαθητών της τάξης. Ο κάθε μαθητής έχει τη φωτογραφία του, το νοηματικό του σημείο, το βαπτιστικό του όνομα. Τα παιδιά βρίσκουν ποιος απουσιάζει σήμερα.</p> <p>Τοποθετούνται καρτέλες με τα ονόματα των αντικειμένων στην τάξη, στο σχολείο, στην αυλή κλπ. Συνδυάζεται η γραπτή μορφή του ονόματος του αντικειμένου και η απεικόνιση του νοηματικού του σημείου. Τα παιδιά ενθαρ-</p>	
--	--	--

	<p>ρύνονται να χρησιμοποιήσουν το προφορικό όνομα του αντικειμένου.</p>	
<p>Να εκφράζουν άρνηση χρησιμοποιώντας ένα σχετικό λεξιλόγιο/λέξεις ή αρνητικές φράσεις.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν αρνητικό λεξιλόγιο ή αρνητικές φράσεις σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις για πράγματα που δεν έκαναν, για πρόσωπα που δεν είναι παρόντα, για γεγονότα που δεν γνωρίζουν στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Τα παιδιά παίζουν το παιχνίδι της παντομίμας. Παροτρύνονται να διαλέξουν έναν ρόλο συσχετιζόμενο πιθανά με ένα θέμα που επεξεργάζεται ο εκπαιδευτικός. Διαλέγουν δηλαδή να υποδυθούν έναν ήρωα, παριστάνουν ένα ζώο, ντύνονται μασκαράδες. Με τη σειρά του το κάθε παιδί θα πρέπει να απαντήσει σε ερωτήσεις που του κάνουν οι συμμαθητές του με αρνητικές φράσεις ελεύθερα ή μετά από υπόδειξη του εκπαιδευτικού μέχρι οι άλλοι να βρουν ποιον υποδύεται.</p> <p>Τα παιδιά μαζί με τον εκπαιδευτικό φτιάχνουν μια ιστορία για κάποιον κύριο που έλεγε όλο «όχι». Τι φράσεις έλεγε αυτός ο κύριος; Όλοι μαζί φτιάχνουν ένα βιβλίο με εικόνες – ζωγραφιές των παιδιών - και πιθανές αρνητικές φράσεις που χρησιμοποιούσε ο κύριος «ΟΧΙ» σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις, δημιουργώντας ένα υλικό στο οποίο μπορούν να ανατρέχουν τα παιδιά και να θυμούνται διάφορους τρόπους άρνησης.</p> <p>Στον κύκλο της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας τα παιδιά ψάχνουν να βρουν τρόπους άρνησης στη νοηματική γλώσσα, με το κεφάλι, το πρόσωπο και τα χέρια. Τι θα έλεγε ο κύριος όχι αν θα ήξερε μόνο νοηματική γλώσσα στις διάφορες περιστάσεις; Τον ζωγραφίζουν.</p>	<p>Επικοινωνιακός κώδικας</p> <p>Μεταβολή</p>
<p>Να εκφράζουν απλές ερωτήσεις με μικρές φράσεις χρησιμοποιώντας τα αντίστοιχα σχήματα επιτονισμού.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να διατυπώνουν αυθόρμητα ερωτήσεις του τύπου «Τι είναι αυτό; Πού είναι; Ποιος είναι; Πώς σε λένε; Πού πας; Είναι δικό σου; Τι κάνει; » κ.α. χρησιμοποιώντας το σωστό σχήμα επιτονισμού κατά την παραγωγή της ερώτησης στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Κάθε παιδί κάνει την νηπιαγωγό, διαλέγει μια εικόνα και την παρουσιάζει στα υπόλοιπα παιδιά διατυπώνοντας ερωτήσεις.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παίζουν με κούκλες σώματος ή γαντόκουκλες και να παράγουν διαλόγους με απλές ερωτήσεις.</p> <p>Φτιάχνεται ένας πίνακας ζώων. Στην πρώτη στήλη του πίνακα ένα παιδί κολλάει με χρατς την εικόνα ενός ζώου. Στη συνέχεια καλείται να κάνει στα άλλα παιδιά ερωτήσεις του τύπου «Ποιο είναι; Τι τρώει; Πού ζει; Τι χρώμα έχει;» Τα παιδιά απαντούν στις ερωτήσεις και κολλάνε την αντίστοιχη καρτέλα- όνομα, εικόνα- τροφή, εικόνα-τόπο, χρώμα στη σωστή στήλη.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναπτύξουν τον διάλογο μεταξύ τους κάνοντας ερωτήσεις το ένα στο άλλο.</p>	<p>Επικοινωνιακός κώδικας</p> <p>Ομοιότητες- διαφορές</p>

	Αντιπαραβάλλονται οι τρόποι των ερωτήσεων στην Ελληνική προφορική γλώσσα με αυτούς που χρησιμοποιούμε στην Ελληνική Νοηματική γλώσσα.	
<p>Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο/ λέξεις ή φράσεις για να περιγράψουν ενέργειες, καταστάσεις και να απαντούν σε ερωτήσεις που αφορούν τη δράση των ιδίων ως υποκείμενα ή άλλων προσώπων και έμψυχων όντων.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να περιγράφουν προσωπικές τους εμπειρίες: επισκέψεις σε χώρους, γεγονότα που έγιναν και να απαντούν σε ερωτήσεις του τύπου « Τι κάνει; Τι έγινε; Πώς... ; Τι σου άρεσε; » κλπ. στην Ελληνική προφορική γλώσσα.</p> <p>Φτιάχεται ένα ατομικό βιβλιάρκι για το κάθε παιδί που έχει τον τίτλο π.χ. « Τι κάνει ο Νίκος» . Φωτογραφίζεται το παιδί να γελάει, να τρέχει, να τρώει, να πίνει, να κλαίει, να χασμουριέται, να χορεύει κ.α.</p> <p>–παριστάνει ότι τα κάνει όλα αυτά- και οι φωτογραφίες τοποθετούνται στο ατομικό βιβλιάρκι. Από κάτω γράφεται μια απλή πρόταση του τύπου «ο Νίκος τρώει» ή «εγώ τρώω».</p> <p>Τα παιδιά διαβάζουν στους συμμαθητές τους ο καθένας το δικό του βιβλίο. Οι προσωπικές φωτογραφίες αποτελούν ένα πολύ ενδιαφέρον και εύκολο για χρήση υλικό, πέρα από το γεγονός ότι τα παιδιά ενθουσιάζονται ιδιαίτερα και με την όλη διαδικασία της δραματοποίησης των ενεργειών και της φωτογράφησής τους.</p> <p>Φτιάχνονται βιβλία εμπειριών με φωτογραφίες των παιδιών που συμμετείχαν σε επισκέψεις, ή σε γεγονότα που συνέβησαν, με υλικά που πιθανά μαζεύτηκαν, εικόνες, ζωγραφιές των παιδιών σχετικές με το θέμα και υποτιτλίζονται με μικρές προτάσεις. Φτιάχνονται συγκριτικά λεξιλόγια στο τέλος των βιβλίων όπου υπάρχουν απεικονίσεις των νοηματικών σημείων των ενεργειών-δράσεων και το όνομα της ενέργειας σε γραπτή μορφή.</p> <p>Τα παιδιά καλούνται να κάνουν ανάγνωση εικόνων. (πρώτη ανάγνωση).</p> <p>Φτιάχνονται βιβλία δραστηριοτήτων στο σχολείο και στο σπίτι για το κάθε παιδί με εικόνες ή φωτογραφίες και τα υποτιτλίζουμε.</p>	Διάσταση Μεταβολή
<p>Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο / λέξεις ή φράσεις για να περιγράψουν τη μετακίνηση προσώπων ή αντικειμένων που έχουν αλλάξει θέση.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να περιγράφουν την αλλαγή της θέσης προσώπων και αντικειμένων χρησιμοποιώντας ένα βασικό λεξιλόγιο, λέξεις, φράσεις ή απλές προτάσεις δύο ή τριών λέξεων στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Μπορούν να γίνουν δραστηριότητες όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω ή να παιχθούν παιχνίδια κρυμμένου θησαυρού και άλλα όπου τα παιδιά λένε πού βρίσκεται κάποιος ή κάτι.</p> <p>Ένα ομαδικό παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού θα μπορούσε να είναι το ακόλουθο: Δημιουργούνται ομάδες παιδιών. Σε κάθε ομάδα ένα παιδί ξεκινάει πρώτο και κρύβει ένα αντικείμενο πάνω, κάτω, δίπλα μπροστά, μακριά κ.λπ. από ένα σημείο αναφοράς στο χώρο. Στη συνέχεια ανακοινώνει στον διπλανό του με προφορική ή γραπτή</p>	Μεταβολή Ομοιότητα - Διαφορά

	<p>γλώσσα που βρίσκεται το αντικείμενο. Το δεύτερο παιδί αφού κατανοήσει την φράση του πρώτου κρύβει με τη σειρά του το αντικείμενο σε κάποιο άλλο σημείο και δίνει αυτήν την πληροφορία στον επόμενο. Στόχος είναι να μη σπάσει η αλυσίδα και το αντικείμενο να γυρίσει στον πρώτο μαθητή. Τα παιδιά δουλεύουν ομαδικά για να κερδίσουν κάποιο κοινό έπαθλο ανταγωνιζόμενα με μια δεύτερη ομάδα σε σχέση με το χρόνο. Ο εκπαιδευτικός συντονίζει και βοηθά τα παιδιά για την παραγωγή των σωστών φράσεων και την κατανόησή τους όταν χρειάζεται.</p>	
<p>Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο / λέξεις ή φράσεις για να περιγράψουν ιδιότητες αντικειμένων.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να περιγράψουν τις ιδιότητες των αντικειμένων και τα χαρακτηριστικά των προσώπων χρησιμοποιώντας ένα βασικό λεξιλόγιο και φράσεις, προτάσεις δυο ή τριών λέξεων ή ακόμη και μεγαλύτερων στην Ελληνική προφορική γλώσσα.</p> <p>Κάνουν ταξινομήσεις υλικών με βάση τις ιδιότητές τους και συζητάν για αυτές (μελέτη περιβάλλοντος, μαθηματικά, γλώσσα).</p> <p>Κάνουν συγκρίσεις σε σχέση με το μέγεθος, το βάρος, την γεύση, την αφή των αντικειμένων.</p> <p>Φτιάχνουν την εικόνα τους, μετριούνται, ζυγίζονται κ.λπ., περιγράφουν τον εαυτό τους στους άλλους.</p> <p>Περιγράφουν εικόνες, δημιουργούν βιβλία εμπειριών από ένα πείραμα που πραγματοποιήθηκε, για παράδειγμα σχετικά με την αλλαγή στη γεύση του νερού αν σε ένα ποτήρι με νερό βάλουμε αλάτι ή ζάχαρη.</p> <p>Τα παιδιά μαζί με τον εκπαιδευτικό εκτελούν συνταγές και φτιάχνουν γλυκά ή φαγητά ή άλλες συνθέσεις ή κατασκευές. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναφερθούν στην Ελληνική προφορική γλώσσα στις ιδιότητες των αντικειμένων.</p>	<p>Επικοινωνία – κώδικας</p> <p>Σύστημα</p>
<p>Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο / λέξεις ή φράσεις για να περιγράψουν κτήσεις προσώπων και να απαντούν σε σχετικές ερωτήσεις.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο ή φράσεις που δηλώνουν κτήση και να απαντούν σε ερωτήσεις του τύπου «Ποιανού είναι; Τίνος είναι;» στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Κάθε παιδί ζωγραφίζει τα αντικείμενα που του ανήκουν και εξηγεί στους άλλους τι είναι δικό του.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός συλλέγει σε μια τσάντα αντικείμενα που ανήκουν στα παιδιά και μετά κάθε παιδί τραβά ένα αντικείμενο από την τσάντα. Ο ρόλος του παιδιού που τραβά το αντικείμενο μπορεί να είναι είτε να διατυπώσει μια ερώτηση σε σχέση με τον κτήτορα «ποιανού είναι το ...;» περιμένοντας κάποιο άλλο παιδί να απαντήσει ή απευθείας να δηλώσει τον κτήτορα του αντικειμένου.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός κόβει μέλη σώματος από ζωγραφιές διαφόρων ζώων, την ουρά της αλεπούς, την προβοσκίδα ενός ελέφαντα, τα μάτια μιας γάτας, τα αυτιά ενός ποντι-</p>	<p>Επικοινωνία-κώδικας</p>

	<p>κού. Τα βάζει μέσα σε ένα κουτί και ρωτάει τα παιδιά «Τί-νος είναι τα αυτά;» Τα παιδιά πρέπει να βρουν το σωστό.</p> <p>Παίζουν πολλά τέτοιου είδους παιχνίδια.</p>	
<p>Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο / λέ-ξεις ή φράσεις για να περιγράψουν τη σειρά των γεγονότων και αλλαγές που σχετίζο-νται με το χρόνο, και ακόμη να απαντούν σε ερωτήσεις που σχετίζονται με τη χρονική διαδοχή.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να περιγράφουν, να αφηγούνται και να διηγούνται προσωπικές τους εμπειρίες: επισκέψεις σε χώρους, γεγονότα που συνέβησαν κλπ., χρησιμοποιώ-ντας ένα βασικό λεξιλόγιο, λέξεις ή φράσεις, που περι-γράφουν τη σειρά των γεγονότων ή αλλαγές που σχετι-ζονται με το χρόνο εξασκούνται επίσης να απαντούν σε ερωτήσεις του τύπου «Πότε ...; Τι έγινε μετά;» στην Ελ-ληνική προφορική γλώσσα.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να περιγράφουν, να αφηγού-νται, να διηγούνται μικρές γνωστές τους ιστορίες, ακο-λουθώντας τη σειρά των γεγονότων και χρησιμοποιώντας ένα βασικό λεξιλόγιο, λέξεις ή φράσεις, για να δηλώσουν τη χρονική διαδοχή στην Ελληνική προφορική γλώσσα.</p> <p>Κάνουμε σειροθετήσεις εικόνων και φωτογραφιών μιας ιστορίας, μιας επίσκεψης.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει εξελίξεις συσχετιζόμενες με διάφορα θέματα όπως η γέννηση ενός μωρού, το μεγά-λωμα ενός φυτού, η μεταμόρφωση μιας κάμπιας κ.α. και ζητάει από τα παιδιά να αναδιηγηθούν κάθε εξελικτική δι-αδικασία με απλή προφορική γλώσσα και να αναπλάσουν τη σειρά των γεγονότων.</p>	<p>Διάσταση Μεταβολή</p>
<p>Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο / λέ-ξεις ή φράσεις για να εξηγούν και να ερμη-νεύουν απλές αιτιολο-γικές σχέσεις και να απαντούν σε απλές ερωτήσεις που απαι-τούν στοιχειώδη επι-χειρηματολογία.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να εξηγούν, να ερμηνεύουν τα γεγονότα και να διατυπώνουν μια στοιχειώδη επιχειρημα-τολογία χρησιμοποιώντας ένα βασικό σχετικό λεξιλόγιο ή απλές φράσεις για τη διατύπωση αιτιολογικών σχέσεων στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αιτιολογούν την συμπεριφο-ρά τους και τη συμπεριφορά των συμμαθητών τους και άλλων προσώπων.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να επιχειρηματολογούν για μελ-λοντικές επιλογές τους και να διατυπώνουν πιθανές υπο-θέσεις για τα αποτελέσματα των πράξεών τους ή των πράξεων άλλων.</p> <p>Τα παιδιά μαντεύουν τι θα γίνει μετά ή τι έγινε πριν σε σχέση με τους δικές τους εμπειρίες. Δείχνουμε εικόνες στα παιδιά, π.χ. ένα αγόρι που κλαίει, και τα ρωτάμε γιατί κλαίει το αγόρι. Θα πρέπει να είναι σε θέση να απαντή-σουν κάνοντας κάποιες υποθέσεις. Ακόμη τα ρωτάμε τι θα γίνει μετά.</p> <p>Τα παιδιά αιτιολογούν τη συμπεριφορά του αγαπημένου ήρωα τους σε μια ιστορία.</p> <p>Τα παιδιά ανακαλύπτουν τη σχέση αιτίας αποτελέσματος που διέπουν μερικά απλά και οικεία για αυτά φυσικά φαι-</p>	<p>Μεταβολή Διάσταση</p>

	νόμμενα (μελέτη περιβάλλοντος) και είναι σε θέση να την διατυπώσουν χρησιμοποιώντας απλή προφορική γλώσσα. Τα παιδιά παροτρύνονται να δίνουν εξηγήσεις για διάφορες επιλογές και προτιμήσεις τους και να αιτιολογούν τις απόψεις και τις πράξεις τους.	
Να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να χρησιμοποιούν στοιχειώδη επιχειρηματολογία με σωστές κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις.	Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να συνειδητοποιούν ότι σε κάθε συζήτηση οι συμμετέχοντες είναι διαδοχικά ομιλητές και ακροατές και επομένως παίρνουν το λόγο εκ περιτροπής. Ενθαρρύνονται στην ανάπτυξη μιας στοιχειώδους επιχειρηματολογίας ώστε να αιτιολογούν τις απόψεις τους και να μπορούν να πείθουν τους συνομιλητές τους. Τα παιδιά μαθαίνουν να παρακολουθούν τους συνομιλητές τους, χωρίς να τους διακόπτουν, και να μιλούν την κατάλληλη στιγμή, αφού λάβουν υπόψη τους τι έχει προηγηθεί.	
Να βελτιώνουν και να εμπλουτίζουν τον προφορικό τους λόγο.	Τα παιδιά απομνημονεύουν μικρούς ρόλους στην Ελληνική προφορική γλώσσα στο πλαίσιο των παραστάσεων που θα παρουσιάσουν μέσα στην τάξη. Τα παιδιά ασκούνται στο να κατανοούν απλές μορφές της μεταφορικής χρήσης των λέξεων στην Ελληνική προφορική γλώσσα (π.χ. να μπορούν να διακρίνουν την ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στις εκφράσεις «με τρώει η μύτη μου» και «τρώω το φαγητό μου») συμμετέχοντας σε παιχνίδια.	Ομοιότητα- Διαφορά
Να αποκτήσουν φωνολογική επίγνωση.	Γλωσσικά παιχνίδια, απλές ρύμες που δημιουργούνται παίζοντας με τα παιδιά (π.χ. περπατάμε σαν γίγαντες χτυπώντας τα πόδια μας στο πάτωμα και λέμε: «χτυπώ, χτυπώ περπατώ») συμβάλλουν στην συνειδητοποίηση και διάκριση των φωνημάτων στις λέξεις.	

4.2.3. Ανάγνωση

Η επαφή και εξοικείωση του κωφού και του βαρήκοου παιδιού στα γραπτά ερεθίσματα του περιβάλλοντος, μπορεί να γίνει αβίαστα σε ένα περιβάλλον με γραπτά λεκτικά σύνολα που συνοδεύουν φωτογραφίες, εικόνες, ζωγραφιές, αυθεντικά αντικείμενα (κουτί από γάλα κτλ.), την ύπαρξη μίας γωνιάς βιβλιοθήκης, όπου τα παιδιά θα μπορούν να ξεφυλλίζουν βιβλία, καθώς και την ύπαρξη ενός χώρου με χαρτιά, μολύβια και μαρκαδόρους όπου τα παιδιά θα μπορούν να ασχολούνται με το γραπτό λόγο. Σε κάθε περίπτωση, στόχος είναι η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που θα ενθαρρύνει την κατάκτηση εμπειριών ανάγνωσης και γραφής από το κωφό και το βαρήκοο παιδί.

Μία ιδιαίτερα σημαντική δραστηριότητα που φέρνει το κωφό παιδί σε επαφή με το γραπτό λόγο είναι η ανάγνωση ιστοριών, η οποία βοηθάει στην ανάπτυξη σχημάτων που αφορούν στο περιεχόμενο του κειμένου, καθώς και στην ανάπτυξη και στον εμπλουτισμό της γνώσης. Παράλληλα, δημιουργεί ευκαιρίες για τη γλωσσική αλληλεπίδραση και επικοινωνία. Τέλος, η ανάγνωση ιστοριών καλλιεργεί μία θετική στάση απέναντι στην ανάγνωση και στη γραφή και παροτρύνει τα παιδιά να διαβάσουν και να γράψουν.

Πολλά κωφά και βαρήκοα παιδιά φτάνουν στο σχολείο με φτωχές προηγούμενες γλωσσικές εμπειρίες και χαμηλό γλωσσικό υπόβαθρο, με αποτέλεσμα να συναντούν σοβαρές αναγνωστικές δυσκολίες. Για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών, ο ρόλος του νηπιαγωγείου είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς η εργασία που συνδέεται με την ανάγνωση στο Νηπιαγωγείο έχει ως στόχο την κατάκτηση αναγνωστικών δεξιοτήτων μέσα από την έκθεση του παιδιού σε ένα πλούσιο αναγνωστικά περιβάλλον. Εκεί θα δίνονται στα παιδιά ευκαιρίες εξοικεί-

ωσης με το γραπτό λόγο και απόκτησης αναγνωστικών εμπειριών μέσα από ένα επικοινωνιακό τρόπο που θα αποσκοπεί στη γνωστική και γλωσσική ανάπτυξη τους μέσα από την ανάγνωση. Οι στόχοι της ανάγνωσης για τα κωφά και τα βαρήκοα νήπια παραμένουν στο μεγαλύτερο βαθμό ίδιοι με εκείνους που αναφέρονται στα προγράμματα των κοινών νηπιαγωγείων με ελάχιστες τροποποιήσεις, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο, λαμβάνοντας υπόψη τις γλωσσικές ανάγκες των κωφών και βαρήκοων παιδιών. Επίσης, έχουν γίνει τροποποιήσεις στις ενδεικτικές δραστηριότητες, ώστε να ανταποκρίνονται πιο αποτελεσματικά στο κωφό και βαρήκοο παιδί. Τέλος, πολλές από τις ακόλουθες δραστηριότητες μπορούν να εμπλουτιστούν και να συνδυαστούν με άλλες δραστηριότητες στην ΕΝΓ, για τη διεξαγωγή των οποίων ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί το σχετικό μέρος στο αναλυτικό πρόγραμμα που αφορά στην ανάπτυξη της ΕΝΓ.

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές Δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Ειδικότερα, η εργασία που συνδέεται με την ανάγνωση στο Νηπιαγωγείο θα πρέπει να δίνει ευκαιρίες στα κωφά παιδιά ώστε να:		
Παρατηρούν και να περιγράφουν μία σειρά εικόνων, φωτογραφιών.	<p>Αρχικά τα παιδιά παροτρύνονται να βάλουν σε σωστή χρονική σειρά τις εικόνες, ώστε να δημιουργηθεί μία λογική ιστορία. Όταν οι εικόνες τοποθετηθούν σωστά, περιγράφουν την ιστορία που δημιουργείται από τις εικόνες ή η εκπαιδευτικός κάνει την περιγραφή. Ανάλογα με το γλωσσικό επίπεδο των παιδιών, η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει ερωτήσεις και να ζητήσει από τα παιδιά να απαντήσουν γλωσσικά ή να δείξουν.</p> <p>Τα παιδιά παρατηρούν μία σειρά από εικόνες και προσπαθούν να βρουν αν κάποιες εικόνες δεν συνδέονται λογικά με άλλες εικόνες. Επίσης, μπορεί να λείπει η τελευταία εικόνα και το παιδί να προσπαθήσει να μαντέψει ποια μπορεί να είναι η τελευταία εικόνα. Με αφορμή αυτή τη δραστηριότητα, δίνονται ευκαιρίες περιγραφής των εικόνων και ολόκληρης της ιστορίας.</p>	
Αναγνωρίζουν τις βασικές εκδοχές του γραπτού λόγου με βάση τα εξωτερικά – τυπογραφικά χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο και να συνειδητοποιούν ότι οι διαφορετικές αυτές εκδοχές μεταφέρουν μηνύματα.	Παρατηρούν εικόνες από εικονογραφημένα βιβλία, περιοδικά, αφίσες και συζητούν για το μήνυμα της εικόνας και δίνουν ένα τίτλο στην ΕΝΓ. Στη συνέχεια μαζί με τον εκπαιδευτικό βρίσκουν ένα αντίστοιχο γραπτό τίτλο. Ο εκπαιδευτικός κολλάει κάθε εικόνα σε ένα πίνακα και δίπλα γράφει τον τίτλο.	
Υιοθετούν βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαριθμητικού συστήματος γραφής.	Ο εκπαιδευτικός ξεκινάει την ανάγνωση ενός βιβλίου και δείχνει πώς ανοίγουμε ένα βιβλίο. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα μεγεθυμένο βιβλίο, το οποίο θα τοποθετηθεί σε ένα βιβλιοστάτη. Πριν ξεκινήσει να διαβάζει ο εκπαιδευτικός εξηγεί στα παιδιά και δείχνει με το δάχτυλό του από πού ξεκινάει η ανάγνωση του βιβλίου. Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης σταματάει σε διάφορα σημεία του κειμέ-	

	<p>του και δείχνει στα παιδιά πού βρίσκεται, ώστε να γίνει κατανοητό πως γίνεται ανάγνωση του κειμένου και όχι των εικόνων, καθώς επίσης και πως ανάγνωση του κειμένου γίνεται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω.</p>	
<p>Προσέχουν και κατανοούν μία διήγηση, ένα κανόνα παιχνιδιού ή απλά κείμενα που κάποιος τα διαβάζει.</p>	<p>Με αφορμή την ανάγνωση μίας ιστορίας γίνεται συζήτηση για τα συναισθήματα και τις πράξεις των ανθρώπων. Ανάλογα με το γλωσσικό επίπεδο των παιδιών, ο εκπαιδευτικός μπορεί να σταματάει σε κάποιο σημείο και να παροτρύνει το παιδιά να κάνουν προβλέψεις για το τι θα ακολουθήσει και στη συνέχεια να ελέγξουν αν η συνέχεια ήταν αυτή που προβλέψανε ή διαφορετική. Επίσης, ο εκπαιδευτικός μπορεί να σταματήσει πριν το τέλος της ιστορίας και να ζητήσει από κάθε παιδί να δημιουργήσει ένα φανταστικό τέλος.</p>	
<p>Διακρίνουν σε ένα κείμενο τα διαλογικά από τα μη διαλογικά μέρη.</p>	<p>Ο εκπαιδευτικός διαβάζει μία οδηγία ή μία ιστορία και ζητάει από τα παιδιά να εκτελέσουν την οδηγία, να απαντήσουν σε ερωτήσεις, να ζωγραφίσουν ή να παίξουν κάποιο παιχνίδι ρόλων.</p> <p>Στο τέλος της διήγησης ενός βιβλίου, γίνεται παιχνίδι ρόλων, όπου κάποιο παιδί είναι ο αφηγητής, ενώ όπου υπάρχει διάλογος δύο ή περισσότερα παιδιά υποδύονται τους ρόλους.</p>	
<p>Απομνημονεύουν πολύ μικρά κείμενα.</p>	<p>Ενθαρρύνονται να αναδιηγηθούν ή δίνουν μία μικρή περιληψη του κειμένου.</p>	
<p>Αναγνωρίζουν οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα.</p>	<p>Στους τοίχους του νηπιαγωγείου υπάρχουν πίνακες αναφοράς με αναρτημένες εικόνες που συνοδεύονται από γραπτά ερεθίσματα (π.χ. τα ονόματα των παιδιών είναι γραμμένα δίπλα στις φωτογραφίες, τα μέσα συγκοινωνίας δίπλα στην αντίστοιχη εικόνα κτλ). Ο εκπαιδευτικός και τα παιδιά παρατηρούν στην αρχή την εικόνα και βρίσκουν τη λέξη που αντιστοιχεί στην εικόνα στην ΕΝΓ. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να επικεντρώσουν την προσοχή τους στη γραπτή λέξη που είναι δίπλα στην εικόνα ενώ ο ίδιος δακτυλοσυλλαβίζει και προφέρει τη λέξη.</p>	
<p>Παίρνουν πληροφορίες από διάφορες πηγές όπως αφίσες ταινίες, σήματα, έργα τέχνης, στις οποίες συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα.</p>	<p>Για κάθε γραπτή λέξη στον πίνακα αναφοράς υπάρχουν αντίστοιχες καρτέλες με την ίδια γραπτή λέξη. Στις καρτέλες δεν υπάρχουν εικόνες και τα παιδιά αναζητούν το νόημα της λέξης της καρτέλας αναζητώντας την γραπτή λέξη που βρίσκεται δίπλα σε κάποια εικόνα στον πίνακα αναφοράς. Αφού κάνουν τη σωστή αντιστοίχιση προσπαθούν να αποδώσουν τη σημασία της λέξης γλωσσικά και επίσης ο εκπαιδευτικός δακτυλοσυλλαβίζει τη λέξη.</p> <p>Κατά τη διάρκεια των περιπάτων και εκδρομών τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν τα ονόματα δρόμων ή ορισμένες από τις επιγραφές των καταστημάτων και συζητούν για το νόημα διαφόρων επιγραφών. Επίσης, μπορούν να τραβηχτούν φωτογραφίες, οι οποίες θα αποτελέσουν στην πορεία το υλικό για ένα καινούργιο πίνακα αναφοράς και τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων με καρτέλες.</p>	
<p>Χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη και κάνουν συγκεκριμένες επιλογές βιβλίων, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους ή</p>	<p>Ο εκπαιδευτικός αναθέτει στα παιδιά να αναζητούν, να επιλέγουν και να ξεφυλλίζουν βιβλία ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους, είτε γιατί κάποιος του έχει διαβάσει το βιβλίο και του αρέσει η ιστορία, είτε γιατί του αρέσει το εξώφυλλο και η εικονογράφηση. Με αφορμή τις επιλογές</p>	

το θέμα με το οποίο απασχολούνται κάθε φορά.	των παιδιών ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαβάσει ένα βιβλίο και να επισημάνει τα σημαντικά στοιχεία ενός εξώφυλλου (π.χ. ο τίτλος, ο συγγραφέας, ο εικονογράφος, ο εκδοτικός οίκος κ.α.). Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν τις θέσεις αυτών των στοιχείων στο κάθε βιβλίο.	
Εντοπίζουν τον τίτλο, το συγγραφέα και άλλα στοιχεία του βιβλίου.	Αφού τα παιδιά έχουν επιλέξει από τη βιβλιοθήκη τα βιβλία που τους ενδιαφέρουν, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα ένα τίτλο τον αποδίδει στην ΕΝΓ και τα παιδιά ψάχνουν να βρουν το βιβλίο με τον αντίστοιχο τίτλο.	
Κατανοούν γενικά στοιχεία από τη σχέση προφορικού-γραπτού λόγου. Συνειδητοποιούν σταδιακά τη σχέση ανάμεσα στα φωνήματα της ομιλούμενης γλώσσας, τα γράμματα και το δακτυλοσυλλαβισμό.	Όπως ήδη προαναφέρθηκε, ο εκπαιδευτικός κάνει διάφορες δραστηριότητες μέσα από τις οποίες τα παιδιά παροτρύνονται να αναγνωρίσουν γραπτές λέξεις, να αποδώσουν το νόημα των λέξεων. Επίσης, ο εκπαιδευτικός δακτυλοσυλλαβίζει με διάφορες αφορμές μεμονωμένες γραπτές λέξεις και τις προφέρει, ώστε τα παιδιά να αποκτήσουν σταδιακά φωνολογική επίγνωση και να κατανοήσουν πως στο δακτυλικό αλφάβητο και στα φωνήματα αντιστοιχούν τα γράμματα των οικείων λέξεων που υπάρχουν στο περιβάλλον του Νηπιαγωγείου.	

4.2.4. Γραφή και γραπτή έκφραση

Η ανάπτυξη του γραπτού λόγου αποκτά ιδιαίτερη σημασία για τα κωφά παιδιά, γιατί η έκφραση μέσα από το γραπτό λόγο απεικονίζει πληρέστερα από κάθε άλλο μέσο τις γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού στην ελληνική γλώσσα. Οι κωφοί μαθητές αντιμετωπίζουν επιπλέον δυσκολίες σε σχέση με τους ακούοντες στην ανάπτυξη του γραπτού λόγου, γιατί η γλώσσα στην οποία πρέπει να εκφραστούν γραπτά δεν τους είναι προσβάσιμη δια μέσου της ακοής, οπότε χρειάζεται διαφοροποιημένη προσέγγιση και περισσότερη ενασχόληση. Για το λόγο αυτό η γραπτή γλώσσα και οι στόχοι που αφορούν δεξιότητες γραφής πρέπει να αποτελούν ένα σημαντικό μέρος της διαθεματικής προσέγγισης. Η εργασία που συνδέεται με το γραπτό λόγο στο Νηπιαγωγείο δίνει στα κωφά παιδιά ευκαιρίες να αντιληφθούν τη λειτουργία του γραπτού λόγου ως μέσου έκφρασης στην ελληνική γλώσσα και να αρχίσουν να συνειδητοποιούν τις πολλαπλές διαστάσεις της γραφής στην ανθρώπινη επικοινωνία.

Τα κωφά παιδιά στο νηπιαγωγείο θα έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν τις γνωστικές αλλά και τις κινητικές δεξιότητες που απαιτούνται στο πλαίσιο των στόχων που αναφέρονται στο πρόγραμμα των νηπιαγωγείων γενικής εκπαίδευσης καθώς και μέσα από τους ακόλουθους επιπρόσθετους στόχους που λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες του κωφού παιδιού:

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές Δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Ειδικότερα, η εργασία που συνδέεται με το γραπτό λόγο στο Νηπιαγωγείο θα πρέπει να δίνει ευκαιρίες στα κωφά παιδιά ώστε:		
να κατανοήσουν την δυνατότητα έκφρασής τους δια μέσου γραφής	Μετά από μια εκδρομή, επίσκεψη κλπ. τα παιδιά ενθαρρύνονται να ζωγραφίσουν πώς πέρασαν και τι τους έκανε εντύπωση.	Διάσταση (χώρος – χρόνος) Επικοινωνία

κών συμβόλων.	Ενθαρρύνονται να "διηγηθούν" μια μικρή ιστορία ή μια άμεση εμπειρία ζωγραφίζοντας 2-3 εικόνες που θα απεικονίζουν τις διαφορετικές φάσεις του γεγονότος. Αυτό μπορεί να γίνει και ομαδικά, όπου τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες και κάθε ένα αναλαμβάνει να ζωγραφίσει την αρχή, την μέση ή το τέλος της εμπειρίας.	
να ενθαρρύνονται να δακτυλοσυλλαβίζουν απλές λέξεις και σταδιακά να αντιληφθούν την σχέση του δακτυλικού αλφάβητου με τα γράμματα.	Σε ένα παιχνίδι γνωριμίας ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα ονόματα των παιδιών στο δακτυλικό αλφάβητο. Επίσης, σε κάθε ευκαιρία παρουσιάζει στα παιδιά μικρές λέξεις στο δακτυλικό αλφάβητο που σχετίζονται λειτουργικά με το θέμα που επεξεργάζονται και τα ενθαρρύνει να τις επαναλαμβάνουν. Στο χώρο του Νηπιαγωγείου, υπάρχει αφίσα με το δακτυλικό αλφάβητο, ώστε τα παιδιά να εξοικειώνονται οπτικά και πιθανά να το αξιοποιούν κατά τη χρήση του.	Επικοινωνία (Κώδικας)
να αντιληφθούν ότι η γραπτή γλώσσα και ο δακτυλοσυλλαβισμός είναι μια δυνατότητα έκφρασης με την οποία μπορούμε να εκφράσουμε ότι και με την νοηματική γλώσσα.	Στο τέλος μιας δραστηριότητας ή θεματικής δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία να παίξουν με ένα σύνολο λέξεων που σχετίζονται με την πρόσφατη εμπειρία τους. Τους δίνεται η ευκαιρία να συσχετίσουν το νόημα με την εικόνα της λέξης να σχηματίσουν τη λέξη γραπτά με έτοιμα κομμένα γράμματα να τη δακτυλοσυλλαβίσουν να τη γράψουν.	Κώδικας
να χρησιμοποιούν την γραφή λειτουργικά κατά την διάρκεια του καθημερινού τους προγράμματος.	Τα παιδιά ενθαρρύνονται: να επικοινωνούν μεταξύ τους με "σημειώματα" που θα αποτελούνται από λέξεις, εικόνες κλπ., με τον ίδιο τρόπο να "γράφουν" το πρόγραμμα της μέρας τους ή την σειρά των δραστηριοτήτων/καθηκόντων, που πρέπει να ολοκληρώσουν μέσα στην επόμενη ώρα.	Επικοινωνία (κώδικας, πληροφορία)
να ενθαρρύνονται να γράφουν όπως μπορούν.	Ο εκπαιδευτικός προκαλεί και ενθαρρύνει τα παιδιά σε κάθε ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν γραπτό λόγο. Δεν παρεμβαίνει ποτέ επικριτικά ή διορθωτικά, αποδέχεται τα τυχόν λάθη που κάνουν τα παιδιά επιχειρώντας να γράψουν και συνδέει συνέχεια τον γραπτό λόγο με την νοηματική (ή και την προφορική, όσο είναι σκόπιμο) γλώσσα.	Επικοινωνία (κώδικας, πληροφορία)

4.2.5. Ακουστική εκπαίδευση

Οι εξελίξεις στην τεχνολογία (ψηφιακά ακουστικά, κοχλιακά εμφυτεύματα) οδηγούν στην αναγκαιότητα να δοθεί περισσότερη έμφαση στον τομέα της ακουστικής εκπαίδευσης για τα κωφά/βαρήκοα νήπια. Η ακουστική εκπαίδευση στοχεύει στην καλλιέργεια της χρήσης της υπολειμματικής ακοής και την καλλίτερη αξιοποίηση των ακουστικών ή του εμφυτεύματος.

Στην διαδικασία της ακουστικής εκπαίδευσης το παιδί ενθαρρύνεται να εντείνει την (ακουστική) προσοχή του για να προσέξει διάφορους ήχους, να μάθει να τους διακρίνει μεταξύ τους, να αναγνωρίζει τις πηγές τους, να γνωρίζει τα βασικά χαρακτηριστικά τους, να κατανοεί από το ακουστικό κανάλι λέξεις, εντολές, φράσεις κτλ. Η ακουστική εκπαίδευση συνήθως γίνεται με καλυμμένη την πηγή του ήχου. Ο/η εκπαιδευτικός όμως πρέπει να έχει υπόψη του/της τα εξής:

- Στην πρώτη φάση και όταν εξηγεί στο παιδί τι πρέπει να κάνει, η πηγή του ήχου πρέπει να είναι ορατή. Την κρύβει αργότερα, όταν είναι σίγουρο ότι το παιδί έχει κατακτήσει τους κανόνες του παιχνιδιού.

- Όταν ο εκπαιδευτικός είναι πίσω από το παιδί για να παράγει τον ήχο, πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει άλλο άτομο απέναντι από το παιδί που θα του επιστήσει την προσοχή και θα το βοηθά αν χρειαστεί. Αν αυτό δεν είναι δυνατόν, είναι καλλίτερο ο εκπαιδευτικός να κάθεται απέναντι από το παιδί και να καλύπτει την πηγή του ήχου με άλλον τρόπο (παραβάν, χαρτί κλπ).
- Όταν στόχος είναι η ανίχνευση του ήχου και ο εκπαιδευτικός που εφαρμόζει το πρόγραμμα καλύπτει το στόμα του, είναι καλό να χρησιμοποιείται χαρτόνι και όχι χαρτί και να τοποθετείται στην κορυφή της μύτης κάτω από τα μάτια και όχι ακριβώς πάνω από το στόμα.
- Οι στόχοι είναι στα πρώτα στάδια οι ίδιοι για όλα τα παιδιά αλλά δεν επιδιώκεται για όλα το ίδιο τελικό στάδιο. Το πόσο θα προχωρήσει το πρόγραμμα για κάθε παιδί εξαρτάται κατά κύριο λόγο, *αλλά όχι μόνον*, από την υπολειμματική του ακοή (ή το επίπεδο χρήσης του εμφυτεύματος).
- Η ακουστική εκπαίδευση γίνεται συνήθως (αλλά όχι αποκλειστικά) ατομικά.
- -Τα παιδιά προειδοποιούνται όταν πρόκειται να αρχίσει οποιαδήποτε δραστηριότητα με μειωμένο οπτικό ερέθισμα που θα στοχεύει στην εξάσκηση της ακοής τους. Αυτές οι δραστηριότητες δεν "μπερδεύονται" ποτέ απροειδοποίητα μέσα στο καθημερινό πρόγραμμα, όπου τα οπτικά ερεθίσματα πρέπει να παραμένουν σταθερά ορατά.

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
<p><i>Στο χώρο του Νηπιαγωγείου θα πρέπει να οργανώνονται δραστηριότητες που θα έχουν ως στόχο την εξάσκηση της υπολειμματικής ακοής των παιδιών και την όσο γίνεται καλλίτερη χρήση των ακουστικών/κοχλιακού εμφυτεύματος, που πιθανά χρησιμοποιούν.</i></p> <p><i>Έτσι τα παιδιά ενθαρρύνονται:</i></p>		
<p>Να αντιληφθούν την έννοια του ήχου καθώς και το ότι τα ακουστικά ερεθίσματα μπορούν να μας δώσουν χρήσιμες πληροφορίες για το περιβάλλον</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να προσέχουν τους ήχους του περιβάλλοντος και να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που αυτοί παρέχουν (ένα αεροπλάνο περνάει έξω, κάποιος χτυπά την πόρτα για να μας επισκεφτεί κτλ).</p> <p>Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να εξασκήσουν την ακουστική τους προσοχή σε σχέση με ένα αναμενόμενο ηχητικό σήμα (το ταμπουρίνο σημαίνει το τέλος της δραστηριότητας, ο Γιώργος πήγε να φέρει κάτι και θα χτυπήσει την πόρτα πριν μπει κτλ).</p>	<p>Επικοινωνία (κώδικας)</p>
<p>Να μπορούν να δείξουν πότε ακούν έναν συγκεκριμένο ήχο (ανίχνευση ήχου).</p>	<p>Το παιδί κάνει μια συγκεκριμένη ενέργεια, όπως πχ. προσθέτει ένα κομμάτι στην κατασκευή που φτιάχνει, μόλις ακούσει έναν ήχο (όργανο, ανθρώπινη φωνή κ.λπ.).</p>	
<p>Να μπορούν να διακρίνουν διάφορους ήχους του οικείου πε-</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παρατηρούν και να δείχνουν πως κατάλαβαν από ποια πηγή προήλθε γνωστός ήχος. (Κάποιος που καρφώνει κάτι στη διπλανή αίθουσα,</p>	<p>Ομοιότητα - Διαφορά</p>

ριβάλλοντος και να αναγνωρίζουν την πηγή τους.	κάποιοι που φωνάζουν ή χορεύουν σε γειτονικό χώρο, αν δουλεύει η ηλεκτρική σκούπα, ποιο ζώο φώναξε κτλ).	
Να διακρίνουν την ανθρώπινη φωνή από τους υπόλοιπους περιβαλλοντικούς ήχους	Οι μαθητές ενθαρρύνονται μέσα στις διάφορες δραστηριότητες της ημέρας να ξεχωρίζουν την ανθρώπινη φωνή από τους άλλους ήχους και να αρχίσουν να δίνουν σημασία στον επικοινωνιακό της χαρακτήρα.	Επικοινωνία (κώδικας)
Να αναγνωρίζουν ακουστικά το όνομά τους και να το διακρίνουν από άλλα ονόματα.	Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να ακούσουν το όνομά τους σε διάφορες καταστάσεις. Σε ολιγομελή ομάδα παιδιών (2,3) με όχι πολύ διαφορετικό βαθμό βαρηκοΐας, καλείται κάθε ένα παιδί από τον εκπαιδευτικό με το όνομά του για να του ανατεθεί μια δουλειά. Αναμένεται το παιδί να διακρίνει το όνομά του από τα ονόματα των άλλων παιδιών.	Αλληλεπίδραση
Να αντιληφθούν τα χαρακτηριστικά των ήχων (ένταση – συχνότητα – διάρκεια).	Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να συνειδητοποιούν ότι οι ήχοι διαφέρουν μεταξύ τους σε βασικά χαρακτηριστικά και σε κάθε προσφερόμενη ευκαιρία συζητούνται αυτά τα χαρακτηριστικά (ο ήχος της βροντής είναι δυνατός, ο λύκος στα «επτά κατσικάκια» έχει χοντρή φωνή κτλ). Γίνονται ασκήσεις στα παιδιά με ήχους δυνατούς ή σιγαλούς, υψηλής, χαμηλής ή μέτριας συχνότητας, μεγάλης ή μικρής διάρκειας και τα παιδιά καλούνται να τους αναγνωρίσουν ακουστικά.	Ομοιότητα– Διαφορά – Μεταβολή
Να διακρίνουν την γυναικεία από την ανδρική φωνή	Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά κατά την διάρκεια της μέρας να αλληλεπιδράσουν με μια γυναίκα και έναν άνδρα και παροτρύνονται να αναγνωρίσουν ποιος από τους δύο τα φωνάζει. Δίνονται στο παιδί φωτογραφίες άνδρα-γυναίκας ώστε να δείχνει κάθε φορά από ποιον νομίζει πως προέρχεται η φωνή ή η φράση που άκουσε.	Αλληλεπίδραση – Επικοινωνία
Να αναγνωρίζουν τα βασικά ηχητικά σχήματα που υπάρχουν στις καθημερινές αλληλεπιδράσεις (θυμωμένη ομιλία, λυπημένη, χαρούμενη, τρομαγμένη, «απλή»)	Τα παιδιά ασκούνται στο να δίνουν προσοχή στις ηχητικές πληροφορίες που χαρακτηρίζουν κάθε επικοινωνιακή κατάσταση. Προσέχουν πχ και αναγνωρίζουν σε ένα παραμύθι με εικόνες ποια είναι η εικόνα όπου η μαμά μιλά θυμωμένη, το παιδί κλαίει κτλ. Σε αυτήν την περίπτωση ο εκπαιδευτικός μιμείται το "ηχώχρωμα" θυμωμένης, λυπημένης, γελαστής κλπ. ομιλίας και το παιδί δείχνει την αντίστοιχη εικόνα.	Επικοινωνία– Πολιτισμός
Να προσέχουν ότι οι λέξεις διαφέρουν σε μέγεθος και σε φωνήματα. Να αρχίσουν να επιχειρούν να διακρίνουν λέξεις από τα στοιχεία που μπορούν να ακούσουν, ακόμα κι όταν όλες οι λεπτομέρειες δεν τους είναι ακουστικά αντιληπτές.	Δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία να διακρίνουν μεταξύ τους I) λέξεις που διαφέρουν πολύ σε μέγεθος και σε φωνήματα (μπάλα – αυτοκίνητο), II) λέξεις που διαφέρουν μεταξύ τους σε μέγεθος αλλά έχουν παρόμοια φωνήματα (τοίχος – τηλεόραση), III) λέξεις παρόμοιες σε μέγεθος και σε φωνήματα (κουτάλι – κεφάλι).	Ομοιότητα- Διαφορά- (κώδικας)
Να αντιλαμβάνονται ότι οι φράσεις μπορεί να γίνουν αναγνωρί-	Τα παιδιά ενθαρρύνονται να προσπαθούν να διακρίνουν φράσεις (πρώτα ανά ζεύγη και μετά ανά τρεις, τέσσερις κ.λπ.), οι οποίες διαφέρουν	Επικοινωνία (πληροφορία)

<p>σιμες από λογικό συνδυασμό μέρους των στοιχείων τους που μπορούν να προσεγγίσουν ακουστικά.</p>	<p>α) ως προς το υποκείμενο και το αντικείμενο (η Μαρία τρώει κουλούρι – ο Γιώργος τρώει παγωτό) β) ως προς το υποκείμενο (η Μαρία τρώει παγωτό – ο Γιώργος τρώει παγωτό) και γ) ως προς το αντικείμενο (η Μαρία τρώει κουλούρι - η Μαρία τρώει παγωτό). Ενθαρρύνονται για τέτοια «μαντέματα» με κάθε ευκαιρία που παρουσιάζεται, όπως παραμύθι, δραματοποίηση, ιστορία με εικόνες κτλ.</p>	
<p>Να ξεχωρίζουν βασικούς ρυθμούς σε γνωστά παιδικά τραγούδια.</p>	<p>Μέσα από τα τραγούδια, που λέγονται στην τάξη επιδιώκεται να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά σταδιακά την έννοια του ρυθμού και όσο γίνεται της μουσικής και να διακρίνουν τα τραγούδια μεταξύ τους σε σχέση με αυτά τα χαρακτηριστικά. Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά την εικόνα ενός κουνελιού και διδάσκει το τραγούδι "αχ, κουνελάκι" τραγουδώντας το στην ελληνική, παρουσιάζοντάς το ρυθμικά στην ΕΝΓ, χτυπώντας το ρυθμό στο ταμπουρίνο και με άλλους πρόσφορους τρόπους. Γίνεται το ίδιο με την εικόνα ενός παιδιού που κοιμάται και ο εκπαιδευτικός διδάσκει ένα νανούρισμα. Αφού τα παιδιά εκτεθούν αρκετά και στα δύο τραγούδια, ο εκπαιδευτικός τραγουδάει ένα από τα δύο και τα παιδιά καλούνται να δείξουν την ανάλογη εικόνα.</p>	<p>Πολιτισμός</p>

4.2.6. Ομιλία

Τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά δυσκολεύονται στην ανάπτυξη του προφορικού λόγου λόγω των περιορισμένων ακουστικών γλωσσικών ερεθισμάτων. Η κατάσταση αυτή διαφοροποιείται από παιδί σε παιδί και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες: Τα ακουστικά υπολείμματα, τον χρόνο διάγνωσης και εφαρμογής ακουστικών, το είδος των ακουστικών, από το αν είναι χρήστης κοχλιακού εμφυτεύματος, από το χρόνο ένταξης σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανάπτυξης ομιλίας κλπ.

Το νηπιαγωγείο κωφών/βαρηκών υποστηρίζει την ανάπτυξη της ομιλίας χωρίς όμως αυτό να είναι προτεραιότητα. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που στοχεύουν στην σωστή παραγωγή φωνής, στον έλεγχο της αναπνοής και γενικότερα στην απόκτηση δεξιοτήτων προφορικού λόγου.

Οι στόχοι είναι στα πρώτα στάδια οι ίδιοι για όλα τα παιδιά αλλά δεν επιδιώκεται για όλα το ίδιο τελικό στάδιο. Το πόσο θα προχωρήσει το πρόγραμμα για κάθε παιδί εξαρτάται κατά κύριο λόγο αλλά όχι μόνον από την υπολειμματική του ακοή (ή το επίπεδο χρήσης του εμφυτεύματος).

Οι δραστηριότητες για την ανάπτυξη ομιλίας γίνονται συνήθως (αλλά όχι αποκλειστικά) ατομικά.

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο/Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
<i>Στο χώρο του Νηπιαγωγείου θα πρέπει να οργανώνονται δραστηριότητες που θα έχουν σαν στόχο την εξάσκηση της ομιλίας</i>		
<p>Να αποκτήσουν έλεγχο της αναπνοής τους μέσα από παιχνίδια και καθημερινές ρουτίνες</p>	<p>Τα παιδιά παροτρύνονται να φυσάνε έτσι ώστε να αποκτήσουν έλεγχο της αναπνοής τους σε διάφορες καταστάσεις και με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια αναπνοής μικρού βαθμού δυσκολίας: Φυσάν σαπουνόφουσες, χαρτάκια, αλεύρι, κεριά, φτερά, βαρκούλες μέσα σε νερό, αφρό.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια αναπνοής μεγαλύτερου βαθμού δυσκολίας:</p> <p>Φυσάν μπαλάκι πλαστελίνης, μπάλες πινκ – πονκ , κάνουν μπουρμπουλήθρες, δοκιμάζουν μύλους, σφυρίχτρες, καρμούζες , φυσάν με καλαμάκι ή όχι ρευστή μπογιά, φυσκάνουν μπαλόνια, κατευθύνουν μικρά αντικείμενα – μπαλάκια , βαμβάκι, χαρτί – σε συγκεκριμένες διαδρομές.</p> <p>Οργανώνονται αγώνες φυσήματος.</p> <p>Παίζουν «ποδόσφαιρο» φυσώντας μια χάρτινη μικρή μπάλα με καλαμάκι.</p> <p>Τα παιδιά ασκούνται σε μεγάλης και μικρής διάρκειας αναπνοές ακολουθώντας διάφορες διαδρομές.</p>	
<p>Να συμμετέχουν σε παιχνίδι με τη γλώσσα και τα χείλια.</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παίξουν παιχνίδια με τη γλώσσα: έξω, πάνω , κάτω, δεξιά , αριστερά , μακριά πιο μακριά, ακουμπά τη μύτη μου, το σαγόνι μου, κάνει κύκλο κ.α.</p> <p>Παίζουν όλοι μαζί "κάνε ό,τι κάνω" με τη γλώσσα: «Τραβώ το λαιμό μου-η γλώσσα βγαίνει έξω, τραβώ το δεξί μου μάγουλο-η γλώσσα πάει δεξιά, τραβώ το αριστερό μου μάγουλο-η γλώσσα πάει αριστερά, τραβώ το λαιμό μου-η γλώσσα στο κέντρο, χτυπώ το μέτωπο μου και καταπίνω τη γλώσσα μου».</p> <p>Παίζουν το ίδιο παιχνίδι σε ζευγάρια, ο ένας οδηγεί ο άλλος ακολουθεί, αλλάζουν ρόλους.</p> <p>Γλύφουν παγωτά και γλειφιτζούρια.</p> <p>Παίζουν παιχνίδι με τα χείλη: «τα τεντώνω, τα σουρώνω, τα ανοίγω πολύ, κάνω ου, α, ι, παχύ σ και λεπτό σ κλπ.»</p>	<p>Επικοινωνία</p>

	<p>Παίζουν καθρέφτη με τα χείλη ομαδικά ή σε ζευγάρια ό-πως προηγουμένως.</p> <p>Παίζουν μπροστά σε καθρέφτη το παιχνίδι με τα χείλη.</p> <p>Βάφουν τα χείλη με κραγιόν και κάνουν διάφορα αποτυ-πώματα σε χαρτί.</p>	
<p>Να χρησιμοποιούν τη φωνή τους και να πα-ράγουν ήχους επανα-λαμβάνοντας την ίδια συλλαβή ή συνδέοντας διαφορετικές συλλαβές σε φωνητικό παιχνίδι με μίμηση ή αυθόρμη-τα</p>	<p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να παράγουν ήχους.</p> <p>Κάνουν φωνητικό παιχνίδι παράγοντας διάφορους ήχους, όταν παίζουν με διάφορα αντικείμενα.</p> <p>Δραματοποιούν διάφορες καταστάσεις που συνδέονται με την παραγωγή ήχων.</p> <p>"Παίζουν" πως μιλάνε στο τηλέφωνο, πως τραγουδάνε, "παίζουν" τους μεγάλους που μιλάνε.</p> <p>Κάνουν τα ζώα και πώς φωνάζουν. Γίνονται όλοι μαζί ή ένας-ένας στη σειρά σκύλοι, γάτες, λιοντάρια κλπ.</p> <p>Κάνουν τα αεροπλάνα που πετάν στον αέρα "βββ...", τις μηχανές, τα αυτοκίνητα που τρέχουν στο δρόμο.</p> <p>Γίνονται μουσικά όργανα.</p> <p>Κάνουν πως πονάνε «άου, άου, άου», πως κλαίνε κ.α.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται ενώ παίζουν με πάνινες κούκλες να παράγουν ήχους και να κάνουν φωνητικό παιχνίδι.</p> <p>Όταν τα παιδιά παράγουν ήχους ο εκπαιδευτικός τα επι-βραβεύει με την προσοχή του και δείχνει ότι τα άκουσε.</p>	<p>Επικοινωνία-κώδικας</p>
<p>Να αποκτήσουν φωνη-τικές δεξιότητες απα-ραίτητες για την ανά-πτυξη ομιλίας.</p>	<p>- Ο εκπαιδευτικός κρατά ένα αντικείμενο για "μικρόφωνο" (π.χ. ένα κουτάλι) με τρόπο που τα παιδιά να βλέπουν το στόμα του και λέει πολλές φορές ρυθμικά μερικά φωνή-ντα: "ΑΑ-ΑΑ-ΑΑ" ή "ΟΟ-ΟΟ-ΟΟ". Ενθαρρύνονται τα παιδιά να κάνουν το ίδιο και επαινούνται για οποιαδήποτε προ-σπάθεια.</p> <p>Για τα παιδιά που θα το κατορθώνουν επαναλαμβάνεται το ίδιο παιχνίδι με έμφαση στον αριθμό των συλλαβών. Π.χ. ο νηπιαγωγός λέει "ΑΑ-ΑΑ" και το παιδί ενθαρρύνεται να πει " _ _", όπου δίνεται σημασία στην πιστότητα του α-ριθμού των συλλαβών και όχι του φωνήεντος.</p> <p>Το παιχνίδι συνεχίζεται με προοδευτική αύξηση της δυ-σκολίας, που επιτυγχάνεται με εναλλαγές φωνηέντων μέ-σα στην ίδια επανάληψη, με εισαγωγή απλών συμφώνων ("ΛΑ-ΛΑ-ΛΑ"), με αύξηση των συλλαβών κλπ.</p>	

<p>Να αρχίσουν να μιμούνται φωνητικούς ήχους μεγάλης και μικρής διάρκειας.</p>	<p>Τα παιδιά σπρώχνουν ένα αυτοκινητάκι σε ένα "μικρό" δρόμο φτιαγμένο από λουρίδα χαρτιού περίπου 20 εκατ. και μετά σε ένα "μεγάλο" 40-50 εκατ. και συνοδεύουν την κίνησή τους με συνεχή φωνή "AAAAA". Γίνεται συζήτηση για το "μικρό" δρόμο που βγάζει "μικρή" φωνή και αντίθετα.</p> <p>Σχηματίζονται στο πάτωμα ή στην αυλή ένας μεγάλος και ένας μικρός δρόμος (γραμμές) και ένα-ένα τα παιδιά ζητούν από τον εκπαιδευτικό να περπατήσει στον ένα ή τον άλλο δρόμο. Όση ώρα ο νηπιαγωγός περπατάει, το παιδί τον συνοδεύει με συνεχή φωνή.</p> <p>Παρουσιάζεται στα παιδιά ένα σακουλάκι με μεγάλες και μικρές λουρίδες χαρτιού. Κάθε παιδί τραβάει μια λουρίδα και ανάλογα με το μήκος της πρέπει να βγάλει "μεγάλη" ή "μικρή" φωνή. Όση ώρα το παιδί φωνάζει, ο εκπαιδευτικός περπατάει γύρω στην τάξη ή γύρω από το τραπέζι και συνεχίζει όσο το παιδί εξακολουθεί να φωνάζει. Αν το παιδί σταματήσει, ακόμα και για να πάρει ανάσα, σταματάει και το βάδισμα. Αν ξαναρχίσει, το βάδισμα ξαναρχίζει.</p>	
<p>Να αρχίσουν να αποκτήσουν επίγνωση της έντασης της φωνής τους και να προσπαθούν να την διαφοροποιούν συνειδητά.</p> <p>Να αποκτήσουν καλλίτερο έλεγχο της αναπνοής τους και να μάθουν να παράγουν ήχους ψιθυρίζοντας.</p> <p>Να χρησιμοποιούν απλές φράσεις/ προτάσεις.</p>	<p>Τοποθετούνται μπροστά στα παιδιά ένα μικρό και ένα μεγάλο κουτί με αντίστοιχες σχισμές σαν κουμπάρδες καθώς και μικρά και μεγάλα κουμπιά. Με μια δυνατή φωνή το κάθε παιδί τοποθετεί ένα μεγάλο κουμπί στο κουτί του και με μια σιγανή ένα μικρό. Το ίδιο γίνεται με μπαλάκια, αυτοκινητάκια κλπ.</p> <p>Μια κούκλα (ένα ζωάκι κ.λπ.) κοιμούνται. Υποδεικνύεται στα παιδιά πως πρέπει να ψιθυρίζουν. Αν ένα παιδί φωνάξει, η κούκλα ξυπνάει (<i>αυτή η δραστηριότητα είναι καλλίτερο να γίνεται ατομικά</i>).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά εικόνες με καταστάσεις όπου απαιτείται η χρήση δυνατής φωνής (κάποιος καλεί σε βοήθεια, κάποιος φωνάζει τον φίλο του από μακριά, ο πατέρας θυμωμένος μαλώνει ένα παιδί κλπ.), κανονικής (δύο φίλοι συζητάν, κάποιος μιλά στο τηλέφωνο) και ψιθυριστής (δύο παιδιά λεν μυστικά, ένα δωμάτιο νοσοκομείου, ένα μωρό κοιμάται). Καλύπτονται οι κάρτες και κάθε παιδί παίρνει στην τύχη μια. Την βλέπει και μιμείται ομιλία στην ένταση που ταιριάζει στην εικόνα που του έτυχε.</p> <p>Δίνουμε εικόνες με γνωστό λεξιλόγιο στα παιδιά.</p>	<p>Να επεκταθεί στη φωνολογία, συλλαβές, ήχους, λέξεις, φράσεις, προτάσεις</p>

4.3. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

Η απόκτηση προμαθηματικών και μαθηματικών εννοιών είναι σημαντικό στοιχείο των γνώσεων που περιλαμβάνονται στα προγράμματα του νηπιαγωγείου. Στον τομέα αυτόν δεν υπάρχει καμία σοβαρή διαφοροποίηση που πρέπει να γίνει για τα αναλυτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής των κωφών και βαρήκων παιδιών. Η αρίθμηση στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (βλέπε προγράμματα Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας) προσφέρεται για ποιήματα και «δακτυλοπαιχνίδια» με αριθμούς, που θα αντικαταστήσουν τα αντίστοιχα τραγούδια και ποιήματα στην Ελληνική προφορική γλώσσα που περιλαμβάνονται στις δραστηριότητες για τα κοινά νηπιαγωγεία. Ιδιαίτερη προσοχή και έμφαση θα πρέπει να δοθούν από τον εκπαιδευτικό στους στόχους και τις δραστηριότητες που σχετίζονται και με την γλώσσα, όπως η διαδικασία «επίλυσης προβλημάτων» όπου απαιτείται υποθετικός λόγος (και σκέψη) / (η σκέψη και η διατύπωση της υπόθεσης): «Τι θα συμβεί αν...». Τα γλωσσικά αυτά σχήματα (και η ανάλογη διαδικασία σκέψης) συχνά λείπουν από τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά που μπορεί να φθάνουν στο νηπιαγωγείο με γλώσσα λιγότερο αναπτυγμένη από αυτήν των ακουόντων συνομηλίκων τους. Θα πρέπει ο νηπιαγωγός να επιμένει σε αυτό το σημείο μέχρι να βεβαιωθεί πως τα παιδιά έχουν κατακτήσει τα λίγο σύνθετα γλωσσικά αυτά σχήματα – καθώς και τους μηχανισμούς σκέψης που απαιτούνται για να απαντηθούν τα ερωτήματα που εκφράζουν.

4.4. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

4.4.1. Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση

Η πλειοψηφία των κωφών και βαρήκων παιδιών προέρχονται από οικογένειες που δεν έχουν άλλα κωφά ή βαρήκοα μέλη. Το γεγονός αυτό επηρεάζει με πολλούς τρόπους την σχέση τους με το ανθρωπογενές περιβάλλον, μια και η μοναδικότητά τους είναι δεδομένη και η οικογένεια δεν καταφέρνει πάντοτε να λειτουργήσει σαν προστατευτικό κέλυφος με τον ίδιο τρόπο που λειτουργεί για τα ακούοντα παιδιά. Συνήθως το κωφό παιδί έρχεται στην προσχολική εκπαίδευση χωρίς να έχει αποκτήσει συνείδηση της ταυτότητάς του και να έχει κάνει τις απαραίτητες για την ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη ταυτίσεις που κάνουν όλα τα παιδιά σε αυτές τις ηλικίες.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει πλήρη συνείδηση αυτής της διαφορετικότητας και να είναι σε θέση να πραγματοποιήσει για τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά τους στόχους που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα για όλα τα νηπιαγωγεία αλλά και να εκτιμήσει σωστά τις επιπλέον ανάγκες που έχουν σε αυτόν τον τομέα ώστε να υπηρετήσει με την ίδια αποτελεσματικότητα τους επιπλέον στόχους που προκύπτουν.

Από την άλλη πλευρά, επειδή η οικογένεια παίζει ακόμα πρωτεύοντα ρόλο για την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων του παιδιού της προσχολικής ηλικίας και εφόσον η οικογένειες του 90% των κωφών και βαρήκων μαθητών δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να λειτουργήσουν με την ίδια αποτελεσματικότητα που επιτυγχάνουν για τα ακούοντα παιδιά τους, η προσχολική αγωγή για τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά θα πρέπει, για να πετύχει τους στόχους της, να επιφορτιστεί με το επιπλέον καθήκον να λειτουργήσει πιο "οικολογικά" (οικοσυστημικά) και να απευθυνθεί όχι μόνον στα ίδια τα παιδιά αλλά και στο άμεσο περιβάλλον τους.

Ικανότητες που επιδιώκεται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
Μέσα σε ένα περιβάλλον όπου η κώφωση δεν αποτελεί ελάττωμα αλλά απλό χαρακτηριστικό, καθώς και στο ευρύτερο περιβάλλον της πλειοψηφίας των ακουόντων που ισχύει έξω από την τάξη, δίνονται πολλές ευκαιρίες στα παιδιά ώστε:		
Να γνωρίσουν τον εαυτό τους και να μπορούν να αυτοκαθορίζονται σε σχέση με την κώφωσή τους.	Τα παιδιά φέρνουν φωτογραφίες δικές τους και των άλλων μελών της οικογένειάς τους και τις τοποθετούν σε δύο ταμπλό, ένα για τους κωφούς και ένα για τους ακούοντες. Το ίδιο γίνεται και με τις φωτογραφίες του εκπαιδευτικού και άλλων παιδιών και ενηλίκων που φοιτούν ή εργάζονται στο σχολικό συγκρότημα. Κάθε φορά που ένα νέο πρόσωπο συνδιαλέγεται με τα παιδιά, γίνεται συζήτηση για την κατηγορία (κωφοί/ακούοντες) στην οποία ανήκει.	Ταυτότητα – Ομοιότητα – Διαφορά Αλληλεπίδραση
Να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους και να αποκτήσουν θετική εικόνα για τον εαυτό τους συμπεριλαμβανομένης και της κώφωσής τους.	Ο εκπαιδευτικός διηγείται στα παιδιά κλασικά ή άλλα παραμύθια ελαφρά παραλλαγμένα ώστε ο ήρωας να είναι κωφός. (Κωφή Χιονάτη, Κωφός πρίγκιπας, Κωφός παπουτσωμένος γάτος κ.λπ.). Λέγονται στα παιδιά ιστορίες που αφηγούνται γεγονότα και εμπειρίες που συμβαίνουν στην καθημερινότητα του κωφού παιδιού και αφορούν τη σχέση του με την κοινωνία των ακουόντων.	Ταυτότητα
Να γνωρίζουν ότι υπάρχουν Κωφοί σε όλη τη χώρα και σε όλη τη γη.	Στις δραστηριότητες της γνωριμίας με την πόλη πρωτεύουσα σημασία έχει η επίσκεψη σε σωματείο κωφών αν υπάρχει. Επίσκεψη σε άλλα σχολικά πλαίσια με κωφά παιδιά. Αλληλογραφία (απλή και ηλεκτρονική) ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών για οποιοδήποτε θέμα εξετάζουν στην τάξη με κωφά παιδιά (και ενήλικες) σε άλλες πόλεις ή και χώρες.	Επικοινωνία Ομοιότητα- Διαφορά Χώρος – Χρόνος
Να γνωρίσουν ότι υπάρχει ιστορία της κοινότητας των Κωφών καθώς και διάσημοι Κωφοί στην ιστορία της ανθρωπότητας.	Με κάθε αφορμή γίνεται αναφορά στην ιστορία των κωφών και αναπτύσσονται δραστηριότητες (κολλάζ, δραματοποίηση ζωγραφική κ.α.) που κάνουν πιο οικεία αυτήν την ιστορία. Οργανώνεται ομαδική κατασκευή εφημεριδούλας, τριπτύχου κλπ. ώστε να γνωστοποιήσουν τα παιδιά και στο έξω από την τάξη περιβάλλον σημαντικά γεγονότα που αφορούν τους κωφούς ή βιογραφίες διάσημων κωφών.	
Να γνωριστούν αμοιβαία με το εγγύς ανθρωπογενές περιβάλλον	Κατά την οργάνωση επισκέψεων στη γειτονιά αλλά και σε άλλα μέρη της πόλης τα παιδιά είναι προετοιμασμένα να παρουσιάσουν τους εαυτούς τους και το σχολείο τους. Κατασκευάζουν υλικό (χειροτεχνίες, φράσεις, κ.λπ.) για να μοιράσουν στους χώρους που επισκέπτονται. Διοργανώνουν θεματικές γιορτές ή απλά πάρτι όπου καλούν άλλες τάξεις, παιδιά ή και ενήλικες. Διδάσκουν νοή-	Αλληλεπίδραση – συνεργασία, Ταυτότητα

	ματα στους ακούοντες που προσκαλούν.	
Να αρχίσουν να αναγνωρίζουν την σχέση της επιστήμης με την καθημερινή ζωή, να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα των μηχανών και των επινοήσεων που στοχεύουν στο να κάνουν την πληροφόρηση από το περιβάλλον προσιτή στους κωφούς.	Τα παιδιά επισκέπτονται ένα κατάστημα ή μια εταιρεία όπου θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν αυτές τις συσκευές και τη χρήση τους. Με κολλάζ από καταλόγους τέτοιων εταιρειών, ζωγραφική κλπ. τα παιδιά κατασκευάζουν ταμπλό που πληροφορούν για αυτά τα θέματα. Οργανώνονται εκδηλώσεις (παζάρια, λαχνοί κ.λπ.) για τη συλλογή χρημάτων για την αγορά τέτοιων συσκευών. Γράφεται από όλα τα παιδιά και τον εκπαιδευτικό γράμμα προς τον Διευθυντή του σχολείου, τον σύλλογο Γονέων, τον Δήμαρχο κλπ. όπου αιτιολογείται η αναγκαιότητα μιας τέτοιας συσκευής και ζητείται η προμήθειά της για το σχολείο.	Συνειδητοποίηση αναγκών, Ομοιότητα- Διαφορά
Να μάθουν βασικούς κανόνες σχετικά με την σωστή χρήση και συντήρηση των ακουστικών τους.	Στα παιδιά δίνονται καθημερινά ευκαιρίες να αντιλαμβάνονται τη σημασία της σωστής χρήσης των ακουστικών τους. Η περιποίηση του ακουστικού (αλλαγή μπαταριών, καθαρισμός, αφύγρανση, τοποθέτηση κ.λπ.) γίνεται μέρος της καθημερινής ρουτίνας της τάξης.	

4.4.2. Παρέμβαση στο οικογενειακό περιβάλλον - οικογενειοκεντρική συνιτώσα του νηπιαγωγείου κωφών/βαρηκών

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή της παραγράφου τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά τις περισσότερες φορές δεν έχουν αρκετή επικοινωνία με το οικογενειακό τους περιβάλλον με αποτέλεσμα να μην έχουν πάρει τις γνώσεις και δεξιότητες που σε όλες τις κοινωνίες μεταβιβάζονται φυσιολογικά από γενιά σε γενιά. Το νηπιαγωγείο δεν μπορεί και δεν πρέπει να υποκαταστήσει την οικογένεια που είναι απαραίτητη για την σωστή ψυχο-κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Δεν μπορεί όμως να κατακτήσει τους στόχους του στους περισσότερους τομείς αν τα παιδιά επιστρέφουν σε ένα οικογενειακό περιβάλλον που δεν είναι κατάλληλα πληροφορημένο και διαμορφωμένο για να παίξει τον ρόλο που φυσικά του ανήκει. Γι αυτό ένα μέρος του προγράμματος της προσχολικής αγωγής των κωφών/βαρηκών πρέπει να σχεδιαστεί έτσι ώστε να απευθύνεται στην ανάγκη των παιδιών για ένα οικογενειακό περιβάλλον που τους εξασφαλίζει παραδοχή, και είναι προσβάσιμο επικοινωνιακά και προσαρμοσμένο στις ανάγκες του κωφού/βαρήκοου μέλους της οικογένειας.

Για τον λόγο αυτό προβλέπονται στόχοι και δραστηριότητες που αφορούν όχι μόνον τα παιδιά αλλά και τα ενήλικα μέλη της οικογένειας που έχουν την ευθύνη της καθημερινής φροντίδας τους. Σε τακτά χρονικά διαστήματα (πχ την πρώτη εργάσιμη Παρασκευή κάθε μήνα) τα παιδιά έρχονται μαζί με έναν τουλάχιστον γονέα (ή και παππού, γιαγιά κ.λπ.) και σχεδιάζονται δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχει όλο το φάσμα των γενεών που παρίσταται. Αν υπάρχει δυνατότητα μπορεί ένα μέρος κάθε συνάντησης να αφιερώνεται σε μαθήματα Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας.

Παρακάτω προτείνονται μερικές ενδεικτικές δραστηριότητες που εξυπηρετούν τους κυριότερους οικογενειοκεντρικούς στόχους που πρέπει να κατακτηθούν. Ωστόσο θα πρέπει να αποτελεί μια ευέλικτη διαδικασία που θα απευθύνεται σε ανάγκες που εξελίσσονται και μεταβάλλονται. Ο εκπαιδευτικός, σε συνεργασία με τους γονείς, το ΚΔΑΥ και τον Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής, θα μπορεί να διαμορφώνει το πρόγραμμα αυτών των συναντήσεων έτσι ώστε να εξυπηρετούνται πιο αποτελεσματικά οι ανάγκες που εμφανίζονται κάθε σχολική χρονιά. Όταν το πρόγραμμα μιας συνάντησης δεν απευθύνεται τόσο στα παιδιά, οι ενήλικες εναλλάξ αναλαμβάνουν την απασχόλησή τους.

Κατά τις συναντήσεις αυτές είναι αναμενόμενο ότι κάποια ζευγάρια ενήλικα-παιδιού θα είναι πιο λειτουργικά από άλλα. Ο εκπαιδευτικός εστιάζεται περισσότερο στα θετικά παρά στα αδύναμα σημεία που παρατηρεί και ενθαρρύνει τους υπόλοιπους να δοκιμάσουν τις επιτυχημένες τακτικές με στόχο να λειτουργήσουν και γι αυτούς. Αυτό γίνεται κατά κύριο λόγο όταν τύχει να υπάρχουν κωφοί γονείς που επικοινωνούν αμφίδρομα και αποτελεσματικά με τα παιδιά τους.

Η διάρκεια των δραστηριοτήτων ποικίλλει. Μπορεί σε μία μέρα να ολοκληρωθούν δύο δραστηριότητες ή μια δραστηριότητα να διαρκέσει δυο συναντήσεις.

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
<p>Γνωριμία και διασφάλιση φιλικού κλίματος όπου ενήλικες και παιδιά θα νοιώθουν άνετα και θα λειτουργούν αβίαστα.</p>	<p>Γίνεται γιορτή γνωριμίας όπου κάθε ενήλικας συνεισφέρει υλικά: Φαγητό, αναψυκτικά κλπ. Μπορεί να γίνει μέσα στην τάξη ή πικ-νικ στην αυλή ή κοντινό πάρκο.</p> <p>Κάθε ενήλικας παρουσιάζει με λίγα λόγια τον εαυτό του και το παιδί που συνοδεύει και απαντάει σε τρεις ερωτήσεις που δίνονται από τον εκπαιδευτικό και που αφορούν συλλογή χρήσιμων πληροφοριών για το προφίλ και τις ανάγκες της οικογένειας, πχ:</p> <p>α) Ποια είναι η βασική ανάγκη που θα ήθελε να καλυφθεί από αυτές τις συναντήσεις,</p> <p>β) Ποια δραστηριότητα τον ευχαριστεί περισσότερο να μοιράζεται μαζί με το παιδί που συνοδεύει και</p> <p>γ) Ποια δραστηριότητα μαζί με το παιδί θεωρεί πιο δυσάρεστη/δύσκολη.</p> <p>Δίνονται στους ενήλικες για συμπλήρωση ερωτηματολόγια που απευθύνονται στα θετικά στοιχεία κάθε οικογένειας και τις κυριότερες ανάγκες που υπάρχουν.</p>	
<p>Ενήλικες: Να αποκτήσουν μια μακροπρόθεσμη προοπτική για την κώφωση σε όλο το φάσμα των ηλικιών.</p> <p>Παιδιά: Να αρχίσουν να αναπτύσσουν ταυτότητα.</p>	<p>Προσκαλούνται στο σχολείο κωφοί ενήλικες -νέοι, μεσήλικες και ηλικιωμένοι. Ο καθένας μιλάει για τον εαυτό του, την οικογένειά του και τις εμπειρίες από τα σχολεία που παρακολούθησε. Μπορεί να προσκληθούν επίσης άτομα βαρήκοα ή χρήστες κοχλιακού εμφυτεύματος ανάλογα με τα παιδιά που έχουμε στην τάξη.</p> <p>Ο καθένας αναφέρει τι τον βοήθησε και τι τον δυσκόλεψε περισσότερο στην πορεία του στην ζωή (σε σχέση με την κώφωσή του).</p> <p>Απαντούν σε ερωτήσεις ενηλίκων, παιδιών και εκπαιδευτικού.</p> <p>Γίνεται συζήτηση.</p>	
<p>Ενήλικες και παιδιά να βελτιώσουν την αμφίδρομη επικοινωνία μέσα από την ενασχόληση με κοινό στόχο.</p>	<p>Κατασκευή κολλάζ. Σε κεντρικό τραπέζι τοποθετούνται διάφορα υλικά: χαρτιά χρωματιστά, περιοδικά, ψαλίδια, κουμπιά κλπ. Δίνεται σε κάθε δυάδα ενήλικα-παιδιού ένα κομμάτι χαρτί επάνω στο οποίο πρέπει να ζωγραφίσουν, να κολλήσουν κ.λπ. έτσι ώστε το αποτέλεσμα να αρέσει και στους δυο. Τονίζεται ότι πρέπει να απασχοληθούν ισότιμα και ζητάμε από τους ενήλικες να αποφύγουν το ρόλο του καθοδηγητή. Γράφουν σε κάθε χαρτί τα ονόματά τους και οι τελικές κατασκευές αναρτώνται σε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί του μέτρου που στολίζει την τάξη.</p>	

<p>Ενήλικες: να ενδυναμωθούν, να αποκτήσουν γνώσεις, να ανταλλάξουν εμπειρίες</p> <p>Παιδιά: να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες.</p> <p>Κοινός στόχος: να γνωρίσουν μεγαλύτερα κωφά παιδιά.</p>	<p>Γνωριμία με "παλιότερους" γονείς. Προσκαλούνται γονείς (ή παππούδες κ.λπ., ανάλογα με τους ενήλικες που έχουμε στο τμήμα) από οικογένειες με μεγαλύτερα παιδιά. Αν είναι δυνατόν φέρνουν μαζί τους και τα παιδιά τους. Η πρόσκληση γίνεται γραπτά (ταχυδρομείο, φαξ, ηλ. ταχυδρομείο κ.λπ.). Και το κείμενό της ετοιμάζεται από την προηγούμενη συνάντηση. Προετοιμάζουν όλοι μαζί την υποδοχή.</p> <p>Γίνονται αμοιβαίες συστάσεις και οι επισκέπτες παρουσιάζουν τους εαυτούς τους και μοιράζονται τις εμπειρίες τους, δίνεται έμφαση στις θετικές εμπειρίες, στον τρόπο που ξεπεράστηκαν οι δυσκολίες, στις πηγές από όπου αντλήθηκε δύναμη.</p> <p>Μιλούν για τα παιδιά τους και μοιράζονται τις ελπίδες και τους φόβους τους.</p>	
<p>Ενήλικες: να μάθουν πώς να διαβάζουν ένα βιβλίο στα κωφά παιδιά.</p> <p>Παιδιά: Καλλιέργεια γλώσσας, ανάγνωση.</p>	<p>Επίσκεψη στη βιβλιοθήκη. Κάθε δυάδα διαλέγει και δανείζεται ένα βιβλίο.</p> <p>Στο σχολείο κάθε γονιός διαβάζει στο παιδί του το βιβλίο που διάλεξαν. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί και σημειώνει τις σωστές πρακτικές και τις αδυναμίες που διαφαινόονται.</p> <p>Στο τέλος γίνεται συζήτηση για τον τρόπο ανάγνωσης βιβλίων στα παιδιά, ποια βιβλία είναι κατάλληλα κλπ.</p>	
<p>Ενήλικες και παιδιά: να βελτιώσουν το επίπεδο της επικοινωνίας τους.</p> <p>Παιδιά: να γνωρίσουν την λογοτεχνία, καλλιέργεια γλώσσας, ανάγνωση.</p>	<p>Συλλογική ανάγνωση: Κάθε δυάδα ενήλικα-παιδιού αναλαμβάνουν να προετοιμάσουν ένα βιβλίο και να το διαβάσουν στους άλλους. Στο τέλος γίνεται συζήτηση για τον τρόπο ανάγνωσης, την ανταπόκριση των παιδιών κλπ.</p>	
<p>Ενήλικες και παιδιά: καλλιέργεια επικοινωνιακών δεξιοτήτων</p> <p>Παιδιά: Να αντιληφθούν τις έννοιες αρχή-μέση - τέλος, να μπορούν να αναφέρονται σε παρελθοντικές εμπειρίες, να εμπεδώσουν νέο λεξιλόγιο.</p>	<p>Βιβλία εμπειριών: Μετά από μια προσυμφωνημένη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός δείχνει στους ενήλικες πώς να κάνουν ένα βιβλίο εμπειριών. Στην κατασκευή συμμετέχουν ενεργητικά τα παιδιά. Αφού όλη η διαδικασία και οι στόχοι της γίνουν κατανοητοί, οι γονείς ενθαρρύνονται να κάνουν στο σπίτι βιβλία εμπειριών για τα παιδιά όταν μοιραστούν μια ιδιαίτερη εμπειρία.</p> <p>Τα παιδιά θα φέρνουν αυτά τα βιβλία και θα τα μοιράζονται με όλη την τάξη.</p>	
<p>Ενήλικες και παιδιά: Να βελτιώσουν τις δεξιότητες τους στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, να γνωρίσουν κάποιες μορφές της λογοτεχνίας της ΕΝΓ</p>	<p>Τεχνική διήγησης ιστοριών στην ΕΝΓ: Αν είναι δυνατόν προσκαλείται ένας ενήλικας Κωφός που μπορεί να διηγηθεί ιστορίες στην ΕΝΓ. Γίνεται συζήτηση για τον τρόπο διήγησης ιστοριών σε κωφά παιδιά.</p> <p>Ετοιμάζονται χαρτιά με σχετικές αρχές-οδηγίες σε απλή και ευχάριστη γλώσσα. Τα παιδιά διακοσμούν τα χαρτιά που μετά πλαστικοποιούνται και δίνονται στους γονείς.</p>	
<p>Ενήλικες: Ενδυνάμωση</p> <p>Παιδιά: να μάθουν κανόνες συμπεριφοράς σε δημόσια μέρη.</p>	<p>Επίσκεψη σε παιδότοπο, παιδική χαρά, Goodies κλπ.</p> <p>Συχνά οι γονείς των κωφών παιδιών αποφεύγουν να τα πηγαίνουν σε μέρη όπου συχνάζουν πολλά παιδιά επειδή δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν την αντίδραση των ακουόντων παιδιών και των γονιών τους στην διαφορετικότητα του δικού τους παιδιού. Έτσι οι οικογένειες κλείνονται όλο και περισσότερο στον εαυτό τους και τα κωφά παιδιά χάνουν τις κοινωνικές εμπειρίες που έχουν όλα τα</p>	

	<p>άλλα παιδιά στην ηλικία τους. Οι δραστηριότητες αυτές έχουν στόχο την ενδυνάμωση των γονέων είτε μέσα από την δυναμική που δημιουργείται μέσα στην ομάδα είτε με την επαφή τους με τους γονείς εκείνους που αυτή η κατάσταση δεν τους ήταν από την αρχή τόσο δύσκολη (κυρίως οι κωφοί γονείς κωφών παιδιών).</p>	
<p>Ενήλικες: Ενδυνάμωση. Παιδιά: Να αναπτύξουν τις αναγνωστικές τους δεξιότητες, να μάθουν κανόνες συμπεριφοράς στο σουπερμάρκετ και στο τραπέζι, να εμπειδώσουν καθημερινό λεξιλόγιο που σχετίζεται με τις τροφές και τα γεύματα.</p>	<p>Όλοι μαζί μαγειρεύουν και τρώνε. <i>Η δραστηριότητα αυτή είναι βέβαιο ότι θα επαναληφθεί σε περισσότερες από μια συνάντηση.</i> Η δραστηριότητα αφορά όλα τα στάδια της προετοιμασίας ενός γεύματος: Ο εκπαιδευτικός ετοιμάζει την συνταγή (με λέξεις και εικόνες) και την διαβάζουν όλοι μαζί. Γράφεται λίστα με ψώνια και κάθε δυάδα γονιού-παιδιού είναι υπεύθυνη για ένα μέρος τους. Πηγαίνουν στο σουπερμάρκετ. Το σουπερμάρκετ είναι ένα άλλο μέρος που προξενεί άγχος σε πολλούς γονείς κωφών παιδιών και αποφεύγουν να πηγαίνουν μαζί με τα παιδιά τους. Δίνει όμως και πολλές ευκαιρίες για ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, μέσα από ένα καθημερινό λεξιλόγιο που είναι μέρος της ζωής της οικογένειας και επαναλαμβάνεται συχνά. Πριν από την μετάβαση στο σουπερμάρκετ συζητούνται οι κανόνες συμπεριφοράς που πρέπει να τηρηθούν (δεν τρέχουμε, δεν κάνουμε φασαρία, δεν ζητάμε από την μάμα να μας πάρει πάνω από ένα αντικείμενο κλπ.). Προετοιμάζουν όλοι μαζί το φαγητό. Στρώνεται το τραπέζι. Κατά την ώρα του φαγητού συζητείται η σωστή συμπεριφορά στο τραπέζι.</p>	
<p>Ενήλικες και παιδιά: Να βελτιώσουν την επικοινωνία τους σε καθημερινές δραστηριότητες της ρουτίνας του σπιτιού. Παιδιά: Να μάθουν κανόνες καθαριότητας του χώρου τους. Να αναλάβουν υπευθυνότητες σε σχέση με την συντήρηση του χώρου που χρησιμοποιούν. Να εξασκήσουν τις αναγνωστικές τους δεξιότητες σε τυποποιημένη γλώσσα που συναντούν στο περιβάλλον.</p>	<p>Καθαρίζεται η τάξη. Χωρίζεται η τάξη σε ζώνες και τις μοιράζονται τα ζευγάρια ενηλίκων/παιδιών. Κάθε ζευγάρι ψάχνει να βρει τα καθαριστικά που θα χρησιμοποιήσει. Τα παιδιά μαντεύουν από τα μπουκάλια σε τι χρησιμεύει κάθε υλικό. Η δουλειά και οι υπευθυνότητες μοιράζονται. Δίνεται βάρος στην διασφάλιση της αποτελεσματικής επικοινωνίας ώστε να συντονίζεται η ομαδική δουλειά.</p>	
<p>Ενήλικες: Ενδυνάμωση. Παιδιά: Να αρχίσουν να αναπτύσσουν συνείδηση του ότι αποτε-</p>	<p>Παιδιά και ενήλικες καθαρίζουν το πάρκο της γειτονιάς. Παίρνουν μεγάλες σακούλες, φοράνε όλοι γάντια μιας χρήσης και καθαρίζουν το πάρκο της γειτονιάς. Πριν ξεκινήσουν ετοιμάζουν μικρά προσωπικά σημειώματα που θα μοιράζουν τα παιδιά στους περαστικούς και θα ε-</p>	

<p>λούν μέρος της κοινότητας όπου ζουν.</p> <p>Να είναι ικανά να παρουσιάσουν τον εαυτό τους σε ξένους.</p> <p>Να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, να αποκτήσουν ενδιαφέρον για το περιβάλλον τους.</p>	<p>ξηγούν ποιοι είναι, τι κάνουν κλπ.</p> <p>Επιδιώκεται η επικοινωνία των παιδιών με τους περαστικούς αλλά, αν ο γονιός δεν νοιώθει άνετα να κάνει τον μεσάζοντα και να διευκολύνει αυτήν την επικοινωνία, αναλαμβάνει αυτόν τον ρόλο ο εκπαιδευτικός.</p>	
<p>Ενήλικες: Ενδυνάμωση, να δείξουν στα κωφά παιδιά τους χαρακτηριστικά μέρη του τόπου όπου ζουν</p> <p>Παιδιά: Να γνωρίσουν καλλίτερα την πόλη τους μαζί με τους γονείς τους.</p>	<p>Οργανώνονται διάφορες επισκέψεις στην πόλη, σε μέρη που μπορεί να έχουν ενδιαφέρον για τα παιδιά και που οι "συνηθισμένες" οικογένειες πηγαίνουν τα παιδιά τους: Πλατείες, πάρκα, εκκλησία, κοινοτικό κέντρο κλπ.</p> <p>Στην επιστροφή κάθε δυάδα τοποθετεί επάνω σε ένα ταμπλό κάτι που κατά την γνώμη τους παραπέμπει στην εμπειρία που είχαν: Μια ζωγραφιά, μια κάρτα, ένα βότσαλο κλπ.</p>	
<p>Να γίνει στήριξη και ενημέρωση όλης της οικογένειας.</p> <p>Να στηριχτεί η αποκατάσταση της δυναμικής των σχέσεων των μελών της οικογένειας.</p> <p>Για τα παιδιά: να επικοινωνήσουν και να παίξουν κοινά παιχνίδια με τα ακούοντα αδέρφια τους.</p>	<p>Οργανώνεται γιορτή για τα ακούοντα αδέρφια. Για τα μοναχοπαιδιά μπορεί να είναι ξαδέλφια, ένας ακούων φίλος κλπ.</p> <p>Γίνεται συζήτηση για το ότι οι καλεσμένοι θα είναι ακούοντες και αποφασίζουν όλοι μαζί για τον χαρακτήρα και το περιεχόμενο της γιορτής.</p> <p>Προετοιμάζονται τα κεράσματα και στολίζεται ο χώρος.</p> <p>Παραγγέλλονται μπλουζάκια για όλα τα παιδιά με μια εικόνα ή λογότυπο που θα σχετίζεται με την δραστηριότητα και που έχουν επιλέξει από κοινού ενήλικες και παιδιά.</p>	

4.4.3. Φυσικό περιβάλλον και αλληλεπίδραση

Στον τομέα αυτόν τα προγράμματα για τα κωφά/βαρήκοα παιδιά δεν διαφοροποιούνται καθόλου από εκείνα των γενικών νηπιαγωγείων. Τα κωφά/βαρήκοα παιδιά έχουν την ίδια ανάγκη να ανακαλύψουν τον κόσμο και το ίδιο δυναμικό για κίνηση, εξερεύνηση και αλληλεπίδραση. Μέσα σε ένα περιβάλλον προσβάσιμο επικοινωνιακά που θα ενθαρρύνει την πρωτοβουλία για έρευνα, την χρήση εργαλείων και το παιχνίδι γνωριμίας και δημιουργίας με κάθε είδους υλικό, τα κωφά/βαρήκοα παιδιά θα αναπτύξουν δεξιότητες σε όλους τους τομείς της ανάπτυξής τους και θα αποκτήσουν νέες γνώσεις αντίστοιχες ποσοτικά και ποιοτικά με εκείνες των ακουόντων συνομηλίκων τους.

4.5. ΠΑΙΔΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

Τα προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων εικαστικών για τα κωφά/βαρήκοα παιδιά δεν διαφέρουν καθόλου από εκείνα των γενικών νηπιαγωγείων. Τα κωφά/βαρήκοα νήπια, για τα οποία η όραση είναι η αίσθηση με την οποία κατεξοχήν αντιλαμβάνονται τον κόσμο, μέσα σε ένα περιβάλλον αισθητικά όμορφο και πλούσιο σε υλικά και ερεθίσματα μαθαίνουν να εκφράζονται και να επικοινωνούν δια μέσου των εικαστικών τεχνών. Ο εκπαιδευτικός φροντίζει εκτός των άλλων να εκθέτει τα παιδιά σε έργα Κωφών καλλιτεχνών και να συζητά μαζί τους για το έργο και για τον καλλιτέχνη.

4.6. ΠΑΙΔΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η δραματική τέχνη παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου για τα κωφά και βαρήκοα παιδιά, επειδή συμβάλλει αφενός στην συνειδητοποίηση της ταυτότητάς τους και αφετέρου στην καλλιέργεια και την ανάπτυξη της ιδιαίτερης γλώσσας τους, δηλαδή της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας.

Κατά την εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων δραματικής τέχνης τα κωφά και βαρήκοα παιδιά θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να βιώσουν εμπειρικά:

α) τις διαφορές που υπάρχουν/προκύπτουν κατά την επικοινωνία ανάμεσα σε ανθρώπους που χρησιμοποιούν μια οπτικο-κινητική γλώσσα, όπως είναι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, και σε αυτούς που χρησιμοποιούν μια ακουστικο-φωνητική γλώσσα όπως είναι η Ελληνική ομιλούμενη γλώσσα

β) τις πολιτισμικές διαφορές που προκύπτουν εξαιτίας του διαφορετικού τρόπου επικοινωνίας ανάμεσα στους ανθρώπους που χρησιμοποιούν κύρια το οπτικό τους κανάλι για να αντιληφθούν τον κόσμο και σε αυτούς που χρησιμοποιούν κύρια το ακουστικό τους κανάλι.

Με τη χρήση του θεατρικού παιχνιδιού, της δραματοποίησης και της δραματικής τέχνης γενικότερα τα κωφά και βαρήκοα παιδιά θα πρέπει να βοηθηθούν για να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στον εαυτό τους και στους άλλους, αναγνωρίζοντας τη διαφορά αλλά και την ομοιότητα ως δυο φυσικές εκδοχές της ζωής. Το θέατρο Κωφών αποτελεί παγκοσμίως κύριο εκφραστικό μέσο για την κοινότητα των Κωφών, μέσα από το οποίο εκφράζονται οι αντιλήψεις των μελών της κοινότητας για τον κόσμο.

Για όλους τους παραπάνω λόγους αλλά και γιατί μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για την καλλιέργεια της ομιλούμενης γλώσσας, η δραματική τέχνη είναι ιδιαίτερα σημαντική στο διαθεματικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου για κωφά και βαρήκοα παιδιά.

Το πρόγραμμα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων δραματικής τέχνης των σχολείων γενικής αγωγής είναι στο μεγαλύτερο μέρος του εφαρμόσιμο για τα κωφά παιδιά, αρκεί να μην ξεχνάμε ότι η κύρια γλώσσα έκφρασης του δραματικού/θεατρικού παιχνιδιού στην περίπτωση αυτή θα είναι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Πρέπει ο εκπαιδευτικός να έχει υπόψη πως μια θεατρική παράσταση για να είναι προσβάσιμη στα κωφά παιδιά, πρέπει να γίνεται στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ή να έχει κατάλληλη διερμηνεία. Επίσης ότι κάποιες από τις θεατρικές δραστηριότητες που απευθύνονται στα ακούοντα παιδιά δεν είναι κατάλληλες για κωφά παιδιά. Τέτοιες είναι το κουκλοθέατρο (εκτός από γαντόκουκλες και κούκλες σώματος), το θέατρο σκιών κλπ.

Ειδικότερα για τα κωφά παιδιά και εκτός των δραστηριοτήτων που υπάρχουν στο αναλυτικό πρόγραμμα των νηπιαγωγείων γενικής αγωγής:

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο / Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
<i>Μέσα σε χώρο όπου τα παιδιά νοιώθουν ελεύθερα να εκφραστούν και όπου κάθε επικοινωνιακή πράξη τους είναι προσβάσιμη, τα παιδιά ενθαρρύνονται ώστε:</i>		
Να καλλιεργούν δεξιότητες σύγκρισης των δύο γλωσσών (Ελληνικής Νοηματικής γλώσσας και Ελληνικής ομιλούμενης γλώσσας)	<p>Αναπτύσσουν γλωσσικές και εκφραστικές δεξιότητες στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα καθώς και δεξιότητες σύγκρισης των δύο γλωσσών, με τον αυτοσχεδιασμό, το διάλογο, τη δημιουργία, την επεξεργασία και τη δραματοποίηση αφηγήσεων.</p> <p>Ενθαρρύνονται να «διασκευάζουν» σε Ελληνική Νοηματική Γλώσσα τους διαλόγους ενός σεναρίου δοσμένου σε ελληνική προφορική γλώσσα και να συγκρίνουν εμπειρικά τις δύο γλώσσες μέσα από το θεατρικό παιχνίδι.</p> <p>Ενθαρρύνονται να «παίζουν» και να «διασκευάζουν» σε Ελληνική Νοηματική Γλώσσα μικρά τραγούδια, ανέκδοτα, μύθους από την Ελληνική παράδοση.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους και με ασφάλεια την τεχνολογία (βίντεο, τηλεόραση, κάμερα, φωτογραφική μηχανή κ.ά.).</p>	Μεταβολή (εξέλιξη)
Να εκφράζονται με τον αυτοσχεδιασμό και τη μίμηση.	<p>Χρησιμοποιούν το πρόσωπό τους και τα χέρια τους για να εκφραστούν. Δοκιμάζουν να παράγουν πρωτότυπες εκφράσεις και ρόλους, να παράγουν μορφές και εικόνες (πχ. πειραματίζονται με υλικά για να αποδώσουν την εικόνα της βροχής, του αέρα, της θάλασσας κ.α.).</p> <p>Παροτρύνονται να παίζουν με τις σκιές και τις κινήσεις των χεριών. Βλέπουν βιντεοσκοπημένες παραστάσεις από θέατρα κωφών ή παντομίμες και εμπνέονται για να παίζουν ρόλους.</p>	Αλληλεπίδραση (ενέργεια)
Ν' αποκτούν θεατρική παιδεία.	Δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να παρακολουθούν παραστάσεις του θεάτρου κωφών ή παραστάσεις κουκλοθέατρου με κούκλες σώματος ειδικά φτιαγμένες ώστε να επιτρέπουν τη χρήση νοηματικής γλώσσας,	

4.7. ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Τα προγράμματα για τα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά που αφορούν την Φυσική Αγωγή είναι τα ίδια με εκείνα των γενικών νηπιαγωγείων. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει πως ο αθλητισμός έχει ιδιαίτερη θέση στην κοινωνία των Κωφών. Φροντίζει να μάθουν τα παιδιά την γλώσσα – ορολογία της Ελληνικής Νοηματικής και ανάλογα με την περίπτωση της Ελληνικής γλώσσας (ανάγνωση-κατανόηση), που χρησιμοποιείται στα δημοφιλή παιχνίδια αλλά και στα σπορ. Αν είναι εφικτό συνοδεύει τα παιδιά και παρακολουθούν αθλητικούς αγώνες

στους οποίους συμμετέχει ομάδα κωφών. Αν ο χρόνος διεξαγωγής αυτών των αγώνων είναι εκτός των ωρών λειτουργίας του σχολείου, ειδοποιεί σχετικά τις οικογένειες των παιδιών (οικογενιοκεντρική συνιστώσα του νηπιαγωγείου κωφών) ώστε να συνοδέψουν εκείνοι τα παιδιά τους.

4.8. ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Επειδή η μουσική γίνεται αντιληπτή αποκλειστικά σχεδόν μέσω της ακοής, είναι εύλογο πως δεν μπορεί να παίζει στο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου για τα κωφά/βαρήκοα παιδιά τον ίδιο ρόλο που παίζει στο πρόγραμμα για τα ακούοντα. Παρόλα αυτά την συναντάμε σε πολλά προγράμματα για κωφά παιδιά, είτε σαν μέρος της ακουστικής εκπαίδευσης, είτε σαν ρυθμική κίνηση κτλ. Εξάλλου η μουσική δεν λείπει από τις κοινωνικές εκδηλώσεις της κοινότητας των κωφών, πολλά μέλη της οποίας αναφέρουν ότι έχουν μια ιδιαίτερη σχέση με συγκεκριμένα μουσικά κομμάτια. Επίσης υπάρχουν παγκόσμια γνωστά σχήματα επαγγελματικού χορού με Κωφούς χορευτές. Υπάρχουν επίσης γνωστοί κωφοί δημιουργοί που έχουν αναπτύξει μια ιδιαίτερη Μουσική Τέχνη Κωφών, που εκφράζει το μουσικό πολιτισμικό βίωμα των κωφών. Ως εκ τούτου, η μουσική έχει την θέση της στο διαθεματικό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου για κωφά/βαρήκοα παιδιά.

Οι ικανότητες που επιδιώκονται και οι στόχοι δεν αλλάζουν δραματικά, αλλά μάλλον διαφοροποιούνται ποσοτικά. Για τα παιδιά που είναι χρήστες κοχλιακού εμφυτεύματος η μουσική έχει μεγάλη σημασία και οι διαφοροποιήσεις από το γενικό πρόγραμμα μπορεί να είναι ελάχιστες.

Όσον αφορά το τραγούδι, τα κωφά παιδιά συμμετέχουν με τον δικό τους τρόπο, νοηματίζοντας τα λόγια του τραγουδιού «με οπτικοχωροκινητική αρμονία» που αντιστοιχεί στη μουσική. Μπορεί λοιπόν ο εκπαιδευτικός να χρησιμοποιήσει το πρόγραμμα μουσικής για την γενική εκπαίδευση, προσαρμόζοντάς το στο κάθε παιδί κυρίως ανάλογα με τον βαθμό βαρηκοΐας του. Εκτός από αυτό, παρακάτω παραθέτουμε ικανότητες που αφορούν εξειδικευμένα τα κωφά/βαρήκοα παιδιά και μερικές ενδεικτικές δραστηριότητες.

1^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο-Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
<i>Τα παιδιά θα πρέπει να ασκούνται με κατάλληλες δραστηριότητες ώστε:</i>		
Ν' αναπτύσσουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες που απαιτούνται για να γνωρίσουν την έννοια του τραγουδιού και της μουσικής.	Νοηματίζουν τα τραγούδια του νηπιαγωγείου και συγχρονίζονται με τον ρυθμό του τραγουδιού. Σε καταστάσεις ένταξης συμμετέχουν νοηματίζοντας στο ομαδικό τραγούδι. (Μουσική, Γλώσσα, Δράμα). Ασκούνται ώστε να μπορούν να ακολουθούν σε βασικούς ρυθμούς με κίνηση ή και με κρουστό όργανο.	Αλληλεπίδραση (<i>συνεργασία</i>)

Ν' αναγνωρίζουν και να αναπαράγουν με διάφορους τρόπους ποικίλους απλούς ρυθμούς	Συμμετέχουν σε δραστηριότητες, όπου ασκούνται να κινούνται ανάλογα με ρυθμό που μεταβάλλεται, να συνδέουν εύθυμες καταστάσεις με ζωηρούς – γρήγορους ρυθμούς και το αντίστροφο (Μουσική, Γλώσσα, Δράμα, Φυσική Αγωγή).	Επικοινωνία (κώδικας)
Ν' αντιληφθούν την θέση της μουσικής και του τραγουδιού στις κοινωνικές εκδηλώσεις.	Αναπαριστούν ή/και συμμετέχουν σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις που συνδέονται άμεσα με μουσική, τραγούδι και χορό: Γιορτές, γάμοι, κάλαντα κτλ (Μουσική, Δράμα, Παιδί και ανθρωπογενές περιβάλλον).	Αλληλεπίδραση

2^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: ΣΥΝΘΕΣΗ- ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Ικανότητες/ δεξιότητες που επιδιώκονται να αναπτυχθούν	Περιεχόμενο-Ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες	Θεμελιώδεις Έννοιες διαθεματικής προσέγγισης
Να μπορούν να εκφράζονται παράγοντας ρυθμικά σχήματα με αρμονική ακολουθία.	Παίζουν ανά δύο επικοινωνιακό παιχνίδι χτυπώντας το τραπέζι με εναλλασσόμενο ρυθμό (διάλογος με ταμ-ταμ) (Μουσική, Γλώσσα, Δράμα).	Επικοινωνία (κώδικας)

4.9. ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Στον τομέα της πληροφορικής στα κωφά και στα βαρήκοα νήπια εφαρμόζονται τα ίδια προγράμματα με εκείνα των γενικών νηπιαγωγείων. Ο εκπαιδευτικός φροντίζει να εγκαταστήσει στον υπολογιστή του σχολείου γραμματοσειρά με το δακτυλικό αλφάβητο και να προμηθευτεί για το σχολείο ό,τι λογισμικό υπάρχει που θα βοηθήσει την καλλιέργεια της ΕΝΓ στα παιδιά (λεξικά ΕΝΓ κλπ.).

5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΩΦΩΝ – ΒΑΡΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ:

5.1. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

5.1.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο σκοπός του μαθήματος παραμένει ίδιος όπως στα ΔΕΠΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, η γλώσσα δε νοείται αποκλειστικά ως σύστημα επικοινωνίας με βάση τον αρθρωμένο λόγο, αλλά δίνεται έμφαση στην επικοινωνία μέσα από την Ε.Ν.Γ. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις αρχές της Διγλωσσίας και αναλόγως με τις προηγούμενες γλωσσικές εμπειρίες του κωφού παιδιού, η γλωσσική ανάπτυξη περιλαμβάνει τη χρήση και αξιοποίηση της Ε.Ν.Γ. ως κύριας γλώσσας για την επικοινωνία και τη διδασκαλία του γραπτού λόγου ή/και τη χρήση της ομιλούμενης γλώσσας, όπου αυτό θεωρείται αναγκαίο και ανάλογο με τις εξατομικευμένες ανάγκες των κωφών παιδιών της τάξης. Μέσα από αυτό το πρίσμα αναγνωρίζονται οι διαφορετικές γλωσσικές ανάγκες των κωφών παιδιών και η σημαντικότητα του ρόλου της Ε.Ν.Γ. στη γλωσσική ανάπτυξη του κωφού παιδιού.

5.1.2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Οι άξονες, οι γενικοί στόχοι και οι θεμελιώδεις έννοιες της Διαθεματικής προσέγγισης παραμένουν ίδιοι όπως στα ΔΕΠΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, αναφορικά με τους γενικούς στόχους σε θέματα ανάπτυξης της ομιλούμενης γλώσσας, υπάρχουν οι ακόλουθες διαφοροποιήσεις:

Η ανάπτυξη της ομιλούμενης γλώσσας (προφορικής) όπως αυτή καλλιεργείται στα προγράμματα των γενικών σχολείων δεν μπορεί να ισχύσει στην εκπαίδευση των κωφών και των βαρήκων παιδιών, εξαιτίας της ύπαρξης αντικειμενικών δυσκολιών στην ανάπτυξη ολοκληρωμένης και άνετης αμφίδρομης προφορικής επικοινωνίας. Επίσης, στο πλαίσιο της διγλωσσίας προσέγγισης, η Ε.Ν.Γ. θεωρείται ως η κύρια γλώσσα επικοινωνίας και διδασκαλίας, προκειμένου το παιδί να αποκτήσει πρόσβαση στην ελληνική ως δεύτερη γλώσσα μέσα από το γραπτό λόγο κυρίως. Συνεπώς, όλοι οι στόχοι που τα αναλυτικά προγράμματα των γενικών σχολείων θέτουν για τον προφορικό λόγο μπορούν να κατακτηθούν από τα κωφά παιδιά στην Ε.Ν.Γ. Έτσι, τα κωφά παιδιά θα αποκτήσουν γλωσσική επάρκεια στην πρώτη τους γλώσσα, επάνω στην οποία θα στηριχτούν για να καλλιεργήσουν την ελληνική γλώσσα στην γραπτή της μορφή, ώστε να έχουν πλήρη και ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και στη μόρφωση.

Ωστόσο, ο πληθυσμός των κωφών παιδιών που έχουμε σήμερα στα σχολεία μας είναι ιδιαίτερα ανομοιογενής και τα αναλυτικά προγράμματα πρέπει να ανταποκρίνονται στις διαφοροποιημένες ανάγκες τους. Η έγκαιρη διάγνωση, οι δυνατότητες εισαγωγής σε προγράμ-

ματα παρέμβασης από την προγλωσσική περίοδο του παιδιού, η ανάπτυξη της τεχνολογίας (ψηφιακά ακουστικά-κοχλιακά εμφυτεύματα) δίνουν στα κωφά και τα βαρήκοα παιδιά περισσότερες δυνατότητες ανάπτυξης του προφορικού λόγου, τόσο αντιληπτικά όσο και εκφραστικά. Κάποια παιδιά που έχουν πολλά ακουστικά υπολείμματα ή είναι χρήστες κοχλιακών εμφυτευμάτων θα έχουν αρκετά προχωρημένο προφορικό λόγο, θα υπολείπονται όμως των ακουόντων συνομηλίκων τους. Γι' αυτά τα παιδιά ο εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει ποσοτικές προσαρμογές του προγράμματος προφορικού λόγου των γενικών σχολείων ή να καταφεύγει στα Αναλυτικά Προγράμματα του Νηπιαγωγείου για τα κωφά παιδιά, όπου υπάρχει ειδική ενότητα αφιερωμένη στον τομέα «ομιλία-ακουστική εκπαίδευση». Βέβαια, για την περαιτέρω καλλιέργεια του προφορικού λόγου είναι αναγκαία η συμβολή του ειδικού λογοπεδικού για τον οποίο ο νόμος προβλέπει οργανική θέση στα σχολεία κωφών. Ο εκπαιδευτικός μπορεί ανά περίπτωση να συνεργάζεται με τον λογοπεδικό, ώστε να στηρίζουν εκατέρωθεν το έργο τους -αλλά και πάλι ο προφορικός λόγος δεν θα αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών. Το βασικό μέλημα της εκπαίδευσης είναι η αρμονική ανάπτυξη όλων των γνωστικών τομέων και δεξιοτήτων και η υποστήριξη ολοκληρωμένων στόχων μέσα από τις δυνατότητες και όχι μέσα από τις δυσκολίες του παιδιού. Η έρευνα στο χώρο της εκπαίδευσης των κωφών έχει αποδείξει ότι οι μαθητές που κατέχουν τη σημασία, τη δομή και τη χρήση της (γραπτής) ελληνικής είναι πολύ καλύτεροι χρήστες και της προφορικής επικοινωνίας σε σύγκριση με όσους εκπαιδεύονται σε προγράμματα που εστιάζονται στην λογοθεραπεία.

5.2. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

5.2.1. Ειδικοί σκοποί

Οι ειδικοί σκοποί παραμένουν ίδιοι με τους ειδικούς σκοπούς των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, λαμβάνονται υπόψη οι διαφοροποιημένες ανάγκες των κωφών παιδιών όσον αφορά στην ανάπτυξη του προφορικού λόγου, όπως αυτές έχουν ήδη διασαφηνιστεί στους γενικούς στόχους των ΔΕΠΠΣ. Επίσης, ακολουθούνται οι αρχές της Διγλωσσίας σχετικά με την κατάκτηση της Ε.Ν.Γ. ως πρώτης γλώσσας και της ελληνικής ως δεύτερης. Ειδικότερα, ο μαθητής μαθαίνει την Ε.Ν.Γ. ως πρώτη του γλώσσα και την αξιοποιεί προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση στην ελληνική γλώσσα, δηλαδή να την καταλαβαίνει, να τη διαβάζει, να τη γράφει με άνεση, με απώτερο στόχο να αποκτήσει τις γλωσσικές και κοινωνικές δεξιότητες που θα του επιτρέψουν να συμμετέχει ενεργά στη σχολική κοινωνία, στην κοινότητα των κωφών και στην ευρύτερη κοινωνία.

5.2.2. ΟΜΙΛΟΥΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ)

Για την ανάπτυξη της ομιλούμενης γλώσσας (προφορικού λόγου) ανατρέξτε στο σχετικό κομμάτι των γενικών στόχων των ΔΕΠΠΣ, όπου δίνονται οι σχετικές πληροφορίες.

5.2.3. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ανάγνωση

Η διδασκαλία της ανάγνωσης ενθαρρύνει την καλλιέργεια των αναγνωστικών δεξιοτήτων μέσα από δραστηριότητες με νόημα, ώστε το παιδί να συνειδητοποιήσει πως η ανάγνωση αποτελεί ένα μέσο για την άντληση πληροφοριών και γνώσεων, αλλά επιπλέον και εμπειρίας ενδιαφέρουσας και πλούσιας.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ Α΄ -Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η λογική οργάνωση της γλώσσας μέσα από την οποία ο μαθητής επικοινωνεί και η ορθή χρήση απλών δομών και απλού λεξιλογίου.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε να:</p> <p>Συνειδητοποιεί τη σύνδεση ελληνικής ομιλούμενης, νοηματικής και γραπτής γλώσσας.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η γραφή χρησιμοποιείται, για να μεταφέρει ένα μήνυμα.</p> <p>Αποκτά φωνολογική επίγνωση και κατανοεί το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης που στηρίζεται στη σχέση φωνημάτων-</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Για αρχάριους αναγνώστες ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ιδέες για δραστηριότητες από αυτές του νηπιαγωγείου.</p> <p>Τα παιδιά παροτρύνονται να αναγνωρίσουν γραπτές λέξεις σε «ερεθίσματα» του περιβάλλοντος χώρου (αφίσες, πινακίδες, συσκευασίες κ.τ.λ.) και να σκεφτούν ποιες γραπτές λέξεις συναντούν καθημερινά στο περιβάλλον τους (σπίτι, στο δρόμο για το σχολείο κτλ.). Αφού έχει γίνει κατανοητή η σημασία της γραπτής λέξης μέσα από συζήτηση στην Ε.Ν.Γ., ο εκπαιδευτικός δακτυλοσυλλαβίζει και προφέρει τη λέξη. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να δακτυλοσυλλαβίσουν τη λέξη.</p> <p>Τα παιδιά παρατηρούν εικόνες με αντικείμενα και καλούνται να αποδώσουν το νόημά τους στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός δίνει τη γραπτή εκδοχή της λέξης, την προφέρει και τη δακτυλοσυλλαβίζει.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει καρτέλες με τα ονόματα των παιδιών και τις μοιράζει στα παιδιά. Ο κάθε μαθητής παροτρύνεται να αναγνωρίζει τη γραπτή μορφή του ονόματός του και των άλλων μαθητών και να το δακτυλοσυλλαβίσει.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός διαβάει μία γραπτή οδηγία, την εξηγεί στα παιδιά στην Ε.Ν.Γ. και στη συνέχεια τα παιδιά ενθαρρύνονται να την εκτελέσουν.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει μία λέξη και μαζί με τα παιδιά προσπαθούν να την αποδώσουν στην Ε.Ν.Γ. Αφού έχει αποδοθεί το νόημα της γραπτής λέξης στην Ε.Ν.Γ., τα παιδιά ενθαρρύνονται να κάνουν χειleanάγνωση της λέξης και να την δακτυλοσυλλαβίσουν καθώς και να</p>

<p>γραμμάτων, καθώς επίσης και στη σχέση δακτυλικού αλφαβήτου και γραμμάτων.</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί μικρά λεκτικά σύνολα και μεμονωμένες λέξεις.</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί μικρό κείμενο για να αντλήσει πληροφορίες ή να εκτελέσει ορισμένες ενέργειες.</p> <p>Αποδίδει γλωσσικά μικρά κείμενα, μικρούς ρόλους για δραματοποίηση και μικρά λεκτικά σύνολα που διευκολύνουν τη μάθηση.</p>		<p>προσπαθήσουν να την αρθρώσουν ή απλά να τη σχηματίσουν στα χείλη τους. Σε κάθε περίπτωση, η προσοχή δεν επικεντρώνεται στη σωστή άρθρωση αλλά στην προσπάθεια άρθρωσης. Επίσης, γίνονται αντιπαραθέσεις στην Ε.Ν.Γ., ώστε τα παιδιά να κατανοήσουν πώς ένα νόημα στην Ε.Ν.Γ. αποτελείται από τα δικά του «φωνολογικά» συστατικά (χειρομορφή, θέση, κίνηση).</p> <p>Σε όλη την πορεία εκμάθησης των γραμμάτων γίνονται δραστηριότητες παρατήρησης των οπτικών χαρακτηριστικών των γραμμάτων (π.χ. σχήμα και κατεύθυνση των γραμμάτων), αντιστοίχισης με το δακτυλικό αλφάβητο και στο τέλος χειλεανάγνωσης και ακουστικής προσοχής του φωνήματος του αντίστοιχου γράμματος και άρθρωσής του ή απλά σχηματισμού στα χείλη.</p> <p>Η εκπαιδευτικός γράφει μία λέξη στον πίνακα και εξηγεί το νόμά της στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια την αναλύει μέσα από διάφορες τεχνικές, επικεντρώνοντας την προσοχή των παιδιών στις γραφο-φωνημικές, οπτικές πληροφορίες της λέξης (ορθογραφία, προθέματα, γραμματικές καταλήξεις κ.τ.λ.), το δακτυλοσυλλαβισμό της λέξη, τη χειλεανάγνωση και την άρθρωσή της. Ακολουθούν διάφορα παιχνίδια, όπου τα παιδιά καλούνται να αποδώσουν το νόημα μίας λέξης και να την αναλύσουν αξιοποιώντας τις παραπάνω τεχνικές.</p> <p>Τα παιδιά διαβάζουν μία πρόταση ή ένα μικρό κείμενο και δείχνουν πως το κατανοούν μέσα από: α) την εκτέλεση μίας οδηγίας, β) τη μίμηση και τη δραματοποίηση, γ) την αντιστοίχιση εικόνων με το κείμενο ή μέρους του κειμένου, δ) τις απαντήσεις σε ανοιχτές ερωτήσεις ή ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, και γ) την αναδιήγηση στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Μετά την ανάγνωση του κειμένου, ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να εντοπίσουν τους διάφορους χαρακτήρες στα κείμενα. Γίνεται συζήτηση για τα χαρακτηριστικά των χαρακτήρων. Οι μαθητές συζητούν στην Ε.Ν.Γ. για τα συναισθήματα που τους προκαλεί το κείμενο, καθώς και για τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες αισθάνονται παρόμοια.</p> <p>Μετά την ανάγνωση και την κατανόηση ενός κειμένου το παιδί παροτρύνεται να αποδώσει ένα κείμενο στην Ε.Ν.Γ. ή μέσα από τη δραματοποίηση.</p>
---	--	---

<p>Διαπιστώνει αν ένα κείμενο είναι έμμετρο ή πεζό, διαλογικό ή περιγραφικό κτλ.</p> <p>Διαπιστώνει αν ένα κείμενο έχει ανακρίβειες ή ανακολουθίες.</p> <p>Εισάγεται στη χρήση αλφαβητικών λεξιλογίων, απλών λεξικών και παιδικών εγκυκλοπαιδειών.</p> <p>Ασκείται στη χρήση του πίνακα περιεχομένων.</p> <p>Επισημαίνει το συγγραφέα και τον τίτλο των βιβλίων.</p>		<p>Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά διαφορετικά κείμενα και τα κατατάσσουν σε κατηγορίες ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους.</p> <p>Κατά την ανάγνωση ενός κειμένου ο εκπαιδευτικός διαβάζει το κείμενο και σταματάει σε κάποια σημεία για να παροτρύνει τα παιδιά να κάνουν προβλέψεις για το περιεχόμενο που ακολουθεί ή για το τέλος της ιστορίας. Επίσης, στην πορεία, κάνει διάφορες ερωτήσεις για να ωθήσει τα παιδιά να σκεφτούν αν μία ιστορία είναι λογική, αν υπάρχει κάτι παράξενο κτλ.</p> <p>Τα παιδιά παροτρύνονται να διαβάσουν ένα κείμενο σιωπηρά. Ο εκπαιδευτικός επισημαίνει πως όταν τα παιδιά συναντούν άγνωστες λέξεις θα αναζητούν στο λεξικό τη σημασία τους. Ο εκπαιδευτικός κάνει μία συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. για τη χρήση του λεξικού και το ρόλο του στην κατανόηση του κειμένου και δείχνει τη χρήση του με αφορμή 1-2 άγνωστες λέξεις που τα παιδιά διακρίνουν στην αρχή του κειμένου. Η χρήση του λεξικού χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, γιατί αν είναι πολύπλοκη μπορεί να μπερδέψει το παιδί. Ενδεικνύεται η χρήση δίγλωσσων ηλεκτρονικών λεξικών (Ε.Ν.Γ.- γραπτός λόγος), καθώς και γενικά έντυπων ή ηλεκτρονικών λεξικών που περιλαμβάνουν πολλές οπτικές πληροφορίες και δίνουν παραδείγματα χρήσης της λέξης.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει ένα βιβλίο με το οποίο τα παιδιά είναι οικεία και παρουσιάζει τη λειτουργία του πίνακα περιεχομένων. Γράφει στον πίνακα κάποιους τίτλους περιεχομένων και ζητάει από τα παιδιά να βρουν τις σελίδες που καλύπτουν το συγκεκριμένο περιεχόμενο.</p> <p>Πριν την ανάγνωση ενός κειμένου, ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τον τίτλο και τον συγγραφέα μίας ιστορίας και ζητάει από τα παιδιά να σκεφτούν ποιο μπορεί να είναι το πιθανό περιεχόμενο του κειμένου. Επίσης, τα παιδιά εξασκούνται στον εντοπισμό του τίτλου και του συγγραφέα σε διάφορα βιβλία που τα ίδια επιλέγουν.</p>
--	--	---

ΑΝΑΓΝΩΣΗ Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε να:</p> <p>Διαβάζει, κατανοώντας συγχρόνως το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου κατάλληλου για την ηλικία του.</p> <p>Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα που όμως ανήκουν σε διαφορετικό είδος λόγου.</p> <p>Διαβάζει το κείμενο, είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά, είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Τα παιδιά παροτρύνονται να διαβάσουν διαφορετικά κείμενα, όπως παραμύθια, ιστορίες, επιστολές, ημερολόγια κ.α. . Ακολουθεί συζήτηση στην ΕΝΓ σχετικά με τα διαφορετικά είδη του γραπτού λόγου και τα χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν. Τα παιδιά καλούνται να κατατάξουν τα διαφορετικά είδη του γραπτού λόγου στις κατηγορίες τους και σχηματίζουν σχετικό πίνακα όπου τα κατατάσσουν. Επίσης, <i>στο πλαίσιο των άλλων μαθημάτων (π.χ. Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο) τα παιδιά έρχονται σε επαφή με διαφορετικά είδη γραπτού λόγου.</i></p> <p>Δίνονται δυο κείμενα με το ίδιο θέμα αλλά διαφορετικό είδος λόγου π.χ. διάλογος- αφήγηση και οι μαθητές αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του κάθε είδους λόγου. Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τις περιπτώσεις κάτω από τις οποίες χρησιμοποιείται κάθε είδος λόγου.</p> <p>Τα παιδιά διαβάζουν ένα κείμενο και δίνουν μία γενική εικόνα του βιβλίου μέσα από: α) τη δραματοποίηση και β) την αναδιήγηση στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός κάνει συγκεκριμένες ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, π.χ. Τι κάνει; Γιατί...; ή κλειστού τύπου, π.χ. Πέρασε καλά; Είχε κρύο;. Οι απαντήσεις των ερωτήσεων θα πρέπει να βρίσκονται σε συγκεκριμένο σημείο μέσα στο κείμενο. <i>Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει σε ποικίλα κείμενα όχι μόνο γλωσσικών αλλά και άλλων μαθημάτων (π.χ. Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο).</i></p> <p>Τα παιδιά διαβάζουν ένα κείμενο και προσπαθούν να διαχωρίσουν τα πραγματικά από τα φανταστικά γεγονότα, τα γεγονότα του παρελθόντος από τα γεγονότα που αναφέρονται στο παρόν κτλ.</p>

<p>Αναπτύσσει την ικανότητα να διαβάζει κείμενα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά, είτε για προσωπική ευχαρίστηση, είτε για να ανακοινώσει το κείμενο σε άλλους.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ της Ε.Ν.Γ. και της ελληνικής γλώσσας.</p>		<p>Πραγματοποιείται μία επίσκεψη στη βιβλιοθήκη του σχολείου. Με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού τα παιδιά επιλέγουν βιβλία της αρεσκείας τους (αλλά και του γλωσσικού τους επιπέδου).</p> <p>Ανατίθεται στα παιδιά η ανάγνωσή τους στο σπίτι. Στην τάξη αποδίδουν το περιεχόμενο του βιβλίου στην Ε.Ν.Γ. και απαντούν σε σχετικές ερωτήσεις του εκπαιδευτικού και των παιδιών (π.χ. ποιος είναι ο πρωταγωνιστής, κ.α.).</p> <p>Πραγματοποιείται επίσκεψη στο σουπερ-μάρκετ. Σε κάθε μαθητή δίνεται ένας κατάλογος προϊόντων. Ο μαθητής συλλέγει πληροφοριακό σχετικά με τα είδη των προϊόντων, τις τιμές τους κ.α. και ενημερώνει την τάξη.</p> <p>Με αφορμή επισκέψεις σε μουσεία, μνημεία ή άλλους χώρους συγκεντρώνεται σχετικό γραπτό πληροφοριακό υλικό, το οποίο διαβάζεται από τα παιδιά και παρουσιάζεται στην τάξη στην Ε.Ν.Γ. Σχολιάζεται στην Ε.Ν.Γ. το περιεχόμενο αυτού του εκπαιδευτικού υλικού και συζητείται ο σκοπός αυτών των φυλλαδίων (πληροφοριακό υλικό).</p> <p>Μετά την ανάγνωση μίας ιστορίας τα παιδιά εκφράζουν τις εντυπώσεις και τα συναισθήματα που προκάλεσε το κείμενο. Επίσης, παροτρύνονται να εκφράσουν προσωπικές εμπειρίες.</p> <p>Τα παιδιά παρακολουθούν μία ιστορία ή την περιγραφή ενός γεγονότος στην Ε.Ν.Γ., η οποία γίνεται από τον εκπαιδευτικό ή μέσα από μία βιντεοταινία. Μετά τη συνολική παρουσίαση της ιστορίας ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά τη γραπτή απόδοση της ιστορίας και ενθαρρύνει τα παιδιά να τη διαβάσουν σιωπηρά. Αφού ολοκληρωθεί η ανάγνωση ο εκπαιδευτικός χωρίζει το κείμενο σε μικρότερα κομμάτια και επαναλαμβάνει τη διήγηση της ιστορίας χωρισμένη σε κομμάτια σύμφωνα με τα κομμάτια του γραπτού κειμένου. Τα παιδιά καλούνται να αντιστοιχίσουν τα κομμάτια της διήγησης με τα γραπτά κομμάτια που έχουν το ίδιο νόημα. Επίσης, ο εκπαιδευτικός επιλέγει μεμονωμένες εκφράσεις της Ε.Ν.Γ. μέσα από τη διήγηση της ιστορίας και παροτρύνει τα παιδιά να βρουν εκφράσεις με το ίδιο ή παρόμοιο νόημα στο γραπτό λόγο. Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να γίνει και αντίστροφα από το γρα-</p>
--	--	--

<p>Εξοικειώνεται με τον ιδιω- ματικό λόγο και επισημαίνει τις δομικές διαφορές από τον διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας και της Ε.Ν.Γ.</p>		<p>πτό λόγο στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Γίνονται διάφορα παιχνίδια μετατροπής εκ- φράσεων από την Ε.Ν.Γ. στο γραπτό λόγο. Μία ομάδα παιδιών λέει προτάσεις στην Ε.Ν.Γ. (καταφατικές, ερωτηματικές, αρνητι- κές) και μία άλλη ομάδα παιδιών προσπαθεί να αποδώσει το νόημα στο γραπτό λόγο. Σε κάθε δραστηριότητα μετατροπής γίνεται συ- ζήτηση για τις σημασιολογικές και συντακτι- κές διαφορές ανάμεσα στις δύο γλώσσες.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα ιδιωμα- τικές λέξεις και εκφράσεις και μοιράζει στα παιδιά καρτέλες με γραπτά παραδείγματα χρήσης των ιδιωματικών λέξεων και εκφρά- σεων. Για κάθε ιδιωματική έκφραση στον πίνακα τα παιδιά αναζητούν την καρτέλα με το αντίστοιχο παράδειγμα. Ακολουθεί συζή- τηση στην Ε.Ν.Γ. για το νόημα των ιδιωμα- τικών εκφράσεων.</p>
--	--	---

ΑΝΑΓΝΩΣΗ Ε΄-ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ΄-Δ΄ και Ε-ΣΤ΄ τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Για αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τους προαναφερθέντες στόχους των Γ΄-Δ΄ τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθοι στόχοι συνοδεύονται από επιπρόσθετες δραστηριότητες για τα παιδιά των Ε-ΣΤ΄ τάξεων.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε να:</p> <p>Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα που όμως ανήκουν σε διαφορετικό είδος λόγου.</p> <p>Διαβάζει το κείμενο, είτε ως σύνολο για την απόκτηση μιας γενικής εικόνας, είτε λεπτομερειακά, είτε επιλεκτικά για την ανεύρεση συγκεκριμένων στοιχείων.</p> <p>Διαβάζει σιωπηρά, είτε για προσωπική ευχαρίστηση, είτε για να ανακοινώσει το κείμενο σε άλλους.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ΄-Δ΄ και Ε-ΣΤ΄ τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Γι αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τις προαναφερθείσες ενδεικτικές δραστηριότητες των Γ΄-Δ΄ τάξεων και να τις αξιοποιήσει για τις ανάγκες των μαθητών των Ε΄-ΣΤ΄ τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθες δραστηριότητες προστίθενται για τα παιδιά των Ε-ΣΤ΄ τάξεων.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά ένα γραπτό κείμενο που αποδίδεται με διάλογο και ένα γραπτό κείμενο με το ίδιο νόημα που αποδίδεται με αφήγηση. Τα παιδιά διαβάζουν το κείμενο σιωπηρά και συγκρίνουν τα δύο κομμάτια. Στη συνέχεια μπορούν τα παιδιά να διαβάσουν ένα κείμενο που είναι αφηγηματικό και να το μετατρέψουν σε διαλογικό ή το αντίθετο.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να διαβάσουν ένα κείμενο σιωπηρά. Πριν την ανάγνωση ενημερώνει τα παιδιά πως στο τέλος της ανάγνωσης θα αναδιηγηθούν το κείμενο και θα απαντήσουν σε ερωτήσεις. Συμβουλεύει τα παιδιά να εντοπίσουν τα σημαντικά για την αναδιήγηση σημεία και να τα υπογραμμίσουν. Στο τέλος της ανάγνωσης κάθε παιδί δείχνει στους υπόλοιπους ποια σημεία θεώρησε σημαντικά για την αναδιήγηση και αναδιηγείται το κείμενο στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός κάνει ερωτήσεις ώστε κάθε παιδί να ανατρέξει και να διαβάσει επανειλημμένα το κείμενο προκειμένου να δώσει απαντήσεις. Το είδος των ερωτήσεων θα ποικίλει και θα περιλαμβάνει απλές αλλά και πιο σύνθετες ερωτήσεις, ώστε να γίνεται πλήρης κατανόηση ενός κειμένου.</p> <p>Τα παιδιά σε ομάδες των 2-3 ατόμων διαβάζουν ένα κείμενο και με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού εντοπίζουν τα σημαντικά στοιχεία της ιστορίας. Στη συνέχεια, αναλαμβάνουν να αναδιηγηθούν διαφορετικά κομμάτια της ιστορίας (αρχή, μέση, τέλος).</p>

<p>Επιλέγει και διαβάζει κείμενα με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος</p>		<p>Τα παιδιά αναζητούν πληροφορίες από εφημερίδες: α) για το χρόνο έναρξης και το είδος των έργων που παίζονται στους κινηματογράφους της περιοχής τους, β) για το πρόγραμμα της τηλεόρασης. Επίσης, αναζητούν πληροφορίες για εκπομπές που τους ενδιαφέρουν (κανάλι, ημέρα, ώρα).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τη χρήση των βιβλιογραφικών πηγών για την αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών και συζητάει μαζί τους τον σκοπό της χρήσης κάθε βιβλιογραφικής πηγής. Για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός θέτει ένα ερώτημα και στη συνέχεια δείχνει στα παιδιά πώς θα αποφασίσουν ποιες πηγές (εφημερίδα, εγκυκλοπαίδεια) είναι σημαντικές σε σχέση με αυτό ερώτημα και πώς μπορούν να αναζητηθούν οι αναγκαίες πληροφορίες.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός θέτει διάφορα ερωτήματα ή στο πλαίσιο ενός διαθεματικού σχεδίου εργασίας αναθέτει σε διαφορετικές ομάδες παιδιών να αναζητήσουν πληροφορίες σε εφημερίδες, εγκυκλοπαίδειες, περιοδικά, Χρυσούς Οδηγούς, προκειμένου να βρουν απαντήσεις ή να παρουσιάσουν ένα θέμα μέσα στην τάξη. Τα παιδιά παρουσιάζουν τις πληροφορίες, δείχνουν στα υπόλοιπα παιδιά σε ποια πηγή εντόπισαν τις πληροφορίες και σε ποιο σημείο αυτής της πηγής βρήκαν τις χρήσιμες πληροφορίες.</p>
<p>Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο και επισημαίνει τις δομικές διαφορές από τον διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας και της Ε.Ν.Γ.</p>		<p>Τα παιδιά διαβάζουν και αναζητούν σε ένα κείμενο τις ιδιωματικές εκφράσεις. Στη συνέχεια προσπαθούν να μαντέψουν μέσα από τα συμφραζόμενα τη σημασία των ιδιωματικών εκφράσεων και να τις αποδώσουν μέσα από δραματοποίηση ή στην Ε.Ν.Γ.</p>

5.2.4. ΓΡΑΦΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η διδασκαλία της γραφής ενθαρρύνει το κωφό παιδί να γράψει μέσα από δραστηριότητες που έχουν νόημα και εστιάζει στη συνολική διαδικασία της δημιουργίας ενός γραπτού κειμένου, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται ένα γραπτό κείμενο, πώς γίνονται οι απόπειρες γραφής του, ο έλεγχος και η αναθεώρησή του, ώστε τελικά να παραχθεί το τελικό γραπτό κείμενο.

ΓΡΑΦΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Α'-Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να παράγει γραπτά λεκτικά σύνολα με νόημα.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι οι άνθρωποι διατυπώνουν τις σκέψεις τους όχι μόνο μέσα από την ομιλούμενη γλώσσα ή την Ε.Ν.Γ. αλλά και γραπτά.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Τα παιδιά παρατηρούν εικόνες με διάφορα αντικείμενα και αποδίδουν τη σημασία τους στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια, ψάχνουν να βρουν τις αντίστοιχες γραπτές λέξεις. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει στα παιδιά κάποιες γραπτές λέξεις και τα παιδιά να επιλέξουν τη σωστή και να την τοποθετήσουν στο σωστό σημείο (δίπλα σε διάφορα αντικείμενα, δίπλα σε εικόνες, φωτογραφίες). Επίσης, τα παιδιά μπορούν να παράγουν τις γραπτές λέξεις με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού.</p> <p>Τα παιδιά περιγράφουν τα πρόσωπα ή τα ζώα μίας εικόνας στην Ε.Ν.Γ. Κατά τη διάρκεια της περιγραφής ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα χρήσιμες λέξεις και στο τέλος τα παιδιά με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού δημιουργούν γραπτές προτάσεις για την περιγραφή της εικόνας.</p> <p>Γίνεται η περιγραφή μίας εικόνας στην Ε.Ν.Γ. και στη συνέχεια τα παιδιά με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού βρίσκουν ένα γραπτό τίτλο για την εικόνα ή κάποιες γραπτές προτάσεις για να περιγράψουν την εικόνα.</p>

<p>Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, χειλεανάγνωσης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. Επίσης, αντιλαμβάνεται το ρόλο του δακτυλικού αλφαβήτου στη γραφή.</p> <p>Αντιγράφει πιστά και γράφει σωστά με σχετική ταχύτητα και με αποδεκτά γράμματα, λέξεις, φράσεις και προτάσεις τηρώντας τις σωστές αποστάσεις ανάμεσα στα γράμματα και τις λέξεις.</p> <p>Γράφει προτάσεις με τελεία και ερωτηματικό.</p> <p>Γράφει με υπαγόρευση λέξεις.</p>		<p>Ο εκπαιδευτικός γράφει λέξεις στον πίνακα και παροτρύνει τα παιδιά να τις διαβάσουν σιωπηρά και να προσπαθήσουν να τις αποδώσουν στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός δείχνει μία λέξη, τη δακτυλοσυλλαβίζει και την προφέρει. Στο τέλος ενθαρρύνει τα παιδιά να κάνουν το ίδιο.</p> <p>Γίνεται η περιγραφή μίας εικόνας/μίας σειράς εικόνων που αποδίδουν μία ιστορία. Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα κάποιες γραπτές προτάσεις που περιγράφουν την/τις εικόνα/ες. Στο τέλος, τα παιδιά παροτρύνονται να αντιγράψουν αυτές τις προτάσεις και να τις τοποθετήσουν κάτω από την/τις εικόνα/ες.</p> <p>Με αφορμή ένα θέμα συζήτησης ή μία εικόνα ο εκπαιδευτικός γράφει μία λέξη ή μία πρόταση και συζητάει το νόημά τους στην Ε.Ν.Γ. Ο εκπαιδευτικός επικεντρώνει την προσοχή των παιδιών στα κενά ανάμεσα στις λέξεις και ρωτάει τα παιδιά στην Ε.Ν.Γ. γιατί υπάρχουν τα κενά. Μάλιστα, τα κενά μπορούν να χρωματιστούν για να ενισχυθεί η οπτική προσοχή των παιδιών. Στη συνέχεια τα παιδιά ενθαρρύνονται να διαβάσουν προτάσεις στις οποίες τα κενά δεν είναι κατάλληλα και τους ζητείται να ξαναγράψουν τις προτάσεις με σωστά κενά ανάμεσα στις λέξεις, ώστε οι προτάσεις να είναι πιο ευανάγνωστες. Επίσης, ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν δικές τους προτάσεις.</p> <p>Μετά την ανάγνωση μίας ιστορίας, η εκπαιδευτικός επισημαίνει τα σημεία στίξης και το ρόλο τους στο κείμενο. Στη συνέχεια γράφει στον πίνακα κάποιες προτάσεις, τις εξηγεί στην Ε.Ν.Γ. και ενθαρρύνει τα παιδιά να βρουν αν στο τέλος της πρότασης χρειάζεται τελεία ή ερωτηματικό. Στη συνέχεια το παιδί παροτρύνεται να βάλει τελείες ή ερωτηματικά σε προτάσεις με περιεχόμενο που το ενδιαφέρουν ή δημιουργεί μία πρόταση με τελεία ή ερωτηματικό.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να γράψουν διάφορες λέξεις που ο εκπαιδευτικός δακτυλοσυλλαβίζει ή τους υπαγορεύει στην Ελληνική με Νοήματα. Επίσης, κατά περίπτωση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να γράψουν μία λέξη που υπαγορεύεται προφορικά αξιοποιώντας τα ακουστικά υπολείμματα των παιδιών και τις δυνατότητες χειλεανάγνωσης.</p>
---	--	--

<p>Γράφει προτάσεις για να σχολιάσει μία εικόνα</p> <p>Γράφει ένα μικρό κείμενο για να σχολιάσει μία εικόνα.</p> <p>Εξιστορεί γραπτά με χρονολογική σειρά μία προσωπική του εμπειρία. Περιγράφει την εμπειρία (σχολική ή οικογενειακή) του.</p>	<p>Τα παιδιά δημιουργούν το δικό τους ατομικό λεξικό με λέξεις που μαθαίνουν καθημερινά. Χρησιμοποιούν το λεξικό τους κάθε φορά που θέλουν να περιγράψουν μία εικόνα, να γράψουν κάποια ιστορία, κλπ.</p> <p>Με αφορμή ένα θέμα (π.χ. γενέθλια, μία επίσκεψη) συλλέγονται εικόνες και φωτογραφίες και τίθεται ο στόχος της παραγωγής ενός γραπτού κειμένου. Αρχικά γίνεται συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. όπου περιγράφονται οι εικόνες και οι εμπειρίες των παιδιών. Μ' αυτό τον τρόπο συλλέγονται διάφορες πληροφορίες και ενεργοποιείται η προϋπάρχουσα γνώση των παιδιών. Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα κάποιες χρήσιμες λέξεις ή εκφράσεις.</p> <p>Σε αρχικό στάδιο τα παιδιά γράφουν προτάσεις (με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού) κάτω από τις φωτογραφίες, εικόνες και σταδιακά παράγεται ένα μεγαλύτερο κείμενο.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει ανακατεμένες εικόνες (προτιμότερο μέσα από τις εμπειρίες των παιδιών, π.χ. πρωινό ξύπνημα). Ζητείται από τα παιδιά να βάλουν τις εικόνες σε λογική σειρά. Στη συνέχεια γίνεται η περιγραφή των εικόνων μέσα από συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. και τα παιδιά ενθαρρύνονται να γράψουν κάποιες προτάσεις για να τις περιγράψουν. Ο τελικός στόχος είναι η παραγωγή ενός μικρού ολοκληρωμένου κειμένου.</p> <p>Τα παιδιά βάζουν τα μπερδεμένα κομμάτια μίας γραπτής ιστορίας σε σωστή χρονολογική και λογική σειρά, ώστε να υπάρχει μία χρονική ακολουθία και αλληλουχία. <i>Τα κείμενα αυτής της δραστηριότητας επιλέγονται από διαφορετικές θεματικές ενότητες.</i></p> <p>Συμπληρώνουν την αρχή ή το τέλος μία ιστορίας.</p> <p>Περιγράφουν στην Ε.Ν.Γ. μία προσωπική τους ιστορία βάζοντας τα γεγονότα σε σωστή χρονολογική σειρά. Στη συνέχεια μπορεί να σχεδιαστεί η δομή της ιστορίας στην Ε.Ν.Γ. και γραπτός, και στο τέλος να παραχθεί το γραπτό κείμενο.</p>
---	--

ΓΡΑΦΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Γ' -Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο.</p> <p>Συμβουλευέται λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη</p> <p>Μετασχηματίζει κείμενα σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Γράφει μικρά κείμενα με βάση τον κόσμο της εμπειρίας του.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Οι μαθητές χωρίζονται κατά ζεύγη και ελέγχουν τα γραπτά τους κείμενα, ώστε να τα αλληλοδιορθώσουν. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί και σημειώνει στον πίνακα τι χρειάζεται να ελεγχθεί.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός <i>εκμεταλλεύεται κάθε ευκαιρία, στην οποία τα παιδιά χρησιμοποιούν τη γραφή στο πλαίσιο διαφορετικών θεματικών εννοιών και μαθημάτων (π.χ. Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο, Ιστορία)</i>, ώστε να παροτρύνει τα παιδιά να ψάξουν σε έντυπα ή ηλεκτρονικά λεξικά για να βρουν πληροφορίες σχετικά με την ορθογραφία των λέξεων. Τα παιδιά διορθώνουν μόνοι τα λάθη τους αφού κοιτάζουν τις σχετικές λέξεις στα λεξικά.</p> <p>Τα παιδιά παρακολουθούν α) μία ιστορία που προβάλλεται στο βίντεο στην Ε.Ν.Γ. ή β) ένα διάλογο ανάμεσα σε δύο μαθητές και μετά προσπαθούν να το μετατρέψουν σε αφηγηματικό κείμενο και να το αποδώσουν γραπτά.</p> <p>Τα παιδιά δίνουν γραπτές απαντήσεις προσκλήσεις, επιστολές (π.χ. δέχομαι, αρνούμαι).</p> <p>Η εκπαιδευτικός παροτρύνει τα κωφά παιδιά να γράφουν ημερολόγιο. Είναι δυνατό τα κωφά παιδιά να επιλέξουν ένα ακούον παιδί από το γειτονικό σχολείο και να ανταλλάσ-</p>

<p>Αναπτύσσει συνήθειες ορθής γραφής, στίξης και τονισμού μέσω όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Επεξεργάζεται ένα κείμενο με ενότητες και παραγράφους.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ της Ε.Ν.Γ. και του γραπτού λόγου.</p>		<p>σους το ημερολόγιο αυτό με το ακούον παιδί εβδομαδιαίως, ώστε να υπάρχει καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των δύο σχολείων.</p> <p>Με αφορμή μία σειρά εικόνων τα παιδιά ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν μία ιστορία και να την αποδώσουν γραπτά. Η προσοχή των παιδιών επικεντρώνεται στην παραγωγή ενός κειμένου με νόημα και παράλληλα δίνονται διάφορες συμβουλές για τα γραφοσυμβολικά στοιχεία (ορθογραφία, καλλιγραφία κτλ.).</p> <p>Με αφορμή μία πρόσφατη ή παλιότερη προσωπική ή σχολική εμπειρία ή ακόμα μετά την παρακολούθηση μιας βιντεοταινίας με υποτίτλους τα παιδιά παροτρύνονται να γράψουν ένα κείμενο.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός προβάλλει σε μία διαφάνεια προτάσεις με διαφορετικά σημεία στίξης. Χρωματίζει το κάθε σημείο στίξης με διαφορετικό χρώμα και συζητάει για το ρόλο τους σε σχέση με το νόημα της κάθε πρότασης. Στη συνέχεια προβάλλει μία διαφάνεια με προτάσεις χωρίς σημεία στίξης. Μοιράζει στα παιδιά καρτέλες με τα σημεία στίξης όπου κάθε χρώμα αντιπροσωπεύει διαφορετικό σημείο στίξης. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να βρουν ποιο σημείο στίξης λείπει σε κάθε πρόταση, να το αναζητήσουν μέσα από τις καρτέλες και να το δείξουν στα υπόλοιπα παιδιά.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός συζητάει ένα θέμα στην Ε.Ν.Γ. που άπτεται των εμπειριών (π.χ. πρόσφατη εκδρομή), καθώς και των ενδιαφερόντων των παιδιών και συζητάει μαζί τους ώστε να συλλεχθούν ιδέες. Καταγράφει μερικές από τις ιδέες των παιδιών στον πίνακα. Τα παιδιά καλούνται να αναπτύξουν το θέμα σε τρεις παραγράφους με τη χρήση βοηθημάτων που τους δίνει ο εκπαιδευτικός, δηλαδή μέσα από διαγράμματα, λίστα με κύρια σημεία, λέξεις κ.α.</p> <p>Προβάλλεται η περιγραφή μίας ιστορίας στην Ε.Ν.Γ. και στη συνέχεια γίνεται η επεξεργασία της και η απόδοσή της σε γραπτό λόγο. Γίνονται συγκρίσεις των γλωσσολογικών στοιχείων των δύο γλωσσών. <i>Επίσης, αντίστροφα, κάθε φορά που τα παιδιά έρχονται σε επαφή με κείμενα διαφορετικών θεματικών ενότητων και με διαφορετικά είδη γραπτού λόγου ενθαρρύνονται να αποδίδουν το νόημα στην Ε.Ν.Γ.</i></p>
---	--	---

<p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων, δηλαδή συνδετικές λέξεις και φράσεις όπως: <i>γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.</i></p>		<p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει κείμενα διαφορετικών θεματικών ενοτήτων και υπογραμμίζει τις εκφράσεις και λέξεις που χρησιμοποιούνται για να συνδέσουν προτάσεις και παραγράφους. Εξηγεί τη σημασία και το ρόλο των διαφορετικών εκφράσεων και επίσης παροτρύνει τα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις με συνδετικές λέξεις και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στην Ε.Ν.Γ. Τα παιδιά καλούνται να χρησιμοποιήσουν τις συνδετικές λέξεις σε ασκήσεις συμπλήρωσης κενών, όπου τα παιδιά επιλέγουν και συμπληρώνουν την κατάλληλη συνδετική έκφραση.</p>
---	--	--

ΓΡΑΦΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Ε' -ΣΤ' Δημοτικού

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ'-Δ' και Ε-ΣΤ' τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Για αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τους προαναφερθέντες στόχους των Γ'-Δ' τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθοι στόχοι συνοδεύονται από επιπρόσθετες δραστηριότητες για τα παιδιά των Ε-ΣΤ' τάξεων.</p> <p>Κρίνει ο ίδιος, αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολο αναγνώσιμο κείμενο.</p> <p>Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου και συντάσσει διάφορους τύπους κειμένων για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.</p> <p>Καταγράφει σκέψεις, το σχέδιο μίας εργασίας, μίας ομιλίας κ.τ.λ., με τρόπο που να μπορεί να το αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ'-Δ' και Ε-ΣΤ' τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Γι αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τις προαναφερθείσες ενδεικτικές δραστηριότητες των Γ'-Δ' τάξεων και να τις αξιοποιήσει για τις ανάγκες των μαθητών των Ε'-ΣΤ' τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθες δραστηριότητες προστίθενται για τα παιδιά των Ε-ΣΤ' τάξεων.</p> <p>Οι μαθητές χωρίζονται κατά ζεύγη και ελέγχουν τα γραπτά τους κείμενα, ώστε να τα αλληλοδιορθώσουν. Χρησιμοποιούν λίστες ελέγχου, ώστε να ελέγχουν όλα τα απαραίτητα σημεία. Στη συνέχεια προσπαθούν να αναδημιουργήσουν το αρχικό κείμενο με βάση τις διορθώσεις που έχουν κάνει.</p> <p>Με αφορμή μία σχολική γιορτή τα παιδιά σχεδιάζουν και δημιουργούν το πρόγραμμα της γιορτής με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, το οποίο θα μοιράσουν στα υπόλοιπα παιδιά του σχολείου.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να γράψουν κείμενα που απευθύνονται σε διαφορετικό κοινό και έχουν διαφορετικούς στόχους, όπως ηλεκτρονικά μηνύματα, συνταγή γιατρού, ημερολόγιο, προσκλήσεις, αγγελίες, λίστα καθηκόντων των παιδιών της τάξης. Μερικά από αυτά τα γραπτά κείμενα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο τέλος μέσα στην τάξη και στο σχολείο και να</p>

<p>Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων, δηλαδή συνδετικές λέξεις και φράσεις όπως: <i>γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά κτλ.</i></p>		<p>αναρτηθούν στην πινακίδα ανακοινώσεων.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τα στάδια που ακολουθούνται για το σχεδιασμό, την οργάνωση και την τελική παραγωγή ενός κειμένου και δίνει έμφαση στα αρχικά στάδια. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει στα παιδιά ένα διάγραμμα, μία λίστα των σημαντικών σημείων ενός γραπτού κειμένου, μία λίστα λεξιλογίου, χρήσιμες εκφράσεις και να διδάξει στα παιδιά πώς αξιοποιούνται αυτά τα βοηθήματα στην παραγωγή του κειμένου. Η έμφαση δε δίνεται στο τελικό κείμενο αλλά στην προσπάθεια οργάνωσης του γραπτού κειμένου.</p> <p>Τα παιδιά διαβάζουν κείμενα και καλούνται να αναγνωρίσουν τις εκφράσεις και λέξεις που χρησιμοποιούνται για να συνδέσουν προτάσεις και παραγράφους. Στη συνέχεια, τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν κάποιες συνδετικές λέξεις για να δημιουργήσουν ένα δικό τους κείμενο.</p>
---	--	---

5.2.5. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μέσα από τη λογοτεχνία το κωφό παιδί θα έρθει σε επαφή με διάφορα λογοτεχνικά κείμενα και θα εξοικειωθεί με το εξωσχολικό βιβλίο. Οι στόχοι των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης παραμένουν ίδιοι, ωστόσο λαμβάνονται υπόψη οι γενικές αρχές της Διγλωσσίας, ώστε να επιτυγχάνεται η επαφή και εξοικείωση των παιδιών με λογοτεχνικά κείμενα Ελλήνων και ξένων Κωφών και ακουόντων συγγραφέων. Επίσης δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να παρακολουθήσουν διηγήσεις, ιστορίες, παραμύθια και ποίηση στην Ε.Ν.Γ. έτσι ώστε να έρθουν σε επαφή από νωρίς με τη λογοτεχνία.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Εξοικειώνεται βιωματικά με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων, Ψυχαγωγείται με τα κείμενα και τα απολαμβάνει ως ακροατής.</p> <p>Αποκτά την αίσθηση του χιούμορ μέσα από επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα και οξύνει τη φαντασία του.</p> <p>Ενθαρρύνεται στη δημιουργία και έκφραση δικών του ιστοριών και εξοικειώνεται με τη χωροχρονική αντίληψη.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός διηγείται στην Ε.Ν.Γ. μικρά λογοτεχνικά κείμενα ακουόντων και Κωφών συγγραφέων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων, παραμυθιών) και ανάλογα με το κείμενο μπορεί να γίνει παιχνίδι ρόλων, δραματοποίηση ή αναδιήγηση της ιστορίας στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός εισάγει τα παιδιά σε λογοτεχνικά κείμενα, το περιεχόμενο των οποίων εμπεριέχει χιούμορ. Μία ιστορία προβάλλεται σε βίντεο στην Ε.Ν.Γ. και μέσα από δραματοποίηση και παιχνίδι ρόλων τα παιδιά προσπαθούν να αποδώσουν τις χιουμοριστικές εκφράσεις.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός λέει μία ιστορία στην Ε.Ν.Γ. και τα παιδιά μαντεύουν το τέλος της. Επίσης, τα παιδιά διαβάζουν μία ημιτελή ιστορία, μαντεύουν και αφηγούνται το πιθανό τέλος της στην Ε.Ν.Γ.</p>

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' -Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Διευρύνει την αναγνωστική ικανότητα προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο.</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Εξηγεί το νόημα κειμένων με απαιτητική σύνταξη, λεξιλό-</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Τα παιδιά παροτρύνονται να κάνουν σιωπηρή ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων, παραμυθιών) και να τα αναδιηγηθούν στην Ε.Ν.Γ. ή μέσα από τη δραματοποίηση.</p> <p>Τα παιδιά επιλέγουν βιβλία της αρεσκείας τους και κατά τη διάρκεια της ώρας της ελεύθερης ανάγνωσης τα μελετούν και τα παρουσιάζουν στην τάξη. Μετά την ανάγνωση, το κάθε κείμενο προβάλλεται με μία διαφάνεια. Κατά την προβολή του κειμένου ο εκπαιδευτικός επισημαίνει συγκεκριμένα σημεία του κειμένου, όπου ο συγγραφέας προκαλεί συγκεκριμένες εντυπώσεις (π.χ. θαυμασμό, απορία, υπερβολή). Ακολουθεί συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. για τα γλωσσικά μέσα (μεταφορά, προσωποποίηση), μέσα από τα οποία ο συγγραφέας προκαλεί τις εντυπώσεις. Ανάλογες δραστηριότητες μπορούν να γίνουν με αφορμή την παρακολούθηση μίας ιστορίας στην Ε.Ν.Γ. σε μία βιντεοταινία.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει γραπτώς διαφορετικά λογοτεχνικά κείμενα (π.χ. διηγήματα, ποιήματα, μυθιστορήματα, μύθους). Σε συζήτηση που γίνεται στην τάξη στην Ε.Ν.Γ. εντοπίζονται και υπογραμμίζονται τα κύρια στοιχεία της δομής (π.χ. τα ποιήματα έχουν στροφές, ενώ τα διηγήματα παραγράφους, πώς ξεκινάει ένα ποίημα και πώς ένα πεζό κείμενο) και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων και καταγράφονται σε σχετικό πίνακα. Επίσης, γίνονται συγκρίσεις στην Ε.Ν.Γ. μέσα από την προβολή στο βίντεο ενός ποιήματος ή τη διήγηση μίας ιστορίας στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Μετά την ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου ζητείται από τα παιδιά να το αποδώ-</p>

γιο και νοηματική δομή.		σουν (Ε.Ν.Γ., δραματοποίηση, κτλ.). Αν κάποιο σημείο δεν έχει γίνει κατανοητό ο εκπαιδευτικός κάνει ερωτήσεις για να παροτρύνει τα παιδιά να ανατρέξουν σε συγκεκριμένα σημεία του γραπτού κειμένου, να ξαναδιαβάσουν κάποια μέρη του κειμένου και να προσπαθήσουν να τα κατανοήσουν.
-------------------------	--	---

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Ε-ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ'-Δ' και Ε-ΣΤ' τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Για αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τους προαναφερθέντες στόχους των Γ'-Δ' τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθοι στόχοι συνοδεύονται από δραστηριότητες για τα παιδιά των Ε-ΣΤ' τάξεων.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των λογοτεχνικών κειμένων.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ'-Δ' και Ε-ΣΤ' τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Γι αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τις προαναφερθείσες ενδεικτικές δραστηριότητες των Γ'-Δ' τάξεων και να τις αξιοποιήσει για τις ανάγκες των μαθητών των Ε'-ΣΤ' τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθες δραστηριότητες προστίθενται για τα παιδιά των Ε-ΣΤ' τάξεων.</p> <p>Τα παιδιά χωρισμένα σε ομάδες διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα διαφορετικών συγγραφέων και εντοπίζουν τους τρόπους μέσα από τους οποίους ο συγγραφέας δημιουργεί εντυπώσεις, όπως μέσα από το μεταφορικό λόγο τη φανταστική διάσταση, το υπερβολικό, το χιούμορ.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει γραπτώς διαφορετικά λογοτεχνικά κείμενα (π.χ. διηγήματα, ποιήματα, μυθιστορήματα, μύθους) και τα παιδιά συγκρίνουν τα κείμενα όσον αφορά στα στοιχεία της δομής (π.χ. τα ποιήματα έχουν στροφές, ενώ τα διηγήματα παραγράφους) και του περιεχομένου τους.</p> <p>Γίνονται συγκρίσεις ανάμεσα σε λογοτεχνικά κείμενα και άλλα γραπτά κείμενα, όπως εφημερίδες. Σχολιάζονται οι διαφορές και ομοιότητές τους και καταγράφονται σε διαφορετικές στήλες.</p>

5.2.6. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Η διδασκαλία του λεξιλογίου μπορεί να γίνει μέσα από διάφορες δραστηριότητες, ωστόσο είναι αποτελεσματική όταν συνδυάζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α) ένταξη του καινούργιου λεξιλογίου στην υπάρχουσα γνώση του παιδιού, β) επαφή με την καινούργια λέξη μέσα σε πολλά και διαφορετικά κείμενα, και γ) δημιουργία ευκαιριών για τη χρήση του καινούργιου λεξιλογίου. Επίσης, η κατάκτηση του καινούργιου λεξιλογίου ενισχύεται όταν η διδασκαλία συμπεριλαμβάνει την εκμάθηση στρατηγικών μέσα από τις οποίες το κωφό παιδί μαθαίνει να αντλεί πληροφορίες για το νόημα των λέξεων, ειδικά όταν πρόκειται για την εκμάθηση λέξεων σε μία δεύτερη γλώσσα.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Α'-Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διαφόρων θεματικών περιοχών ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερες ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Κατακτά και διαμορφώνει το λεξιλόγιό του από σημασιολογική και ορθογραφική άποψη.</p> <p>Κατανοεί την έννοια των λέξεων σε σύνδεση με τα πράγματα και τα συμφραζόμενα.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p><i>Στο πλαίσιο διαφορετικών θεματικών ενότητων εισάγεται καινούργιο λεξιλόγιο με τέτοιο τρόπο ώστε τα παιδιά να συνδέουν τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις τους στο λεξιλόγιο με καινούργιες γνώσεις. Ενδεικτικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο σημασιολογικός ιστός. Ο εκπαιδευτικός γράφει μία λέξη στο κέντρο του πίνακα π.χ. σκύλος και την κυκλώνει. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να σκεφτούν λέξεις που συνδέονται με τη λέξη «σκύλος», όπως τα είδη του σκύλου, τα χαρακτηριστικά του σκύλου. Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένας ιστός γύρω από τη λέξη σκύλος με διάφορες κατηγορίες λέξεων που έχουν κάποια σχέση με τη λέξη «σκύλος». Οι λέξεις που δημιουργούν τον ιστό περιλαμβάνουν γνωστές λέξεις και καινούργιες λέξεις που εισάγονται από τον εκπαιδευτικό.</i></p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να βρουν γραπτές λέξεις που συναντούν με μεγαλύτερη συχνότητα και τις αποδίδουν στην Ε.Ν.Γ. Ακολουθεί συζήτηση για την ορθογραφία των λέξεων και χρωματίζονται ή υπογραμμίζονται οι ορθογραφικές πληροφορίες που έχουν σημασιολογικό περιεχόμενο (π.χ. –ω δείχνει μία ενέργεια).</p> <p>Ο εκπαιδευτικός επιδεικνύει διάφορες εικόνες και αντικείμενα και επίσης μοιράζει στα παιδιά καρτέλες με λέξεις/εκφράσεις που αντιστοιχούν στις εικόνες ή στα αντικείμενα. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να βρουν τη γρα-</p>

<p>Αποσαφηνίζει τις έννοιες των λέξεων με βάση τα αντίθετα.</p> <p>Καταρτίζει απλά αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του, αξιοποιώντας τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων και τις σχολικές εκδηλώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιεί τις νέες έννοιες-λέξεις στην Ε.Ν.Γ. και στο γραπτό λόγο, ώστε να διευρύνει τόσο το παθητικό καθώς και το ενεργητικό του λεξιλόγιο.</p>		<p>πτή λέξη/έκφραση, να την αντιστοιχίσουν με τις εικόνες και τα αντικείμενα και να τις διαβάσουν. Επίσης, η σημασία της λέξης αποδίδεται στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός συζητάει στην Ε.Ν.Γ. για τη σημασία των αντιθέτων και γίνονται διάφορες δραστηριότητες αναζήτησης νοημάτων με αντίθετη σημασία στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια αναζητούνται γραπτές λέξεις με αντίθετη σημασία μέσα σε <i>γραπτά κείμενα διαφορετικών θεματικών ενότητων</i> και στο τέλος τα παιδιά ενθαρρύνονται να βρουν δικές τους αντίθετες λέξεις.</p> <p>Τα παιδιά ενθαρρύνονται να σχηματίσουν το δικό τους λεξιλόγιο, γράφοντας τις λέξεις που βρίσκουν μέσα στα κείμενα σε ξεχωριστό τετράδιο. Εκπαιδεύονται ώστε να ταξινομούν τις γραπτές λέξεις με βάση το αρχικό τους γράμμα, τα δύο πρώτα αρχικά τους γράμματα κ.τ.λ.. Γίνονται συγκρίσεις στην Ε.Ν.Γ. με ταξινόμηση των νοημάτων με βάση τη χειρομορφή τους.</p> <p><i>Στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης, δίνεται η δυνατότητα ολοκληρωμένης κατανόησης και εκμάθησης νέων λέξεων μέσα από α)την αναζήτηση των νέων λέξεων σε διαφορετικά κείμενα και συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. για τις πολλαπλές χρήσεις και σημασίες των λέξεων, β)τη δημιουργία προτάσεων στην Ε.Ν.Γ. όπου χρησιμοποιείται το νέο λεξιλόγιο και απόδοσή τους στο γραπτό λόγο, γ)την καταχώρηση νέων λέξεων-εννοιών σε τετράδιο λεξιλογικών ασκήσεων, και δ)την αναζήτηση λέξεων σε απλά λεξικά.</i></p>
---	--	--

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Γ' -Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Προσεγγίζει το λεξιλόγιο</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Το λεξιλόγιο κωδικοποιείται κατά θεματική ενότητα (οικογένεια-συγγενείς, τροφή-φαγητό, ρούχα-ντύσιμο, σχολείο-μαθητές, μαγειρικά σκεύη-μαγείρεμα, υγεία-ατυχήματα, συγκοινωνίες-ταξίδια, κ.λπ.). Τα παιδιά βρίσκουν το νόημα των λέξεων στην Ε.Ν.Γ. και ενθαρρύνονται να τοποθετήσουν</p>

<p>διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες και γενικού περιεχομένου λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες.</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού και του εξωγλωσσικού περιβάλλοντος στον προσδιορισμό της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία κτλ..</p> <p>Αντιλαμβάνεται τον πολύσημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας.</p> <p>Διαπιστώνει ότι με την παραγωγή και τη σύνθεση δημιουργούνται χιλιάδες λέξεις.</p>		<p>τις λέξεις σε ασκήσεις συμπλήρωσης κενών μέσα σε προτάσεις ή μικρά κείμενα, στο πλαίσιο διάφορων μαθημάτων (π.χ. Γλώσσα, Ιστορία, Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο). Δημιουργείται γραπτό ευρετήριο των παραπάνω ομάδων λέξεων.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός παροτρύνει τα παιδιά να αποδώσουν τις καινούργιες λέξεις ή εκφράσεις στην Ε.Ν.Γ. Στη συνέχεια τα παιδιά ενθαρρύνονται να γράψουν μία πρόταση μέσα στην οποία χρησιμοποιείται η καινούργια λέξη και στη συνέχεια να την αποδώσουν στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Μέσα από παραδείγματα στην Ε.Ν.Γ. τα παιδιά συνειδητοποιούν πώς η κατανόηση των λέξεων ενισχύεται ιδιαίτερα από την αξιοποίηση των εξωγλωσσικών πληροφοριών, όπως οι εκφράσεις του προσώπου και οι κινήσεις του σώματος.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα προτάσεις και εξηγεί στα παιδιά ποιες λέξεις χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά και ποιες μεταφορικά, ποιες λέξεις είναι συνώνυμες με ποιες κ.ο.κ.. Ανάλογες δραστηριότητες γίνονται στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά διάφορα νοήματα από την Ε.Ν.Γ. που έχουν πολλαπλές σημασίες. Στη συνέχεια τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τις πολλαπλές σημασίες μίας λέξης στην ελληνική γλώσσα μέσα από την ανάγνωση κειμένων διαφορετικών θεματικών ενότητων και μαθημάτων (π.χ. Ιστορία, Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο). Για παράδειγμα τα παιδιά μπορούν να βρουν σε ένα κείμενο της γλώσσας τη λέξη «φύλλο» με αναφορά το φύλλο ενός βιβλίου και σε μία θεματική ενότητα που ασχολείται με το περιβάλλον να συζητήσουν για τα φύλλα του δέντρου.</p> <p>Μέσα από τα συμφραζόμενα ενθαρρύνονται να βρουν τη σημασία της λέξης στις διαφορετικές περιστάσεις και να την αποδώσουν στην Ε.Ν.Γ. Επίσης, χρησιμοποιούν τις καινούργιες λέξεις σε διάφορες ασκήσεις, όπου χρειάζεται να προσδιορίσουν τη σημασία της λέξης ή φτιάχνουν παραδείγματα με τις πολλαπλές σημασίες της λέξης.</p> <p>Η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να ανακαλέσουν στην πρώτη τους γλώσσα σύνθετες και παράγωγες λέξεις και να τις νοηματί-</p>
--	--	---

<p>Μαθαίνει να αναζητά πληροφορίες που είναι ταξινομημένες αλφαβητικά.</p> <p>Καταρτίζει αλφαβητικά λεξιλόγια.</p>		<p>σουν. Αφού τα παιδιά κατανοήσουν την έννοια της σύνθεσης και της παραγωγής στην πρώτη τους γλώσσα, ο εκπαιδευτικός γράφει μία λέξη στον πίνακα και τα παιδιά ενθαρρύνονται να ψάξουν να βρουν μέσα σε ένα κείμενο παραγωγικές ή σύνθετες λέξεις.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα το β' συνθετικό διαφόρων λέξεων και μοιράζει σε κάθε παιδί μία καρτέλα με το α' συνθετικό μίας λέξης. Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα το β' συνθετικό μίας λέξης και ρωτάει ποιο παιδί έχει το α' συνθετικό. Το παιδί σηκώνεται και ενώνει το α' με το β' συνθετικό δημιουργώντας μία σύνθετη λέξη.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός σχεδιάζει δραστηριότητες στις οποίες το παιδί χρειάζεται να αναζητήσει πληροφορίες οι οποίες είναι καταχωρημένες με αλφαβητική σειρά. Για παράδειγμα τα παιδιά μπορούν να αναζητήσουν ονόματα σε ένα τηλεφωνικό ευρετήριο. Επίσης, τα παιδιά μπορούν να σχεδιάσουν ένα τηλεφωνικό ευρετήριο με τα ονόματα και τα τηλέφωνα των παιδιών στην τάξη.</p> <p>Κάθε φορά που τα παιδιά συναντούν καινούργιες λέξεις, απλές παραγωγικές ή σύνθετες καταρτίζουν αλφαβητικά λεξιλόγια, στα οποία οι λέξεις τοποθετούνται με κριτήρια τα δύο, τρία ή τέσσερα πρώτα γράμματα. Επίσης, το λεξικό μπορεί να καταρτιστεί με βάση το δακτυλικό αλφάβητο. Τέλος, μπορούν να δημιουργηθούν θεματικά λεξιλόγια, όπου κατατάσσονται οι λέξεις σε θεματικές ενότητες. Στην προσπάθεια κατάρτισης λεξιλογίων τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά ή έντυπα λεξικά.</p>
--	--	--

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ Ε' -ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ'-Δ' και Ε-ΣΤ' τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Για αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τους προαναφερθέντες στόχους των Γ'-Δ' τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθοι στόχοι συνοδεύονται από δραστηριότητες για τα παιδιά</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ'-Δ' και Ε-ΣΤ' τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Γι αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τις προαναφερθείσες ενδεικτικές δραστηριότητες των Γ'-Δ' τάξεων και να τις αξιοποιήσει για τις ανάγκες των μαθητών των Ε'-ΣΤ' τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθες δραστηριότητες προστίθενται για τα παιδιά των Ε-ΣΤ' τάξεων.</p>

των Ε-Στ' τάξεων.

Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:

Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πιο εύχρηστες και γενικού περιεχομένου λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις περισσότερο ειδικές και κατάλληλες.

Συνειδητοποιεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντωνυμία κτλ..

Αντιλαμβάνεται τον πολυσήμημο χαρακτήρα των λέξεων και τη λειτουργία της πολυσημίας.

Χρησιμοποιεί το λεξικό με πολλαπλούς τρόπους.

Το λεξιλόγιο κωδικοποιείται κατά θεματική ενότητα (οικογένεια-συγγενείς, τροφή-φαγητό, ρούχα-ντύσιμο, σχολείο-μαθητές, μαγειρικά σκεύη-μαγείρεμα, υγεία-ατυχήματα, συγκοινωνίες-ταξίδια, κ.λπ.). Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν το λεξιλόγιο αυτό για την αυθόρμητη συγγραφή κειμένων ανά θεματική ενότητα (π.χ. περιγραφή δυστυχήματος, συγγραφή συνταγής, περιγραφή του αεροδρομίου). Προηγείται η απόδοση των κειμένων στην Ε.Ν.Γ. από τα παιδιά. *Επίσης, στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων (π.χ. Ιστορία, Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο), αναζητείται και εξηγείται στην Ε.Ν.Γ. το ειδικό λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται.*

Σχεδιάζονται δραστηριότητες στις οποίες τα παιδιά φτιάχνουν γραπτούς διάλογους μέσα στους οποίους χρησιμοποιούν τις κατάλληλες λέξεις, όπως μία συναλλαγή σε σουπερ-μάρκετ, μία επίσκεψη σε ένα κινηματογράφο, σε ένα μουσείο κτλ.

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Μία ομάδα φτιάχνει προτάσεις μέσα στις οποίες κάποιες λέξεις έχουν κυριολεκτική και κάποιες άλλες μεταφορική έννοια και η άλλη ομάδα τις αναζητάει. Επίσης, μία ομάδα φτιάχνει προτάσεις με λέξεις, οι οποίες πρέπει να αντικατασταθούν από συνώνυμες λέξεις από την άλλη ομάδα.

Μέσα σε ένα οικείο κείμενο, τα παιδιά ενθαρρύνονται να βρουν συνώνυμες λέξεις και στη συνέχεια να τις χρησιμοποιήσουν σε ένα δικό τους κείμενο.

Τα παιδιά σε ομάδες διαβάζουν διαφορετικά κείμενα μέσα στα οποία συναντούν τη χρήση των πολλαπλών σημασιών της ίδιας λέξης. Η κάθε ομάδα παρουσιάζει στην άλλη τη σημασία της λέξης και το πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται.

Τα παιδιά ενθαρρύνονται να ψάξουν ένα λεξικό όχι απλά για να κατανοήσουν το νόημα μιας λέξης αλλά προκειμένου να αναζητήσουν διάφορες πληροφορίες για μία λέξη όπως είναι η προφορά της λέξης, η ετυμολογία της, τα συνώνυμά της, η ορθογραφία, τα παράγωγα, και ο τονισμός της.

5.2.7. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Μέσα από τη διδασκαλία της γραμματικής τα κωφά παιδιά θα αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τη δομή του γραπτού λόγου και τη μετάβαση από την ελληνική νοηματική στην ελληνική γλώσσα.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Α΄ - Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Μαθαίνει τα βασικά σημεία στίξης και κατανοεί πως τα σημεία στίξης χρησιμοποιούνται για διαφορετικούς λόγους.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί την απαραίτητη για τη διεξαγωγή του μαθήματος μεταγλωσσική ορολογία.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες όπως στα γενικά αναλυτικά προγράμματα</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός δίνει στα παιδιά κάρτες διαφορετικών χρωμάτων με λέξεις που αποτελούν διαφορετικά μέρη του λόγου (Υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο) και ζητάει να τα συνθέσουν για να φτιάξουν προτάσεις. Γίνονται ερωταποκρίσεις του τύπου ποιος κάνει τι; ποιος είναι τι; κτλ. Ακολουθούν συγκρίσεις της δομής του γραπτού λόγου με τη δομή της Ε.Ν.Γ.</p> <p>Μέσα από την επαφή με γραπτές λέξεις, προτάσεις και μικρά κείμενα, τα παιδιά μαθαίνουν για τη λειτουργία των σημείων στίξης. Μέσα από την ανάγνωση προτάσεων και μικρών κειμένων, εντοπίζονται τα σημεία στα οποία υπάρχουν τελείες και ακολουθεί συζήτηση σχετικά με το ρόλο των τελειών. Επίσης, σημειώνεται πως μετά από κάθε τελεία ακολουθεί κεφαλαίο γράμμα.</p> <p>Σε κάθε περίπτωση η διδασκαλία των σημείων στίξης γίνεται με διάφορα οπτικά ερεθίσματα (π.χ. υπογράμμιση, χρωματισμός) και στο πλαίσιο ενός κειμένου, ώστε τα παιδιά να αποσπάσουν σημαντικές πληροφορίες για τη χρήση και το ρόλο τους στην κατανόηση ενός κειμένου.</p> <p>Συζήτηση σχετικά με τη δομή του γραπτού λόγου και συγκρίσεις με την Ε.Ν.Γ., ανάλογα με το γλωσσικό επίπεδο του παιδιού. Ο εκπαιδευτικός γράφει διάφορες βασικές προτάσεις στον πίνακα, ώστε να γίνει κατανοητό ότι οι λέξεις μπαίνουν με συγκεκριμένη</p>

<p>Κατανοεί το ρόλο του ρήματος μέσα στην πρόταση</p> <p>Χρησιμοποιεί το ουσιαστικό με το άρθρο ως υποκείμενο, αντικείμενο και κατηγορούμενο.</p>		<p>σειρά σε μία πρόταση και πως αυτή η σειρά επηρεάζει το νόημα. Στη συνέχεια γίνονται διάφορες δραστηριότητες τοποθέτησης των λέξεων στη σωστή συντακτική σειρά, συμπλήρωσης μίας λέξης (π.χ. ρήμα), αλλαγής της θέσης των λέξεων μέσα σε μία πρόταση. Ανάλογα παιχνίδια μπορούν να γίνουν στην Ε.Ν.Γ., ώστε να γίνει κατανοητό πως η αλλαγή της δομής των μερών του λόγου κάθε γλώσσας επηρεάζει το νόημά της.</p>
---	--	--

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γ' -Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι όπως στο γενικό αναλυτικό πρόγραμμα με μικρές διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αισθητοποιεί με πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής της σειράς στοιχείων μιας πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν γενικά ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει μία πρόταση στον πίνακα από την οποία λείπει μία λέξη (π.χ. προσωπική αντωνυμία). Στη συνέχεια δίνει στα παιδιά καρτέλες με διαφορετικά μέρη του λόγου (ουσιαστικό, ρήμα, κτλ.) και ζητάει από τα παιδιά να επιλέξουν τη σωστή λέξη που ταιριάζει στο κενό. Ανάλογες ασκήσεις μπορούν να γίνουν στον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή μέσα από τη χρήση του κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού. Γίνονται προσπάθειες απόδοσης των προτάσεων στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός χωρίζει τα παιδιά σε ομάδες. Δίνει στην κάθε ομάδα καρτέλες (που αναγράφουν διαφορετική λέξη) και ζητά από τα παιδιά να βάλουν τη θέση των καρτελών (δηλαδή των λέξεων) στη σωστή σειρά. Επίσης, μπορούν να μοιραστούν καρτέλες με περισσότερες λέξεις και τα παιδιά να πρέπει να αφαιρέσουν 1-2 λέξεις που δεν είναι σχετικές με το νόημα της πρότασης προκειμένου να σχηματίσουν μία πρόταση. Η κάθε ομάδα καταγράφει τις προτάσεις που σχημάτισε και αναδεικνύεται νικήτρια η ομάδα που παράγει τις περισσότερες προτάσεις. Αντίστοιχες δραστηριότητες γίνονται και στην Ε.Ν.Γ.</p>

<p>Διαπιστώνει ότι ο λόγος οργανώνεται γύρω από το όνομα και το ρήμα.</p> <p>Αναγνωρίζει τα δομικά συστατικά μίας πρότασης.</p> <p>Αναγνωρίζει και κατανοεί τους χρόνους των ρημάτων.</p> <p>Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος και ένα κλιτικό σύστημα πτωτικού στα τρία γένη.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις διαφορετικές χρονικές βαθμίδες των ρημάτων μέσα στην πρόταση.</p>		<p>Ο εκπαιδευτικός καταγράφει στον πίνακα μια πρόταση. Εξηγεί στους μαθητές στην Ε.Ν.Γ. ποιο μέρος της πρότασης αποτελεί το ονοματικό μέρος της πρότασης και ποιο το ρηματικό μέρος. Στη συνέχεια δίνει γραπτές προτάσεις στους μαθητές και τους ζητά να υπογραμμίσουν με διαφορετικό χρώμα και να νοηματίσουν το ρηματικό και ονοματικό μέρος της πρότασης. Γίνονται ακόμα μέσα στην τάξη και κάποιες άλλες ασκήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ασκήσεις συμπλήρωσης του ονοματικού ή ρηματικού μέρους της πρότασης, εάν δίνεται αντίστοιχα το ρηματικό ή το ονοματικό μέρος. • Ασκήσεις αντιστοίχισης ρήματος-υποκειμένου. • Ασκήσεις για τον εντοπισμό της σειράς του ονοματικού και ρηματικού μέρους της πρότασης σε ερωτηματικές και καταφατικές προτάσεις. • Ασκήσεις για τη μετακίνηση των γλωσσικών συνόλων. <p>Ο εκπαιδευτικός καταγράφει κάποιες προτάσεις στον πίνακα και υπογραμμίζει με διαφορετικό χρώμα τα δομικά συστατικά της. Δίνει πληροφορίες σχετικά με τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες (το άρθρο συμφωνεί με το ουσιαστικό, το υποκείμενο με το ρήμα) μέσα από διάφορα παραδείγματα. Στη συνέχεια δίνονται γραπτές ασκήσεις του πιο κάτω τύπου μέσα στο πλαίσιο προτάσεων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ασκήσεις για το γένος των ονομάτων, για την πτώση και τον αριθμό. • ασκήσεις για συμφωνία επιθέτου-ουσιαστικού. <p>Κατά τη συμπλήρωση των πιο πάνω ασκήσεων ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να έχουν δίπλα τους τα βιβλία της γραμματικής, ώστε να τα συμβουλευούνται για την ορθή κλήση των αρσενικών, θηλυκών, ουδετέρων</p> <p>Ο εκπαιδευτικός αποδίδει στην Ε.Ν.Γ. προτάσεις σε διαφορετικούς χρόνους ανάλογα με την περίπτωση (π.χ. χθες, σήμερα, αύριο). Επίσης, συζητάει με τους μαθητές στην Ε.Ν.Γ., ώστε να γίνει κατανοητή η διάκριση των χρονικών βαθμίδων (παρελθόν, παρόν, μέλλον). Τα παιδιά αφού συνειδητοποιήσουν τη σημασία των διαφορετικών χρόνων στην πρώτη τους γλώσσα, καλούνται να με-</p>
---	--	---

<p>Αντιλαμβάνεται ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του.</p> <p>Συνειδητοποιεί τον μορφολογικό πλούτο της ελληνικής και τον πολυσήμαντο ρόλο των καταλήξεων.</p>		<p>τατρέφουν προτάσεις στην ελληνική γλώσσα σε διαφορετικούς χρόνους.</p> <p><i>Οι μαθητές μαζί με τον εκπαιδευτικό συζητούν την γραμματική ορολογία των χρόνων και αποδίδουν τους όρους περιφραστικά στη νοηματική.</i></p> <p>Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει ένα τύπο κειμένου (αφηγηματικό, ποίημα, οδηγίες εκτέλεσης) και να εντοπίσει τα γραμματικά χαρακτηριστικά τους. Δημιουργούν μία λίστα με τα χαρακτηριστικά του κάθε τύπου κειμένου. Ακολουθεί συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. για το ρόλο των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών σε κάθε τύπο κειμένου.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός προβάλλει σε μία διαφάνεια προτάσεις μέσα στις οποίες υπάρχουν λέξεις χωρίς καταλήξεις. Γίνεται συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. σχετικά με το νόημα της πρότασης και τα παιδιά μαζί με τον εκπαιδευτικό αναζητούν την κατάληξη που ταιριάζει. Όταν συμπληρωθεί η κατάληξη δακτυλοσυλλαβίζεται όλη η λέξη από τον εκπαιδευτικό και από κάθε παιδί ξεχωριστά.</p>
--	--	---

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ε΄ -ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ΄-Δ΄ και Ε-ΣΤ΄ τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Για αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τους προαναφερθέντες στόχους των Γ΄-Δ΄ τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθοι στόχοι συνοδεύονται από πιο σύνθετες δραστηριότητες για τα παιδιά των Ε-ΣΤ΄ τάξεων.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να είναι σε θέση να:</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθή-</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης των Γ΄-Δ΄ και Ε-ΣΤ΄ τάξεων έχουν πολλές ομοιότητες. Γι αυτό, ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβουλευτεί τις προαναφερθείσες ενδεικτικές δραστηριότητες των Γ΄-Δ΄ τάξεων και να τις αξιοποιήσει για τις ανάγκες των μαθητών των Ε΄-ΣΤ΄ τάξεων. Επίσης, οι ακόλουθες δραστηριότητες προστίθενται για τα παιδιά των Ε-ΣΤ΄ τάξεων.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει προτάσεις (καταφατικές, ερωτηματικές) στον πίνακα. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αλλάξουν τη σειρά των λέξεων μέσα στην πρόταση και να διερευ-</p>

<p>κης και αλλαγής της σειράς στοιχείων μιας πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας.</p> <p>Αναγνωρίζει τα συστατικά των παραγράφων και συνειδητοποιεί το ρόλο των κειμενικών δεικτών στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων των συντακτικών δομών και των γραμματικών τύπων έχει σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις διαφορετικές χρονικές βαθμίδες των ρημάτων μέσα στην πρόταση.</p> <p>Αναγνωρίζει και κατανοεί τους χρόνους των ρημάτων.</p>		<p>νήσουν αν το νόημα παραμένει ίδιο ή αλλάζει. Αντίστοιχες δραστηριότητες γίνονται στην Ε.Ν.Γ.</p> <p>Στην ανάγνωση μίας παραγράφου εντοπίζονται τα στοιχεία που δομούν μία παράγραφο (αρχή, μέση, τέλος) και τα γραμματικά και συντακτικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται στη σύνδεση και αλληλουχία των παραγράφων. Ακολουθεί συζήτηση στην Ε.Ν.Γ., σχετικά με τον τρόπο που αξιολογούνται αυτά τα στοιχεία στην κατανόηση του κειμένου και τα παιδιά φτιάχνουν παραγράφους και ενσωματώνουν τα κατάλληλα συντακτικά και γραμματικά χαρακτηριστικά.</p> <p>Τα παιδιά σε ομάδες διαβάζουν 2-3 κείμενα διαφορετικού τύπου και κάνουν συγκρίσεις όσον αφορά στα γραμματικά χαρακτηριστικά τους (χρόνοι ρημάτων, εμφάνιση συγκεκριμένων μερών του λόγου κτλ.). Στη συνέχεια επιλέγουν ένα τύπο κειμένου και δημιουργούν ένα κείμενο με βάση τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. επιλέγουν να φτιάξουν μία εφημερίδα).</p> <p>Τα παιδιά διαβάζουν μία μικρή ιστορία. Ακολουθεί συζήτηση στην Ε.Ν.Γ. για το νόημα της ιστορίας. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να εντοπίσουν πώς τοποθετείται το κείμενο χρονικά και ενθαρρύνει τα παιδιά να μετατρέψουν την ιστορία (που είναι στον ενεστώτα) στο παρελθόν ή μέλλον. Αυτή δραστηριότητα μπορεί να γίνει πρώτα στην Ε.Ν.Γ. και μετά γραπτά. Στο τέλος κάποιο παιδί ανακοινώνει το αποτέλεσμα στα άλλα παιδιά γράφοντας το κείμενο στον πίνακα ή προβάλλοντάς το σε μία διαφάνεια. Υπογραμμίζονται οι λέξεις που άλλαξαν γραμματικά και δακτυλοσυλλαβίζονται.</p> <p><i>Παρατηρούν σε κείμενα της ελληνικής από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (π.χ. Ιστορία, Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο) την εκφορά του ρηματικού χρόνου. Κάνουν συγκρίσεις μεταξύ των δύο γλωσσών και διατυπώνουν γραπτά ομοιότητες και διαφορές που παρατηρούν.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν προτάσεις στην ελληνική και στην Ε.Ν.Γ. ως παραδείγματα ορθής χρήσης του χρόνου του ρήματος.</i></p> <p><i>Μετατρέπουν κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (π.χ. Ιστορία, Ερευνώ το φυσικό μου κόσμο) από το παρελθόν στο μέλλον και αντίστροφα, από το παρόν στο παρελθόν κλπ.</i></p>
--	--	--

5.2.8. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ Α'-Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο στόχος παραμένει ίδιος με το στόχο των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης γλωσσικές ή μη.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες με τις ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Επίσης, προστίθεται η ακόλουθη δραστηριότητα:</p> <p><i>Στο πλαίσιο ενός διαθεματικού σχεδίου εργασίας, ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά τον τρόπο αναζήτησης και συλλογής πληροφοριών μέσα από διάφορες πηγές. Για παράδειγμα, τα παιδιά μπορούν να μάθουν τη λειτουργία του τηλεφωνικού καταλόγου και να φτιάξουν ένα τηλεφωνικό κατάλογο. Επίσης, μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες για παιδικές εκδηλώσεις σε αφίσες και να φτιάξουν μία αφίσα με αφορμή μία εκδήλωση του σχολείου τους.</i></p>

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ Γ'-Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι με τους στόχους των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης γλωσσικές ή μη.</p> <p>Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες με τις ενδεικτικές δραστηριότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Επίσης, προστίθεται η ακόλουθη δραστηριότητα:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός αναθέτει στα παιδιά να βρουν πληροφορίες σχετικές με ένα θέμα (τα ζώα στη χώρα μας). Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να αναζητήσει πληροφορίες σε δύο πηγές (π.χ., εγκυκλοπαίδειες, διαδίκτυο, βιβλία). Η κάθε ομάδα ανακοινώνει στην Ε.Ν.Γ. στα υπόλοιπα παιδιά τα αποτελέσματά της. Ακολουθεί συζήτηση σύγκρισης και σύνθεσης των πληροφοριών με τελικό στόχο την παραγωγή ενός μικρού κειμένου σε σχέση με αυτό το θέμα.</p>

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ Ε'-ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Παραμένει ίδιος όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν ίδιοι με τους στόχους των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία, ώστε να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης γλωσσικές ή μη.</p> <p>Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες.</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Επίσης, προστίθεται η ακόλουθη δραστηριότητα:</p> <p>Τα παιδιά αναλαμβάνουν να διερευνήσουν ένα θέμα και να αναζητήσουν πληροφορίες για αυτό σε διάφορες βιβλιογραφικές πηγές, μέσα από το εκπαιδευτικό λογισμικό, καθώς και μέσα από τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με τους κατάλληλους ανθρώπους. Τα θέματα ποικίλουν και μπορούν να είναι γλωσσικά, κοινωνικά, ιστορικά και πολιτισμικά.</p>

5.2.9. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Τα θέματα για τα διαθεματικά σχέδια εργασίας για τα κωφά παιδιά παραμένουν ίδια με τα διαθεματικά σχέδια των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Προστίθενται κάποιες ιδέες στα υπάρχοντα διαθεματικά σχέδια, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις αρχές της Διγλωσσίας και τις ιδιαίτερες εμπειρίες που μπορεί να έχουν τα κωφά παιδιά στην καθημερινή τους ζωή.

Θέμα: Εφημερίδα. Η επιλογή των εφημερίδων πιθανό να περιλαμβάνει εφημερίδες που εκδίδονται από τα σωματεία των Κωφών, ώστε να έρθουν σε επαφή με τα θέματα που απασχολούν την Κοινότητα των Κωφών.

Θέμα: Θέατρο. Η επιλογή των έργων θα συμπεριλάβει έργα Ελλήνων και ξένων Κωφών και ακουόντων συγγραφέων. Επίσης, στο πλαίσιο της επεξεργασίας των διαθεματικών σχεδίων εργασίας μπορούν να πραγματοποιηθούν επισκέψεις σε θέατρα Κωφών και ακουόντων.

Θέμα: Τουριστικός Οδηγός. Ο οδηγός των κωφών μαθητών θα περιλαμβάνει πληροφορίες για την τοποθεσία και τρόπο λειτουργίας των σωματείων των Κωφών (π.χ. κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες) σε διαφορετικές χώρες.

Θέμα: Λεξικό (βαπτιστικών) ονομάτων. Η δημιουργία λεξικών μπορεί να συμπεριλάβει τη γραφή του ονόματος με το δακτυλικό αλφάβητο, καθώς επίσης και τα νοηματικά τους ονόματα. Γίνεται απόπειρα να ερμηνεύσουν την προέλευση των νοηματικών τους ονομάτων.

Θέμα: Λέξεις και φράσεις σε διαφορετικές γλώσσες. Ανάλογα με το γλωσσικό επίπεδο των παιδιών μπορούν να γίνουν παιχνίδια αναζήτησης λέξεων στην Ε.Ν.Γ. και στο γραπτό λόγο, παρουσίασης των βασικών στοιχείων των δύο γλωσσών και των πολιτισμικών χαρακτηριστικών των χρηστών τους.

5.2.10. Στόχοι και δραστηριότητες δια μέσου των υπόλοιπων μαθημάτων

Οι οριζόντιοι στόχοι της διαθεματικότητας για τα κωφά παιδιά παραμένουν ίδιοι με τους οριζόντιους στόχους της διαθεματικότητας της γενικής εκπαίδευσης. Σε όποιο σημείο γίνεται αναφορά στην ομιλούμενη γλώσσα, γίνονται διαφοροποιήσεις σύμφωνα με τις αρχές της Δι-

γλωσσίας και το ρόλο του προφορικού λόγου. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βρει περισσότερες πληροφορίες στο σχετικά κομμάτι των γενικών στόχων του Αναλυτικού Προγράμματος του Δημοτικού.

5.2.11. Διδακτική μεθοδολογία

Εκτός από τις οδηγίες σχετικά με τη διδακτική μεθοδολογία της γλώσσας και της λογοτεχνίας στη γενική εκπαίδευση προστίθενται κάποιες στρατηγικές που αφορούν στη διδασκαλία της ανάγνωσης και της δημιουργικής γραφής.

5.2.12. Η διδασκαλία της ανάγνωσης στα κωφά παιδιά

5.2.12.1. Αποκωδικοποίηση

Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση ενός κειμένου αποτελεί η πετυχημένη αποκωδικοποίησή του. Αρχικά, τα παιδιά μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα γράμματα με βάση τα οπτικά τους χαρακτηριστικά (μέγεθος, σχήμα, κατεύθυνση, ακολουθία) και στη συνέχεια μαθαίνουν πως τα γραπτά σύμβολα αντιστοιχούν σε φωνολογικές μονάδες. Πριν ξεκινήσει η συστηματική διδασκαλία της ανάγνωσης, τα ακούοντα παιδιά έχουν αποκτήσει φωνολογική επίγνωση, έχουν δηλαδή ήδη συνειδητοποιήσει μέσα από τη καθημερινή τους επικοινωνία στην ομιλούμενη γλώσσα πως κάθε λέξη αποτελείται από μικρές φωνολογικές μονάδες. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει για το κωφό παιδί, το οποίο έχει περιορισμένη ακουστική πρόσβαση στα φωνήματα, με αποτέλεσμα να έχει περιορισμένη φωνολογική επίγνωση όταν φτάνει στο σχολείο και στη συνέχεια να συναντάει δυσκολίες στην αντιστοίχιση γραφημάτων και φωνημάτων. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες οπτικές μέθοδοι, ο συνδυασμός των οποίων ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού μπορεί να βοηθήσει σε κάποιο βαθμό την κατάκτηση της αποκωδικοποίησης.

Αρχικά, μία οπτική προσέγγιση είναι η χειλεανάγνωση, η οποία δίνει ελλειπείς και ανακριβείς πληροφορίες για την αντίληψη του προφορικού λόγου, μια και το 30% της ομιλίας δεν είναι αναγνωρίσιμη οπτικά. Αποτελεί, ωστόσο, ένα μέσο που επιτρέπει στο κωφό παιδί να αποκτήσει μία μορφή φωνολογικής επίγνωσης και να προχωρήσει στην αντιστοίχιση των γραφημάτων σε φωνολογικές μονάδες (Perfetti & Sandak, 2000). Βέβαια, είναι αναγκαίο να τονιστεί πως η χειλεανάγνωση απαιτεί ώρες εξάσκησης σε εξωσχολικό επίπεδο και είναι πιο αποτελεσματική όταν συνδυάζεται με ακουστικά υπολείμματα και με καλό επίπεδο γλωσσικής ανάπτυξης (Paul, 1988).

Άλλα οπτικά μοντέλα για την κατάκτηση της αποκωδικοποίησης αφορούν στην αξιοποίηση των ορθογραφικών και γραμματικών πληροφοριών (καταλήξεις, προθέματα) και στη χρήση του δακτυλικού αλφάβητου, καθώς ο δακτυλοσυλλαβισμός μπορεί να δράσει υποστηρικτικά στην κατάκτηση της αποκωδικοποίησης ενισχύοντας κυρίως την ορθογραφική ανάγνωση (Gaustad, 2000).

5.2.12.2. Κατανόηση

Η αποκωδικοποίηση είναι απαραίτητη προϋπόθεση της κατάκτησης της ανάγνωσης, ωστόσο, ο κύριος στόχος της αναγνωστικής διαδικασίας για κάθε παιδί είναι η κατανόηση. Ειδικά, όσον αφορά στο κωφό παιδί είναι αναγκαίο να διασαφηνιστεί πως οι δραστηριότητες που συνδέονται με την κατανόηση παροτρύνουν την σιωπηρή ανάγνωση. Η κύρια προτεραιότητα του εκπαιδευτικού δεν αποτελεί η φωναχτή και ορθή εκφορά των λέξεων αλλά η αναγνώριση και ερμηνεία τους καθώς και η επεξεργασία των σημασιολογικών, μορφολογικών, συντακτικών και πραγματολογικών πληροφοριών ενός κειμένου με στόχο την εξαγωγή του συνολικού νοήματος του (Paul, 1988).

5.2.12.3. Στρατηγικές και τεχνικές για τη διδασκαλία της ανάγνωσης σε κωφά παιδιά - Λεξιλόγιο

Η ανάπτυξη του λεξιλογίου είναι ένας σημαντικός παράγοντας στην κατανόηση ενός κειμένου. Η διδασκαλία του λεξιλογίου είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική όταν συνδέεται με την υπάρχουσα γνώση του παιδιού, όταν γίνεται στο πλαίσιο πολλών και διαφορετικών κειμένων, και όταν δίνονται ευκαιρίες για τη χρήση του καινούργιου λεξιλογίου. Επίσης, η κατάκτηση του καινούργιου λεξιλογίου ενισχύεται όταν η διδασκαλία περιλαμβάνει την εκμάθηση στρατηγικών με βάση τις οποίες το κωφό παιδί μαθαίνει να αντλεί πληροφορίες για το νόημα των λέξεων, ειδικά όταν πρόκειται για την εκμάθηση λέξεων σε μία δεύτερη γλώσσα. Μερικές από αυτές τις πληροφορίες είναι οι εξής: α) Μία λέξη έχει διαφορετικές χρήσεις και λειτουργίες ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται, β) μία λέξη δεν έχει πάντα μία σημασία αλλά πολλές διαφορετικές γ) μία λέξη έχει παράγωγες λέξεις. Η γνώση της αρχικής σημασίας της λέξης και η αξιοποίηση των μορφολογικών πληροφοριών των παράγωγων λέξεων βοηθούν στην εξαγωγή του νοήματος της παράγωγης λέξης, και δ) η μάθηση της καινούργιας λέξης γίνεται πιο εύκολα αν βρεθεί η αντίστοιχη λέξη στην πρώτη γλώσσα (Paul, 1998).

5.2.12.4. Μεταφορικός λόγος

Η διδασκαλία των μεταφορικών εκφράσεων στα κωφά παιδιά παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, κυρίως εξαιτίας του φτωχών γλωσσικών εμπειριών του κωφού παιδιού και της έλλειψης μίας κοινής γλώσσας ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και στο κωφό παιδί. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη διδασκαλία του μεταφορικού λόγου είναι ο εμπλουτισμός των γλωσσικών εμπειριών του παιδιού. Η εξοικείωση με το μεταφορικό λόγο απαιτεί συνεχή εξάσκηση καθώς και ευκαιρίες επαφής και χρήσης μεταφορικών εκφράσεων μέσα στην καθημερινότητα. Επίσης, η διδασκαλία των μεταφορικών εκφράσεων μπορεί να ξεκινήσει με εκφράσεις που έχουν μία λογική βάση, περιέχουν λεξιλόγιο που είναι γνωστό στο παιδί και περιγράφουν οικείες καταστάσεις (Paul, 1988). Βέβαια, είναι αναγκαίο να επισημανθεί πως στη διδασκαλία των μεταφορικών εκφράσεων, ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί τις γνώσεις του παιδιού στην πρώτη του γλώσσα, προκειμένου να βοηθήσει το παιδί να κατανοήσει τα μεταφορικά σχήματα στη δεύτερη γλώσσα.

5.2.12.5. Ενεργοποίηση προηγούμενης γνώσης

Πριν την ανάγνωση ενός βιβλίου, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενεργοποιήσει την προηγούμενη γνώση του αναγνώστη σχετικά με το περιεχόμενο ενός κειμένου μέσα από διάφορες δραστηριότητες (προ-οργανωτές κειμένου, περιλήψεις, συνοπτική παρουσίαση). Για παράδειγμα, μπορούν να οργανωθούν επισκέψεις που σχετίζονται με το περιεχόμενο του κειμένου ή να προβληθούν σχετικές ταινίες με υποτίτλους, ή να αποδοθεί η ιστορία του κειμένου στην Ε.Ν.Γ. Επιπρόσθετα, μέσα από διάφορες ερωτήσεις του εκπαιδευτικού τα παιδιά ενεργοποιούν προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες για το θέμα που διαπραγματεύεται ένα κείμενο, για τη δομή της ιστορίας, για το λεξιλόγιο κτλ. (Paul, 1988 · Schirmer, 2000).

5.2.12.6. Δημιουργία υποθέσεων

Η ενθάρρυνση των παιδιών να κάνουν προβλέψεις για το περιεχόμενο του κειμένου μπορεί να ενισχύσει την κατανόηση. Στην αρχή, αυτή η διαδικασία γίνεται από τον εκπαιδευτικό, με τη χρήση ερωτήσεων που θα παροτρύνουν τα παιδιά να κάνουν προβλέψεις. Τα παιδιά αιτιολογούν τις προβλέψεις τους στην αρχή και στη συνέχεια ελέγχουν αν αυτές συμφωνούν ή έρχονται σε αντίθεση με το περιεχόμενο του κειμένου. Η χρήση αυτής της στρατηγικής βοη-

θάει στην ενεργοποίηση και σύνδεση της προηγούμενης γνώσης με την καινούργια, καθώς επίσης και στην παρακολούθηση του νοήματος του κειμένου.

5.2.12.7. Ο ρόλος των ερωτήσεων

Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης, ο εκπαιδευτικός μπορεί να απευθύνει ερωτήσεις που θα ενισχύσουν την καλλιέργεια δεξιοτήτων κατανόησης. Σε συνδυασμό με απλές ερωτήσεις, οι απαντήσεις των οποίων βρίσκονται σε ένα συγκεκριμένο σημείο του κειμένου, ο εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει ερωτήσεις, οι απαντήσεις των οποίων απαιτούν από τον αναγνώστη είτε να συνδυάζει πληροφορίες του κειμένου για να απαντήσει, είτε να ενεργοποιήσει την προηγούμενη γνώση του προκειμένου να βρει τη σωστή απάντηση. Μ' αυτό τον τρόπο, το παιδί θα εξασκηθεί στην αναζήτηση πληροφοριών μέσα στο κείμενο, την επανειλημμένη ανάγνωση, την εξαγωγή συμπερασμάτων, καθώς και την αξιοποίηση προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών (Paul, 2000· Schirmer, 2000).

5.2.12.8. Αναδιήγηση και δημιουργία περιλήψεων

Η αναδιήγηση βοηθάει το κωφό παιδί να δει ένα κείμενο συνολικά και ενισχύει την κατανόηση του κειμένου. Η αναδιήγηση μίας ιστορίας μπορεί να είναι περισσότερο κατευθυνόμενη με την παροχή βοήθειας από την πλευρά του εκπαιδευτικού μέσα από ερωτήσεις. Στη συνέχεια, καθώς το παιδί εξασκείται στην αναδιήγηση, η βοήθεια περιορίζεται και η αναδιήγηση μπορεί να γίνει λιγότερο κατευθυνόμενη και αφήνει στο παιδί μεγαλύτερη δυνατότητα δημιουργίας. Σε συνδυασμό με την αναδιήγηση, η δημιουργία περιλήψεων ενισχύει την κατανόηση καθώς μέσα από αυτή τη διαδικασία το κωφό παιδί μαθαίνει να αναζητάει την κεντρική ιδέα της ιστορίας, τους κύριους χαρακτήρες καθώς και τις σημαντικές πληροφορίες ενός κειμένου.

5.2.12.9. Η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής σε κωφά παιδιά

Σύμφωνα με τη Schirmer (2000) η παραγωγή ενός γραπτού κειμένου περιλαμβάνει τρία στάδια: α. *το σχεδιασμό*, δηλαδή τη γενίκευση ιδεών για ένα θέμα, καθώς και την οργάνωση και τον προσδιορισμό των στόχων (π.χ. πρόχειρο γράψιμο), β. *τη σύνθεση και* γ. *τον έλεγχο και την αναθεώρηση του γραπτού κειμένου*, που περιλαμβάνει το διάβασμα από την αρχή και τη δημιουργία του τελικού κειμένου. Η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής με βάση τα παραπάνω στάδια μπορεί να προσαρμοστεί στο γλωσσικό επίπεδο του κωφού παιδιού, μέσα από επιλογή γλωσσικών συνόλων με διαφορετική έκταση και δυσκολία.

5.2.12.10. Σχεδιασμός

Στο σχεδιασμό γίνεται η επιλογή ενός θέματος, καθορίζεται ο στόχος της γραφής και επιλέγεται ο τρόπος γραφής. Όσον αφορά στην επιλογή του θέματος, η οποία αποτελεί μία ιδιαίτερα δύσκολη διαδικασία για πολλά παιδιά, τα παιδιά ενθαρρύνονται να σκεφτούν τις προηγούμενες εμπειρίες τους, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν υλικό για διάφορα θέματα και να καταγραφούν σε ένα τετράδιο. Η λίστα των θεμάτων μπορεί να δημιουργηθεί βασισμένη στις προσωπικές εμπειρίες τους, καθώς και στις εμπειρίες άλλων παιδιών. Επίσης, κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενεργοποιήσει την προηγούμενη γνώση των παιδιών μέσα από ερωτήσεις και συζήτηση στην Ε.Ν.Γ., προκειμένου να βρουν τα παιδιά ιδέες για το περιεχόμενο και τη μορφή του κειμένου.

5.2.12.11. Σύνθεση

Σ' αυτή τη φάση τα παιδιά κάνουν την πρώτη απόπειρα δημιουργίας ενός γραπτού κειμένου, όπου μαθαίνουν να χρησιμοποιούν σχεδιαγράμματα, σημασιολογικούς χάρτες και άλλα βοηθήματα, προκειμένου να αναπτύξουν ένα θέμα, να ξεκινήσουν μία πρόταση ή μία παράγραφο και να παράγουν ένα κείμενο με χρονική και λογική αλληλουχία. Σ' αυτό το στάδιο, οι εκπαιδευτικοί ενισχύουν το παιδί μέσα από τη διδασκαλία στρατηγικών οργάνωσης του κειμένου (π.χ. περίγραμμα, πλαίσιο κειμένου), εμπλουτισμού λεξιλογίου (π.χ. συμπλήρωση κενών, σημασιολογικός ιστός, λεξικά) οργάνωσης των συντακτικών και μορφολογικών (π.χ. συμπλήρωση κενών, μετατροπές και αντικαταστάσεις λέξεων, φράσεων και προτάσεων) καθώς και των γραφοσυμβολικών συστατικών ενός γραπτού κειμένου (π.χ. τοποθέτηση σημείων στίξης σε ένα κείμενο) (Παντελιάδου, 2001). Αν και η επιφανειακή δομή ενός κειμένου, δηλαδή πως ένα κείμενο είναι σωστό γραμματικά, συντακτικά και ορθογραφικά, εμπεριέχει σημαντικά στοιχεία, ιδιαίτερη προσοχή θα χρειαστεί να δοθεί στην εκμάθηση των στρατηγικών μέσα από τις οποίες το κωφό παιδί θα μάθει να διαχειρίζεται θέματα επιφανειακής δομής καθώς και θέματα περιεχομένου και δομής του γραπτού λόγου.

5.2.12.12. Έλεγχος – Αναθεώρηση

Στο στάδιο του ελέγχου και της αναθεώρησης τα παιδιά αξιολογούν το γραπτό τους λόγο καθώς και το γραπτό λόγο των υπόλοιπων παιδιών. Σ' αυτό το στάδιο προσπαθούν να αλλάξουν, να εμπλουτίσουν και γενικά να βελτιώσουν το γραπτό τους κείμενο με αφορμή τα σχόλια των παιδιών και της εκπαιδευτικού. Μαθαίνουν να θέτουν ερωτήσεις, όπως «Τι έχω γράψει μέχρι τώρα; Πώς αλλιώς μπορώ να το γράψω; Τι θα σκεφτεί ο αναγνώστης μου καθώς θα διαβάζει;»

5.2.12.13. Δημιουργία τελικού κειμένου

Κάθε γραπτό κείμενο δε φτάνει στη τελική φάση, αλλά αυτό το στάδιο είναι ιδιαίτερα σημαντικά ειδικά για τα μικρά παιδιά καθώς δημιουργεί την αίσθηση ότι το κείμενό τους απευθύνεται σε ένα τελικό αποδέκτη, πως υπάρχει κάποιο κοινό.

5.2.13. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται με τις μεθόδους που προτείνονται στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, ωστόσο λαμβάνεται υπόψη το γλωσσικό επίπεδο των κωφών παιδιών, ώστε τα αποτελέσματα της αξιολόγησης να είναι αντικειμενικά. Η έμφαση δίνεται στην γραπτή αξιολόγηση ή στην αξιολόγηση μέσα από τη γλώσσα στην οποία το παιδί έχει ολοκληρωμένη πρόσβαση (Ε.Ν.Γ. ή γραπτός λόγος).

5.2.14. Διδακτικό Υλικό

Το διδακτικό υλικό για τα κωφά παιδιά μπορεί να αξιοποιεί καταρχήν το εγχειρίδιο και τα επιμέρους βοηθήματα για τους ακούοντες μαθητές, το γενικό φύλλο οδηγιών για τον δάσκαλο, το εγχειρίδιο σχολικής γραμματικής για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' και το ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων για τους κύκλους α' -β', γ' -δ' και ε' -στ'.

Επιπρόσθετα, συνίσταται η χρήση συμπληρωματικού υλικού για την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής, το οποίο ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κωφών παιδιών (π.χ. η σειρά «Έλα να γράψουμε», βιβλία που έχουν σχεδιαστεί με βάση τις αρχές της Διγλωσσίας, υλικό για παιδιά με δυσκολίες στην ανάγνωση και στη γραφή, καθώς και γενικό υλικό με συμπληρωματικές ασκήσεις στη γλώσσα και ειδικά τη γραμματική των Ελληνικών). Επίσης, συνίσταται η χρήση της τεχνολογίας (τηλεόραση, βίντεο, επιδασκόπιο, ηλεκτρονικός υπολογιστής), που προσφέρει πολλαπλές οπτικές δυνατότητες για την αναζήτηση πληροφοριών, την

απόκτηση και τον εμπλουτισμό των εμπειριών, την καλλιέργεια πολλών δεξιοτήτων και την πρόσβαση του παιδιού στο αναλυτικό πρόγραμμα. Ενδεικτικά, η χρήση ηλεκτρονικών λεξικών δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να μεταβαίνουν από τη μία γλώσσα στην άλλη και να κατακτούν ποιο εύκολα το καινούργιο λεξιλόγιο. Επίσης, η χρήση και η επέκταση παραγωγής λογισμικών προγραμμάτων που έχουν σχεδιαστεί με κριτήριο τις ανάγκες του κωφού παιδιού (π.χ. η Γλώσσα μου) καθώς και άλλων λογισμικών που αν και απευθύνονται σε ακούοντα παιδιά μπορούν να αποτελέσουν ένα σημαντικό μέσο για τη διδασκαλία της ανάγνωσης και γραφής στα κωφά παιδιά, μπορούν να αξιοποιηθούν ανάλογα με τις εξατομικευμένες ανάγκες των κωφών παιδιών.

5.3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

5.3.1. Σκοπός της Διδασκαλίας των Εικαστικών στους Κωφούς Μαθητές

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας των Εικαστικών στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο είναι να γνωρίσει ο κωφός μαθητής τις Εικαστικές Τέχνες, να εμβαθύνει σ' αυτές και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων, αλλά και μέσα από τη γνώση και την κατανόηση του φαινομένου της τέχνης, ώστε να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Ειδικότερα με το μάθημα των Εικαστικών επιδιώκεται να καλλιεργηθεί:

Η δημιουργικότητα του κωφού μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες.

Η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές. (Μορφές που συμπεριλαμβάνουν βασικά σύμβολα της πολιτιστικής ταυτότητας, της οικουμενικής και παράλληλα της τοπικής κοινότητας κωφών).

Η συνειδητοποίηση εκ μέρους των κωφών παιδιών και εν δυνάμει μελλοντικών ενηλίκων κωφών ότι η καλλιτεχνική δημιουργία λειτουργεί ως δίοδος κατανόησης και έκφρασης της κοινότητας, συνηγορώντας στην ανάπτυξη πολιτισμικής ταυτότητας.

Η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και η συμβολή των τεχνών στον πολιτισμό διαχρονικά και συγχρονικά. Η κατανόηση της δυνατότητας θετικής συμβολής των τεχνών στην ενδυνάμωση της ταυτότητας των μελών της κοινότητας των κωφών.

Η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα. Η γνωριμία των ανά τον κόσμο συλλογικών ή ατομικών εικαστικών εκφράσεων κωφών καλλιτεχνών.

Η καλλιέργεια καλλιτεχνικής έμπνευσης ούτως ώστε τα κωφά παιδιά να δημιουργούν έργα τέχνης με πρόθεση να εκφράσουν την εμπειρία της Κώφωσης μέσω οπτικής Τέχνης.

Τα πλεονεκτήματα της διδασκαλίας των εικαστικών σε κωφά παιδιά έχουν σθεναρά υποστηριχθεί. Οι δουλειές των κωφών ζωγράφων, γλυπτών, και αρχιτεκτόνων επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι πολλοί κωφοί είναι αληθινά προικισμένοι και συναγωνίζονται άνετα με άλλους του τομέα τους. Αυτό μπορεί να βασίζεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί επέδειξαν επιμονή και προσήλωση στην ανάπτυξη των ταλέντων τους, παρά στην ύπαρξη ενός υποστηρικτικού και ενθαρρυντικού εκπαιδευτικού συστήματος. Ένα αναλυτικό πρόγραμμα που εστιάζεται στην διδασκαλία των εικαστικών μπορεί κάλλιστα να ανοίξει πολύ περισσότερους ορίζοντες σε πολύ περισσότερα κωφά παιδιά.

Τα κωφά παιδιά μπορούν να είναι το ίδιο δημιουργικά και το ίδιο εκφραστικά στην τέχνη όπως και τα ακούοντα παιδιά εάν τους δοθεί η ευκαιρία να αναπτύξουν το δυναμικό τους. Τα κωφά παιδιά έχουν υψηλή αντίληψη των οπτικών τεχνών και εκφράζουν δίψα για μάθηση.

Στην τέχνη, μπορούν να βρεθούν κλειδιά αξιολόγησης της αντιληπτικής ικανότητας του παιδιού ως προς τον εαυτό του και ως προς τους άλλους. Επιπρόσθετα, οι τεχνικές του σχεδίου δύνανται να αποτιμήσουν και να αναπτύξουν τις γνωστικές λειτουργίες-ανακαλώντας διανοητικά, αναπαραστατικές και συνθετικές έννοιες και συλλαμβάνοντας και αναπαριστώντας χωρικές σχέσεις. Η διδασκαλία των εικαστικών τεχνών δύναται να παίξει κρίσιμο ρόλο στην νοητική, αντιληπτική και συναισθηματική ανάπτυξη των κωφών μαθητών.

Ως κεντρικός άξονας του μαθήματος ορίζεται μία πρώτη αισθητική, εικαστική προσέγγιση της ταυτότητάς τους ως κωφά παιδιά, χρησιμοποιώντας μορφολογικά πλαστικά στοιχεία με πρόθεση την έκφραση εγγενών πολιτισμικών ή φυσικών εμπειριών.

5.3.2. Άξονες, Γενικοί Στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης

Ο ρόλος της τέχνης στα αναλυτικά προγράμματα για κωφά παιδιά έχει υποτιμηθεί. Το δυναμικό για εξαιρετικές επιδόσεις και ατομική ανάπτυξη υπάρχει χωρίς να αντλείται. Βάσει των δεδομένων, πιθανολογείται τόση ποικιλία στο περιεχόμενο και στην φιλοσοφία της διδακτικής της τέχνης, όσα και τα σχολεία των κωφών. Οι δάσκαλοι βρίσκονται σε συνεχή αναζήτηση τρόπων δημιουργίας ενός θετικού, γόνιμου και πλήρους ερεθισμάτων μαθησιακού περιβάλλοντος. Η τέχνη δύναται, πράγματι, να παρέχει τρόπους πραγμάτωσης αυτού του στόχου. Ως βασικοί στόχοι της καλλιτεχνικής αγωγής για κωφούς μαθητές προτείνονται:

- α) Η ενδυνάμωση της οπτικής αντίληψης
- β) Η ανάπτυξη προ-καλλιτεχνικών δεξιοτήτων
- γ) Η διεύρυνση της φαντασίας
- δ) Η ανάπτυξη ατομικής έκφρασης και πειραματισμού
- ε) Η ανάπτυξη της ανεξαρτησίας

Το σχολείο χρησιμοποιεί τις οπτικές και παραστατικές τέχνες «ως ένα ζωτικής σημασίας μέσον κατανόησης όλων των θεματικών αντικειμένων στον κόσμο του κωφού μαθητή».

Γενικός απώτερος στόχος είναι η περαιτέρω ανάπτυξη των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών και η πραγμάτωση εικονοκλαστικών ομαδικών-συνεργατικών και ατομικών εργασιών σε θέματα που σχετίζονται με την κώφωση.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

1. Η επίδραση στην αναγνώριση και ανάπτυξη της ίδιας της Νοηματικής Γλώσσας. Αυτή καθαυτή η γλώσσα παρουσιάζεται ως μία «παλλόμενη νέα μορφή τέχνης, μία οπτική ποίηση». Η αισθητική αξία της γλώσσας αναγνωρίζεται από τους κωφούς μαθητές με σκοπό την ενθάρρυνση ενός ήπιου συναπαντήματος της ρηματικής (γλωσσικής, λεκτικής) και της οπτικής εκφραστικής γλώσσας. Η αποδοχή της ως γλώσσας πλούσιας σε εκφραστικές και οπτικο-αισθητικές αξίες θα βοηθήσει στην ενδυνάμωση της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών μαθητών.
2. Η ανάπτυξη στόχων και δυνατοτήτων (πλεονεκτημάτων), που επικεντρώνονται στη λέξη «εαυτός», συμπεριλαμβάνοντας την αυτο-κατανόηση, αυτο-εξέλιξη, αυτο-γνώσια, αυτο-εκτίμηση, αυτο-εξερεύνηση, αυτο-αποδοχή, αυτο-υπόληψη, αυτο-εμπιστοσύνη και αυτο-έκφραση.
3. Η χρήση των αισθήσεων, η οπτική αντίληψη. Στον τομέα αυτό δίδεται σημαντική έμφαση όσον αφορά στα κωφά παιδιά. Δίδεται ιδιαίτερη σημασία στην κατανόηση της έννοιας του ρυθμού και στην ανάπτυξη της ψυχογλωσσοσωματικής συνείδησης. Οι οπτικές τέχνες μπορούν να θεωρηθούν ως πρωτεύοντα δημιουργικά μέσα για την ενδυνάμωση της γλωσσικής ανάπτυξης. Στο βαθμό που η καλλιτεχνική εμπειρία επιτρέπει στα κωφά παιδιά τη συμμετοχή τους σε φαντασιακές δράσεις, και που ενδεχομένως τις ενισχύει ή τις προεκτείνει, μπορεί να παρέχει ευκαιρίες για αφηρημένη σκέψη, όπως και να ενισχύσει ή να επιβάλλει γλωσσικά πρότυπα.
4. Η αύξηση της εστίασης σε οπτικές εμπειρίες, οπτικά ερεθίσματα, και οπτικούς μετασχηματισμούς των πληροφοριών, σε μία προσπάθεια να μεγιστοποιηθεί το δυναμικό του συστήματος επεξεργασίας των οπτικά δομημένων πληροφοριών.
5. Η άμεση προσέγγιση με τη διαμεσολάβηση της οπτικής σκέψης που δίδει έμφαση στη διαδικασία, παρά στο αποτέλεσμα.
6. Η συνεργασία στην επίλυση προβλημάτων, η ενδυνάμωση των σχέσεων ανάμεσα σε κωφούς και βαρήκοους συμμαθητές, και η κοινωνική αλληλεπίδραση.
7. Η ενσωμάτωση χωρίς τη διαμεσολάβηση της προφορικής γλώσσας όταν κωφά παιδιά εργάζονται από κοινού με ακούοντα παιδιά.

8. Η βελτίωση των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων.
9. Η διοχέτευση συγκινήσεων σε εποικοδομητικές οδούς και η επικοινωνία μέσω μη ρηματικών διαύλων.
10. Η προσέγγιση της λογοτεχνίας και άλλων μορφών τέχνης.
11. Η λειτουργία της εικαστικής τέχνης ως μέσου διδασκαλίας άλλων μαθημάτων (ιστορία, ανάγνωση, κοινωνιολογία) αλλά και ως δραστηριότητας του ελεύθερου χρόνου.
12. Ο θετικός προσανατολισμός των κωφών μαθητών προς τις καλές τέχνες ως δυνατότητα επαγγελματικής σταδιοδρομίας.
13. Η μετάδοση της αυθεντικής καλλιτεχνικής κληρονομιάς των κωφών ως μέσο αυτοεπιβεβαίωσης των κωφών παιδιών και των δυνατοτήτων τους.

I. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (Γνώσεις, Δεξιότητες, Στάσεις και Αξίες)	Ενδεικτικές Θεματικές Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
<p>Εξοικείωση με υλικά, μέσα και τεχνικές.</p> <p>Μορφικά στοιχεία. Μορφοπλαστικά στοιχεία καλλιτεχνικών δράσεων με πρόθεση την έκφραση εγγενών πολιτισμικών ή φυσικών εμπειριών λόγω κώφωσης.</p> <p>Θεματική προσέγγιση, περιεχόμενο, νόημα. Βιωματική προσέγγιση.</p> <p>Εισαγωγή στις αισθητικές αξίες.</p> <p>Εισαγωγή στην αισθητική προσέγγιση.</p> <p>Εισαγωγή στην αισθητική προσέγγιση της νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Μορφές εικαστικών τεχνών. Οπτικές τέχνες.</p> <p>Έργα τέχνης. Έργα τέχνης βασισμένα στην εμπειρία της κώφωσης.</p> <p>Ιστορία τέχνης. Ιστορία της τέχνης των κωφών. Εικαστικά κινήματα κωφών.</p> <p>Καλλιτέχνες.</p> <p>Κωφοί καλλιτέχνες.</p> <p>Απλά στοιχεία αισθητικής, κριτικής και ανάλυσης έργου. Πλαστικές αξίες. Πλαστικές</p>	<p>Επιδιώκεται ο μαθητής:</p> <p>Να εξοικειωθεί με τα υλικά μέσα και τα βασικά στοιχεία της εικαστικής γλώσσας.</p> <p>Να ερευνά, να πειραματίζεται και να χρησιμοποιεί διάφορα υλικά και τεχνικές δημιουργώντας εικαστικά έργα. Να ενθαρρύνεται να δημιουργεί έργα που θα εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης.</p> <p>Να εκφράζει και να αναπτύσσει ιδέες, εμπειρίες και συναισθήματα μέσα από τα έργα του. Να χρησιμοποιεί σύμβολα. Να εξερευνά τα σημαινόμενα της νοηματικής γλώσσας και να τα μετατρέπει σε εικαστικά δρώμενα.</p> <p>Να αποκτά γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες, κατανοώντας ότι τα έργα τέχνης εκφράζουν απόψεις, αξίες και ιδέες του πολιτισμού μας και άλλων πολιτισμών. Να κατανοεί τις ιδέες της κοινότητας των κωφών.</p> <p>Να ανακαλύπτει ότι η τέχνη είναι σπουδαίος τρόπος έκφρασης και να την χρησιμοποιεί διαθεματικά με τα άλλα μαθήματα.</p> <p>Να κατανοεί και να χρησιμοποιεί την ορολογία, για να εκφράσει τις σκέψεις, τις απόψεις και τα συναισθήματά του για τα έργα τέχνης ακουόντων και κωφών καλλιτεχνών. Να χρησιμοποιεί πληροφορίες για κωφούς καλλιτέχνες, για τις προθέσεις αυτών των καλλιτεχνών και να κατανοεί το κοινωνικό ή πολιτικό περιεχόμενο των έργων τέχνης που εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης. Να γνωρίζει τις ιστορικές παραμέτρους που διέπουν αυτά τα έργα.</p> <p>Να επιδεικνύει τις ικανότητές του σε ατομικές και σε ομαδικές καλλιτεχνικές εργασίες. Να συνεργάζεται με άλλα κωφά ή ακούοντα παιδιά.</p> <p>Να αναγνωρίζει διάφορα εικαστικά επαγγέλματα και τις ικανότητες των ατόμων που ασχολούνται με αυτά.</p>	<p>Ύλη,</p> <p>Χρώμα,</p> <p>Μορφή,</p> <p>Δομή,</p> <p>Κίνηση, Δυναμική,</p> <p>Όγκος,</p> <p>Χώρος,</p> <p>Νοηματικός χώρος,</p> <p>Βάθος,</p> <p>Σύνθεση,</p> <p>Ισορροπία,</p> <p>Ρυθμός,</p> <p>Εικόνα,</p> <p>Ιδέα,</p> <p>Δημιουργία,</p> <p>Πολιτισμός,</p> <p>Πολιτιστική ταυτότητα,</p> <p>Αυτοπεποίθηση,</p> <p>Ταύτιση,</p> <p>Παράδοση,</p> <p>Κληρονομιά,</p> <p>Χρόνος,</p> <p>Μεταβολή,</p> <p>Εξέλιξη,</p> <p>Πρωτοτυπία,</p> <p>Καινοτομία,</p> <p>Έμπνευση,</p> <p>Υπέρβαση,</p> <p>Πειραματισμός,</p> <p>Εξερεύνηση,</p> <p>Επικοινωνία,</p>

αξίες και εννοιακές παράμετροι έργων κωφών καλλιτεχνών.		Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Μήνυμα, Ενθάρρυνση, Σύμβολο, Ομοιότητα- Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα, Ενδυνάμωση.
---	--	--

5.3.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Α' Τάξη

Σκοπός:

Να γνωρίσουν τα κωφά παιδιά απλές τεχνικές ζωγραφικής, να πειραματιστούν με τα υλικά, να αποκτήσουν χειροτεχνικές δεξιότητες, να δοκιμάσουν τρόπους εικαστικής γραφής, να παρατηρήσουν και να αναπαραστήσουν εικόνες που έχουν σχέση με το περιβάλλον. Να γνωρίσουν τα δομικά στοιχεία της νοηματικής γλώσσας μέσω της εικαστικής γλώσσας.

Άσκηση:

- Α) Ασκήσεις με καθαρά χρώματα, πρώτες αναμειξεις.
- Β) Εικαστικές δράσεις με τα νοήματα των χρωμάτων και παράλληλη σύνδεση με τις αντίστοιχες ελληνικές λέξεις.
- Γ) Ασκήσεις με γραμμές, ασκήσεις οπτικού ρυθμού. Περιγράμματα χεριών. Αποτυπώματα παλάμης.
- Δ) Κατασκευή φιγούρων ζώων, ανθρώπων. Κατασκευή χειρομορφών της ελληνικής νοηματικής γλώσσας.
- Ε) Βιωματικές ψυχογλωσσοσωματικές ασκήσεις μέσω του χρώματος.

Θέματα:

Εικόνες από παραμύθια, εικόνες ζώων και μορφών από το περιβάλλον των κωφών παιδιών και από τον κόσμο της φαντασίας.

Χειρομορφές που μετατρέπονται σε αντικείμενα ή ζώα.

Β' Τάξη

Σκοπός:

Διεξοδικότερη επεξεργασία προηγούμενων πληροφοριών που σχετίζονται με το χρώμα, πλουσιότερη διακόσμηση, περισσότερες πληροφορίες που αφορούν τεχνικές και υλικά. Προσπάθεια αναπαραστάσης πραγμάτων από το περιβάλλον με συνειδητή παρατήρηση.

Πρώτη συνειδητή προσέγγιση στα μορφοπλαστικά στοιχεία της νοηματικής γλώσσας.

Άσκηση:

- Α) Χρωματισμός σχημάτων με αρμονίες και αντιθέσεις. Ένταξη χειρομορφών σε απλά γεωμετρικά σχήματα.

Β) Ασκήσεις ματιέρας με διαφάνειες, με μονοτυπίες. Σχεδιασμός παλάμης σε ποικίλα υλικά, εξερεύνηση υφής.

Γ) Κολάζ με χρωματιστά χαρτιά ή με φιγούρες ζωγραφισμένες και κομμένες με ψαλίδι ή κομμένες ελεύθερα και ζωγραφισμένες.

Ομαδική άσκηση κολάζ με επιζωγραφισμένες παλάμες.

Θέματα:

Εικόνες από τη μυθολογία και την παράδοση.

Εικόνες που αφορούν τις διάφορες εποχές και τα γεγονότα που συμβαίνουν.

Ήπια ενσωμάτωση των αρχετυπικών συμβόλων της κοινότητας των κωφών σε εικαστικές δράσεις με εποχιακό χαρακτήρα (ευχετήριες κάρτες, στεφάνι από χειρομορφές).

Γ' Τάξη

Σκοπός:

Πειραματισμοί με τεχνικές, σύνθεση, οργάνωση, σχημάτων, ανάλυση μορφών και αναγωγή σε απλές γεωμετρικές φόρμες.

Άσκηση:

Α) Ασκήσεις σχετικά με τις χρωματικές ποιότητες.

Β) Ασκήσεις οργάνωσης του χώρου, ισορροπίες. Καθρεπτικός σχεδιασμός χειρομορφών και δημιουργία νοήματος.

Γ) Επεξεργασία χειρομορφών ελληνικής νοηματικής γλώσσας. Επιλογή από τα παιδιά χειρομορφών. Εύρεση νοημάτων σχετικών με τις επιλεγμένες χειρομορφές και επεξεργασία της εικαστικής αναπαράστασης των νοημάτων.

Θέματα:

Σχέδιο και ζωγραφιές διαφόρων αντικειμένων από τη φύση, απεικόνιση επίκαιρων θεμάτων και εορτασμών, κατασκευή μάσκας με χαρτί, με χαρτοπολτό.

Δ' Τάξη

Σκοπός:

Εμβάθυνση σε ήδη γνωστά προβλήματα. Αναλύσεις σε προβλήματα σύνθεσης, σε προβλήματα υφής. Μελέτη σε υλικά και τεχνικές. Επεξεργασία προβλημάτων με παρατήρηση της φύσης. Σύνδεση εαυτού με τη φυσική γλώσσα. Αποδοχή της κώφωσης, υπέρβαση της ματαιώσης. Η αισθητική διάσταση της γραφής.

Άσκηση:

Α) Σχέδιο και ζωγραφική από τη φύση.

Β) Χρησιμοποίηση διαφόρων υλικών σε μια κατασκευή. Γλυπτή κατασκευή χειρομορφής.

Γ) Ασκήσεις με ματιέρες, με διάφορους τρόπους γραφής. Το όνομα του παιδιού με ζωγραφισμένο δακτυλικό αλφάβητο.

Δ) Ομαδική εργασία με αυτοπροσωπογραφίες των παιδιών και το μονόγραμμά τους στο δακτυλικό αλφάβητο.

Θέματα:

Πορτρέτο, σχέδιο και χρώμα.

Αυτοπροσωπογραφία που νοηματίζει.

Ζωγραφιά με ερέθισμα ζωγραφικό πίνακα κωφού καλλιτέχνη ή επίσκεψη σε ατελιέ κωφού εικαστικού.

Κατασκευή κούκλας με χαρτοπολτό (η κούκλα να είναι ήρωας μιας ιστορίας που θα δημιουργήσουν τα ίδια τα κωφά παιδιά ή ενός παραμυθιού ή μίας κωφής κούκλας που νοηματίζει).

Το δακτυλικό αλφάβητο ως εικαστική γλώσσα.

Ε΄ Τάξη

Σκοπός:

Εμβάθυνση σε προβλήματα αναπαράστασης του χώρου. Σχέσεις τεχνικής και εκφραστικών δυνατοτήτων.

Άσκηση:

Α) Ασκήσεις για τη διάκριση και την απόδοση των επιπέδων.

Β) Σύνδεση του υλικού με τη φόρμα και τις χρωματικές διαβαθμίσεις.

Γ) Ασκήσεις υφής, χαρακτηριστική. Χαρακτική σε λινόλεουμ του δακτυλικού μονογράμματος του κωφού μαθητή.

Θέματα:

Εικόνες από καθημερινά θέματα της σχολικής κοινότητας των κωφών μαθητών, από επαγγέλματα, από εκδρομές, εικόνες της πόλης.

Λινοτυπίες, κατασκευές με χαρτοπολτό (π.χ. ζώα, μάσκες, διακοσμητικά).

ΣΤ΄ Τάξη

Σκοπός:

Διεξοδική επεξεργασία παλαιών προβλημάτων. Αναλυτική ανάπτυξη και αντιμετώπιση των ποιοτήτων του χρώματος. Λεπτές παρατηρήσεις των φυσικών αντικειμένων.

Άσκηση:

Α) Απεικόνιση χώρου.

Β) Χρωματικές αντιθέσεις.

Γ) Οργάνωση σχημάτων, επαναλαμβανόμενα σχήματα, μοτίβο. Στάμπες σε χαρτί και ύφασμα.

Δ) Χρωματικός κύκλος, βασικά και συμπληρωματικά χρώματα. Ασκήσεις.

Ε) Δημιουργία παραμυθιού με κωφούς χαρακτήρες. Αφήγηση στη νοηματική γλώσσα, συγγραφή της ιστορίας και εικονογράφηση φιγούρων που νοηματίζουν.

Θέματα:

Εικόνες από το σχολικό χώρο, από καθημερινά θέματα της κοινότητας των κωφών. Δρόμοι, κτήρια σε προοπτική.

Συνθέσεις με αντικείμενα, «νεκρή φύση».

Εικονογράφηση κειμένου, κόμικ.

5.3.4. Παράδειγμα Διαθεματικού Σχεδίου Εργασίας (Project)

Παράδειγμα διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) με άξονα την Αισθητική Αγωγή στο Δημοτικό με τίτλο «Πηλός». Η επιλογή του πηλού ως κεντρικού αντικειμένου έχει ως επιδίωξη:

α) Για τους εκπαιδευτικούς: να αποκτήσουν διδακτική ικανότητα στην πηλοπλαστική και ικανότητα στη διαθεματική μεθοδολογία.

β) Για τους μαθητές: να γνωρίσουν αυτό το υλικό και κατάλληλες τεχνικές, να συνδέσουν τον πηλό με αρχαία ελληνική, βυζαντινή και σύγχρονη τέχνη, να γνωρίσουν το επάγγελμα του κεραμίστα, να αναπτύξουν διάφορες ιδέες χρησιμοποιώντας τον πηλό.

Διαθεματικά συνδέεται με τα άλλα αντικείμενα ως εξής:

α) Στην ελληνική γλώσσα γίνεται γλωσσική επεξεργασία κειμένων με θέμα τον πηλό.

β) Στην ιστορία γίνεται σύνδεση, επεξεργασία και ταξινόμηση των κεραμικών όλων των περιόδων που εξετάζονται (Μινωική, Μυκηναϊκή κτλ.).

γ) Πραγματοποιείται οργανωμένη και προετοιμασμένη επίσκεψη σε εργαστήριο κεραμικής.

δ) Στην αισθητική αγωγή, τα παιδιά δημιουργούν μία χειρομορφή από ψυχρό πηλό.

ε) Στη νοηματική γλώσσα, οι μαθητές μαθαίνουν τα νοήματα των λέξεων και των όρων και πειραματίζονται ως γλωσσοπλάστες σε μία λεξικολογική και παράλληλα θεατρική απόδοση της δημιουργικής διαδικασίας της κεραμικής τέχνης. Αναλύουν τα δομικά στοιχεία των νοημάτων που χρησιμοποιούνται στην ειδικότητα του κεραμίστα.

5.3.5. Εργαστήρια Εικαστικών για το Δημοτικό

Το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής. Όταν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο, δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου, υποστηρικτικά τεχνολογικά βοηθήματα κωφών.

Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.

Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλοι πάγκοι για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.

Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιτς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο, υπολογιστή και εκτυπωτή.

Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.

Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις, δημιουργία επιμέρους εργαστηρίων - γωνιών για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών.

5.3.6. Προτεινόμενο Διδακτικό Υλικό για το Μάθημα των Εικαστικών Όλων των Βαθμίδων

Βιβλία μαθητή:

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού.

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Γ' και Δ' του Δημοτικού.

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α', Β' και Γ' Γυμνασίου.

Στα βιβλία χρησιμοποιούνται στοιχεία της κοινότητας των κωφών.

Τετράδια εργασιών και ασκήσεων:

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού.

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Γ' και Δ' του Δημοτικού.

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Α', Β' και Γ' Γυμνασίου.

Στα τετράδια χρησιμοποιούνται στοιχεία της κοινότητας των κωφών. Στις ασκήσεις ενσωματώνονται εικονοκλαστικά σύμβολα της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών.

Βιβλία εκπαιδευτικών:

Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Α' και Β' του Δημοτικού.

Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Γ' και Δ' του Δημοτικού.

Ένα βιβλίο δασκάλου για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.

Ένα βιβλίο καθηγητή για τις τάξεις Α', Β' και Γ' του Γυμνασίου.

Εποπτικό υλικό:

Μία σειρά 30-50 διαφανειών που θα συνοδεύουν τα τρία βιβλία δασκάλου (3 βιβλία X 1 σειρά = 3 σειρές).

Μία σειρά 30-50 διαφανειών που θα συνοδεύει το βιβλίο του καθηγητή.

Μία σειρά 30-50 διαφανειών με έργα τέχνης που να εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης.

Μία βιντεοκασέτα διάρκειας 1 ώρας που θα συνοδεύει τα 3 βιβλία δασκάλου (συνολικά 3 βιντεοκασέτες) στην ελληνική νοηματική γλώσσα και στην ελληνική με υπότιτλους.

Μία βιντεοκασέτα διάρκειας 1 ώρας που θα συνοδεύει το βιβλίο του καθηγητή στην ελληνική νοηματική γλώσσα και στην ελληνική με υπότιτλους.

Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών για το Δημοτικό.

Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών για το Γυμνάσιο.

Μία σειρά από 10 αφίσες με έργα τέχνης κωφών και με επεξηγηματικές πληροφορίες για όλες τις βαθμίδες.

Ένα CD - ROM (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό) για το Δημοτικό στην ελληνική νοηματική γλώσσα και στην ελληνική γλώσσα με υπότιτλους.

Ένα CD - ROM (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό) για το Γυμνάσιο στην ελληνική νοηματική γλώσσα και στην ελληνική γλώσσα με υπότιτλους.

Ένα CD - ROM στην ελληνική νοηματική γλώσσα (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό) για το Δημοτικό με εικαστικές δράσεις που να εκφράζουν τα πολιτιστικά στοιχεία της κοινότητας κωφών.

Ένα CD - ROM στην ελληνική νοηματική γλώσσα (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό) για το Γυμνάσιο με εικαστικές δράσεις που εκφράζουν τα πολιτιστικά στοιχεία της κοινότητας κωφών.

5.4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ

5.4.1. Σκοπός της Διδασκαλίας του Θεάτρου

Γενικός σκοπός της διδασκαλίας του Θεάτρου στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο είναι να ενθαρρυνθούν οι κωφοί μαθητές ώστε να αναπτύξουν ικανότητες και κλίσεις για να μπορέσουν να λειτουργήσουν αρμονικά τόσο ως αυτόνομες προσωπικότητες όσο και μέσα στην ομάδα.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

Η ενθάρρυνση της δημιουργικής έκφρασης. Η ενθάρρυνση της χρήσης της νοηματικής γλώσσας και των στοιχείων της καθώς και των ακραίων εκφράσεων της ως δημιουργική δυνατότητα.

Η γνωριμία του κωφού παιδιού με τον εαυτό του, η συνεργασία και η αρμονική ένταξή του στην ομάδα. Η αποδοχή της κώφωσης και η υπέρβαση της ματαιώσης σε συνεργασία με τους κωφούς συμμαθητές.

Η ανάπτυξη των φυσικών και διανοητικών ικανοτήτων και η καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου.

Η διαμόρφωση αισθητικής - καλλιτεχνικής αντίληψης και κριτηρίου και η παραγωγή καλλιτεχνικού προϊόντος (οι κωφοί μαθητές ως δέκτες και δημιουργοί).

Η γνωριμία με τα καλλιτεχνικά - πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και των άλλων πολιτισμών με τη διαμεσολάβηση διερμηνέων νοηματικής γλώσσας ειδικά εκπαιδευμένων στη θεατρική εκφορά της. Η γνωριμία με άμεσο τρόπο με τα καλλιτεχνικά – πολιτιστικά δρώμενα τόσο της ελληνικής κοινότητας των κωφών όσο και των άλλων κοινοτήτων των κωφών.

Η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων για το θέατρο και τις άλλες τέχνες, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία. Η απόκτηση γνώσεων για το θέατρο κωφών και τις άλλες καλλιτεχνικές εκφάνσεις τους, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία των κωφών.

Η δημιουργική ανάπτυξη των εκφραστικών δεξιοτήτων των κωφών παιδιών μέσα από τη νοηματική γλώσσα.

Η δημιουργική πρωτότυπη παραγωγή δραματικών δράσεων στη μητρική τους γλώσσα.

Η γνωριμία της ιστορίας των ιδεών και ρευμάτων στο χώρο της Θεατρικής Τέχνης, που συνέβαλαν στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και η κατανόηση της αξίας της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής αγωγής. Η γνωριμία της ιστορίας της παγκόσμιας Θεατρικής Τέχνης των κωφών και πώς αυτή συνέβαλε στην εξέλιξη της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών. Η αναγνώριση της αλληλεπίδρασης του ευρύτερου χώρου της Θεατρικής Τέχνης με τη θεατρική παράδοση των κωφών.

Η συνειδητοποίηση της έννοιας του ρόλου.

Η συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρική παράσταση).

Η άμεση ενεργοποίηση, η συμμετοχή και η παρέμβαση του κωφού μαθητή στη διδακτική διαδικασία.

Η παραγωγική διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων μέσα από τις εφαρμογές του δράματος, καθώς και η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

Η συνειδητοποίηση της δυνατότητας εξέλιξης αυτής καθαυτής της νοηματικής γλώσσας ως αυτόνομης θεατρικής γλώσσας.

5.4.2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (Γνώσεις, Δεξιότητες, Στάσεις και Αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
A' - B'	<p>Σωματική και κινησιολογική ανάπτυξη σε σχέση με το χώρο, το χώρο που νοηματίζουμε, τη σκηνή, την ομάδα, τον παρτενέρ. Κατανόηση δομών χώρου, νοηματικού χώρου, χρόνου κ.ά.</p> <p>Ασκήσεις κίνησης, χορός, ρυθμικά και οπτικά ερεθίσματα. Συνεργασία με παρτενέρ στις αντίστοιχες ασκήσεις.</p> <p>Πρώτες ομαδικές ασκήσεις.</p> <p>Ασκήσεις συνειδητοποίησης της δυνατότητας εξέλιξης αυτής καθαυτής της νοηματικής γλώσσας ως αυτόνομης θεατρικής γλώσσας.</p> <p>Οι χειρομορφές της νοηματικής γλώσσας ως θεατρικές αξίες.</p> <p>Ψυχοσωματική έκφραση μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι, οργανωμένο αυτοσχεδιασμό, παντομίμα, εκφραστική, μιμική.</p> <p>Θεατρικό παιχνίδι-σύνδεση θεατρικού παιχνιδιού με τις εικαστικές τέχνες-ενεργοποίηση με οπτικά ερεθίσματα.</p> <p>Δραματοποίηση.</p> <p>Ανάπτυξη της γλωσσικής και εκφραστικής ικανότητας μέσω του αυτοσχεδίου διαλόγου και της επεξεργασίας λογοτεχνικών κειμένων. Ανάπτυξη επικοινωνιακών κωδικών.</p> <p>Ανάπτυξη νοηματικής γλώσσας ως αφηγηματικής τεχνικής.</p> <p>Πρώτα στοιχεία του δραματικού διαλόγου.</p> <p>Καλλιέργεια αισθητικής έκφρασης και δημιουργίας πολλαπλής φύσης καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων: άμεση αισθητική εμπειρία, επαφή με όλες τις τέχνες, γνωριμία με τη θεατρική παραγωγή (Κουκλοθέατρο, Καραγκιόζης κ.ά.) με τη διαμεσολάβηση διερμηνέων νοηματικής γλώσσας ειδικά εκπαιδευμένων στη θεατρική εκφορά της. Γνωριμία με τη</p>	<p>Επιδιώκεται ο κωφός μαθητής:</p> <p>Να αναγνωρίζει το σώμα του, τον εαυτό του και τους άλλους.</p> <p>Να εξερευνήσει και να αναγνωρίσει τις δυνατότητες που του δίνει το σώμα του, καθώς και τα όρια που του θέτει. Να εξερευνήσει το χώρο στον οποίο νοηματίζει. Να εξελίξει στο έπακρο τις εκφράσεις του προσώπου που αποτελούν μέρος του συντακτικού της νοηματικής γλώσσας και να δοκιμάσει τις δραματοποιημένες μορφές τους.</p> <p>Να ενταχθεί στην ομάδα και να συνεργάζεται αρμονικά.</p> <p>Να αναπτύξει τις δυνατότητες επικοινωνίας και ιδιαίτερα τη μη λεκτική επικοινωνία.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης και έκφρασης των άλλων.</p> <p>Να αναπτύξει ικανότητες για δημιουργική έκφραση.</p> <p>Να αναπτύξει τις γλωσσικές και εκφραστικές του δυνατότητες: αφήγηση, περιγραφή, ακρίβεια και βελτίωση της έκφρασης, διάλογος, συζήτηση, δημιουργία έντεχνων μορφών νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Να διαμορφώσει αισθητική-καλλιτεχνική αντίληψη ώστε να λειτουργεί κατά το δυνατόν επαρκώς τόσο ως θεατής όσο και ως δημιουργός καλλιτεχνικού προϊόντος.</p> <p>Να αναπτύξει δεξιότητες και διάθεση για συνεργασία, κοινωνική συμμετοχή, αυτονομία και ελευθερία.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με όλες τις τέχνες, όπως επίσης και να γνωρίσει έργα κωφών καλλιτεχνών που να εκφράζουν την εμπειρία</p>	<p>Συλλογικότητα, Συνεργασία, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Κίνηση, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Μορφή, Οργάνωση, Πολιτισμός, Παράδοση, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα- Διφορά.</p>

	<p>θεατρική παραγωγή της ελληνικής κοινότητας των κωφών.</p> <p>Γνωριμία με την παράδοση των κωφών παραμυθάδων.</p>	<p>της κώφωσης. Να αντιληφθεί τις πλαστικές τους αξίες.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με τα καλλιτεχνικά και πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και άλλων πολιτισμών. Η γνωριμία με άμεσο τρόπο με τα καλλιτεχνικά – πολιτιστικά δρώμενα τόσο της ελληνικής κοινότητας των κωφών όσο και των άλλων κοινοτήτων των κωφών.</p>	
--	---	--	--

Τάξη	Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (Γνώσεις, Δεξιότητες, Στάσεις και Αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
Γ'-Δ'	<p>Εξέλιξη της κατεύθυνσης της κινησιολογικής ανάπτυξης του πρώτου ηλικιακού επιπέδου, με έμφαση στην πρωτοβουλία αφενός και στη συλλογικότητα αφετέρου.</p> <p>Μεγαλύτερη ανάπτυξη της σχέσης με τη δράση και τη συμπεριφορά, που μπορεί να οδηγήσει σε δραματοποίηση.</p> <p>Διεύρυνση της σχέσης του παιδιού με τη «φυσική» του γλώσσα, την νοηματική γλώσσα και τις δυνατότητες γλωσσικής έκφρασης. Επαφή με λογοτεχνικά κείμενα. Επαφή με οπτικό υλικό θεατρικών δρώμενων στη νοηματική. Ο θεατρικός κώδικας ως εργαλείο μάθησης και επαφής με άλλους κώδικες (μαθήματα).</p> <p>Ευαισθητοποίηση στο θέατρο:</p> <p>1) Εξοικείωση με τη θεατρική παράσταση ως θεατές. Επίσκεψη στο Θέατρο Κωφών</p> <p>2) Πρώτες προσπάθειες (προσωπική εμπειρία) για θεατρική παράσταση. Σύνδεση τομέων Αισθητικής Αγωγής.</p>	<p>Οι γενικοί στόχοι παραμένουν οι ίδιοι με την Α'-Β' Δημοτικού. Στο επίπεδο αυτό, με βάση την αύξηση των προσωπικών φυσικών, νοητικών, ψυχικών ικανοτήτων, και δεδομένου ότι το παιδί μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μέσα στην ομάδα οριοθετώντας πιο εύκολα τον εαυτό του και τους άλλους, διευρύνονται οι επιδιώξεις εντός του πλαισίου των στόχων που προδιαγράφηκαν στο προηγούμενο επίπεδο.</p>	<p>Κίνηση, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Αλληλεπίδραση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Πρόσωπο, Οργάνωση, Ερμηνεία, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Μήνυμα, Κώδικας, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Πολιτισμός, Παράδοση, Ομοιότητα-Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα.</p>
Ε'-ΣΤ'	<p>Ενεργοποίηση και αξιοποίηση σωματικών και ψυχογλωσσικών ικανοτήτων.</p> <p>Νοηματική ποίηση.</p> <p>Αυτοσχεδιασμός – θεατρικό παιχνίδι.</p> <p>Δραματικό κείμενο – δραματοποίηση.</p> <p>Γνωριμία με την τέχνη του θεάτρου.</p>	<p>Στις Ε' και ΣΤ' τάξεις του Δημοτικού, λόγω της αύξησης των ικανοτήτων των μαθητών αλλά και της μεγαλύτερης συνειδητοποίησης της ομάδας, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στις αισθητικές εμπειρίες, οι μαθητές μπορούν να δεχθούν και να επεξεργασθούν ερεθίσματα</p>	<p>Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Συλλογικότητα, Συνεργασία,</p>

	<p>Τρόποι οργάνωσης ανεβάσματος θεατρικής παράστασης στη νοηματική γλώσσα.</p>	<p>σχετικά με την ατομική έκφρασή τους μέσα στο χώρο, το νοηματικό χώρο, ή σε σχέση με θεατρικά κείμενα ή την προφορική παράδοση των κωφών αφηγητών κ.ά. Έχοντας αποκτήσει πλούσια γλωσσική επάρκεια στη νοηματική γλώσσα μπορούν να την χρησιμοποιήσουν στην ποιητική της διάσταση. Οι κωφοί μαθητές έχουν ήδη αποκτήσει κάποια ταυτότητα και έχουν επαρκώς ενημερωθεί για την πολιτιστική ταυτότητα της κοινότητας των κωφών. Οι δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού προσφέρονται για μια πιο ελεύθερη και συστηματική πρακτική των ήδη γνωστών από τα προηγούμενα επίπεδα αντικειμένων – εφαρμογών του θεάτρου.</p>	<p>Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Πρόσωπο, Οργάνωση, Ερμηνεία, Ρυθμός, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Χρόνος, Εξέλιξη, Μεταβολή, Επικοινωνία, Πολιτισμός, Ομοιότητα– Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα.</p>
--	--	--	--

5.4.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΕΩΣ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

5.4.3.1. Ειδικοί Σκοποί

Η ηλικιακή φάση που εκτείνεται από το Νηπιαγωγείο έως το Γυμνάσιο είναι μια περίοδος ζωής στη διάρκεια της οποίας μπορεί να θεμελιωθεί η αγάπη του κωφού παιδιού για κάθε μορφή τέχνης επομένως και για το θέατρο, να διαμορφωθεί η αισθητική - καλλιτεχνική του αντίληψη και να συντελεστεί η πρώτη γνωριμία του με τα επιτεύγματα του πολιτισμού. Το κωφό παιδί μπορεί να γνωρίσει την πολιτιστική κληρονομιά της οικουμενικής κοινότητας των κωφών, όπως και τις τοπικές κουλτούρες των διαφορετικών κοινοτήτων με προεξάρχουσα αυτή της ελληνικής κοινότητας κωφών.

Ως προς τη δομή, η σπειροειδής ανέλιξη των περιεχομένων στο Α.Π.Σ. οδηγεί από απλές σε σύνθετες δραστηριότητες και από πρακτικές σε θεωρητικές προσεγγίσεις.

Η ανάγκη εισαγωγής του μαθήματος στην προσχολική και στην πρώτη σχολική φάση της εκπαίδευσης προκύπτει από το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η θεατρική αγωγή συμβάλλει - ως δραστηριότητα και ως διδακτική μεθοδολογία - στην πληρέστερη προετοιμασία των παιδιών για την ένταξή τους στο παιδαγωγικό σύστημα και στην απόκτηση καλύτερων σχέσεων με τον εαυτό τους και με τους άλλους. Στο κωφό παιδί δίνεται η δυνατότητα να εξερευνήσει τους ισχυρούς δεσμούς που συνδέουν τη φυσική του γλώσσα, τη νοηματική γλώσσα με αισθητικές αξίες της δραματικής τέχνης.

Η Θεατρική Αγωγή οφείλει να ενθαρρύνει τη δημιουργική έκφραση του κωφού παιδιού, να συντείνει στην ψυχολογική καλλιέργειά του, να συμβάλλει στη γνωριμία του με την ομάδα & να γίνεται, δηλαδή, για το παιδί μέσο γνώσης, ψυχαγωγίας και αισθητικής καλλιέργειας.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

Η ανάπτυξη ισχυρής ταυτότητας στον κωφό μαθητή ως μέλος της κοινότητας των κωφών. Απελευθέρωση από την έννοια της αναπηρίας, υπέρβαση του ιατροκοιμημένου μοντέλου της κώφωσης.

Η ανάπτυξη και η στήριξη ενός οράματος όπου το κωφό παιδί δεν ανήκει σε μία αναπηρική μειονότητα αλλά σε μία κοινότητα με μία πλούσια γλωσσική παράδοση.

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η αισθητική καλλιέργεια, η ελευθερία της έκφρασης, η αυτογνωσία και ο αλληλοσεβασμός των μαθητών μέσα στο πλαίσιο της σχολικής ομάδας.

Η απόκτηση από τους μαθητές εκείνων των γνώσεων που θα τους βοηθούν να κατανοούν, να προσλαμβάνουν και να αξιολογούν το θεατρικό γεγονός, και να μετασχηματίζουν γόνιμα τη γνώση και την εμπειρία τους.

Η απόκτηση από τους κωφούς μαθητές γνώσεων και πληροφοριών όσον αφορά στην παγκόσμια θεατρική παραγωγή των κωφών.

Η δημιουργική επαφή των μαθητών με την τέχνη του θεάτρου τόσο μέσα από τα δραματουργικά κείμενα όσο και μέσα από τη σκηνική έκφρασή τους, με τελικό στόχο τη διεύρυνση των σπουδών τους ως προς το πολιτισμικό πεδίο.

Ο εμπλουτισμός των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές και τις τεχνικές του θεάτρου (δραματοποίηση κ.τ.λ.) και επομένως η βελτίωση του προγράμματος διδασκαλίας συνολικά.

Γενικότερες παιδαγωγικές ωφέλειες που αναμένεται να προκύψουν από το μάθημα:

- Το θέατρο, ως επικοινωνιακή δραστηριότητα, βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο καλούνται και οι ίδιοι να συμβιώσουν. Τους βοηθά ακόμα να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν οργανικά στο ευρύτερο σύνολο, στο οποίο κάθε φορά ανήκουν (σχολείο, κοινωνία κ.τ.λ.).
- Ως δημιουργική δραστηριότητα, καλλιεργεί στους μαθητές την έφεση για έρευνα, για γνώση και για απόκτηση δεξιοτήτων μέσα από την ανάδειξη των καλλιτεχνικών κλίσεων τους.
- Ως συλλογική δραστηριότητα, προσφέρει στους μαθητές ίσες ευκαιρίες έκφρασης, συνεργασίας και συμμετοχής σε κοινή προσπάθεια, αξίες που αποτελούν τη βάση της δημοκρατίας. Μιας δημοκρατίας που θα συμπεριλαμβάνει το σεβασμό για το μαθητή με ιδιαιτερότητες.
- Ως καλλιτεχνική δραστηριότητα, συμβάλλει στην αισθητική ανάπτυξη των μαθητών και στη συνειδητοποίηση της άφθαρτης αξίας του ανθρώπινου πολιτισμού.

5.4.3.2. Στόχοι, Θεματικές Ενότητες, Ενδεικτικές Δραστηριότητες, Διαθεματικά Σχέδια Εργασίας

Ενδεικτικό Πρόγραμμα ΣΤ΄ Τάξης

1^{ος} Άξονας: Ενεργοποίηση και Αξιοποίηση Σωματικών Ικανοτήτων		
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Οι κωφοί μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν τα εκφραστικά τους μέσα σε συνδυασμό με το χώρο, το χώρο που νοηματίζουν, το συμμαθητή και την ομάδα. Να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη αυτής καθαυτής της νοηματικής γλώσσας και τις δυνατότητες που παρέχει για την επίλυση ή όχι καθημερινών προβλημάτων. Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι μπορούν να εκφράσουν συναισθήματα και καταστάσεις με το σώμα. Να εξοικειωθούν με το σώμα τους. Επίσης, με το συμμαθητή τους, με την ομάδα και με το χώρο. Να γνωρίσουν τις δυνατότητες της νοηματικής γλώσσας και να μπορούν να τις αξιοποιήσουν για έκφραση και ικα-	Κίνηση Εκφράσεις προσώπου. Εκφραστικές δυνατότητες νοηματικής γλώσσας και σώματος. Αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων. Αξιοποίηση ψυχολογικών ικανοτήτων. Κατανόηση ρυθμού, αναπνοή, κ.τ.λ.). Εκφραστικές δεξιότητες κίνησης.	Τεχνικές κίνησης, ισορροπίας, ρυθμού, επαφής με τον άλλο, κίνηση ατομική και σε συνάρτηση με τον παρτενέρ. Ατομική - ομαδική χαλάρωση. Ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ). Μάχη με φανταστικά όπλα, σε ζεύγη ή με φανταστικό εχθρό. Διάλογος σε θεατροποιημένη νοηματική γλώσσα με ανάλογη έκφραση συναισθημάτων. Ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού. Έλεγχος φωνής (deaf voice). Διάλογος διαφωνίας με εναλλαγή δυνατής και χαμηλής ψυχικής έντασης. Διαφωνία ενός προσώπου με δύο. Υποθετικός διάλογος ενός προσώπου με φανταστικό παρτενέρ. Διάρκεια, ένταση, συνδυασμός γλώσσας

<p>νοποίηση προσωπικών αναγκών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι με το σώμα μπορούν να ενεργοποιήσουν και να εκφράσουν το ψυχοσωματικό δυναμικό τους.</p> <p>Να μπορούν να συνδυάζουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα - νοηματική γλώσσα), για να επιτύχουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (κτίσιμο ρόλου).</p>	<p>Το σώμα και ο «Λόγος» ως θεμελιώδη στοιχεία της υποκριτικής.</p> <p>Η έννοια του «ρόλου».</p>	<p>και κίνησης.</p> <p>Συζήτηση για τις μορφές επικοινωνίας - λεκτική, νοηματική, μη λεκτική, γραπτή, κ.λπ. (Γλώσσα). Εξειδικευμένη κίνηση, χορός, ρυθμική.</p> <p>Ομαδικοί χοροί, σε ζεύγη, ατομικοί, χορογραφίες, χορός με φανταστικό παρτενέρ.</p> <p>Κίνηση σε διάφορους ρυθμούς.</p> <p>Προσέγγιση στην παραγωγή ήχων.</p> <p>Ανάγνωση και παράλληλη διερμηνεία κειμένου με χειρονομίες, με κινήσεις κ.τ.λ. (Γλώσσα).</p> <p>Ασκήσεις επίτευξης συντονισμού, εκφραστικότητας. Επιλογή απλών κειμένων (π.χ. μικρά ποιήματα - Περιγραφικές αφηγήσεις, μικροί διάλογοι) προς ατομική και ομαδική ερμηνεία.</p> <p>Παντομίμα (π.χ. το παιχνίδι: επαγγέλματα, έργα, ζώα κτλ.).</p> <p>Επαφή με διάφορα είδη θεάτρου (παντομίμα, κουκλοθέατρο, θέατρο σκιών).</p> <p>Κατασκευή χειρομορφών και θεατρική χρήση τους.</p> <p>Θέατρο σκιών - κατασκευή φιγούρας.</p>
---	--	--

2ος Άξονας: Αυτοσχεδιασμός

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Να μάθουν να χρησιμοποιούν τις σωματικές δεξιότητες και γλωσσικές ικανότητές τους για να εκφράσουν προσωπικές εμπειρίες, ανάγκες, συναισθήματα.</p> <p>Να ανακαλύψουν παραμέτρους της προσωπικότητάς τους, τις οποίες αγνοούν, και να μάθουν να εμπιστεύονται τον εαυτό τους και τα μέλη της ομάδας.</p> <p>Να μάθουν να αποδίδουν θεατρικά (με πειθαρχία και έλεγχο των εκφραστικών τους μέσων) συγκεκριμένο θέμα ή συγκεκριμένη κατάσταση.</p> <p>Να μπορέσουν - μέσω του ρόλου - να μορφοποιήσουν τη φαντασία τους και να εκφράσουν το ψυχοπνευματικό δυναμικό τους.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του ρόλου μέσα από την ένταξή τους στην ομάδα.</p> <p>Να εμβαθύνουν στη χρήση του αυτοσχεδιασμού, προκειμένου να προσεγγίσουν το θέατρο και να εκφράσουν τον εσωτερικό κόσμο τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί το ίδιο αντικείμενο.</p>	<p>Ελεύθερος Αυτοσχεδιασμός.</p> <p>Θεατρικό Παιχνίδι.</p> <p>Θεατρικός Αυτοσχεδιασμός με δεδομένο θέμα.</p> <p>Εξοικείωση με τη θεατρική κατάσταση.</p> <p>Ο Αυτοσχεδιασμός ως μέσο σκηνικής έκφρασης και ο Αυτοσχεδιασμός ως μέσο προσωπικής έκφρασης.</p> <p>Home signs.</p> <p>Ποιητική νοηματική ομοιοκαταληξία χειρομορφών.</p>	<p>Αφόρμηση από έργα τέχνης, από έργα τέχνης κωφών, από κείμενα, από οικείες διδακτικές ενότητες, από κοινωνικές συμπεριφορές. Τα παιδιά κάνουν γκριμάτσες, παίρνουν στάσεις στο χώρο, κάνουν χειρονομίες, «στήνουν» το κορμί τους, μιμούνται τύπους - κουτσό, μεθυσμένο κ.τ.λ. (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Σε κύκλο απαντούν σε ερωτήσεις των μελών της ομάδας πάνω σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο του αυτοσχεδιασμού (π.χ. πώς νιώθει κανείς όταν περπατά με μπαστούνι;). Οι απαντήσεις δίνονται από το πρόσωπο που αυτοσχεδίασε στη συνέχεια του αυτοσχεδιασμού.</p> <p>Αυτοσχεδιαστική έκφραση - δραματοποίηση με αφορμή δεδομένο θέμα.</p> <p>Προοδευτική εμβάθυνση στο «ρόλο».</p> <p>Ανάπτυξη «θεατρικής σύμβασης».</p> <p>Θεατρικό δρώμενο (παιχνίδι). Αυτοσχεδιασμός πάνω σε δεδομένες μορφές, συμπεριφορές - καταστάσεις, από το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση και από την ύλη των σχετικών μαθημάτων (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσικά, Θρησκευτικά, Αγωγή Πολίτη κ.τ.λ.).</p>

		<p>Παραμύθι στη νοηματική γλώσσα (π.χ. «Το δώρο της παπλωματούς»).</p> <p>Αυτοσχεδιαστική σύνθεση πολλαπλών χειρομορφών.</p> <p>Θεατρική χρήση των ταξινομητών της ελληνικής νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Απόπειρα αυτοσχεδιαστικής αναπαράστασης της προσωπικότητας του κάθε μαθητή.</p> <p>Ένα παιδί προσπαθεί να περιγράψει ένα αντικείμενο (γνωστό μόνο σ' αυτό), χωρίς να αναφέρει τι δουλειά κάνει ή από τι είναι κατασκευασμένο. Στη συνέχεια οι υπόλοιποι μαθητές ζωγραφίζουν το αντικείμενο που κατάλαβαν. Συγκρίνουμε τα αποτελέσματα. Συνδέουμε με τη χρήση χειρομορφών ή ταξινομητών.</p> <p>Προσπάθεια αυτοσχεδιασμού σε δεδομένο θέμα.</p>
--	--	--

3^{ος} Άξονας: Δραματικό κείμενο - Δραματοποίηση

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του δραματικού κειμένου ή δρώμενου (διάλογος, δράση, συγκρούσεις κ.τ.λ.)</p> <p>Να προσπαθήσουν να γράψουν απλούς διαλόγους, οι οποίοι στη συνέχεια θα εξελιχθούν σε θεατρικά σκετς.</p> <p>Να αποκτήσουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, ώστε να αφομοιώνουν με βιωματικό τρόπο τη γνώση. Να έρθουν σε δημιουργική επαφή με το δραματικό κείμενο και να κατανοήσουν τους όρους γραφής του.</p> <p>Να μάθουν να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, πράγμα που θα συντελέσει στη μαθησιακή και στην καλλιτεχνική ωρίμανσή τους.</p> <p>Να μάθουν να δημιουργούν δραματικά κείμενα αξιοποιώντας προηγούμενες γνώσεις.</p>	<p>Χαρακτηριστικά δραματικών κειμένων.</p> <p>Δημιουργία δραματικών κειμένων.</p> <p>Σύνθεση. Εργαστήρι γραφής.</p> <p>Μεταγραφή αφηγηματικού κειμένου ή δρώμενου σε δραματικό και ανάλυσή τους.</p> <p>Δραματοποίηση.</p>	<p>Απομόνωση μορφικών χαρακτηριστικών του δραματικού κειμένου σε οικεία κείμενα (σχολικά - εξωσχολικά).</p> <p>Διάλογος - σκηνοθετικές οδηγίες – χαρακτηριστές. Δράση - σύγκρουση.</p> <p>Δημιουργία δραματικού δρώμενου με βάση προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς.</p> <p>Δραματουργική ανάλυση επιλεγμένων αποσπασμάτων από το παγκόσμιο θέατρο για παιδιά.</p> <p>Δραματουργική ανάλυση επιλεγμένων βιντεοταινιών από θεατρικές παραστάσεις κωφών.</p> <p>Προβολή ταινιών που να άπτονται θεμάτων σχετικών με τις εμπειρίες τις κώφωσης.</p> <p>Επαφή των μαθητών με το δραματικό κείμενο, προσπάθεια για ανάλυση σε βάθος.</p> <p>Δημιουργία corpus από επιλεγμένα κείμενα ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, για σχολική χρήση.</p> <p>Δραματοποίηση αφηγηματικών κειμένων με τη χρήση των μορφικών στοιχείων των θεατρικών κειμένων (σκηνικές οδηγίες, διάλογοι κ.τ.λ.). Κείμενα για δραματοποίηση (Λογοτεχνία, Γλώσσα). Κατανόηση και εξερεύνηση των εναλλαγών και στάσεων του σώματος που νοηματίζει. Εναλλαγή προσώπων από τον ίδιο αφηγητή.</p> <p>Σύνθεση θεατρικών διαλόγων και σύντομων θεατρικών έργων.</p>

		Ατομική και ομαδική εξάσκηση σε δεδομένα θέματα.
4^{ος} Άξονας: Γνωριμία με την Τέχνη του Θεάτρου		
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Να γνωρίσουν τις ποικίλες πλευρές του θεάτρου και τις παραμέτρους που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο.</p> <p>Να γνωρίσουν την παγκόσμια και την τοπική θεατρική κληρονομιά των κωφών.</p> <p>Να αποκτήσουν «θεατρική αγωγή» ώστε να σέβονται το χώρο και τους συντελεστές μιας παράστασης.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τη χρήση διερμηνεία κατά τη διάρκεια ενός θεατρικού δρώμενου στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Να αναπτύξουν κριτική ικανότητα και να μπορούν να εκφράζουν απόψεις και εντυπώσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν άμεσα και βιωματικά τις παραμέτρους του θεάτρου και να εφαρμόσουν τη γνώση και την εμπειρία τους.</p> <p>Να γνωρίσουν θεωρητικά και πρακτικά την τέχνη του θεάτρου καθώς και τις ιδιαιτερότητες του θεάτρου κωφών.</p>	<p>Στοιχεία από τη θεωρία και την τεχνική του θεάτρου και πώς αυτή συνδέεται με τη θεατρική παραγωγή της κοινότητας των κωφών.</p> <p>Ο κωφός μαθητής ως θεατής, ως ηθοποιός και ως κριτικός.</p> <p>Παραγωγή θεατρικής δραστηριότητας.</p>	<p>Τα συστατικά του θεάτρου και του θεάτρου κωφών.</p> <p>Γνωριμία - εξοικείωση με τις τέχνες που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο. Συνεργασία με το μάθημα των Εικαστικών.</p> <p>Κείμενο - νοηματική γλώσσα - ηθοποιός - ρόλος - σκηνοθέτης - θεατής - διερμηνέας κ.ά.</p> <p>Οικειοποίηση των ρόλων όλων των συντελεστών μιας θεατρικής παράστασης (ηθοποιό, σκηνοθέτη, δραματουργό, σκηνογράφο, κ.τ.λ.).</p> <p>Επίσκεψη σε θεατρικούς χώρους. Ξεναγήση σε διαφορετικά είδη σκηνών (π.χ. στις διάφορες σκηνές του Εθνικού Θεάτρου ή στην Επίδαυρο).</p> <p>Παρακολούθηση παραστάσεων ή ταινιών εντός και εκτός σχολείου. Στοιχειώδης ανάλυση και συζήτηση στην τάξη για την αισθητική εμπειρία που αποκτήθηκε. Απόπειρα αξιολόγησης επιμέρους στοιχείων μιας παράστασης ή μιας ταινίας (σκηνικά - κοστούμια), κριτική της παράστασης ή της ταινίας ως συνόλου. Προσπάθεια γραφής σύντομης κριτικής. Επιλογή παραστάσεων ή ταινιών με γνώμονα την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των κωφών παιδιών, και την ποιότητά τους.</p> <p>Γνωριμία και συνομιλία με κωφούς και ακούοντες καλλιτέχνες που εργάζονται στο θέατρο ή στον κινηματογράφο.</p> <p>Επισκέψεις στους χώρους δουλειάς διαφόρων κωφών ή ακουόντων καλλιτεχνών και επισκέψεις κωφών εμπυχωτών ή κωφών ηθοποιών στο σχολείο.</p> <p>Θεατρικό δρώμενο με βάση την αποκτηθείσα εμπειρία.</p> <p>Επιλογή έργου, ανάγνωση, διανομή, πρόβες, σκηνικά, κ.τ.λ.</p> <p>Ηχητική (συνεργασία με ακούοντες), σκηνογραφική, ενδυματολογική επένδυση ενός κειμένου.</p> <p>Ανέβασμα παράστασης.</p>

Η κάθε ενότητα του Π.Σ. δεν εξαντλείται απαραίτητως σε μία διδακτική ώρα και ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να διδάξει την ενότητα σε περισσότερες ώρες ή να επιλέξει εκείνο το τμήμα που προσφέρεται για τις δεδομένες συνθήκες της τάξης του ή για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Έχει, επίσης, την δυνατότητα να διαπλέξει την διδασκαλία συ-

γκεκριμένων ενοτήτων με θέματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα, στο πλαίσιο διαθεματικών προσεγγίσεων.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν απαιτούν εξαντλητική προσέγγιση με παρατακτική διάταξη, αλλά έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα και παρέχουν στον εκπαιδευτικό δυνατότητα επιλογής. Ας σημειωθεί ότι η δυνατότητα επιλογής αποτελεί την κεντρική φιλοσοφία του νέου παιδαγωγικού συστήματος, που φιλοδοξεί να δημιουργήσει ένα σύγχρονο σχολείο, ανοικτό στην έρευνα και τη γνώση.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εμπλουτισμό της διδακτικής μεθοδολογίας όλων των γνωστικών αντικειμένων. Αφορμές και περιεχόμενο των δραστηριοτήτων μπορούν να αποτελέσουν θέματα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει συνδυαστικά τις επιμέρους ενότητες του Π.Σ., χωρίς να δεσμεύεται από μια ευθύγραμμη πορεία ανάπτυξης του μαθήματος (π.χ. επίσκεψη σε θεατρικό χώρο μπορεί να πραγματοποιήσει η τάξη στα πρώτα μαθήματα και όχι κατ' ανάγκη στο τέλος, όπως προτείνεται).

Επειδή το μάθημα από τη φύση του έχει γνωσιοθεωρητικό και αισθητικο-καλλιτεχνικό χαρακτήρα, θα πρέπει αντίστοιχα να δοθεί από τον εκπαιδευτικό ισόρροπη έμφαση στις δύο αυτές διαστάσεις. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συρρικνωθεί η Θεατρική Αγωγή σε «στεγνό» μάθημα, αλλά είναι ανάγκη να διατηρήσει και να αναπτύξει όλη τη δυναμική που η τέχνη του θεάτρου διαθέτει.

5.4.4. Προτεινόμενο Διαθεματικό Σχέδιο Εργασίας

Θέμα: Δρώμενα με τη θεατρική και ποιητική διάσταση των χειρομορφών της ελληνικής νοηματικής γλώσσας. Εκπόνηση συνθετικών, ομαδικών εργασιών με καταγραφή και ταξινόμηση των χειρομορφών, εικαστική αποτύπωση, κατασκευές, συλλογές φωτογραφιών – εικόνων, πρωτόλεια γλωσσολογική έρευνα, σύγκριση με άλλες νοηματικές γλώσσες, αναπαράσταση – παρουσίαση σε ανοιχτή εκδήλωση κ.λ.π. Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, πολιτιστική ταυτότητα, παράδοση, κληρονομιά, εξέλιξη. Προεκτάσεις στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Εικαστικά, Ιστορία.

5.4.5. Διδακτικό Υλικό

Η διδασκαλία του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής γίνεται με τη χρήση πλούσιου διδακτικού υλικού (συγγραφικό, εποπτικό) σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Θα πρέπει όμως να είναι καθαρή η «αρχή» του θεάτρου, ότι το κύριο υλικό του είναι το σώμα και η ψυχή του ηθοποιού, άρα και του μαθητή. Ο κωφός μαθητής ενθαρρύνεται να ανακαλύψει την ακραία και παράλληλα θεατρική διάσταση της νοηματικής γλώσσας.

Το διδακτικό υλικό που προτείνεται (κείμενα, ιστορία, θεωρία του Θεάτρου, όπως και ιστορία, θεωρία του Θεάτρου κωφών) μπορεί να επιλέγεται ελεύθερα από τον εκπαιδευτικό. Οι έννοιες που προτείνονται δεν ακολουθούν ευθύγραμμη πορεία αλλά παρατακτική.

Σε όλα τα επίπεδα θα χρειαστεί:

Χώρο για το μάθημα, που να τηρεί προδιαγραφές αίθουσας χορού, και μάλιστα εξοπλισμένης με όργανα και φροντιστηριακό υλικό (μπορεί να είναι κάποιες καρέκλες, ορισμένα αντικείμενα, κομμάτια από ύφασμα ή χαρτί κ.ά). Απαραίτητα κρίνονται μία βιντεοκάμερα, ένα βίντεο, ένα CD-ROM player και ένα DVD player. Κρίνεται επίσης απαραίτητη η ειδική τεχνολογική υποστηρικτική υποδομή για μία τάξη κωφών μαθητών.

Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό (ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης CD-ROM, Video κ.ά), τα οποία μπορούν να είναι χρήσιμα για τον μαθητή και τον δάσκαλο ως προς τις υποδείξεις. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η ύλη της Θεατρικής Αγωγής δεν πρέπει να είναι περιορισμένη στα πλαίσια ενός σχολικού εγχειριδίου.

Σ' αυτό προσθέτουμε ότι βασικό εργαλείο για το μάθημα θα ήταν μια βιβλιοθήκη (λογοτεχνική, θεατρική, ιστορική), όσο και μια αρχειοθήκη με οπτικό υλικό από παραστάσεις, ταινίες με έμφαση σε αυτές που επικεντρώνονται στην εμπειρία της κώφωσης.

5.4.6. Προτεινόμενα διδακτικά εγχειρίδια:

Βιβλία μαθητή:

- i) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.
- ii) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α', Β', Γ' του Γυμνασίου.

Βιβλία Δασκάλου:

- i) Ένα βιβλίο εκπαιδευτικού για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.
- ii) Ένα βιβλίο εκπαιδευτικού για τις τάξεις Α', Β', Γ' του Γυμνασίου.
- iii) Ένας οδηγός "Σχολικών Πολιτιστικών Δράσεων".

5.4.7. Εποπτικό υλικό:

Μία ταινία βίντεο διάρκειας τριάντα (30) λεπτών στην ελληνική νοηματική γλώσσα. Η ταινία θα δομείται σε δύο αυτοτελείς ενότητες διάρκειας δεκαπέντε (15) λεπτών η καθεμία. Η πρώτη ενότητα θα αναφέρεται στο Θεατρικό Παιχνίδι, ενώ η δεύτερη θα αναφέρεται στη Δραματοποίηση. Κάθε ταινία θα συνοδεύεται από φυλλάδιο με ανάλυση στοιχείων και οδηγίες χρήσης, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τους μαθητές στο πλαίσιο λειτουργίας δανειστικής βιντεοθήκης.

Μία ταινία βίντεο με θέμα ένα δείγμα μίας θεατρικής παράστασης κωφών στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

Μία ταινία βίντεο νοηματικής ποίησης.

Πέντε ταινίες βίντεο με δραματοποιημένα παραμύθια στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

5.5. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

5.5.1. Διδακτέα ύλη

Τα κωφά παιδιά μπορούν να διδάσκονται το αναλυτικό της ιστορίας που έχει σχεδιαστεί για τα ακούοντα παιδιά που φοιτούν στα γενικά σχολεία αν τηρηθούν δύο βασικές προϋποθέσεις:

α. Αν έχουν εκπαιδευτεί δίγλωσσα και κατέχουν ήδη μια σταθερή πρώτη γλώσσα, τη νοηματική, και

β. Αν ληφθούν σοβαρά υπόψη οι ακόλουθες μεθοδολογικές εισηγήσεις για τη διδασκαλία του μαθήματος:

5.5.2. Μεθοδολογία

Πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι τα κωφά παιδιά πρέπει να εκπαιδεύονται δίγλωσσα και γλώσσα της διδασκαλίας είναι η πρώτη, η φυσική γλώσσα των κωφών παιδιών, δηλαδή η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, ως αυτοδύναμη και αυθόρμητη γλώσσα με τη δική της γραμματική και συντακτική δομή, ενώ δεύτερη γλώσσα θα είναι η ελληνική, κυρίως στη γραπτή της μορφή. Οι σημειώσεις στον πίνακα ή τα φύλλα εργασίας ή στις διαφάνειες θα δίνονται βέβαια στη δεύτερη γλώσσα, γραπτώς.

Λόγω των ιδιομορφιών της δίγλωσσας αυτής, προκύπτει έντονη ανάγκη για δημιουργία λεξικού με λεξιλόγιο και ορολογία για το μάθημα της ιστορίας στην ΕΝΓ, ώστε να χρησιμοποιούνται κοινά νοήματα απ' όλα τα κωφά παιδιά και τους διδάσκοντες πανελληνίως.

Για τη διδασκαλία της Ιστορίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι είναι πολύ σημαντική η χρήση διάφορων διδακτικών μέσων για τη διδασκαλία του μαθήματος. Ειδικότερα, εξαιτίας του γεγονότος ότι οι κωφοί δεν έχουν ακουστικές παραστάσεις από το περιβάλλον τους, χρησιμοποιούν κυρίως το οπτικό κανάλι επικοινωνίας. Ως εκ τούτου, πρέπει να χρησιμοποιούνται όλα τα δυνατά εποπτικά μέσα. Για παράδειγμα, χάρτες, πίνακες, επιδιασκόπια.

Ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διδασκαλία της Ιστορίας για τα κωφά παιδιά είναι και η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και ιδιαίτερα του βίντεο και του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Πολύ χρήσιμη είναι και η προβολή βιντεοταινιών με ιστορικό περιεχόμενο κατά τη διάρκεια του μαθήματος (πάντοτε βέβαια με υποτίτλους). Επίσης σημαντική είναι και η χρήση ιστοσελίδων από το διαδίκτυο, τόσο κατά τη διάρκεια του μαθήματος από το διδάσκοντα και τους μαθητές, καθώς και με ανάθεση στους μαθητές για ανεύρεση και εξερεύνηση των ιστοσελίδων αυτών στο σπίτι. Τα κωφά παιδιά μπορούν να βοηθηθούν από τη χρήση ψηφιακών δίσκων με ιστορικό περιεχόμενο που κυκλοφορούν στην αγορά, καθώς και από τη δημιουργία τέτοιων δίσκων από τους διδάσκοντες ή αρμόδιους φορείς. Ακόμα η χρησιμοποίηση λογισμικών προγραμμάτων, όπως παιχνιδιών περιπέτειας (π.χ. γραφικές παραστάσεις) ή προγράμματα που ασχολούνται με την ιστορική γραμμή του χρόνου (π.χ. Ταξιδιώτης στο χρόνο).

Ιδιαίτερα βοηθητική για τη διδασκαλία της Ιστορίας είναι η παραγωγή φύλλων εργασίας από τον διδάσκοντα για ενεργητική μάθηση των μαθητών, καθώς και ο χωρισμός τους σε ομάδες για αλληλεπίδραση και εμπέδωση του μαθήματος.

Ακόμα, επειδή τα κωφά παιδιά έχουν περιορισμένες εμπειρίες (εξαιτίας της περιορισμένης ανατροφοδότησης από το περιβάλλον τους) πρέπει να τους δίνεται κάθε ευκαιρία για εξοικείωση με τα ιστορικά γεγονότα μέσω επισκέψεών τους σε διάφορα ιστορικά μνημεία (π.χ. Παρθενώνας, ανάκτορο της Κνωσού, αρχαίες εκκλησίες), σε μουσεία (π.χ. Αρχαιολογικό μουσείο, Κυκλαδικό μουσείο, μουσείο Φυσικής Ιστορίας). Πολύ σημαντικό μέσο για την εμπέδω-

ση των ιστορικών γεγονότων και την εξοικείωση των μαθητών με τα θέματα που καλύπτει το μάθημα της ιστορίας θα μπορούσε να αποτελέσει και η δραματοποίηση κάποιων ιστορικών γεγονότων.

Τους μαθητές επίσης μπορεί να τα βοηθήσει και η χρήση και η παρουσίαση στην ΕΝΓ διάφορων ιστορικών πηγών, και η συζήτηση και επεξεργασία τους με τον διδάσκοντα.

5.6. ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ

5.6.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Για τους Κωφούς, όπως για κάθε ανθρώπινη κοινότητα, η ιστορική συνείδηση είναι πολύτιμο εφόδιο: αναπτύσσει αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση, καλλιεργεί κοινοτικούς δεσμούς και αξίες και σφυρηλατεί διακοινοτική συνείδηση και ανθρώπινη στάση ζωής. Ιδιαίτερα για τις «μικρές» και «αφανείς» κοινότητες, όπως είναι η κοινότητα των κωφών, η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού τους αποτελεί παιδευτικό εργαλείο μεγάλης αξίας. Μέσα από τη «δική τους ιστορία» οι μαθητές κατανοούν και προσεγγίζουν βαθύτερα και την ιστορία της ευρύτερης κοινότητας, της ελληνικής. Μ' αυτόν τον τρόπο το σχολείο συμβάλλει στο χτίσιμο της *συμμετοχικής κοινωνίας* που επιδιώκουμε.

5.6.2. Η ιστορία των κωφών

Πηγές για την ιστορία των κωφών υπάρχουν λιγοστές: σκόρπιες, 'τυχαίες' και περιορισμένες αναφορές, μέσα από τις οποίες 'διαβάζονται' οι αντιλήψεις της εκάστοτε εποχής για τους κωφούς. Στη νεότερη ιστορία και γραμματεία οι αναφορές πυκνώνουν: είναι οι απόψεις και οι διηγήσεις των εκπαιδευτικών των κωφών, που μιλούν *για* τους κωφούς μαθητές τους.

Μαρτυρίες από τους ίδιους τους κωφούς μόνο πρόσφατα εμφανίζονται. Έτσι είναι σχεδόν αδύνατο πια να αποκτήσουμε αυθεντικές και αξιόπιστες πηγές για την ιστορία των κωφών όπως οι ίδιοι την είχαν βιώσει.

Εδώ και μερικές δεκαετίες οι κωφοί σε όλες στις χώρες έχουν συνειδητοποιήσει πόσο σημαντικό είναι να μελετούν, να μοιράζονται και να διαφυλάττουν την ιστορία τους, την «ιστορία της καθημερινότητάς τους» και την ιστορία της κοινότητάς τους.

Οι παραδόσεις, οι μύθοι και οι αφηγήσεις των κωφών «φέρουν» και μεταφέρουν από γενιά σε γενιά την ιστορική παράδοση της κοινότητας των κωφών. Εκφράζουν επίσης μια ολοκληρωμένη και ενιαία σύλληψη του ελλαδικού ιστορικού χρόνου και τόπου: αποτελούν μια αφαιρετική εκδοχή της εθνικής μας ιστορίας όπως την έχουν βιώσει οι Έλληνες κωφοί.

Η προφορική ιστορική παράδοση της κοινότητας των κωφών (εδώ ο όρος «προφορική» έχει την έννοια ότι δεν ήταν μέχρι τώρα καταγεγραμμένη) περνούσε από γενιά σε γενιά με τη ζωντανή επικοινωνία στη νοηματική γλώσσα. Εδώ και δυο δεκαετίες με τη χρήση του βίντεο οι ιστορικές αφηγήσεις και μαρτυρίες κωφών απέκτησαν και τρόπο καταγραφής. Οι βιντεοσκοπημένες ιστορίες αποτελούν αξιόλογες ιστορικές πηγές.

5.6.3. Η έρευνα της ιστορίας της ελληνικής κοινότητας

Η έρευνα της ιστορίας των Ελλήνων κωφών είναι περιορισμένη. Πληροφορίες και ερευνητικά δεδομένα προέρχονται από ερευνητικές εργασίες που δεν είχαν ως κύριο ερευνητικό στόχο την ιστορία των κωφών, αλλά άλλα ζητήματα αιχμής του κινήματος των κωφών. Στοιχεία που μαρτυρούν την ύπαρξη άτυπης κοινότητας κωφών στην Ελλάδα αναφέρονται γύρω

στο 1920. Ο πόλος μαζί με τον οποίον γεννήθηκε και αναπτύχθηκε η κοινότητα των κωφών ήταν τα πρώτα εκπαιδευτικά ιδρύματα για κωφούς. Το φαινόμενο αυτό παρατηρήθηκε και σε άλλες εθνικές κοινότητες κωφών. Είναι χαρακτηριστικό ότι για τους κωφούς τα σχολεία που φοίτησαν είναι κεντρικό σημείο αυτοπροσδιορισμού, σημαντικότερο από το άλλα στοιχεία της ταυτότητάς τους. Για το λόγο αυτό στο παρόν αναλυτικό πρόγραμμα η ιστορία της εκπαίδευσης αποτελεί κεντρικό θέμα.

5.6.4. Θεματικό περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος

Η απουσία ερευνητικών δεδομένων προσδιόρισε τη θεματολογία και τη μεθοδολογία του αναλυτικού αυτού προγράμματος. Ο κεντρικός προσανατολισμός βασίστηκε στην ενότητα «τοπική ιστορία» των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, με τις απαραίτητες διαφοροποιήσεις, εφόσον οι κωφοί αποτελούν μια ομάδα του ελληνικού πληθυσμού, συγκροτημένη σε τοπικές κοινότητες στα αστικά κέντρα κυρίως. Ωστόσο σε όλες τις βαθμίδες καταβάλλεται προσπάθεια ώστε η μελέτη του θέματος να αρχίζει από το άμεσο περιβάλλον των μαθητών δηλαδή το σχολείο τους και στη συνέχεια από την τοπική κοινότητα των κωφών. Το περιεχόμενο του προγράμματος βεβαίως δεν περιορίζεται στην τοπική κοινότητα των κωφών, αλλά μελετά την πορεία της κοινότητας των κωφών σ' όλη την Ελλάδα. Επιπλέον ένα σημαντικό μέρος αφιερώνεται στην ιστορία των κωφών στη βιομηχανική δύση, όπου εμφανίστηκαν δυναμικές κοινότητες κωφών από τις αρχές της βιομηχανικής επανάστασης.

Στις χώρες αυτές αναπτύχθηκαν επιτυχημένα εκπαιδευτικά προγράμματα για κωφούς μαθητές, στην κατάρτιση και υλοποίηση των οποίων έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο κωφοί εκπαιδευτικοί.

5.6.5. Πηγές για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος

Σε πολλά από τα παραπάνω προγράμματα διδάσκεται η ιστορία των κωφών. Η σχετική βιβλιογραφία υπήρξε εξαιρετικά χρήσιμη και προκάλεσε γόνιμες σκέψεις για την κατάρτιση του παρόντος προγράμματος. Ιδιαίτερα θέλουμε να αναφερθούμε στον «Οδηγό αναλυτικών προγραμμάτων για θέματα που αφορούν τους κωφούς μαθητές», (Deaf studies curriculum guide, M. Miller-Nomeland and Sara Gillespie. Pre-College Programmes, Gallaudet university, Wasington D.C., 1993). Το πρόγραμμα αυτό έχει χρησιμοποιηθεί με επιτυχία σε πολλά σχολεία των κωφών και με βάση τις εκπαιδευτικές αξιολογήσεις αναθεωρείται συνεχώς. Επειδή η θεματολογία του δεν ανταποκρίνεται στις συνθήκες της ελληνικής κοινότητας των κωφών, ούτε στη δομή και τη φιλοσοφία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, θεωρήσαμε ότι δεν είναι σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο για το ελληνικό πρόγραμμα. Επιδιώξαμε όμως να τηρήσουμε τις βασικές αρχές του προγράμματος αυτού: το σεβασμό στην κοινότητα και την ιστορία των κωφών και την επικοινωνιακή και μαθητοκεντρική διδακτική προσέγγιση, όπως άλλωστε ορίζεται και στα ΑΠΣ της δικής μας γενικής εκπαίδευσης.

Στη σύνταξη του προγράμματος αξιοποιήθηκε η υπάρχουσα διδακτική εμπειρία από την ελληνική εκπαίδευση των κωφών. Ιδιαίτερα χρησιμοποιήθηκε η εμπειρία από ενότητες για την ιστορία των κωφών που έχουν διδαχθεί σε άλλα γνωστικά αντικείμενα (λογοτεχνία, γλώσσα) ή σε πολιτιστικές και διαθεματικές δραστηριότητες των σχολείων κωφών της Αγίας Παρασκευής, της Αργυρούπολης, της Φιλοθέης και των Αμπελοκήπων.

5.6.6. Οδηγίες για το ωρολόγιο πρόγραμμα

Το παρόν πρόγραμμα βασίζεται και συμπορεύεται με την ελληνική ιστορία της γενικής εκπαίδευσης. Τα ειδικά θέματα της κοινότητας των κωφών εντάσσονται στο συνολικό ιστορικό πλαίσιο, του ελληνικού αλλά και του ευρύτερου ιστορικού χώρου. Για το λόγο αυτό παρόλο που «Η ιστορία της κοινότητας των κωφών» αποτελεί αυτοτελές διδακτικό αντικείμενο, το

ωρολόγιο πρόγραμμα διδασκαλίας του ορίζεται σε συνάρτηση με το μάθημα της γενικής ιστορίας. Ενδείκνυται οι διδακτικές ενότητες της ιστορίας των κωφών να κατανέμονται στα συναφή κεφάλαια της γενικής ιστορίας, όπου είναι αυτό δυνατόν

Οπωσδήποτε το πρόγραμμα εισάγεται ως πιλοτικό στα σχολεία των κωφών και οι προτεινόμενες διδακτικές ενότητες καθώς και οι ενδεικτικές δραστηριότητες μπορεί να προσαρμοσθούν από τους εκπαιδευτικούς στις υπάρχουσες ανάγκες και δυνατότητες.

5.6.7. Αρχές, μεθοδολογία, στρατηγικές, υλικά

Ο βασικός τρόπος προσέγγισης του διδακτικού αυτού αντικειμένου είναι βιωματικός και διερευνητικός. Οι δραστηριότητες αποσκοπούν στην συνειδητοποίηση των μαθητών ως *υποκειμένων* της ιστορίας. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αποκτήσουν την ικανότητα να διακρίνουν το ιστορικό γίνεσθαι μέσα στην καθημερινότητα. Να αποκτήσουν τη δεξιότητα να χρησιμοποιούν τα γνωστικά και ερευνητικά εργαλεία της ιστορίας, με απλό και αποτελεσματικό τρόπο. Να διακρίνουν σχέσεις, αλληλεπιδράσεις, αιτίες και συνέπειες. Ο βιωματικός χαρακτήρας του μαθήματος διευκολύνει την απόκτηση τέτοιων δεξιοτήτων, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και για την καλή επίδοση στο μάθημα της γενικής ιστορίας, στο οποίο οι επιδόσεις των κωφών μαθητών δεν είναι κατά τις έρευνες ιδιαίτερα ικανοποιητικές.

Βασική πηγή ανατροφοδότησης για τη διδασκαλία του μαθήματος είναι η κοινότητα των κωφών. Πολλές από τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται έρχονται από την επιστημονική γνώση και εμπειρία για την «προφορική ιστορία». Είναι σημαντικό οι μαθητές να αποκτήσουν την ικανότητα να χρησιμοποιούν τις πηγές από την κοινότητα για καλύτερη κατανόηση των θεμάτων που μελετούν.

Πολλές δραστηριότητες χρησιμοποιούν τέτοιο υλικό πολύ συχνά. Συνιστάται οι μαθητές να αποκτούν άνεση στην συγκέντρωση και μελέτη τέτοιου υλικού. Είναι χρήσιμο να γνωρίζουν από ποιους, πώς και με ποιους στόχους θα παίρνουν συνεντεύξεις ή θα κάνουν αυθόρμητες συζητήσεις τις οποίες θα βιντεοσκοπούν. Είναι απαραίτητο επίσης να αναζητούν και να χρησιμοποιούν με αποτελεσματικότητα υπάρχουσες πηγές, γραπτές ή βιντεοσκοπημένες. Αποκτούν έτσι ιστορικό κριτήριο, ενδιαφέρον και συνείδηση κοινοτική και εθνική.

Το συνολικό γνωστικό κέρδος είναι προφανές και συνδέεται άμεσα με τους στόχους της εκπαίδευσης των κωφών.

Γλώσσα διδασκαλίας είναι η νοηματική και κρίνεται σκόπιμο το μάθημα να διδάσκεται από εκπαιδευτικό που συνδέεται με την κοινότητα των κωφών.

Η διδασκαλία του μαθήματος αρχίζει στην τετάρτη τάξη του δημοτικού.

5.6.8. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ

Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Τοπική ιστορία. Κοινοτική ιστορία των κωφών : Η σχέση γενικής-τοπικής-κοινοτικής ιστορίας Έχουν ιστορία οι κωφοί; Ποιο είναι το περιεχόμενο της ιστορίας των κωφών;</p>	
<p>Οι μαθητές επιδιώκονται:</p> <p>Να προσεγγίσουν την έννοια της «τοπικής ιστορίας»</p> <p>Να αποκτήσουν βιωματική σχέση με την έννοια αυτή.</p> <p>Να συνδέσουν την έννοια της «τοπικής ιστορίας» με την ιστορία της «κοινότητας των κωφών»</p>	<p><i>Οι μαθητές συζητούν για την έννοια της τοπικής ιστορίας και αναφέρουν παραδείγματα με σχετικά θέματα</i></p> <p><i>Συζητούν τη διαφορά της γενικής από την τοπική ιστορία</i></p> <p><i>Μελετούν έναν λεπτομερή χάρτη της περιοχής τους και σημειώνουν τοποθεσίες και χώρους που συνδέονται με την ιστορία του τόπου τους</i></p> <p><i>Ερευνούν και συγκεντρώνουν πληροφορίες για ανθρώπους διαφορετικής καταγωγής, γλώσσας, θρησκείας ή άλλων χαρακτηριστικών που ζουν στην περιοχή τους.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια λίστα με τα ονόματα των ομάδων αυτών.</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν έναν χάρτη της περιοχής με γειτονιές ή οικισμούς που κατοικούνται από τις ομάδες αυτές, ή με τα μέρη όπου συχνάζουν και συναντιούνται.</i></p> <p><i>Προσθέτουν στο χάρτη και τους χώρους που συναντιούνται οι κωφοί, αν υπάρχουν τέτοιοι.</i></p> <p><i>Επιμελούνται τον χάρτη εικαστικά και τον αναρτούν στη τάξη.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια λίστα με ιδέες και προτάσεις για θέματα της τοπικής ιστορίας, που θα ήθελαν να δουλέψουν.</i></p> <p><i>Σχολιάζουν το κάθε θέμα και εκτιμούν το πόσο ενδιαφέρον μπορεί να έχει για τους ίδιους.</i></p> <p><i>Ξεχωρίζουν από την παραπάνω λίστα –αν υπάρχουν- θέματα, που μπορεί να μπουν κάτω από τον τίτλο «Ιστορία των κωφών»</i></p> <p><i>Συζητούν κατά ομάδες και γράφουν απορίες και προβληματισμούς τους για την ιστορία των κωφών.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια λίστα με τα θέματα που θα μπορούσε να περιλαμβάνει η ιστορία των κωφών</i></p> <p><i>(ιστορία, νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, γλώσσα, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>Οι κοινότητες των κωφών-η ελληνική κοινότητα των κωφών</p>	
	<p><i>Οι μαθητές συμμετέχουν σε παιχνίδι «καταιγισμού ιδεών» απαντώντας στην ερώτηση «τι θέλω να μάθω για τους κωφούς και την ιστορία τους;».</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν όλα τα ερωτηματικά τους και φτιάχνουν αφίσες που τις α-</i></p>

<p>Να κατανοήσουν τα κοινοτικά χαρακτηριστικά της ομάδας των κωφών</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα που συνδέονται με την παράδοση και την ιστορία των κωφών στο άμεσο περιβάλλον τους.</p>	<p><i>ναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Συζητούν για το περιεχόμενο της ιστορίας και κάνουν αντιπαραθετική συζήτηση σχετικά με το ερώτημα «έχουν ιστορία οι κωφοί;».</i></p> <p><i>Καταγράφουν σε δυο στήλες στον πίνακα τα επιχειρήματα της μιας και της άλλης άποψης.</i></p> <p><i>Συζητούν και προτείνουν επιχειρήματα που υποστηρίζουν την άποψη ότι οι κωφοί μπορεί να έχουν ιστορία.</i></p> <p><i>Καταγράφουν όσα σημαντικά γεγονότα γνωρίζουν από τη ζωή και την ιστορία των κωφών.</i></p> <p><i>Συζητούν τους όρους «άγραφη ιστορία», «προφορική ιστορία», «ανεπίσημη ιστορία» «ιστορία των μειονοτήτων» «τοπική ιστορία», «ιστορία των φύλων». Αναζητούν αντιστοιχίες και διαφορές.</i></p> <p><i>Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν αν υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά που ενώνουν τους κωφούς και τους κάνουν ομάδα ή κοινότητα.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια λίστα με τα χαρακτηριστικά αυτά (γλώσσα, συνήθειες, κοινές δραστηριότητες, τρόπος ζωής κλπ).</i></p> <p><i>Αναζητούν τις διευθύνσεις οργανώσεων κωφών στην περιοχή τους και αλλού. Συγκεντρώνουν φυλλάδια ή σχετικές κασέτες</i></p> <p><i>Φτιάχνουν χάρτη με τις κοινότητες των κωφών στην Ελλάδα</i></p> <p><i>(ιστορία, νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, γλώσσα, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>Τα σχολεία των κωφών</p> <p>Η σημασία του σχολείου για τους κωφούς</p>	
<p>Να συνειδητοποιήσουν την σημασία του σχολείου στην ζωή των κωφών</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το ρόλο του σχολείου στην προσωπική τους εξέλιξη</p>	<p><i>Οργανώνουν συζήτηση με τις υπόλοιπες τάξεις του σχολείου για την σημασία που έχει το σχολείο στη ζωή των κωφών.</i></p> <p><i>Αναφέρουν παραδείγματα που δείχνουν πόσο σημαντικό ρόλο παίζει στη ζωή του κάθε κωφού το σχολείο στο οποίο έχει φοιτήσει.</i></p> <p><i>Παίρνουν βιντεοσκοπημένες συνεντεύξεις από μαθητές Γυμνασίου Κωφών για το θέμα αυτό.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν, καθαρογράφουν και τυπώνουν σύντομες μαρτυρίες κωφών για τους δεσμούς που τους συνδέουν με το σχολείο τους.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα φιλμάκι με τις συνεντεύξεις και το παρουσιάζουν στο σχολείο.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν σε ομάδες κολλάζ με θέμα «το σχολείο μου» και τα εκθέτουν σε ανοιχτή εκδήλωση</i></p> <p><i>Συμμετέχουν σε ενδοσχολικό διαγωνισμό Αφίσας με θέμα το σχολείο τους</i></p> <p><i>Συζητούν την έννοια «σχολική κοινότητα». Φτιάχνουν και παρουσιάζουν ένα δρώμενο με τίτλο «Η κυψέλη του σχολείου μας».</i></p> <p><i>(ιστορία, νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, γλώσσα, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>Το σχολείο μας</p> <p>Τα μέλη και η λειτουργία της σχολικής κοινότητας</p>	
<p>Να παρατηρήσουν, να περιγράψουν και να κατανοήσουν τα επιμέρους στοιχεία</p>	<p><i>Οι μαθητές αναλαμβάνουν κατά ομάδες εργασίες σε θέματα όπως:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Ποια είναι τα μέλη της σχολικής κοινότητας;</i> <i>2. Ποιες είναι οι δραστηριότητες και οι ρόλοι τους;</i>

<p>(ανθρώπινο δυναμικό, υποδομή και δραστηριότητες), που αποτελούν μέρη του σχολικού «συστήματος».</p> <p>Να αποκτήσουν σαφή εικόνα για τις κοινοτικές λειτουργίες του σχολείου.</p>	<p>3. Ποιες είναι οι μεταξύ τους σχέσεις;</p> <p>4. Με ποιους ανθρώπους/ομάδες συνδέεται το σχολείο τους; με ποιες σχέσεις και δραστηριότητες;</p> <p>5. Ποιες απ' αυτές τις σχέσεις είναι με ακούοντες;</p> <p>6. Ποιες είναι με κωφούς;</p> <p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν χάρτες, αφίσες, κολλάζ, ανάγλυφους χάρτες ή κατασκευές για να περιγράψουν με λεπτομέρειες τη χωροθεσία και τη λειτουργία της σχολικής κοινότητας.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ετικέτες με τα ονόματα και τους ρόλους των μελών της σχολικής κοινότητας (πχ. κ. Ε. Παππά, υποδιευθύντρια, κ. Δ. Ξένος, υπεύθυνος κυλικείου), τα ονόματα των χώρων (αποδυτήρια, εργαστήριο χημείας, πίσω υπόστεγο), τα άτομα και τους φορείς με τους οποίους συνεργάζεται το σχολείο (Π. Μελά, αντιδήμαρχος, Χ. Βουτσάς, πρόεδρος του συλλόγου κωφών).</i></p> <p><i>Οι μαθητές αναπαριστούν θεατρικά «τις καθημερινές δραστηριότητες της σχολικής κοινότητας» και βιντεοσκοπούν το δρώμενο.</i></p> <p>Με βάση την κασέτα αυτή και τα εικαστικά έργα τους γράφουν ένα σύντομο κείμενο στο οποίο καταδεικνύουν ότι οι δραστηριότητες της σχολικής τους κοινότητας είναι πολύ σημαντικές.</p> <p>(Νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, γλώσσα, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
Το σχολείο μας έχει ιστορία	
<p>Γιατί ερευνούμε την ιστορία του σχολείου μας</p> <p>Από πού και με ποιο τρόπο θα μάθουμε την ιστορία του σχολείου: Μέθοδοι έρευνας και πηγές</p> <p>Η «προφορική ιστορία»</p> <p>Ο ιστορικός χρόνος</p>	
<p>Να συνδέσουν την έννοια της «ιστορικότητας» με το άμεσο περιβάλλον του σχολείου τους</p> <p>Να δοκιμάσουν τρόπους προσέγγισης ιστορικών θεμάτων</p> <p>Να γνωρίσουν την πρόσφατη ιστορία του σχολείου τους</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν και να αναζητήσουν την ιστορία του σχολείου τους από την ίδρυση του έως τώρα</p> <p>Να γνωρίσουν παλιούς μαθητές του</p>	<p><i>Αναζητούν πληροφορίες για την ιστορία του σχολείου, από την εποχή της ίδρυσής του.</i></p> <p><i>Αποφασίζουν και καταγράφουν ποια ζητήματα της ιστορίας του σχολείου τους θα ερευνήσουν.</i></p> <p><i>Καταγράφουν τις πιθανές πηγές και τον τρόπο που θα τις αναζητήσουν και θα τις χρησιμοποιήσουν.</i></p> <p><i>Βρίσκουν φωτογραφίες, γραπτές πηγές, φιλμάκια, βιντεοκασέτες κλπ, που αναφέρονται στο σχολείο.</i></p> <p><i>Καλούν παλιούς απόφοιτους του σχολείου για να γνωριστούν μαζί τους.</i></p> <p><i>Βιντεοσκοπούν τη συνάντηση.</i></p> <p><i>Μελετούν τα υλικά που έχουν συγκεντρώσει, ανακεφαλαιώνουν και καταγράφουν τα «ευρήματά» τους.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν χρονολογικό πίνακα με τα σπουδαιότερα γεγονότα της ιστορίας του σχολείου τους και τον αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Συνδέουν τα σχολικά γεγονότα με σημαντικά γεγονότα στην κοινότητα των κωφών και στην ελληνική ιστορία</i></p> <p><i>Φτιάχνουν άλμπουμ με τα ονόματα και τις φωτογραφίες των προηγούμενων απόφοιτων του σχολείου.</i></p>

<p>σχολείου και να πάρουν πληροφορίες για τη ζωή των κωφών μαθητών παλιότερα</p>	<p><i>Σημειώνουν σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή τους και τη δράση τους, στην κοινότητα των κωφών και στην ευρύτερη κοινωνία.</i></p> <p><i>Επιλέγουν μερικές χαρακτηριστικές παλιότερες σχολικές φωτογραφίες και τις κάνουν πόστερ για την τάξη τους.</i></p> <p><i>Οργανώνουν έκθεση με υλικά, που έχουν «ιστορική αξία» για τα θέματα που ερευνούν.</i></p> <p>(Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
--	---

ΤΑΞΗ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

<p>Τα σχολεία των κωφών άλλοτε και τώρα Η ιστορική εξέλιξη και οι αλλαγές στην εκπαίδευση των κωφών</p>	
<p>Να αναζητήσουν και να συνειδητοποιήσουν ομοιότητες και διαφορές στην εκπαίδευση των κωφών παλιότερα και τώρα</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι οι ιστορική εξέλιξη δεν είναι τυχαία, αλλά συνδέεται με ιστορικούς παράγοντες</p>	<p><i>Οι μαθητές συζητούν για τις πιθανές αλλαγές που έγιναν στο σχολείο τους με το πέρασμα των χρόνων.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα ερωτηματολόγιο και ζητούν από παλιούς απόφοιτους του σχολείου να απαντήσουν στα εξής ερωτήματα:</i></p> <p><i>Ποιες αλλαγές παρατηρούν ότι έγιναν στο σχολείο από τότε που ήταν εκείνοι μαθητές;</i></p> <p><i>Σε ποια θέματα βλέπουν ότι δεν άλλαξε τίποτα από τότε;</i></p> <p><i>Δίνουν το ίδιο ερωτηματολόγιο για συμπλήρωση και στους εκπαιδευτικούς, σημερινούς και παλιότερους.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν τα ερωτηματολόγια και τα μελετούν.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν φάκελο με τις απαντήσεις.</i></p> <p><i>Με βάση τις απαντήσεις φτιάχνουν δύο μεγάλους πίνακες με τις ΔΙΑΦΟΡΕΣ και τις ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ στο τότε και το τώρα, όπως περιγράφονται στα ερωτηματολόγια. Τους αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Συζητούν για τις αλλαγές που παρατηρούνται στις ανθρώπινες κοινότητες με το πέρασμα των χρόνων. Διερευνούν το «πώς» και το «γιατί» σ' αυτές τις εξελίξεις. Αναφέρουν και συζητούν παραδείγματα από τη σχολική τους εμπειρία.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μερικά σύντομα δρώμενα με όσα θέματα από τα παραπάνω τους έχουν αγγίξει και τα παρουσιάζουν στο σχολείο.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν στη βιβλιοθήκη της τάξης τους μια «Γωνιά της δικής μας ιστορίας» και βάζουν ό,τι σχετικό υλικό συγκεντρώνουν (κασέτες, φωτογραφίες, βιβλία, περιοδικά, αφίσες κλπ).</i></p> <p>(Γλώσσα, μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>

Τα σχολεία των κωφών στην Ελλάδα	
<p>Να γνωρίσουν πλευρές της εκπαιδευτικής πραγματικότητας των κωφών στην Ελλάδα</p> <p>Να εξοικειωθούν με την ιστορία των σχολείων των κωφών</p> <p>Να γνωρίσουν τα πρώτα βήματα για την εκπαίδευση των κωφών στην Ελλάδα</p>	<p><i>Οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για τα σχολεία των κωφών που υπάρχουν στην Ελλάδα.</i></p> <p><i>Γράφουν στον υπολογιστή μία λίστα με τον τίτλο, τη βαθμίδα κλπ κάθε σχολείου καθώς και την διεύθυνση, τα τηλέφωνα, τα FAX και τα E-mails κάθε σχολείου.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν χάρτη της Ελλάδας με τα σχολεία των κωφών.</i></p> <p><i>Γράφουν μια επιστολή και την στέλνουν ηλεκτρονικά σε σχολεία κωφών, με τα οποία θέλουν να έχουν μια επικοινωνία.</i></p> <p><i>Ζητούν από κάθε σχολείο πληροφορίες για τη δική του ιστορία.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν πίνακα με τη χρονολογία ίδρυσης του κάθε σχολείου.</i></p> <p><i>Αναζητούν περισσότερες πληροφορίες για τα σχολεία των κωφών στην Ελλάδα από βιβλία ή από ζωντανές πηγές.</i></p> <p><i>Βρίσκουν σχετικές πληροφορίες από το διαδίκτυο.</i></p> <p><i>Συμπληρώνουν τη λίστα των σχολείων των κωφών με τις βασικές ιστορικές πληροφορίες που έχουν συγκεντρώσει για το κάθε ένα.</i></p> <p><i>Εκδίδουν έναν «Οδηγό σχολείων κωφών στην Ελλάδα»</i></p> <p>(Γλώσσα, νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
Ο παγκόσμιος χάρτης της εκπαίδευσης των κωφών	
<p>Να γνωρίσουν πλευρές της εκπαιδευτικής πραγματικότητας των κωφών στον κόσμο</p> <p>Να εξοικειωθούν με την ιστορία των σχολείων των κωφών στον κόσμο</p> <p>Να γνωρίσουν τα πρώτα βήματα για την εκπαίδευση των κωφών διεθνώς</p>	<p><i>Αναζητούν πληροφορίες για τα σχολεία κωφών σε άλλες χώρες.</i></p> <p><i>Ζητούν από μέλη της Ομοσπονδίας Κωφών να τους μιλήσει για αυτά και να τους φέρει αφίσες ή κασέτες να δουν.</i></p> <p><i>Βρίσκουν πληροφορίες στο διαδίκτυο και αρχίζουν ηλεκτρονική αλληλογραφία με σχολεία κωφών από άλλες χώρες</i></p> <p><i>Ανταλλάσσουν έντυπα, φωτογραφίες και βιντεοκασέτες.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν τον χάρτη της Ευρώπης με τα σχολεία των κωφών.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν τον παγκόσμιο χάρτη με τα σχολεία των κωφών</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια αφίσα με τα αρχαιότερα σχολεία των κωφών στον κόσμο με την χρονολογία της ίδρυσής τους</i></p> <p><i>Εκδίδουν έναν έντυπο Οδηγό με τις βασικές πληροφορίες για τα σχολεία των κωφών στον κόσμο.</i></p> <p><i>Μελετούν πηγές και καταγράφουν τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν τους κωφούς μαθητές στον κόσμο.</i></p> <p>(Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>

Η ιστορία της ζωής των κωφών παλιότερα

Να αναζητήσουν πληροφορίες για τη ζωή των κωφών από την αρχαιότητα έως την εποχή μας

Οι μαθητές συζητούν διεξοδικά με την εκπαιδευτικό για τους τρόπους που ζούσαν οι άνθρωποι σε παλιότερες εποχές:

στην αρχαιότητα

στο μεσαίωνα

και στη νεότερη και σύγχρονη ιστορία.

Διαβάζουν ή βλέπουν σχετικό υλικό (αφίσες, κόμικς, ταινίες κλπ)

Συζητούν σε ομάδες και κάνουν υποθέσεις για τη ζωή των κωφών εκείνες τις εποχές. Πού έμοιαζε και πού διέφερε από τη ζωή των συγχρόνων τους;

Φτιάχνουν μερικά δρώμενα από διαφορετικές εποχές με πρωταγωνιστές κωφούς.

Βιντεοσκοπούν τις ιστορίες αυτές και τις τοποθετούν με ένα σύντομο συνοδευτικό κείμενο στη «γωνιά της ιστορίας»

Συγκεντρώνουν ό,τι σχετικό υλικό βρίσκουν και το μελετούν.

Μελετούν βιβλία για την ιστορία των κωφών και τα παρουσιάζουν στην τάξη τους.

Κρατούν σημειώσεις από τα διαβάσματά τους για τα γεγονότα που τους εντυπωσιάζουν.

Φτιάχνουν ένα πανώ με την «αλυσίδα των σπουδαίων γεγονότων της ιστορίας των κωφών» και την παρουσιάζουν σε άλλες τάξεις.

(Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)

ΤΑΞΗ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Νεότερη ιστορία: η εποχή της αλλαγής και συνειδητοποίησης η 'ιστορική εποχή' για τους κωφούς	
Να αποκτήσουν βασικές πληροφορίες για τις συνθήκες της ζωής των κωφών στην αρχαιότητα και το Μεσαίωνα	<p><i>Οι μαθητές παίρνουν βασικές πληροφορίες για το πώς οι αρχαίες και μεσαιωνικές κοινωνίες αντιμετώπιζαν τους κωφούς.</i></p> <p><i>Συζητούν και εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.</i></p> <p><i>Υποδύονται κωφά παιδιά των εποχών εκείνων, που διηγούνται περιστατικά της ζωής τους. Γράφουν μια λίστα με ευκαιρίες και δυνατότητες που δεν είχαν τότε οι κωφοί.</i></p> <p><i>Αναζητούν εικαστικές αναπαραστάσεις της καθημερινής ζωής από διάφορους ιστορικούς λαούς της αρχαίας και της μεσαιωνικής εποχής (Αιγύπτιοι που εργάζονται, Έλληνίδες που ετοιμάζουν γεύμα, Έλληνες που αθλούνται, Ρωμαίοι σε γιορτή, Βυζαντινοί άγιοι, πολεμιστές ή ταξιδιώτες, Μεσαιωνικές συντεχνίες σε στιγμές εργασίας κλπ). Συζητούν σε μικρές ομάδες και μετατρέπουν τις εικόνες σε δρώμενα. Ορίζουν σε κάθε δρώμενο έναν κωφό πρωταγωνιστή, που αφηγείται και σχολιάζει τις δραστηριότητες της κάθε εικόνας.</i></p>

<p>Να μελετήσουν τις πολιτισμικές και τεχνολογικές αλλαγές της νεότερης εποχής από τη σκοπιά της βελτίωσης της ζωής των κωφών.</p> <p>Να κατανοήσουν τα συγκεκριμένα βήματα που έγιναν στην ζωή των κωφών</p>	<p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν πανώ (με ζωγραφική, σχέδια, σλόγκαν κλπ):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Για την Αναγέννηση και τον Ανθρωπισμό 2. Για τα υπερπόντια ταξίδια 3. Για την πρόοδο της τεχνικής και την Ανακάλυψη της τυπογραφίας 4. Για την εποχή του Διαφωτισμού 5. Για τη Γαλλική επανάσταση και τις παράλληλες αλλαγές στην Ευρώπη <p>Σχεδιάζουν και αναπαριστούν θεατρικά συνομιλίες κωφών σε κάποιες από τις παραπάνω εποχές.</p> <p><i>Μελετούν την ιστορία του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα και καταγράφουν τα σημαντικότερα γεγονότα. Συζητούν κατά ομάδες αν και πώς αυτά τα γεγονότα έχουν επηρεάσει τη ζωή των κωφών.</i></p> <p><i>Το σχολείο οργανώνει μια συνάντηση με καλεσμένους από την κοινότητα των κωφών, που δίνουν πληροφορίες στους μαθητές για τις αλλαγές που έζησαν οι κωφοί τους δύο τελευταίους αιώνες και ιδιαίτερα μετά το 1960.</i></p> <p><i>Οι μαθητές κρατούν σημειώσεις και συζητούν απορίες και σκέψεις τους.</i></p> <p><i>Βιντεοσκοπούν τη συνάντηση και τη συζήτηση.</i></p> <p><i>Με βάση αυτό το υλικό φτιάχνουν ένα πανώ-κολλάζ με τα σημαντικότερα γεγονότα της ελληνικής κοινότητας των κωφών τα τελευταία 60 χρόνια.</i></p> <p>(Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
<p>Τα πρώτα βήματα στην εκπαίδευση των κωφών</p>	
<p>Να γνωρίσουν οι μαθητές τους πρωτοπόρους στην εκπαίδευση των κωφών</p> <p>Να συνδέσουν τις προσπάθειες αυτές με τις συνθήκες της εποχής</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την επίδραση της εθνικής μας ιστορίας στη ζωή των κωφών.</p> <p>Να κατανοήσουν</p>	<p><i>Οι μαθητές μελετούν την εποχή μετά την Αναγέννηση και καταγράφουν τις συνθήκες της εποχής που θεωρούν ότι επηρέασαν ευνοϊκά τη ζωή των κωφών</i></p> <p>Αναζητούν πληροφορίες για τα πρώτα βήματα στην εκπαίδευση των κωφών και τα πρώτα σχολεία κωφών στον κόσμο.</p> <p>Μελετούν βιβλία για τη ζωή και τη δράση του Pedro Ponce de Leon και συζητούν για την εποχή του.</p> <p><i>Σχεδιάζουν τον χάρτη της Ευρώπης την εποχή εκείνη.</i></p> <p>Σημειώνουν τις περιοχές που εμφανίζονται οι πρώτες προσπάθειες εκπαίδευσης των κωφών.</p> <p>Βρίσκουν γκραβούρες της εποχής και κάνουν πόστερ για την τάξη τους</p> <p>Ψάχνουν σε εγκυκλοπαίδειες το ονόματα και τις βιογραφίες των πρωτοπόρων της εκπαίδευσης των Κωφών και φιλοτεχνούν αφίσες που τις αναρτούν στην τάξη.</p> <p><i>Διαβάζουν τη βιογραφία του Abbe de L' Erree και την μεταφράζουν στην ελληνική νοηματική γλώσσα</i></p> <p><i>Βλέπουν βιντεοκασέτες για το εκπαιδευτικό ίδρυμα Gallaudet. Φτιάχνουν ένα άλμπουμ με πληροφορίες και φωτογραφίες για το σχολείο και τον ιδρυτή του.</i></p> <p><i>Παρατηρούν στο χάρτη της εποχής τον ελλαδικό χώρο και με βάση την γενική ελληνική ιστορία της περιόδου φτιάχνουν μια σύντομη αφήγηση για τη ζωή ενός κωφού την εποχή της τουρκοκρατίας.</i></p> <p><i>Δραματοποιούν την ιστορία και την παρουσιάζουν στη γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν συστηματικά πληροφορίες για την εκπαίδευση των κωφών</i></p>

<p>την πρόοδο στην εκπαίδευση των κωφών τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα</p>	<p>στον 20^ο αιώνα στην Ελλάδα και στον κόσμο από σχετικά βιβλία και περιοδικά. Φτιάχνουν σχετικούς πίνακες και γραφήματα και παρουσιάζουν μια ομιλία στη νοηματική γλώσσα για το θέμα αυτό στους μικρότερους συμμαθητές τους. Παίρνουν συνεντεύξεις από κωφούς ενήλικες για να κατανοήσουν την εξέλιξη στον τομέα της εκπαίδευσης. Φτιάχνουν μια λίστα με τις προόδους που σημειώθηκαν τα τελευταία 20 χρόνια στην Ελλάδα στην εκπαίδευση των κωφών. (Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
<p>Η ανάπτυξη των κοινοτήτων των κωφών</p>	
<p>Να κατανοήσουν πώς δημιουργήθηκαν οι κοινότητες των κωφών στις μεγάλες πόλεις</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημαία των κοινοτήτων για την πολιτισμική και κοινωνική ανάπτυξη των κωφών</p>	<p>Οι μαθητές με βάση τα προηγούμενα μαθήματα της γενικής ιστορίας φτιάχνουν έναν χάρτη των μεγάλων πόλεων του κόσμου που δημιουργήθηκαν μετά τη βιομηχανική επανάσταση</p> <p>Μελετούν πληροφορίες (γραπτές και σε βίντεο) για τον τρόπο που δημιουργήθηκαν οι κοινότητες των κωφών στη νεότερη και ιδίως στη σύγχρονη ιστορία</p> <p>Φτιάχνουν μια λίστα με τις αρχαιότερες γνωστές κοινότητες κωφών στον κόσμο και τις σημειώνουν στον παγκόσμιο χάρτη.</p> <p>Μελετούν υλικό σχετικό με τις κοινότητες των κωφών στην εποχή μας, σε διάφορες χώρες.</p> <p>Φτιάχνουν χάρτες με τις σύγχρονες κοινότητες των κωφών στον κόσμο. Βρίσκουν τα αντίστοιχα νοήματα του σωματίου, της πόλης, της χώρας</p> <p>Συλλέγουν αφίσες, πόστερς, σήματα, κονκάρδες, μπλουζάκια και αναμνηστικά από ελληνικές και ξένες οργανώσεις κωφών και δημιουργούν μια μόνιμη έκθεση, την οποία εμπλουτίζουν σταδιακά.</p> <p>Μελετούν τα υλικά αυτά και φτιάχνουν ένα κείμενο για τα θέματα που απασχολούν τις κοινότητες των κωφών.</p> <p>Παρακολουθούν φιλμ σχετικά με την Ελληνική κοινότητα των κωφών. Συζητούν τις παρατηρήσεις τους.</p> <p>Καλούν μέλη της κοινότητας να παρουσιάσουν σχετικά θέματα. (Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
<p>Η ιστορία των νοηματικών γλωσσών</p>	
<p>Να κατανοήσουν τη λειτουργία και την αξία της γλώσσας στη ζωή κάθε κοινότητας</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της νοηματικής γλώσσας για την κοινότητα των κωφών</p> <p>Να γνωρίσουν τις προόδους που σημειώθηκαν στην αναγνώριση των νοηματικών γλωσσών</p>	<p>Οι μαθητές συγκεντρώνουν βιντεοκασέτες, λεξικά, αλφάβητα, αφίσες, κλπ από διάφορες νοηματικές γλώσσες και τα μελετούν.</p> <p>Εκθέτουν το υλικό αυτό σε ειδική εκδήλωση του σχολείου, στην οποία γίνεται συζήτηση για τη σημασία που έχει η νοηματική γλώσσα.</p> <p>Καταγράφουν τα συμπεράσματά τους.</p> <p>Μελετούν κασέτες και βιβλία που αναφέρονται στην πρώτη επιστημονική έρευνα της νοηματικής γλώσσας. Βρίσκουν πληροφορίες για τις επόμενες έρευνες. Συζητούν και γράφουν τα αποτελέσματα που είχαν οι έρευνες της νοηματικής στη ζωή των κωφών.</p> <p>Γράφουν χρονολογικούς πίνακες για τα αποτελέσματα αυτά σε διάφορες χώρες (πχ πότε αναγνωρίστηκε η νοηματική ως επίσημη γλώσσα των κωφών στις χώρες αυτές).</p> <p>Φτιάχνουν τον «Παγκόσμιο χάρτη των νοηματικών γλωσσών». Χρωματίζουν τις χώρες οι οποίες έχουν αναγνωρίσει τη νοηματική ως επίσημη γλώσσα των κωφών.</p> <p>Αναζητούν πληροφορίες για την αναγνώριση και την έρευνα της ελληνικής νοηματικής γλώσσας. Συζητούν για τις προοπτικές στην εκπαίδευση και τη ζωή των κωφών. (Γλώσσα, νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)</p>

Η επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη

Να κατανοήσουν την χρησιμότητα της τεχνολογίας

Να αποκτήσουν δεξιότητες αποτελεσματικής και ωφέλιμης χρήσης της τεχνολογίας

Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα κατάχρησης της τεχνολογίας

Οι μαθητές φτιάχνουν μια χρονολογική κατάσταση με τις σπουδαιές εφευρέσεις και τις τεχνικές εξελίξεις της βιομηχανικής και της τεχνολογικής εποχής.

Γράφουν παραδείγματα για τις αλλαγές που έφερε κάθε εφεύρεση στη ζωή των ανθρώπων

Συζητούν κατά ομάδες και σημειώνουν στην παραπάνω κατάσταση αυτές που θεωρούν ότι ήταν αποφασιστικές για τη ζωή των κωφών. Αιτιολογούν την άποψή τους με παραδείγματα.

Οι μαθητές συζητούν για τη σημασία της ανακάλυψης της τυπογραφίας. Προβληματίζονται αν και πώς οι κωφοί της εποχής εκείνης επωφεληθήκαν από αυτήν την ανακάλυψη.

Βρίσκουν πληροφορίες και γράφουν τη βιογραφία του Graham Bell

Καλούν ηλικιωμένους κωφούς και συζητούν μαζί τους για τους τρόπους επικοινωνίας που χρησιμοποιούσαν παλιότερα οι κωφοί.

Συγκεντρώνουν πληροφορίες και εποπτικό υλικό για τη σημερινή τεχνολογία που μπορεί να είναι χρήσιμη στους κωφούς.

Εκπαιδεύονται στην αποτελεσματική χρήση αυτής της τεχνολογίας.

Συζητούν τρόπους για καλύτερη πρόσβαση σ' αυτή.

Παρακολουθούν δελτία ειδήσεων στη νοηματική και διατυπώνουν προτάσεις για βελτίωσή τους.

Συζητούν θέματα σχετικά με την ασφαλή και χωρίς κινδύνους χρήση της τεχνολογίας.

Οι μαθητές συγκεντρώνουν πληροφορίες για τα επόμενα βήματα της τεχνολογικής προόδου. Παρουσιάζουν τις πληροφορίες στην τάξη και συζητούν γι αυτές.

Αναφέρονται διεξοδικά σε όποια τεχνολογικά βήματα κρίνουν ότι συνδέονται στενότερα με τη ζωή των κωφών.

Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τα κοχλιακά εμφυτεύματα και τις επεξεργάζονται. Μελετούν πληροφορίες για την γενετική και τις προοπτικές της. Συζητούν γι αυτές.

Διατυπώνουν σκέψεις, κάνουν προβλέψεις και συζητούν με μεγαλύτερους τα θέματα αυτά. Φτιάχνουν σε ομάδες κόμικς με τις προβλέψεις τους.

(Γλώσσα, νοηματική, μελέτη περιβάλλοντος, εικαστικά, τεχνολογία)

5.7. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

5.7.1. Εισαγωγή

Η Μελέτη Περιβάλλοντος συνιστά έναν ενιαίο τομέα μάθησης με διεπιστημονικό χαρακτήρα, στον οποίο ενσωματώνονται στοιχεία από το φυσικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον. Διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και συγκεντρώνει στοιχεία από εκείνα τα μαθήματα, που δε διδάσκονται στις τάξεις αυτές. Στο πλαίσιο της Μελέτης Περιβάλλοντος, δίνεται έμφαση στους συνδυασμούς, τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ώστε να αναδύεται ένα πεδίο γνώσης που επιτρέπει την εξοικείωση του μαθητή με την πολύπλοκη, την πολυδιάστατη και τη συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα.

Η Μελέτη Περιβάλλοντος εντάσσει σε ένα διεπιστημονικό πλαίσιο το οποίο παρέχει δυνατότητες για διαθεματικές προεκτάσεις, στοιχεία από:

- Τις Φυσικές Επιστήμες (Φυσική, Χημεία, Βιολογία και τη Γεωγραφία)
- Τις Κοινωνικές Επιστήμες (Κοινωνιολογία, Οικονομία, Πολιτικές Επιστήμες)
- Τα Θρησκευτικά και την Ιστορία.

Επιπλέον, διασυνδέεται με προγράμματα και αξιοποιεί την εμπειρία από:

Την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, την Αγωγή Καταναλωτή, την Κυκλοφοριακή Αγωγή, την Αγωγή Υγείας, την Αγωγή στα Μ.Μ.Ε. και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.

Οι άξονες Περιεχομένου της Μελέτης Περιβάλλοντος προκύπτουν από το αντίστοιχο Δ.Ε.Π.Π.Σ., το οποίο έχει συνταχθεί με βάση τους αντίστοιχους άξονες των επιμέρους Δ.Ε.Π.Π.Σ. (Φυσικών, Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών), στα πλαίσια μιας διεπιστημονικής διασύνδεσης, με διαθεματικές προεκτάσεις των επιμέρους αντικειμένων.

Οι βασικοί άξονες της Μελέτης Περιβάλλοντος αφορούν:

- i) στο ανθρωπογενές περιβάλλον*
- ii) στο φυσικό περιβάλλον*
- iii) στην αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος*

Η προσέγγιση των θεμελιωδών εννοιών δεν περιορίζεται στην απλή εξέταση του ερωτήματος «*τι είναι*», χαρακτηριστικού της αναλυτικής σκέψης, αλλά, σύμφωνα με τη συστημική σκέψη, επεκτείνεται και εστιάζει το ενδιαφέρον στη διερεύνηση του «*τι κάνει*».

5.7.2. Ειδικοί σκοποί

Μέσα από τη Μελέτη του Περιβάλλοντος επιδιώκεται ο μαθητής:

- Να διαμορφώσει τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί ομαλά στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του.
- Να καλλιεργήσει την πνευματική σχέση με το Θεό, να εδραιώσει την αγάπη προς τον άνθρωπο και να αναπτύξει ευαισθησία και αλληλεγγύη με τους συνανθρώπους του.
- Να αποκτήσει θετική στάση για την *ευρωπαϊκή ιδέα*.
- Να αποκτήσει βασική εμπειρία και γνώσεις, ώστε να αξιοποιεί την Πληροφορική και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.
- Να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό του και να διευρύνει την επικοινωνιακή του ικανότητα.

Για την επίτευξη του τελευταίου στόχου απαιτείται μια συστηματικότερη δουλειά, ώστε ο μαθητής να αφομοιώσει πλήρως τις καινούργιες έννοιες και το αντίστοιχο λεξιλόγιο στην νοηματική και την ελληνική γλώσσα. Ένα μέρος από το α-

παραίτητο αυτό γνωστικό υλικό έχει παρατεθεί ενδεικτικά στην τέταρτη στήλη του αναλυτικού προγράμματος.

5.7.3. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες

ΤΑΞΗ Α΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Προτεινόμενο Λεξιλόγιο
Ανθρωπογενές περιβάλλον			
<p><i>Οι μαθητές επιδιώκεται:</i></p> <p>Να εξοικειωθούν με το σχολικό περιβάλλον και να λειτουργούν ομαδικά στη σχολική τάξη.</p> <p>Να ταξινομούν αντικείμενα του περιβάλλοντός τους.</p> <p>Να περιγράψουν την αίθουσά τους συγκρίνοντάς την με διπλανές.</p> <p>Να ορίζουν τη σχετική θέση αντικειμένων ή προσώπων στην αίθουσα ως προς σταθερά σημεία αναφοράς.</p> <p>Να συγκρίνουν και να περιγράφουν τη σχετική θέση αντικειμένων χρησιμοποιώντας τους όρους: πίσω, δίπλα, δεξιά, αριστερά.</p> <p>Να συσχετίζουν την κίνηση με τη μεταβολή της θέσης.</p> <p>Να επισημαίνουν τις κοινές ανάγκες που ικανοποιεί η τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία).</p> <p>Να παρατηρούν, να κατανοούν και να περιγράφουν την οργάνωση και</p>	<p>Η τάξη μου</p> <p>Η τάξη μου (εξοικείωση με το περιβάλλον της τάξης, δραστηριότητες σχετικές θέσεις αντικειμένων)</p> <p>Η ομάδα της τάξης μου (μέλη, κανόνες, ρόλοι, αλληλεπιδράσεις δεσμοί, δραστηριότητες)</p> <p>δραστηριότητες στην τάξη (μάθηση, σχολική εργασία, ψυχαγωγία)</p>	<p><i>Οι μαθητές:</i></p> <p>Οργανώνουν δραστηριότητες εξερεύνησης της αίθουσας και συνδέουν τις «γωνιές» της με τη χρησιμότητά τους</p> <p><i>Με τη βοήθεια του δασκάλου εξερευνούν την αίθουσα και δίνεται στη νοηματική γλώσσα η έννοια κάθε αντικειμένου καθώς επίσης και η χρησιμότητά του. Στα αντικείμενα της αίθουσας τοποθετούνται καρτελάκια με το όνομά τους.</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν την αίθουσα και τα αντικείμενα που έχει μέσα και κολλάνε στα αντικείμενα ετικέτες με το όνομά τους.</i></p> <p><i>Κάνουν μετρήσεις με μονάδες μέτρησης δικής τους επινόησης και ταξινομούν τα αντικείμενα που βρίσκονται στο χώρο της τάξης ή του σχολείου, ανάλογα με το βάρος, το ύψος και το μέγεθος (Μαθηματικά, Γλώσσα)</i></p> <p><i>Μαθαίνουν να χρησιμοποιούν ζυγό με δίσκους για να συγκρίνουν το βάρος δύο σωμάτων. Συγκρίνουν το ύψος συμμαθητών τους και τους τοποθετούν με σειρά.</i></p> <p>Πραγματοποιούν επίσκεψη σε διπλανή τάξη, παρατηρούν και κάνουν συγκρίσεις με τη δική τους.</p> <p><i>Συζητείται στη Ν.Γ η σχετική θέση των αντικειμένων της αίθουσάς τους. Ζωγραφίζουν το δωμάτιό τους και συζητούν τη σχετική θέση των πραγμάτων. Τοποθετούν καρτελάκια με τα ονόματά τους.</i></p> <p>Περιγράφουν πιθανή υποστηρικτική τεχνολογία και συσκευές που χρησιμοποιούνται για την κώφωση.</p> <p>Συζητούν τη χρησιμότητά τους.</p> <p><i>Ασκούνται μέσα από παιχνίδια και ζωγραφιές στην κατανόηση της σχετικής θέσης των αντικειμένων.</i></p> <p>Παίζουν χρησιμοποιώντας τους όρους που δηλώνουν αρχική θέση και μεταβολή της θέσης.</p> <p><i>Συζητούν τους κανόνες που πρέπει να έχει η τάξη τους για να λειτουργήσει σαν ομάδα. Επίσης τους κανόνες που πρέπει να ακολουθούν για να συνεργάζονται σε μικρότερες ομάδες (πχ κοινή χρήση των εποπτικών υλι-</i></p>	<p>Πάνω</p> <p>Κάτω</p> <p>Εμπρός</p> <p>Πίσω</p> <p>Μέσα</p> <p>Έξω</p> <p>Δίπλα</p> <p>Δεξιά</p> <p>Αριστερά</p> <p>Βάρος</p> <p>Ύψος</p> <p>Μέγεθος</p> <p>Πιο βαρύ</p> <p>Πιο ψηλό</p> <p>Πιο κοντό</p> <p>Πιο μεγάλο</p> <p>Ελαφρύτερο</p> <p>Χαμηλότερο</p> <p>Ζυγός</p> <p>Ζυγαριά</p> <p>Βάρος</p> <p>Ύψος</p> <p>Μέγεθος</p> <p>Δωμάτιο</p> <p>Έπιπλα</p> <p>Κοντά</p> <p>Μακριά</p> <p>Δίπλα</p> <p>Απέναντι</p> <p>Μετά</p> <p>Κανόνες</p> <p>Υγεία</p> <p>Ασφάλεια</p> <p>Σήματα</p> <p>Απαγορεύεται</p>

<p>τη λειτουργία της τάξης ως ομάδας. Να γνωρίζουν και να αποδέχονται τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται για την καλύτερη λειτουργία της τάξης τους ως ομάδας, αλλά και για τη λειτουργία μικρότερων ομάδων μέσα στην τάξη. Να τηρούν κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στην τάξη. Να κατανοούν την έννοια της <i>αλληλεπίδρασης</i> μεταξύ των μελών της ομάδας.</p>		<p><i>κών, αλληλοβοήθεια κλπ)</i> Αναλαμβάνουν, μεταξύ των άλλων, ρόλους παιδιών που τηρούν τους κανόνες και αυτών που δεν τηρούν τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας και συζητούν στη Ν.Γλ. τις συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς στους υπόλοιπους. Στη συνέχεια παίζουν εναλλακτικά σενάρια με διαφορετικούς ρόλους ο καθένας. Αναλαμβάνουν ενεργούς ρόλους, ώστε να διατηρείται συνεχώς καθαρό το περιβάλλον της τάξης. Συντάσσουν τον κώδικα οικολογικής συμπεριφοράς της τάξης τους και φτιάχνουν σχετικά κολάζ και πανώ που αναρτούν στη τάξη. <i>Συζητούν για την υγιεινή και ασφάλεια στην τάξη.</i> <i>Σχεδιάζουν σήματα που τα αναρτούν και που πρέπει να σέβονται (πχ «Ρίχνετε τα σκουπίδια στο καλάθι»)</i> Παριστάνουν με δική τους πρωτοβουλία (σχέδια, εικόνες, νοήματα) κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στο χώρο της τάξης και σχεδιάζουν ημερήσιες ή εβδομαδιαίες δραστηριότητες σχετικά με το θέμα αυτό.</p>	
<p>Να εξοικειωθούν με τη λειτουργικότητα των χώρων του σχολείου Να γνωρίσουν και να τηρούν τους κανόνες υγιεινής, ασφαλούς κίνησης και διατήρησης της καθαριότητας στο χώρο του σχολείου. Να περιγράψουν τη γειτονιά του σχολείου. Να προσεγγίσουν βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα του σχολικού και του ευρύτερου χώρου. Να γνωρίσουν πώς να ενεργήσουν σε περίπτωση σεισμού ή πυρκαγιάς και να εξοικειωθούν με την τήρηση κανόνων σε έκτακτες καταστάσεις. Να συμμετέχουν σε πολιτιστικά και</p>	<p>Το σχολείο μου Το σχολείο μου (χώρος, αισθητική του χώρου) Η ζωή μέσα στο σχολείο (σχολική ζωή, βασικά μέτρα προστασίας από σεισμό και πυρκαγιά, τρόποι διαχείρισης απορριμμάτων) Εκδηλώσεις στο σχολείο (συμμετοχή του σχολείου σε πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα)</p>	<p><i>Εξερευνούν ομαδοσυνεργατικά τους χώρους του σχολείου, διατυπώνουν υποθέσεις για τη λειτουργικότητά τους, ζωγραφίζουν και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολάζ). (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)</i> Συζητούν για τους τρόπους διατήρησης της καθαριότητας και διαχείρισης των απορριμμάτων στους χώρους του σχολείου και προβλέπουν τις επιπτώσεις αρνητικών συμπεριφορών. <i>Προβάλλεται βίντεο (με διερμηνεία στη Ν.Γ) με το τι πρέπει να κάνουν σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.</i> Κάνουν ασκήσεις ετοιμότητας σε περίπτωση σεισμού και πυρκαγιάς και προβλέπουν τις συνέπειες της παράλειψης των σχετικών κανόνων. Προγραμματίζουν επίσκεψη στο γειτονικό σχολείο, το παρατηρούν και το συγκρίνουν με το δικό τους. <i>Προβάλλεται βίντεο με τα βασικά ήθη και έθιμα που παρατηρούν στην ευρύτερη κοινωνία.</i> Έρχονται σε επαφή με τοπικά ήθη και έθιμα και υποδύονται σχετικούς ρόλους. <i>Συζητούν για εκδηλώσεις και δραστηριότητες του σχολείου τους που συνδέονται με τη ζωή των κωφών.</i> Κατασκευάζουν με φυσικά υλικά παραδοσιακά οικιακά είδη ή εργαλεία και τα χρησιμοποιούν σε σχετικά θεατρικά δρώμενα.</p>	<p>Σεισμός Έκτακτη ανάγκη Πυρκαγιά Ήθη Έθιμα Επιτάφιος Ανάσταση Πάσχα Χριστούγεννα Πρωτοχρονιά Βαφτίσια Γάμος Κηδεία Κίνδυνος Ρόλος Εργαλείο</p>

κοινωνικά δρώμενα			
<p>Να αναγνωρίσουν ότι η οικογένεια μπορεί να έχει διάφορες μορφές. Να διακρίνουν το ρόλο του κάθε μέλους της οικογένειας και να επιδιώκουν τη δική τους συμμετοχή στην ευημερία της.</p> <p>Να συζητούν με τους συμμαθητές τους για τις ανάγκες που ικανοποιεί η οικογένεια, να παρατηρούν και να περιγράφουν τη λειτουργία της, να αποδέχονται τη σπουδαιότητά της και την αναγκαιότητα της επικοινωνίας και της συνεργασίας των μελών της.</p> <p>Να αντιλαμβάνονται ότι η οικογένεια (δομή, αριθμός μελών, ρόλοι, κ.λπ.) συσχετίζεται με το περιβάλλον καθώς και με τη χρονική περίοδο στην οποία αυτή ζει.</p> <p>Να διατυπώνουν κανόνες που πρέπει να ισχύουν στην ενδοοικογενειακή και εξωοικογενειακή ζωή σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος.</p>	<p>Η οικογένειά μου</p> <p>Η οικογένεια (μορφές οικογένειας και λειτουργίες της, ανάγκες που καλύπτει η οικογένεια, κανόνες, ρόλοι). Η ζωή μέσα στην οικογένεια (επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας: η δομή της και το περιβάλλον) Οικογενειακή ζωή και περιβάλλον (αλληλεπίδραση οικογενειακού και φυσικού-κοινωνικού περιβάλλοντος, η συμμετοχή της οικογένειας στην προστασία του περιβάλλοντος)</p> <p>Οικογένεια κωφών με γονείς κωφούς και οικογένεια κωφών με γονείς ακούοντες.</p>	<p><i>Προβάλλεται βίντεο με τη ζωή σε διάφορες μορφές οικογένειας (παραδοσιακής και σύγχρονης-κωφών παιδιών με κωφούς γονείς-κωφών παιδιών με ακούοντες γονείς)</i></p> <p><i>Συζητούν για την επικοινωνία στη δική τους οικογένεια.</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν μέλη της οικογένειάς τους.</i></p> <p><i>Συζητούν με το δάσκαλο για τον τρόπο που ζούσαν οι οικογένειες παλιότερα και για τις ομοιότητες και τις διαφορές με τις σημερινές μορφές της οικογένειας, τους ρόλους των μελών της και τον τρόπο ζωής τους. Ζωγραφίζουν μέλη της οικογένειάς τους και στοιχεία της καθημερινής ζωής (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Παίζουν παιχνίδια ρόλων σε μια υποθετική οικογένεια. Στη συνέχεια συζητούν τη συμπεριφορά των μελών και προτείνουν διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης κάποιας κατάστασης, π.χ. κρίσης.</p> <p><i>Τους διηγείται ο δάσκαλος (Ν.Γ) αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία που αφορούν οικογενειακές εκδηλώσεις του τόπου τους, αλλά και άλλων τόπων, με βάση τη διαπολιτισμική σύνθεση της τάξης τους.</i></p> <p>Συλλέγουν φωτογραφίες και εικόνες από οικογένειες διαφόρων μορφών που προέρχονται από διαφορετικές χρονικές περιόδους. Παρατηρούν, κάνουν συγκρίσεις και διατυπώνουν συμπεράσματα.</p> <p><i>Συζητούν τρόπους με τους οποίους μπορούν να προστατεύσουν το περιβάλλον, πχ να πετάνε τα χαρτιά στους κάδους ανακύκλωσης με το ειδικό σήμα. Πηγαίνουν με το δάσκαλο σε σημείο του Δήμου που υπάρχει κάδος ανακύκλωσης χαρτιού και πετούν άχρηστα χαρτιά.</i></p> <p>Αναλαμβάνουν να προκαλέσουν την εμπλοκή των μελών της οικογένειάς τους σε δραστηριότητες σχετικές με την προστασία του περιβάλλοντος, π.χ με τα απορρίμματα (διαχωρισμός, μείωση όγκου, ανακύκλωση απορριμμάτων), τρόπους εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας, νερού κ.λπ.).</p>	<p>Κωφός Ακούων Οικογένεια Παραδοσιακός Σύγχρονος Παλαιός Εκδήλωση Παρατηρώ Κρίση Συγκρίνω Συμπεραίνω Πολιτισμικός Διαπολιτισμικός Κάδος Απορρίμματα Άχρηστα Ανακύκλωση Περιβάλλον Προστασία</p>
<p>Να αναφέρονται στον τόπο καταγωγής των γονέων τους.</p> <p>Να περιγράψουν την οικογένειά τους (δομή, α-</p>	<p>Ο άνθρωπος και ο χρόνος</p> <p>Η ιστορία της οικογένειάς μου (τόπος, καταγωγή, γενεαλογικό δέ-</p>	<p><i>Τοποθετούν πάνω σε γραμμή του χρόνου οικογενειακές φωτογραφίες (με χρονολογική σειρά) και αναγράφουν τον τόπο καταγωγής του κάθε μέλους (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Συγκεντρώνουν στην τάξη προσωπικά τους αντικείμενα (παιχνιδάκια, φωτογραφίες</p>	<p>Δευτέρα Τρίτη...έως Κυριακή Ιανουάριος, Φεβρουάριος...</p>

<p>ριθμό μελών, σειρά γέννησης).</p> <p>Να συνδέσουν μεταβολές που συμβαίνουν σε πρόσωπα και πράγματα της οικογένειας στην πορεία του χρόνου.</p> <p>Να χρησιμοποιούν απλούς τρόπους μέτρησης του χρόνου.</p>	<p>ντρο, σειρά γέννησης)</p> <p>Η ιστορία μου (χρονική αλληλουχία γεγονότων)</p> <p>Μετρώ το χρόνο (τρόποι μέτρησης χρόνου)</p>	<p>κ.λπ.) και ο καθένας κατατάσσει τα δικά του σύμφωνα με τη χρονική τους σειρά (από βρεφική ηλικία μέχρι σήμερα).</p> <p>Συζητούν για τις ημέρες της εβδομάδας, τους μήνες κ.λπ.</p> <p><i>Μαθαίνουν να μετρούν το χρόνο: τις μέρες τις εβδομάδας, τους μήνες κ.λπ. μέσα από παρατηρήσεις, συγκρίσεις και μετρήσεις. Πχ με κλεψύδρα μετρούν τον χρόνο που χρειάζονται για να ζωγραφίσουν ένα σπίτι. Μπορεί ακόμα κάθε πρωί να τους δίνεται ένα καρτελάκι που γράφει το όνομα της ημέρας με περίγραμμα για να το χρωματίσουν. Συγκεντρώνουν τα καρτελάκια μιας εβδομάδας και τα μετράνε. Τις επόμενες εβδομάδες τοποθετούν στο θρανίο τους κάθε μέρα το κατάλληλο καρτελάκι.</i></p>	<p>έως Δεκέμβριος Παιδί Νέος Γέρος Χρόνος Εβδομάδα Μήνας Ιστορία Χρόνος Καιρός Εποχές</p>
<p>Να περιγράφουν το σπίτι τους, το δωμάτιο τους και τους υπόλοιπους χώρους του.</p> <p>Να συζητούν και να εξηγούν τη λειτουργικότητα κάθε χώρου του σπιτιού.</p>	<p>Το σπίτι μου</p> <p>Το σπίτι μου (το δωμάτιό μου, άλλοι χώροι του σπιτιού)</p>	<p>Οι μαθητές ζωγραφίζουν έναν έναν τους χώρους του σπιτιού τους και τα αντικείμενα και τοποθετούν ετικέτες με τα ονόματά τους.</p> <p>Συζητούν με τους συμμαθητές τους και το δάσκαλο για τη λειτουργικότητα καθενός. Ιδιαίτερα συζητούν για τις διευθετήσεις και προσαρμογές στο περιβάλλον που εξυπηρετούν περισσότερο το κωφό παιδί.</p> <p><i>Οι μαθητές σχεδιάζουν ένα περιβάλλον ιδανικό με ελεύθερη οπτική, που επιτρέπει άνετη πρόσβαση και ζωή στο κωφό παιδί. (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</i></p>	<p>Δωμάτιο Σαλόνι Κουζίνα Μπάνιο Έπιπλα Λειτουργικότητα</p>
<p>Να παρατηρούν και να περιγράφουν τα σπίτια και τους κοινωφελείς χώρους της γειτονιάς τους.</p> <p>Να γνωρίζουν επαγγελματίες της γειτονιάς.</p> <p>Να <i>συγκρίνουν</i> τη γειτονιά τους με άλλες γειτονιές (εποπτικό υλικό) και να διακρίνουν <i>ομοιότητες και διαφορές</i> που υπάρχουν.</p> <p>Να αναγνωρίσουν θετικά στοιχεία του περιβάλλοντος της γειτονιάς τους.</p> <p>Να τηρούν κανόνες υγιεινής και</p>	<p>Η γειτονιά μου</p> <p>Η γειτονιά μου (το άτομο και το άμεσο περιβάλλον, το περιβάλλον γύρω από το σπίτι, κτίρια, κοινωφελείς χώροι).</p> <p>Οι άνθρωποι της γειτονιάς (γείτονες, σχέσεις, οι άνθρωποι που μας εξυπηρετούν)</p> <p>Η ζωή στη γειτονιά (βελτίωση συνθηκών ζωής, εκδηλώσεις)</p> <p>Η γειτονιά και το περιβάλλον (φροντίδα του άμεσου περι-</p>	<p>Επισκέπτονται, παρατηρούν και ζωγραφίζουν χαρακτηριστικά κτίρια της γειτονιάς.</p> <p><i>Ζωγραφίζουν καταστήματα (πχ φούρνο, μανάβικο) και υπηρεσίες (πχ ΟΤΕ). Τοποθετούν ετικέτες με τα ονόματα.</i></p> <p><i>Παίζουν παιχνίδια ρόλων πελάτη-επαγγελματία σε καταστήματα, όπου ο επαγγελματίας καταλαβαίνει τη Ν.Γ ή δεν την καταλαβαίνει.</i></p> <p>Δημιουργούν υποθετικά σενάρια, όπως «τι θα κάναμε, αν δεν υπήρχε στη γειτονιά ο φούρναρης, ο ταχυδρόμος κ.λπ.». Συζητούν σχετικά με τις σχέσεις <i>αλληλεπίδρασης</i> που αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται στη γειτονιά.</p> <p><i>Επισκέπτονται τους χώρους του σχολείου (αίθουσες, γραφεία, εργαστήριο, αίθουσα εκδηλώσεων) και συζητούν για τη χρησιμότητά τους. Ζωγραφίζουν τους χώρους του σχολείου και τοποθετούν ετικέτες με το όνομά τους.</i></p> <p>Επισκέπτονται ένα χώρο (είτε του φυσικού περιβάλλοντος, είτε μνημείο πολιτισμικής αναφοράς) στη γειτονιά τους, συζητούν και</p>	<p>Κατάστημα Φούρνος Μανάβης Σούπερ μάρκετ Φαρμακείο Περίπτερο ΟΤΕ ΔΕΗ Ζωγραφίζω Παίζω Δρόμος Πλατεία Σταυροδρόμι</p>

<p>ασφάλειας στη γειτονιά τους. Να προσεγγίζουν προβλήματα επιβάρυνσης του τοπικού περιβάλλοντος).</p>	<p>βάλλοντος-τάξης, σχολείου, σπιτιού, γειτονιάς- προβλήματα του άμεσου περιβάλλοντος).</p>	<p>αναλύουν δικές τους ενέργειες για τη διατήρηση ή τη συντήρησή του. Συζητούν για ένα πολιτιστικό χώρο στην γειτονιά όπου συχνάζουν και κωφοί και διερευνούν δυνατότητες και δυσκολίες. Επισκέπτονται ένα σωματείο κωφών και συμμετέχουν σε κάποια δραστηριότητα για παιδιά. <i>Εντοπίζουν και αναλύουν ένα συγκεκριμένο παράδειγμα επιβάρυνσης του φυσικού περιβάλλοντος στη γειτονιά τους (αν υπάρχει), προτείνουν λύσεις και τις αποτυπώνουν σε αισθητικές δημιουργίες (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα)</i></p>	
<p>Να εξοικειωθούν με τη διάκριση των υλικών σωμάτων σε στερεά, υγρά και αέρια. Να αναγνωρίσουν ότι τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης είναι κατασκευασμένα από διαφορετικά υλικά.</p>	<p>Αντικείμενα από το περιβάλλον μου Το περιβάλλον μου (στερεά, υγρά, αέρια)</p>	<p>Παρατηρούν αντικείμενα του περιβάλλοντός τους, τα τζάμια του σπιτιού τους (γυαλί), τα φύλλα του τετραδίου τους (χαρτί), τη φόρμα της γυμναστικής τους (ύφασμα), και αναγνωρίζουν συγκρίνοντάς τα, ότι προέρχονται από διαφορετικά υλικά. <i>Κατατάσσουν (π.χ. απαντώντας σε παιχνίδια γνώσεων) διάφορα αντικείμενα, ανάλογα με το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένα σε στερεά, υγρά και αέρια (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i> <i>Για το λόγο αυτό τοποθετούνται στον πάγκο καρτελάκια με τις λέξεις στερεό, υγρό, αέριο. Δίνεται η έννοιά τους στη Ν.Γ. Τους δίνονται διάφορα υλικά πχ ένα ποτήρι νερό, ένα φουσκωμένο μπαλόνι, μια κιμωλία κλπ και τα τοποθετούν στην κατάλληλη θέση.</i> <i>Παίζουν για εμπέδωση με κατάλληλο CD ROM.</i></p>	<p>Υλικά Γυαλί Ύφασμα Χαρτί Πάγκος Στερεό Υγρό Αέριο Πλαστικό Μέταλλο Ξύλο Πέτρα</p>
<p>Να αναφέρουν εφαρμογές της ηλεκτρικής, κυρίως, ενέργειας στην καθημερινή μας ζωή Να γνωρίσουν απλούς τρόπους εξοικονόμησης της ηλεκτρικής ενέργειας. Να κατανοήσουν ορισμένες μεταβολές που προκάλεσε η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας στην εξέλιξη του πολιτισμού. Τρόποι προστασίας από το ηλεκτρικό ρεύμα.</p>	<p>Η ενέργεια στη ζωή μας Η ενέργεια στη ζωή μας (Πρώτη γνωριμία με την ηλεκτρική ενέργεια) Πώς εξοικονομώ ηλεκτρική ενέργεια στο σπίτι και στο σχολείο Ηλεκτρικές συσκευές στο σπίτι και στο σχολείο. Τι πρέπει η τι δεν πρέπει να κάνω για να προστατευτώ από τη λειτουργία των ηλεκτρικών</p>	<p><i>Εργάζονται ομαδοσυνεργατικά στο σχολείο, προτείνοντας τρόπους εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας τόσο στο σπίτι, (π.χ. όχι φώτα αναμμένα την ημέρα, ψυγείο ανοικτό άσκοπα κτλ), όσο και στο σχολείο. Αναπαριστούν (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ), κ.λπ.) έναν κώδικα εξοικονόμησης ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι και στο σχολείο (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i> <i>Σχεδιάζουν τις ηλεκτρικές συσκευές του σπιτιού τους. Κολλούν ετικέτες με το όνομά τους. Παίζουν θεατρικό παιχνίδι με τη λειτουργία κάθε συσκευής.</i> <i>Προβάλλεται βίντεο που δείχνει πώς πρέπει να προστατευόμαστε κατά τη χρήση των ηλεκτρικών συσκευών από διάφορους κινδύνους (φωτιά, ηλεκτροπληξία, κάψιμο)</i> <i>Γίνεται συζήτηση με το δάσκαλο.</i> <i>Βρίσκουν σε φωτογραφικό υλικό τρόπους διαβίωσης χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα και συζητούν τις διαφορές. Παίζουν με φωτεινό παντογνώστη και με CD ROM.</i></p>	<p>Ηλεκτρική ενέργεια Ηλεκτρική συσκευή Ηλεκτροπληξία Εξοικονόμηση ενέργειας Πυρκαγιά Κάψιμο Διαβίωση</p>

	συσκευών.	Συζητούν και δημιουργούν θεατρικά δρώμενα με θέμα τη ζωή των ανθρώπων χωρίς /με τη χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας στη Ν. Γλ.	
--	------------------	--	--

Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος

<p>Να περιγράψουν τα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου τους (θάλασσα, λίμνη, ποτάμι, κάμπος, νησί) χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο και να διαπιστώσουν σε αυτά τις συνέπειες της ανθρώπινης δραστηριότητας.</p> <p>Να κατατάξουν /ταξινομήσουν εικόνες τοπίων ανάλογα με τα μορφολογικά τους χαρακτηριστικά, π.χ. παραθαλάσσιες ή ορεινές περιοχές.</p>	<p>Ο τόπος όπου ζω</p> <p>Ο τόπος που ζω (οικείοι γεωγραφικοί όροι: θάλασσα, ποτάμια, λίμνες, βουνά κ.λπ.)</p> <p>Οι δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο που ζω (απλές ανθρώπινες δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον)</p> <p>Δραστηριότητες στη πόλη και στο χωριό</p>	<p><i>Προβάλλονται βίντεο στη Ν.Γ με τις δραστηριότητες των ανθρώπων ανάλογα με το φυσικό περιβάλλον (λίμνη, βουνό, θάλασσα, ποτάμι, κάμπος, νησί), με τη ζωή στη πόλη και στο χωριό. Επίσης βίντεο με τους γεωγραφικούς όρους στη Ν.Γ. και σε υπότιτλους.</i></p> <p><i>Σε κάθε ομάδα (δύο ή περισσότερων μαθητών) δίνεται ανάγλυφος χάρτης και καρτελάκια με τους γεωγραφικούς όρους που πρέπει να τοποθετηθούν ανάλογα. Γίνεται συζήτηση για τις δραστηριότητες των ανθρώπων σε κάθε περιβάλλον. Παριστάνουν σε θεατρικό παιχνίδι τον ψαρά, το γεωργό, τον κτηνοτρόφο. Ζωγραφίζουν ανάλογες δραστηριότητες. Ταξινομούν εικόνες τοπίων. Τους διηγούνται παραμύθια που αναφέρονται σε πραγματικούς ή φανταστικούς τόπους.</i></p> <p>Συζητούν για τις ανθρώπινες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο περιβάλλον τους: στη θάλασσα (ψάρεμα, κολύμπι κ.λπ.), στη λίμνη, στο ποτάμι, στον κάμπο, στο νησί, στο βουνό.</p> <p><i>Αναπαριστούν με διάφορα απλά υλικά (χαρτόνια, κ.α.) χώρους πριν και μετά την επέμβαση του ανθρώπου. Επισκέπτονται διάφορους χώρους και παρατηρούν τις ανθρώπινες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον. Τοποθετούν πινακίδες με γεωγραφικούς όρους (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</i></p> <p>Συζητούν παραμύθια στα οποία γίνεται αναφορά σε τόπους πραγματικούς ή φανταστικούς και τους αναπαριστάνουν εικαστικά. Φτιάχνουν θεατρικά δρώμενα στη Ν.Γλ.</p>	<p>Λίμνη Βουνό Θάλασσα Κάμπος Ψαράς Γεωργός Κτηνοτρόφος Πραγματικός τόπος Φανταστικός τόπος Ανθρώπινες επεμβάσεις Γεωγραφικοί όροι</p>
<p>Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από την τοπική ιστορία και τη λαϊκή παράδοση.</p>	<p>Ιστορία του τόπου μου</p>	<p>Συλλέγουν φωτογραφίες και γίνεται συζήτηση με το δάσκαλο για τον τόπο που ζουν, για τα ήθη και τα έθιμά του, τη λαϊκή παράδοση (τοπικούς ήρωες, θρύλους, ναούς, φυσικά μνημεία κ.λπ.). Προβολή σχετικού βίντεο.</p> <p>Παρακολουθούν ταινία για την Ελληνική Κοινότητα των Κωφών.</p>	<p>Λαϊκή παράδοση Ήρωες Θρύλοι Μνημεία Κοινότητα</p>
<p>Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου οργανισμού.</p> <p>Να συσχετίζουν τη</p>	<p>Γνωρίζω το σώμα μου</p> <p>Γνωρίζω το σώμα μου (εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου</p>	<p>Σχεδιάζουν το περίγραμμα σώματος κάποιου συμμαθητή τους σε χαρτί του μέτρου. Ζωγραφίζουν τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά. Κολλούν χαρτόνια με την ονομασία των ανθρώπινων χαρακτηριστικών.</p> <p><i>Παίζουν παιχνίδια αναγνώρισης γεύσεων και οσμών. Δοκιμάζουν πχ καραμέλα και ψωμί</i></p>	<p>Σώμα Χαρακτηριστικά Γεύσεις Οσμές Γλυκό</p>

<p>λειτουργία ορισμένων αισθητηρίων οργάνων με αντίστοιχες αισθήσεις και να αναφέρουν το είδος της πληροφορίας που μπορούν να αντλήσουν από κάθε αίσθηση.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τη σημασία των αισθήσεων για την αντίληψη του κόσμου και την επικοινωνία με το περιβάλλον.</p> <p>Να γνωρίσουν τις ιδιαίτερες που βιώνουν οι κωφοί.</p> <p>Να συζητήσουν τις διαφορές και ομοιότητες με τους ακούοντες.</p>	<p>οργανισμού)</p> <p>Γνωρίζω τον κόσμο με τις αισθήσεις (αντίληψη του εξωτερικού περιβάλλοντος μέσω ορισμένων αισθήσεων και αισθητηρίων οργάνων)</p> <p>Οι άλλοι άνθρωποι (άτομα με ειδικές ανάγκες και χαρίσματα)</p> <p>Η υγεία μου</p>	<p>για να ξεχωρίσουν την έννοια του γλυκού από το αλμυρό (αλάτι, ζάχαρη)</p> <p><i>Σε μια σελίδα γράφουμε τη λέξη γλυκό και σε άλλη τη λέξη αλμυρό. Τους δίνουμε εικόνες με διάφορα φαγώσιμα τις οποίες κατατάσσουν ανάλογα γράφοντας το όνομά τους.</i></p> <p><i>Προκαλούμε κάποιους θορύβους όπως δυνατό κλείσιμο πόρτας, σχίσιμο φύλλου κλπ και συζητούν για το ποιους απ' αυτούς ακούνε οι κωφοί μαθητές και ποιους κάποιος ακούει.</i></p> <p><i>Διατυπώνουν κανόνες που αφορούν στην υγεία και στην καθαριότητα (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).</i></p> <p><i>Συζητούν για την εμπειρία της κώφωσης.</i></p> <p>Υποθέτουν τι θα τους συνέβαινε, αν δε λειτουργούσε κάποια αίσθηση, εκτός της ακοής.</p> <p>Συζητούν για τα άτομα με άλλες ειδικές ανάγκες και τη στάση που πρέπει να έχουν απέναντί τους.</p>	<p>Αλμυρό Θόρυβος Υγεία Καθαριότητα Αισθητήρια όργανα Ειδικές ανάγκες/ειδικές δυνατότητες</p>
<p>Να γνωρίσουν τις δυσκολίες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, να καλλιεργούν το σεβασμό απέναντί τους και να αναπτύξουν τρόπους επικοινωνίας μαζί τους.</p> <p>Να αναφέρουν συνήθειες που συμβάλλουν στη διατήρηση της υγείας (πλύσιμο χεριών κ.ά.).</p> <p>Να γνωρίζουν τους κανόνες συμπεριφοράς κατά την επίσκεψή τους στο γιατρό.</p> <p>Να προσδιορίσουν τη λειτουργία των δοντιών.</p>	<p>Προσωπική υγιεινή, καθαριότητα, ο ρόλος των δοντιών και η προστασία τους</p>	<p>Συζητούν καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που θέτουν σε κίνδυνο τη λειτουργία των αισθητηρίων οργάνων.</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο που δείχνει συνήθειες υγιεινής (πλύσιμο χεριών πριν το φαγητό, πλύσιμο δοντιών, καθαριότητα, επίσκεψη στο γιατρό).</i></p> <p>Δραματοποίηση με θέμα την επίσκεψή τους στο γιατρό.</p> <p><i>Γράφουν σε κάρτες κανόνες υγιεινής και τους κολλάνε σε εμφανές σημείο.</i></p> <p>Αναφέρουν και καταγράφουν υγιεινές συνήθειες σχετικά με τη διατροφή (επιλογή τροφής με βάση πραγματικές ανάγκες, αποφυγή διαφημιζόμενων προϊόντων που βλάπτουν την υγεία, πλύσιμο χεριών πριν από το φαγητό, καλό μάσημα της τροφής κ.ά.).</p> <p><i>Γίνεται εξήγηση της έννοιας διαφήμιση. Γράφουν τη λέξη και βρίσκουν διαφημίσεις μέσα από περιοδικά. Συζητούν με τον δάσκαλο ποια διαφημιζόμενα προϊόντα βλάπτουν την υγεία και πρέπει να αποφεύγονται και ποια είναι απαραίτητα για τη διατροφή μας.</i></p>	<p>Γεύση Φαγώσιμο Χειροκρότημα Αισθητήρια όργανα Αισθήσεις</p> <p>Διαφήμιση Προϊόντα Διατροφή Μασάω Επιλογή</p>
<p>Να διακρίνουν βασικές ανάγκες που έχουν οι άνθρωποι για ένδυση, τροφή, στέγη, κ.λπ.</p> <p>Να αναφέρουν συνήθειες που συμβάλλουν στην ικανοποίηση ορισμέ-</p>	<p>Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Οι βασικές ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Οι ιδιαίτερες ανάγκες του</p>	<p>Ασκούνται στην αυτοεξυπηρέτηση (βάζουν και βγάζουν το πανωφόρι τους, δένουν τα κορδόνια των παπουτσιών τους, κ.λπ.) και αναπαριστούν αισθητικά τις κινήσεις (Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Τρώνε όλοι μαζί το πρωινό τους στην τάξη και συζητούν για τις βασικές τους ανάγκες και τις διατροφικές τους συνήθειες. Παίζουν σε θεατρικό παιχνίδι με θέμα τους κανόνες</p>	<p>Φτωχός Πλούσιος Τροφή Ένδυμα Ένδυση Στέγη Υγεία</p>

<p>νων αναγκών τους (φαγητό, ύπνος, ένδυση καθαριότητα, ψυχαγωγία).</p> <p>Να αναγνωρίσουν ότι οι βασικές ανάγκες είναι ίδιες για όλα τα παιδιά του κόσμου και επιπλέον ότι υπάρχουν παιδιά στον κόσμο που δεν έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις βασικές (π.χ. διατροφικές) τους ανάγκες.</p>	<p>ανθρώπου (Τρόποι ικανοποίησης των αναγκών του ανθρώπου, Αγωγή υγείας)</p>	<p>που αφορούν την υγεία και την καθαριότητα.</p> <p><i>Προβολή βίντεο με παιδιά φτωχών χωρών που στερούνται βασικά είδη. Συγκεντρώνουν εικόνες, φωτογραφίες, αποκόμματα εντύπων κ.λπ. που δείχνουν παιδιά τα οποία στερούνται των βασικών αγαθών. Συζητούν, με αφορμή κάποιες εικόνες για διεθνείς οργανισμούς (UNICEF, ACTION AID) που έχουν αναλάβει τη βοήθεια των παιδιών αυτών καθώς και για τις δυνατότητες που έχουν τα ίδια τα παιδιά να παράσχουν τη δική τους βοήθεια.</i></p> <p><i>Παίζουν με φωτεινό παντογνώστη αντιστοιχίζοντας τις λέξεις βασικών αναγκών τροφής, ένδυσης, στέγης κλπ με το αντίστοιχο εικονίδιο.</i></p> <p>Οι μαθητές παρακολουθούν ειδικό CD ROM, όπου δίνεται το νόημα και η εικόνα των παραπάνω εννοιών και εκείνοι γράφουν τις αντίστοιχες ελληνικές λέξεις.</p>	<p>Υγιεινό Καθαριότητα Ψυχαγωγία Ανάγκη Βοήθεια Πρωινό Γεύμα Δείπνο</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι πολλά αγαθά τα προσφέρει άμεσα η φύση, ενώ άλλα πρέπει να τα παραγάγουν οι άνθρωποι.</p> <p>Να αναφέρουν τις ανάγκες τους και να τις συνδέσουν με τα αγαθά που τις ικανοποιούν.</p> <p>Να συσχετίσουν διαφημιζόμενα προϊόντα με την κάλυψη πραγματικών αναγκών.</p> <p>Να συνδέσουν κάποια επαγγέλματα με την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών.</p> <p>Να γνωρίσουν παραδοσιακούς τρόπους παραγωγής διαφόρων αγαθών.</p>	<p>Αγαθά και κατανάλωση</p> <p>Αγαθά και ανάγκες</p> <p>Εργασία και επαγγέλματα</p>	<p><i>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες αγαθών, τις αξιοποιούν αισθητικά και συζητούν γι' αυτά που θεωρούν απαραίτητα για τη ζωή τους. (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)</i></p> <p>Συζητούν για διάφορα διαφημιζόμενα προϊόντα και προβληματίζονται αν καλύπτουν πραγματικές ανάγκες.</p> <p><i>Γράφουν πίνακες με επικεφαλίδες «αναγκαία αγαθά» και «αγαθά πολυτελείας» και γράφουν αυτά που θεωρούν ότι αντιστοιχούν στην κάθε στήλη.</i></p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο με σύγχρονους και παραδοσιακούς επαγγελματικούς χώρους. Περιγράφουν στη Ν.Γ τις διαφορές και τα παραγόμενα αγαθά. Παίζουν φωτεινό παντογνώστη με επαγγέλματα και αγαθά. Στον Η/Υ με το σχετικό πρόγραμμα γράφουν τις σωστές λέξεις.</i></p> <p>Συζητούν για τα επαγγέλματα των γονέων τους και προβληματίζονται για την αναγκαιότητα ύπαρξης διάφορων επαγγελμάτων.</p> <p>Επισκέπτονται επαγγελματικούς χώρους με σύγχρονες ή παραδοσιακές εγκαταστάσεις. Παρατηρούν και περιγράφουν τα παραγόμενα αγαθά, συζητούν για τις ανάγκες που καλύπτουν καθώς και τις ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο παρασκευής των προϊόντων με σύγχρονο και παραδοσιακό τρόπο.</p> <p>Γνωρίζονται και συζητούν με επαγγελματίες κωφούς.</p>	<p>Αγαθά Αναγκαίο Περιττό Ανάγκη Πολυτέλεια Επάγγελμα Διαφορά Φύση Παραδοσιακός</p>
<p>Να εξοικειωθούν οι μαθητές με βασικά μέσα επικοινωνίας.</p>	<p>Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος</p>	<p>Συζητούν στην τάξη για βασικά μέσα επικοινωνίας (σταθερή και κινητή τηλεφωνία κ.λπ.). Παίζουν σχετικά παιχνίδια (ρόλων, μίμησης κ.λπ.).</p>	<p>Κινητό τηλέφωνο Σταθερό τη-</p>

<p>Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων της τηλεόρασης.</p> <p>Να αναγνωρίσουν κάποιους κανόνες παρακολούθησης της τηλεόρασης</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για θέματα σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης των κωφών.</p> <p>Να ενημερωθούν για τη διερμηνεία νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Να προτείνουν τρόπους δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους.</p> <p>Να γνωρίσουν παραδοσιακά παιχνίδια και να βρουν ομοιότητες και διαφορές με τα σύγχρονα.</p>	<p>Η επικοινωνία άλλοτε και σήμερα</p> <p>Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (αγωγή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας)</p> <p>Ελεύθερος χρόνος</p> <p>Σύγχρονα και παραδοσιακά παιχνίδια</p>	<p><i>Μαθαίνουν με ποιους τρόπους μπορούν να επικοινωνήσουν οι κωφοί με τους ακούοντες (γραπτά μηνύματα σε κινητό τηλέφωνο, αλληλογραφία, FAX, e-mail).</i></p> <p><i>Συζητούν με ποιους τρόπους ενημερώνονται οι κωφοί (εφημερίδες, περιοδικά, ειδήσεις στην τηλεόραση, διαδίκτυο).</i></p> <p>Συζητούν στην τάξη, για τα τηλεοπτικά προγράμματα και τις διαφημίσεις που παρακολουθούν. Αξιολογούν και επιλέγουν τους επωφελείς τρόπους συμπεριφοράς κατά την παρακολούθηση της τηλεόρασης. <i>Παρακολουθούν εκπομπές για κωφούς.</i></p> <p><i>Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό πρόγραμμα τηλεόρασης (θεατρικό παιχνίδι), όπως θα το ήθελαν.</i></p> <p><i>Συζητούν για τη διερμηνεία στη Νοηματική Γλώσσα.</i></p> <p>Παρατηρούν εικόνες παιδιών που παρουσιάζουν ασχολίες παιδιών κατά τον ελεύθερο χρόνο τους και συζητούν σχετικά.</p> <p><i>Πληροφορούνται από τους ενήλικους για τα παραδοσιακά παιχνίδια της περιοχής τους και παίζουν κάποια από αυτά, αν υπάρχει η δυνατότητα. Επίσης παρατηρούν και εκφράζουν εικαστικά τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ σύγχρονων και παραδοσιακών παιχνιδιών.</i></p> <p><i>Συμμετέχουν σε δραστηριότητα παιχνιδιού με καλεσμένους κωφούς.</i></p> <p><i>(Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή).</i></p>	<p>Λέφωνο</p> <p>Φαξ</p> <p>Εφημερίδα</p> <p>Περιοδικό</p> <p>Γράμμα</p> <p>e-mail</p> <p>Διαδίκτυο</p> <p>Τηλεόραση</p> <p>Τηλεοπτικά προγράμματα</p> <p>Εκπομπές</p> <p>Διερμηνεία</p> <p>Παραδοσιακά παιχνίδια</p>
<p>Να ακροώνται και να αναγνωρίζουν ήχους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι ο ήχος περιγράφεται από την ένταση και το ύψος του.</p> <p>Να γνωρίζουν πώς παράγεται ήχος.</p> <p>Να ενημερωθούν για ηχητικά σήματα που προειδοποιούν και τους τρόπους μετατροπής τους σε οπτικά σήματα, που γίνονται κατανοητά από τους κωφούς.</p>	<p>Επικοινωνία κωφών με ακούοντες.</p> <p>Το ταξίδι του ήχου</p> <p>Το ταξίδι του ήχου</p> <p>(οι διαφορές των ήχων)</p> <p>Προστασία από κίνδυνο με ηχητική προειδοποίηση.</p> <p>Οπτικά σήματα κινδύνου για κωφούς.</p>	<p><i>Παράγουν ήχους μεγάλης έντασης, που τους ακούνε, και μικρότερης έντασης που δεν τους ακούνε. Χτυπούν με ένα σφυράκι στη μια άκρη μιας ελασματικής μεταλλικής επιφάνειας και ακουμπούν το χέρι τους στην άλλη άκρη για να αισθανθούν τη δόνηση από τον ήχο και να κατανοήσουν το ταξίδι του.</i></p> <p><i>Γράφουν τις συσκευές του σπιτιού τους που παράγουν ήχο (τηλεόραση, τηλέφωνο κλπ.)</i></p> <p><i>Συζητούν με το δάσκαλο τι μπορεί να αντιληφθεί ο ακούων που δεν μπορεί ο κωφός, π.χ. το περπάτημα κάποιου ανθρώπου, τη βοή του αυτοκινήτου, την κόρνα του κλπ.</i></p> <p><i>Προτείνονται τρόποι προστασίας και αντίληψης των αναγκαίων σημάτων: Π.χ. στο σπίτι τους να έχουν κουδούνι που εκπέμπει φωτεινό σήμα όπως και στο σχολείο. Το ίδιο με το τηλέφωνο.</i></p> <p><i>Στην αυλή του σχολείου και στο δρόμο γίνεται μάθημα κυκλοφοριακής αγωγής.</i></p>	<p>Ήχος</p> <p>Ένταση</p> <p>Δόνηση</p> <p>Κόρνα</p> <p>Ηχητικό σήμα</p> <p>Οπτικό σήμα</p> <p>Φωτεινό σήμα</p> <p>Κουδούνι</p> <p>Φανάρι</p> <p>Κυκλοφορία</p> <p>Προστασία</p> <p>Αναβοσβήνω</p>

<p>Να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς του τόπου τους.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με το <i>λαϊκό πολιτισμό</i> και την <i>παράδοσή</i> μας.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με την πολιτισμική παράδοση των κωφών.</p> <p><i>Να διακρίνουν και να κατανοούν παροιμίες και αινίγματα.</i></p>	<p>Πολιτισμός του τόπου μας</p> <p>Χώροι πολιτισμού (μουσεία, πινακοθήκες, θέατρα κ.λπ.)</p> <p>Πολιτιστικές εκδηλώσεις (προβολές, καλλιτεχνικές παραστάσεις κ.λπ.)</p> <p>Λαϊκή παράδοση (ήθη και έθιμα, τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, θρύλοι, διηγήσεις).</p>	<p>Σχεδιάζουν, οργανώνουν και πραγματοποιούν επισκέψεις σε χώρους <i>πολιτισμικής</i> αναφοράς.</p> <p><i>Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοση και οργανώνουν έκθεση με τα στοιχεία αυτά (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Παίζουν στη Ν.Γ με γνωστές παροιμίες και αινίγματα.</i></p> <p><i>Μαθαίνουν από μεγαλύτερους κωφούς και αναπαράγουν ιστορίες και ανέκδοτα στη Ν.Γλ.</i></p>	<p>Λαϊκός πολιτισμός</p> <p>Αίνιγμα</p> <p>Παροιμία</p> <p>Τραγούδι</p> <p>Διήγηση</p> <p>Ανέκδοτο</p> <p>Παροιμίες</p> <p>Αινίγματα</p> <p>Θρύλοι</p> <p>Πολιτισμός</p> <p>Παράδοση</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της σωματικής άσκησης, κυρίως για την υγεία.</p> <p>Να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες του σχολείου τους.</p> <p>Να διακρίνουν και να αποδέχονται την ανάγκη τήρησης κανόνων.</p>	<p>Ο αθλητισμός στο σχολείο μας</p> <p>Αθλητικές δραστηριότητες στο σχολείο.</p> <p>Κανόνες και αθλήματα.</p>	<p>Παρακολουθούν αθλητικές εκδηλώσεις του σχολείου τους.</p> <p>Διοργανώνουν και συμμετέχουν σε αγώνες τηρώντας τους κανόνες του παιχνιδιού.</p> <p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες αθλητών και αθλημάτων, τις ομαδοποιούν, εργάζονται σε ομάδες και δημιουργούν καρτεπικολλήσεις (κολλάζ) στην τάξη.</p>	<p>Κολύμπι</p> <p>Μπάσκετ</p> <p>Ποδόσφαιρο</p> <p>Βόλεϊ</p> <p>Αθλητισμός</p> <p>Άθλημα</p> <p>Γυμναστική</p> <p>Γυμναστήριο</p> <p>Αθλητής</p>
Φυσικό περιβάλλον			
<p>Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν γνωστά φυτά της περιοχής τους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα βασικά μέρη ενός φυτού (ρίζα, βλαστός, άνθη).</p> <p>Να διακρίνουν βασικές <i>ομοιότητες και διαφορές</i> ως προς τη μορφολογία των φυτών.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τις τέσσερις εποχές και τις <i>μεταβολές</i> που συμβαίνουν κυρίως στον κόσμο των φυτών (φυλ-</p>	<p>Φυτά</p> <p>Φυτά της περιοχής μου (μέρη φυτού: ρίζα, βλαστός, άνθη)</p> <p>Οι εποχές και τα φυτά (προσαρμογών των φυτών στις εποχές και στο φυσικό περιβάλλον)</p> <p>Να γνωρίζουν ότι ο καρπός είναι μέρος του φυτού.</p>	<p><i>Επισκέπτονται τον κήπο του σχολείου ή το κοντινό πάρκο, καταγράφουν και ζωγραφίζουν τα φυτά και δημιουργούν ομαδικές συνθέσεις. Συζητούν στην τάξη σχετικά με τις παρατηρήσεις τους (π.χ. ποιο δέντρο έχει τον υψηλότερο κορμό, ποιο φυτό έχει τα μεγαλύτερα / μικρότερα φύλλα κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Συγκεντρώνουν εικόνες και δημιουργούν καρτεπικολλήσεις (κολλάζ) με θέμα τις τέσσερις εποχές, όπου εμφανίζονται οι <i>ομοιότητες και οι διαφορές</i> τους.</p> <p>Συλλέγουν εικόνες φυτών ή τα ζωγραφίζουν στην τάξη και εργάζονται σε ομάδες <i>ταξινομώντας</i> τα σε κατηγορίες.</p> <p><i>Από εικόνες που τους δίνονται κατατάσσουν φυτικά προϊόντα σε ομάδες, πχ σε φρούτα και λαχανικά και γράφουν το όνομά τους. Ζωγραφίζουν ένα φυτό και γράφουν τα μέρη του.</i></p> <p><i>Μελετούν στο περιβάλλον δέντρα φυλλοβό-</i></p>	<p>Κήπος</p> <p>Πάρκο</p> <p>Φυτά</p> <p>Δέντρο</p> <p>Θάμνος</p> <p>Χόρτα</p> <p>Ρίζα</p> <p>Κορμός</p> <p>Κλαδιά</p> <p>Φύλλα</p> <p>Άνθη</p> <p>Καρπός</p> <p>Εποχές</p> <p>Φρούτα</p> <p>Λαχανικά</p> <p>Φυλλοβόλα</p> <p>Αειθαλή</p>

<p>λοβόλα και αειθαλή).</p> <p>Να αναγνωρίσουν φυτά στον κήπο, στο περιβόλι, στον αγρό, στο δάσος, κάνοντας βασικές ταξινομήσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν το λεξιλόγιο των παραπάνω εννοιών στη Ν.Γλ.</p>		<p><i>Να και αειθαλή στις τέσσερις εποχές του έτους.</i></p> <p><i>Με τη βοήθεια του δασκάλου φτιάχνουν φυτολόγιο με τα πιο γνωστά φυτά που μπορούν να έχουν πχ από μια επίσκεψη σε λαϊκή αγορά. Διακρίνουν φυτά φαγώσιμα και διακοσμητικά. Παίζουν με φωτεινό παντογνώστη.</i></p>	<p>Μονοετή Διετή Πολυετή Αιωνόβια Λαϊκή Φυτά φαγώσιμα Φυτά διακοσμητικά</p>
<p>Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν γνωστά ζώα της περιοχής τους.</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ενός ζώου (πόδια, κεφάλι, ουρά).</p>	<p>Ζώα της περιοχής μου (εξωτερικά χαρακτηριστικά ζώων: κεφάλι, πόδια, ουρά κ.ά.)</p>	<p><i>Επισκέπτονται ζωολογικό κήπο.</i> <i>Προβάλλεται σχετικό βίντεο στη Ν.Γ.</i></p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν ζώα του τόπου τους. Συλλέγουν φωτογραφίες, έντυπα, εκτυπώσεις υπολογιστή κλπ.</p> <p>Κατασκευάζουν με χαρτόνι μεγάλα ζώα (ψάρι, πτηνό, ερπετό κ.ά.) επάνω στα οποία κολλούν τις ονομασίες των εξωτερικών τους χαρακτηριστικών.</p> <p><i>Σε πρόγραμμα Η/Υ παίζουν παιχνίδια με τα ζώα και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους.</i></p> <p>Παίζουν παιχνίδια που προϋποθέτουν ανάλυση και σύνθεση των μερών του ζώου.</p>	<p>Ουρά Τρίχες Λέπια Κέρατα Ζωολογικός κήπος Ψάρια Πτηνά Ερπετά Θηλαστικά</p>
<p>Να διακρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές των ζώων σε ό,τι αφορά τον τρόπο κίνησής τους (πτήση, κολύμβηση, βάδιση, κ.λπ.).</p> <p>Να διακρίνουν τα ζώα σε άγρια και κατοικίδια, ανάλογα με τη συμπεριφορά που εμφανίζουν και το πού ζουν.</p>	<p>Οικογένειες ζώων (διάκριση οικείων ζώων στους μαθητές ως προς: τον τρόπο κίνησης, τη συμπεριφορά και τον τόπο στον οποίο ζουν)</p> <p>Τα ζώα και το περιβάλλον τους (προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον τους).</p>	<p><i>Προβάλλεται σχετικό βίντεο στη Ν.Γλ.</i></p> <p><i>Ταξινομούν τα ζώα (άγρια, κατοικίδια) από φωτογραφίες, τα τοποθετούν στον ίδιο πίνακα και γράφουν το όνομά τους.</i></p> <p><i>Παρατηρούν εικόνες και ταξινομούν τα ζώα σε ομάδες ανάλογα με τον τρόπο που κινούνται και τον τόπο στον οποίο ζουν. Δημιουργούν ομαδικές συνθέσεις (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Εκτελούν θεατρικό δρώμενο στη Ν.Γλ. σχετικό με παραμύθι που έχει ως θέμα τα ζώα και το περιβάλλον τους.</p>	<p>Άγρια Κατοικίδια Περπατώ Κολυμπώ Πετώ Έρπω Περιβάλλον</p>
<p>Να χρησιμοποιήσουν απλά εργαλεία ή τα χέρια τους προκειμένου να περιποιηθούν ένα φυτό ή ένα ζώο.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για ζώα και φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση.</p>	<p>Ο άνθρωπος, τα ζώα και τα φυτά (φροντίδα φυτών και ζώων, ζώα και φυτά απειλούμενα με εξαφάνιση, περιβαλλοντική αγωγή και εκπαίδευση).</p>	<p><i>Προβάλλεται σχετικό βίντεο στη Ν.Γλ.</i></p> <p><i>Χωρίζονται σε ομάδες και η κάθε μια με τη βοήθεια του δασκάλου φυτεύει ένα φυτό στον κήπο του σχολείου ή σε γλάστρα και το περιποιείται. Κρατάει ημερολόγιο εργασιών (φύτευμα, σκάψιμο, κλάδεμα, πότισμα κλπ.).</i></p> <p>Συζητούν σχετικά με τα ζώα και τα φυτά που απειλούνται με εξαφάνιση.</p>	<p>Φυτεύω Σκάβω Ποτίζω Περιποιούμαι Λίπασμα Χώμα Γλάστρα Κήπος Πάρκο Καλλιέργεια</p>

<p>Να περιγράφουν την εναλλαγή της ημέρας από τη νύχτα.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι κατά τη διάρκεια της ημέρας ο ήλιος βρίσκεται σε διαφορετικές θέσεις στον ουρανό και να περιγράφουν το φαινόμενο.</p> <p>Να γνωρίσουν το στοιχειώδη προσανατολισμό (ανατολή - δύση) στο χώρο τους.</p> <p>Να συνδέσουν τον προσανατολισμό και τη διαφορετική θέση του ήλιου με απλές έννοιες του χρόνου (πρωί, μεσημέρι, βράδυ, μέρα, νύχτα).</p> <p>Να γνωρίσουν ότι ο ήλιος εκπέμπει φως και θερμαίνει το έδαφος, το νερό και τον αέρα και να αναγνωρίσουν τη σχέση του με τη ζωή.</p> <p>Να γνωρίσουν τις βλαβερές συνέπειες της υπερβολικής έκθεσής τους στον ήλιο.</p>	<p>Ήλιος, εναλλαγή ημέρας και νύχτας</p> <p>Ο ήλιος, η μέρα και η νύχτα (ανατολή - πρωί, μεσουράνημα - μεσημέρι, δύση - βράδυ, στοιχειώδης προσανατολισμός στο χώρο)</p> <p>Ο ήλιος και η ζωή (ο ήλιος πηγή ενέργειας, θερμότητας και φωτός, αγωγή υγείας)</p>	<p>Ζωγραφίζουν τον ήλιο σε διαφορετικές θέσεις σε σχέση με τα σημεία του ορίζοντα και χρησιμοποιούν απλές χρονικές έννοιες (πρωί, μεσημέρι, βράδυ) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά).</p> <p>Παρακολουθούν στη Ν.Γ λογοτεχνικά αποσπάσματα που αναφέρονται στην ημέρα και στη νύχτα και απεικονίζουν με όποιον εικαστικό τρόπο θέλουν τις εντυπώσεις τους.</p> <p>Παρατηρούν, περιγράφουν και ερμηνεύουν διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες που συνδέονται με τις εποχές (αθλητικές δραστηριότητες - κολύμβηση, χειμερινά σπορ - γεωργικές καλλιέργειες).</p> <p>Κάνουν υποθέσεις για το αν θα υπήρχε ζωή χωρίς τον ήλιο και πώς θα ήταν αυτή.</p> <p>Περιγράφουν τρόπους (με θεατρικό παιχνίδι κ.λπ.), τους οποίους ο άνθρωπος χρησιμοποιεί κατά τη διάρκεια της ημέρας, για να προσαρμοστεί στη μεταβολή της θερμοκρασίας ή του ηλιακού φωτός (γυαλιά ηλίου, καπέλα, φορά επιπλέον ρούχα όταν η θερμοκρασία μειώνεται).</p>	<p>Ημέρα Νύχτα Ήλιος Θερμότητα Φως Ανατολή Δύση Πρωί Πρωινό Μεσημέρι Απόγευμα Βράδι Προσανατολισμός Ζωή Γυαλιά ηλίου Γυαλιά όρασης Καπέλο Γάντια Εκπέμπω Θερμαίνω Ψύχω-Ψύχος Ψυχρός Ψύχρα Έδαφος Βλαβερές συνέπειες Έκθεση στον ήλιο Ηλιοθεραπεία</p>
---	---	---	--

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ήλιος, αλλαγή μέρας και νύχτας

Θέμα: Ο τόπος μου (Η γειτονιά μου, το σχολείο μου): Ομαδική εργασία για την αναπαράσταση του τόπου τους στην οποία αναγράφονται σε χαρτόνι οι βασικοί όροι (θάλασσα, βουνό κ.λπ.), ο αριθμός π.χ. των δένδρων, των κτιρίων κ.λπ. Μπορούν να γίνουν δυο αναπαραστάσεις για δυο γειτονικούς τόπους ή για τον τόπο τους, σήμερα και στο παρελθόν

Θέμα: Επαγγέλματα: Εργάζονται ομαδοσυνεργατικά, επιλέγουν και αναπαριστούν ως ομαδικό δρώμενο ένα επάγγελμα, το οποίο καλούνται οι άλλοι μαθητές να μαντέψουν (γράφοντας το και στον πίνακα) και να σχολιάσουν.

Θέμα: Πολιτισμός (επίσκεψη σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς): Οι μαθητές σχεδιάζουν, οργανώνουν και υλοποιούν πολιτιστική διαδρομή σε τρία στάδια: προετοιμασία πριν την επίσκεψη, ενέργειες κατά την επίσκεψη, εργασία στο πεδίο, επεξεργασία και διαχείριση του υλικού μετά την επίσκεψη.

ΤΑΞΗ Β΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Προτεινόμενο Λεξιλόγιο
Ανθρωπογενές περιβάλλον			
<p><i>Οι μαθητές επιδιώκεται:</i></p> <p>Να προσδιορίσουν τη θέση της αίθουσάς τους σε σχέση με τις άλλες αίθουσες του σχολείου.</p> <p>Να περιγράψουν τους χώρους που βρίσκονται κοντά στο σχολείο.</p> <p>Να εντοπίσουν τα προβλήματα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος του σχολείου τους. Να προσδιορίσουν τι μπορούν να κάνουν για την αντιμετώπισή τους.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για άλλα άτομα με ειδικές ανάγκες, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να αποδεχτούν τη διαφορετικότητά τους.</p> <p>Να αποδεχτούν τη δική τους διαφορετικότητα.</p>	<p>Το σχολείο μου</p> <p>Το σχολείο μου (Χώροι, σχετική θέση, απεικόνιση)</p> <p>Το περιβάλλον του σχολείου μου (Φροντίδα περιβάλλοντος του σχολείου)</p> <p>Ο εαυτός μου</p> <p>Αποδοχή των χαρακτηριστικών μου</p> <p>Οι συμμαθητές μου (Μαθητές με άλλες ειδικές ανάγκες, Αποδοχή της διαφορετικότητας)</p>	<p><i>Οι μαθητές:</i></p> <p><i>Κατασκευάζουν μακέτα του σχολείου με υλικά που επιλέγουν οι ίδιοι (κουτάκια, ξυλαράκια, χαρτόνια, κ.λπ.) με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού.</i></p> <p><i>(Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)</i></p> <p>Συζητούν για τη φροντίδα του περιβάλλοντος του σχολείου τους και προτείνουν σχετικές δραστηριότητες.</p> <p><i>Επισκέπτονται το γραφείο του Διευθυντή, συζητούν τις προτάσεις τους και του δίνουν γράμμα με τις παρατηρήσεις τους.</i></p> <p>Παρατηρούν αν οι χώροι του σχολείου τους μπορούν να εξυπηρετήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες και ζητούν παρεμβάσεις όπου χρειάζεται.</p> <p><i>Γίνονται επισκέψεις σε σχολεία ακούοντων και ενθαρρύνεται η επικοινωνία των μαθητών μεταξύ των σχολείων.</i></p> <p><i>Οργανώνονται εκδηλώσεις στις οποίες καλούνται και ακούοντες</i></p>	<p>Μακέτα</p> <p>Περιβάλλον</p> <p>Εαυτός</p> <p>Φροντίζω</p> <p>Διαφορετικός/ή</p> <p>Ειδικές ανάγκες</p> <p>Χώρος</p> <p>Άτομο</p> <p>Καλώ</p> <p>Εκδήλωση</p> <p>Οργανώνω</p> <p>Επικοινωνία</p>
<p>Να συσχετίσουν τα γενικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς τους με αυτά της ευρύτερης κοινότητας.</p> <p>Να εντοπίσουν τους χώρους στη συνοικία ή στο χωριό τους που στεγάζουν βασικές υπηρεσίες σχετικές με τη διοίκηση, την ασφάλεια, την υγεία, την <i>επικoi-</i></p>	<p>Η συνοικία / το χωριό μου (η κοινότητά μου)</p> <p>Η συνοικία μου (Συσχετισμός της γειτονιάς με την κοινότητα, Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας)</p> <p>Οικογένειες και κτίρια στη συνοικία μου</p> <p>(Η γειτονιά μου χθες και σήμερα, διαφορά πόλης –</p>	<p><i>Επισκέπτονται και καταγράφουν τους χώρους στους οποίους στεγάζονται βασικές υπηρεσίες που σχετίζονται με τη διοίκηση της κοινότητας. Συζητούν τη σημασία των υπηρεσιών αυτών για τη ζωή μας. Δημιουργούν υποθετικά σενάρια για το πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς αυτές τις υπηρεσίες. Αποτυπώνουν σε χαρτόνι τη σχέση της οικογένειάς τους με τις υπηρεσίες αυτές (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά).</i></p> <p>Γράφουν γράμμα στο δήμαρχο ή στον πρόεδρο της κοινότητας με τις προτάσεις τους σχετικά με τα μέτρα βελτίωσης που απαιτούνται και προϋποθέτουν</p>	<p>Συνοικία</p> <p>Δημαρχείο</p> <p>Αστυνομικό τμήμα</p> <p>Υγειονομική υπηρεσία</p> <p>Πνευματικό κέντρο</p> <p>Ναός</p> <p>Υδρευση</p> <p>Φωτισμός</p> <p>Κτίριο</p> <p>Ισόγειο</p>

<p><i>νωνία</i> και τον πολιτισμό.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία υπηρεσιών κοινής ωφέλειας για τη ζωή στην κοινότητα (δρόμοι, πάρκα, πλατείες) και να εντοπίσουν τα προβλήματα που σχετίζονται με την απουσία ή την κακή λειτουργία των αντίστοιχων υπηρεσιών (καθαριότητα, ύδρευση, φωτισμός δρόμων, φανάρια κυκλοφορίας).</p> <p>Να συγκρίνουν τη γειτονιά του παρελθόντος με αυτήν του παρόντος.</p> <p>Να αναλύσουν και να περιγράψουν βασικές διαφορές ανάμεσα στην πόλη και το χωριό.</p> <p>Να κατανοήσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικά, ατόμων στην κοινωνία.</p> <p>Να μάθουν να αντιμετωπίζουν με σεβασμό τις ιδιαιτερότητες των συνανθρώπων τους.</p> <p>Να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικά με το ναό της συνοικίας/χωριού και να εκτιμήσουν τη σημασία των θρησκευτικών εκδηλώσεων.</p> <p>Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στη συνοικία</p>	<p>χωριού, Οικογένειες από άλλες χώρες στη συνοικία μου, στο χωριό μου, στη πόλη μου)</p> <p>Ο ναός της συνοικίας μου (Ναοί, θρησκευτικές εκδηλώσεις)</p> <p>Τα πράσινα στην περιοχή μου (Αναζήτηση και προστασία των «πράσινων περιοχών» στις γειτονιές των μαθητών)</p>	<p>τη δική του παρέμβαση.</p> <p>Αναζητούν και συγκεντρώνουν παλιές και νέες φωτογραφίες της γειτονιάς τους ή της κοινότητας και αναζητούν τις <i>ομοιότητες</i>, τις <i>διαφορές</i> και τις βασικές <i>μεταβολές</i> που έχουν συμβεί στην πορεία του χρόνου. Οργανώνουν έκθεση με τίτλο «Η γειτονιά μου χθες και σήμερα» .</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο με τη ζωή στο χωριό και στη πόλη. Ακόμα παρατηρούν κατάλληλα επιλεγμένες φωτογραφίες χωριού και πόλης, εντοπίζουν και συζητούν τις διαφορές τους.</i></p> <p>Συλλέγουν στοιχεία σχετικά με τα ήθη και έθιμα των «οικογενειών των συμμαθητών από άλλες χώρες».</p> <p><i>Επισκέπτονται το ναό της συνοικίας τους και ενημερώνονται από τον ιερέα (με διερμηνεία στη Ν.Γ.) στοιχεία σχετικά με τη ζωή του αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός της συνοικίας/χωριού (πολιούχος) καθώς και με τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο ναό και διερευνούν τις δυνατότητες συμμετοχής τους σ' αυτές.</i></p> <p>«Υιοθετούν» ένα μικρό χώρο (κήπο ή πάρκο) και τον φροντίζουν, αφού πρώτα προγραμματίσουν τις ενέργειες που απαιτούνται να γίνουν.</p> <p>Εργάζονται σε ομάδες και συντάσσουν κώδικα οικολογικής συμπεριφοράς στο σχολείο και στη συνοικία. Φροντίζουν ώστε οι οικογένειές τους και οι αρμόδιες αρχές της συνοικίας/χωριού τους να ενημερωθούν για το σχετικό κώδικα.</p>	<p>Διώροφο Τριώροφο Πολυκατοικία Οικολόγος Οικολογική συμπεριφορά Κώδικας Πάρκο Ιερέας Γειτονιά Υπηρεσίες Οργανισμοί Παροχές Συμβούλια Συνελεύσεις Εκλογές Συνεργασία Σεβασμός Κοινωνία Δρόμος Πάρκο Πλατεία Φανάρι κυκλοφορίας Θρησκεία Εκκλησία Συμπεριφορά Συνάνθρωποι Πολιτισμικές διαφορές Θρησκευτικές διαφορές Συνθήκες ζωής Αστικό περιβάλλον Παραδοσιακό περιβάλλον «Πράσινες περιοχές» Βελτίωση συνθηκών ζωής Διαχείριση περιβάλλοντος</p>
---	---	--	--

<p>/χωριό. Να επισημάνουν την ανάγκη προστασίας του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και τη σημασία της συμβολής των ανθρώπων στη σωστή διαχείρισή του.</p>			
<p>Φυσικό περιβάλλον</p>			
<p>Να αναγνωρίζουν ότι το σπέρμα αποτελεί πρωταρχική μορφή ζωής ενός φυτικού οργανισμού. Να περιγράψουν τη διαδικασία ανάπτυξης ενός φυτού χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο. Να αναγνωρίσουν την επίδραση διάφορων παραγόντων καθώς και των μεταβολών τους στην ανάπτυξη των φυτών.</p>	<p>Τα φυτά και τα ζώα του τόπου μου Ανάπτυξη φυτού Τα φυτά και το περιβάλλον (Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των φυτών: φως, νερό, αέρας, θρεπτικά συστατικά)</p>	<p>Συλλέγουν σπέρματα και παρατηρούν τη μορφή και τη σύστασή τους. <i>Φυτεύουν (σπέρνουν) σπέρματα χαρακτηριστικών φυτών. Παρατηρούν, σημειώνουν και ζωγραφίζουν την πορεία της ανάπτυξής τους. Εργάζονται σε ομάδες και κάνουν πειράματα, μεταβάλλοντας κάποιον από τους παράγοντες που επηρεάζει την ανάπτυξη των φυτών και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητικά Αγωγή).</i> <i>Τους διηγούνται παραμύθια, ποιήματα κ.λπ. σχετικά με την ανάπτυξη των φυτών (π.χ. «Ο Τζακ και η φασολιά») και οι μαθητές τα θεατροποιούν στη Ν.Γλ.</i></p>	<p>Σπέρμα Φυτεύω Σπέρνω Ανάπτυξη Θρεπτικά συστατικά Παράγοντες Επηρεάζω</p>
<p>Να περιγράψουν την πορεία ανάπτυξης ενός ζώου. Να γνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των γονέων στην ανάπτυξη των μικρών ζώων. Να γνωρίσουν την επίδραση των παραγόντων του περιβάλλοντος (τροφή, θερμοκρασία, νερό, χώρος, φωλιά κ.λπ.) στην ανάπτυξη των ζώων. Να ταξινομήσουν τους ζωικούς οργανισμούς με κριτήριο τα εξωτερικά τους χαρακτη-</p>	<p>Ζώα Ανάπτυξη ενός ζώου (Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του: τροφή, νερό, αέρας). Είδη ζώων (Ανάπτυξη ζώντων οργανισμών, διάκριση ζωικών οργανισμών ως προς τα εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά (είδος άκρων, κάλυψη του σώματος) και τις διατροφικές τους συνήθειες (φυτοφάγα, σαρκοφάγα). Τα ζώα και το πε-</p>	<p><i>Με τη βοήθεια του δασκάλου και από επιλεγμένο υλικό (έντυπα, βιβλία, εγκυκλοπαίδειες κλπ) αναζητούν και συγκεντρώνουν πληροφοριακό υλικό σχετικά με την τροφή και την ανάπτυξη των ζώων σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο ζουν.</i> <i>Προβάλλεται σχετικό βίντεο</i> Παρατηρούν φωτογραφίες ζώων και εντοπίζουν τις ανάγκες τις οποίες καλύπτουν τα βασικά εξωτερικά χαρακτηριστικά τους. <i>Τους δίνονται φωτογραφίες διαφόρων τοπίων και εικόνες ζώων και τους ζητείται να τοποθετήσουν τα ζώα στο κατάλληλο περιβάλλον.</i> <i>Τους δίνονται ονόματα γνωστών τους ζώων και τα κατατάσσουν σε φυτοφάγα και σαρκοφάγα</i> Εργάζονται σε ομάδες αναζητώντας και συγκεντρώνοντας φωτογραφίες, εικόνες, αντίγραφα έργων που αναπαριστά-</p>	<p>Θερμοκρασία Φωλιά Ταξινόμηση Πτερύγια Πόδια Πτερά Λέπια Φολίδες Όστρακο Κέλυφος Σώμα Τρίχες Ανάπτυξη Άκρα Φυτοφάγα Σαρκοφάγα Γονείς Τροφή Θερμοκρασία</p>

<p>ριστικά: είδος άκρων (πόδια, φτερά, πτερύγια), κάλυψη σώματος (τρίχες, λέπια, φτερά, φολίδες, όστρακο, κέλυφος).</p> <p>Να συσχετίσουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των ζώων με τις ανάγκες προστασίας, κίνησης και προσαρμογής στο περιβάλλον τους.</p> <p>Να διακρίνουν ζώα με διαφορετικές διατροφικές συνήθειες (φυτοφάγα - σαρκοφάγα).</p>	<p>ριβάλλον (Προσαρμογή ζώων στο περιβάλλον).</p>	<p>νουν ζώα και συνθέτουν καρτεπικολλήσεις.</p> <p>Ζωγραφίζουν διάφορα ζώα και συνθέτουν ομαδικά καρτεπικολλήσεις, δημιουργώντας μια ιστορία που συνδέει όλα τα ζώα που απεικονίζει η καρτεπικόληση.</p> <p>Οργανώνουν θεατρικό δρώμενο (κωνία ζώων με κανόνες, ρόλους κ.λπ.).</p>	<p>Νερό Χώρος Φωλιά Εξωτερικά χαρακτηριστικά Προστασία Κίνηση Επιβίωση Προσαρμογή</p>
<p>Να εντοπίζουν τις πολύ βασικές διαφορές μεταξύ εμβίων και αβίων.</p> <p>Να εντοπίζουν τις πιο γνωστές ιδιότητες των καταστάσεων της ύλης (ρευστότητα, σκληρότητα, κ.λπ.).</p> <p>Να περιγράψουν τρόπους ή διαδικασίες (θέρμανση, ψύξη, ανάμιξη, πίεση, κάμψη κ.λπ.) με τις οποίες είναι δυνατόν να μεταβληθούν ορισμένες ιδιότητες των υλικών σωμάτων.</p>	<p>Έμβια και άβια (Διαφορές εμβίων και αβίων. Ιδιότητες καταστάσεων της ύλης. Μεταβολές στις ιδιότητες των υλικών σωμάτων. Μεταβολή στη φυσική κατάσταση).</p>	<p>Συζητούν για τις βασικές διαφορές (π.χ. τροφή) μεταξύ εμβίων και αβίων.</p> <p><i>Κατατάσσουν διάφορα σώματα σε έμβια και άβια γράφοντάς τα σε πίνακες αντίστοιχους.</i></p> <p><i>Συγκρίνουν και ομαδοποιούν υλικά από την καθημερινή ζωή με κριτήριο ορισμένες ιδιότητές τους και συσχετίζουν τις ιδιότητες αυτές με τη χρήση των υλικών. Αποτυπώνουν τις συσχετίσεις με αισθητικές δημιουργίες (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Κάνουν πειράματα μελετώντας το σχήμα που παίρνουν τα υγρά ανάλογα με τα δοχεία που χρησιμοποιούνται ή τα δοχεία που τα περιέχουν.</p> <p>Παρατηρούν τη μεταβολή στη φυσική κατάσταση ενός κομματιού πάγου και περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο έγινε η μεταβολή.</p> <p><i>Συγκρίνουν ορισμένες ιδιότητες σωμάτων που τους δίνονται όπως πχ τη ρευστότητα στο μέλι και στο νερό, τη σκληρότητα στη γόμα και στην κιμωλία κλπ.</i></p>	<p>Έμβια Άβια Φυσική κατάσταση Μεταβολή Θέρμανση Ψύξη Δοχείο Σχήμα Σκληρό Σκληρότητα Ρευστό Ρευστότητα Ελαστικό Μαλακό Πίεση Ιδιότητες Φυσικά σώματα</p>
<p>Να περιγράφουν οι μαθητές τον κύκλο και τις μορφές του νερού στη φύση (νερό, υδρατμοί, σύννεφα, βροχή, χιόνι, πάγος) και να συνδέουν τις</p>	<p>Κύκλος του νερού - Καιρός Κύκλος του νερού Ο καιρός και οι εποχές. (Καιρός, εποχές, ασχολίες). Ο καιρός σε άλλ-</p>	<p>Ζωγραφίζουν το ταξίδι μιας σταγόνας.</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο με τα κατάλληλα θέματα προκειμένου οι μαθητές να βοηθηθούν στις προτεινόμενες παρακάτω δραστηριότητες:</i></p> <p>Συζητούν στην τάξη πώς ο καιρός επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων.</p> <p>Δημιουργούν θεατρικά δρώμενα ή ει-</p>	<p>Σταγόνα Καιρός Εποχή Απόκομμα Βροχή Χιόνι Χαλάζι</p>

<p>μορφές αυτές με τις <i>μεταβολές</i> της φυσικής κατάστασης του νερού.</p> <p>Να συσχετίσουν τις εποχικές <i>μεταβολές</i> του καιρού με <i>μεταβολές</i> στη φύση και στις δραστηριότητες των ανθρώπων στον τόπο τους και αλλού.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν σε άλλους τόπους, εντοπίζοντας τα ιδιαίτερα καιρικά φαινόμενα που τους χαρακτηρίζουν, καθώς και ορισμένες <i>ομοιότητες και διαφορές</i> με τις καιρικές συνθήκες του τόπου τους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το περιβάλλον καθορίζει τη μορφή της κατοικίας.</p> <p>Να συσχετίσουν τη μορφή της κατοικίας με τις φυσικές συνθήκες κάθε περιοχής (π.χ. στέγη με κεραμίδια σε περιοχές με πολλά χιόνια, επίπεδη στέγη σε περιοχές με ήπιες κλιματικές συνθήκες).</p> <p>Να παρατηρήσουν την επίδραση της <i>παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της λαϊκής τέχνης</i> στην κατασκευή των κατοικιών.</p>	<p>λους τόπους. (Καιρικές συνθήκες σε άλλους τόπους) Κατοικία και περιβάλλον. (Καιρικές συνθήκες και κατοικία, Σύγχρονες επιδράσεις της <i>παραδοσιακής αρχιτεκτονικής</i> και της <i>λαϊκής τέχνης</i>)</p>	<p>καστικά έργα που να παρουσιάζουν την επίδραση των εποχικών <i>μεταβολών</i> του καιρού στη ζωή των ανθρώπων του χωριού και της πόλης.</p> <p>Συγκεντρώνουν αποκόμματα από εφημερίδες, φωτογραφίες, βιβλία και κείμενα που παρουσιάζουν τον καιρό σε άλλους τόπους. Καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τις <i>ομοιότητες και τις διαφορές</i> και τις εκφράζουν εικαστικά (ζωγραφική, κολλάζ, θεατρικό δρώμενο κ.ά.).</p> <p>Παρακολουθούν βίντεο για τον καιρό σε άλλους τόπους και συζητούν για τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ζουν κάτω από αυτές τις καιρικές συνθήκες.</p> <p><i>Παρατηρούν φωτογραφίες που απεικονίζουν διάφορες μορφές κατοικίας (Ιγκλού, καλύβα Ιθαγενών Αφρικής, τυπικό σπίτι εύκρατης περιοχής) και σχολιάζουν τα υλικά κατασκευής τους κάνοντας συσχετίσεις με τον καιρό και τις ασχολίες των κατοίκων (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Επισκέπτονται αντιπροσωπευτικά κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά, <i>παραδοσιακής αρχιτεκτονικής</i> και παρατηρούν τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.</p> <p><i>Ζωγραφίζουν κατοικίες περιοχών με διάφορες κλιματικές συνθήκες.</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν είδη ελληνικής λαϊκής τέχνης.</i></p>	<p>Σύννεφα Αστραπή Βροντή Κεραυνός Άνεμος Αστέρια Φεγγάρι Ξαστεριά Αίθριος Υδρατμοί Κατοικία Στέγη Κεραμίδια Λαϊκή τέχνη Παραδοσιακά σκεύη Παραδοσιακά έπιπλα Ιγκλού Καλύβα Πέτρινο σπίτι Ξύλινο σπίτι Τσιμέντο Γυαλί Μεταβολές καιρού Ήπιες καιρικές συνθήκες Έντονες καιρικές συνθήκες Κλίμα Υγρασία Ξηρασία Χαμηλές θερμοκρασίες Υψηλές θερμοκρασίες Ηλιοφάνεια Νεφώσεις Πεδινές περιοχές Ορεινές περιοχές Λιμνοθάλασσες Παραποτάμιες περιοχές</p>
---	--	--	---

Αλληλεπίδραση ανθρώπου – περιβάλλοντος			
<p>Να γνωρίζουν φυτά και ζώα που ζουν σε διάφορους βιότοπους στην περιοχή τους (βουνό, λίμνη κ.λπ.)</p> <p>Να αναγνωρίσουν τις μεταβολές που υφίστανται οι βιότοποι αυτοί από την ανθρώπινη δραστηριότητα, καθώς και τις επιπτώσεις της στο οικοσύστημα.</p>	<p>Ο τόπος όπου ζω</p> <p>Οι βιότοποι στην περιοχή μου (Οι ζωντανοί οργανισμοί στους βιότοπους της περιοχής μου)</p> <p>Τα ζώα και ο τόπος που ζουν (Η ανθρώπινη παρέμβαση στους βιότοπους του τόπου μου)</p> <p>Οι άνθρωποι</p>	<p><i>Επισκέπτονται χαρακτηριστικούς βιότοπους στον τόπο τους. Παρατηρούν, περιγράφουν, ζωγραφίζουν και φωτογραφίζουν φυτά και ζώα που συναντούν σ' αυτούς (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Προβάλλονται σχετικά βίντεο και διαφάνειες</i></p> <p>Παρατηρούν και συζητούν πιθανές μεταβολές που διαπιστώνουν στους βιότοπους που επισκέπτονται, καθώς και τις επιπτώσεις τους στα οικοσυστήματα. Διατυπώνουν υποθέσεις για εναλλακτικές συμπεριφορές.</p>	<p>Βιότοπος</p> <p>Οργανισμός</p> <p>Μεταβολή</p> <p>Συμπεριφορά</p> <p>Ανθρώπινη παρέμβαση</p> <p>Υποθέτω</p> <p>Οικοσυστήματα</p> <p>Εναλλακτικές συμπεριφορές</p>
<p>Να εξοικειωθούν με τον προσανατολισμό στο χώρο με βάση τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.</p> <p>Να εξοικειωθούν με τον ορισμό της θέσης τους σε σχέση με την ανατολή και τη δύση του ήλιου.</p>	<p>Ο προσανατολισμός</p> <p>Ο προσανατολισμός (Ανατολή, δύση, βορράς, νότος, Πώς προσανατολίζομαι, Προσανατολισμός ως προς σημεία αναφοράς)</p>	<p><i>Παίζουν παιχνίδια προσανατολισμού στην αυλή του σχολείου (Φυσική Αγωγή).</i></p> <p>Προσανατολίζονται στο φυσικό τους περιβάλλον με πρακτικούς τρόπους (π.χ. με τη βοήθεια του ιερού των εκκλησιών).</p>	<p>Βορράς-νότος</p> <p>Ανατολή-δύση</p> <p>Ιερό εκκλησίας</p> <p>Σημεία του ορίζοντα</p> <p>Προσανατολισμός</p> <p>Κατεύθυνση</p>
<p>Να περιγράφουν τα στάδια της ανάπτυξης, της ωρίμανσης και της γήρανσης του ανθρώπου.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία του ρόλου των γονέων, της οικογένειας και γενικά των ενηλίκων στη ζωή ενός παιδιού.</p> <p>Να συνδέσουν βασικές χρονικές έννοιες με τη δική τους βιολογική εξέλιξη και γενικότερα με τον κύκλο ζωής του ανθρώπου.</p> <p>Να γνωρίσουν τρόπους μέτρησης του χρόνου.</p> <p>Να παρατηρή-</p>	<p>Κύκλος ζωής και χρόνος</p> <p>Κύκλος ζωής του ανθρώπου (Γέννηση, ανάπτυξη, ωρίμανση, γήρανση, Γραμμή του χρόνου, Χρονική αλληλουχία)</p> <p>Μετρώ το χρόνο</p>	<p><i>Παρακολουθούν βιντεοταινία σχετικά με την ανάπτυξη ενός παιδιού. Συγκεντρώνουν δικές τους φωτογραφίες από τη βρεφική τους ηλικία και τις τοποθετούν στη γραμμή του χρόνου συζητώντας τις διαφορές που παρατηρούν (π.χ. στο ύψος τους, στις δεξιότητές τους κ.λπ.), καθώς και για τις αλλαγές στα ενδιαφέροντά τους, με την πάροδο του χρόνου (Μαθηματικά, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Παίζουν ρόλους σχετικούς με τα στάδια βιολογικής εξέλιξης του ανθρώπου (παιδί, νέος, ώριμος, γέρος)</i></p> <p>Παίζουν Παιχνίδια (θεατρικά, επιτραπέζια) με τους μήνες, τις ημέρες, ώρες κ.λπ.</p> <p><i>Τους δίνονται ρολόγια από χαρτόνι με δείκτες και μαθαίνουν την ώρα με την εξατομικευμένη βοήθεια του δασκάλου.</i></p> <p>Συλλέγουν φωτογραφίες από διαφορετικές χρονικές στιγμές και παρατηρούν τις μεταβολές σε συγκεκριμένα παραδείγματα (π.χ. πρόσωπα, κτίρια κ.λπ.) του άμεσου και έμμεσου περιβάλλοντός</p>	<p>Βρέφος</p> <p>Νήπιο</p> <p>Παιδί</p> <p>Νέος</p> <p>Γέρος</p> <p>Ανήλικος</p> <p>Ενήλικος</p> <p>Ωρα</p> <p>Λεπτό</p> <p>Δευτερόλεπτο</p> <p>Ωροδείκτης</p> <p>Λεπτοδείκτης</p> <p>Τώρα</p> <p>Πριν</p> <p>Μετά</p> <p>Χθες</p> <p>Αύριο</p> <p>Φέτος</p> <p>Πέρι</p> <p>Πρόπερι</p> <p>Του χρόνου</p>

<p>σουν τις <i>μεταβολές</i> που συντελούνται στο περιβάλλον στην πορεία του χρόνου.</p>		<p>τους.</p>	<p>Στο παρελθόν Κάποτε Παλιότερα</p>
<p>Να αναγνωρίσουν μέσα μεταφοράς αγαθών και να τα ομαδοποιήσουν (ξηρά, θάλασσα, αέρας). Να διακρίνουν τα μέσα μεταφοράς αγαθών από τα μέσα μετακίνησης ανθρώπων (συγκοινωνίες). Να αναγνωρίσουν την ανάγκη της μεταφοράς των αγαθών από τον τόπο παραγωγής στον τόπο κατανάλωσής τους. Να εξοικειωθούν με βασικούς κανόνες του κώδικα οδικής κυκλοφορίας που αφορούν τους πεζούς.</p>	<p>Μεταφορές Μέσα μεταφοράς σε ξηρά, αέρα και θάλασσα (Μεταφορές και συγκοινωνίες, Μεταφορά των αγαθών). Κυκλοφοριακή αγωγή.</p>	<p><i>Προβάλλεται βίντεο με θέμα τις μεταφορές αγαθών και ανθρώπων.</i> Δημιουργούν ομαδικές καρτεπικολλησεις (κολάζ) με τα μέσα μεταφοράς στα οποία αναγράφουν την ονομασία τους. Περιγράφουν τη διαδοχική μεταφορά ενός προϊόντος από το χωράφι στην κεντρική αγορά, στο μανάβη, στο σπίτι. Περιγράφουν τα μέσα μετακίνησης που χρησιμοποιούν οι ίδιοι και οι γονείς τους. <i>Παίζουν θεατρικό παιχνίδι με θέμα τη μετακίνησή τους με τα διάφορα συγκοινωνιακά μέσα.</i> <i>Παίζουν παιχνίδια σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να κυκλοφορούν στο δρόμο οι πεζοί και τα αυτοκίνητα ακολουθώντας σήματα που έχουν ζωγραφίσει. Επισκέπτονται πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής αν υπάρχει δυνατότητα (Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Γλώσσα).</i></p>	<p>Μέσα μεταφοράς Συγκοινωνία Εισιτήριο Επικύρωση εισιτηρίου Λιμάνι Αεροδρόμιο Σταθμός λεωφορείων-τρένων Μετρό Ηλεκτρικός σιδηρόδρομος Εθνική οδός Επαρχιακή οδός Ανήφορος Κατήφορος</p>
<p>Να αναγνωρίσουν βασικές κοινές ανάγκες των ανθρώπων (ατομικές, τοπικές, παγκόσμιες) ως ατόμων και ως μελών της κοινότητας. Να αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα της κοινωνικής ζωής (οικογενειακής, κοινοτικής). Να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι ζουν σε ομάδες προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους</p>	<p>Οι ανάγκες του ανθρώπου Ζωή σε κοινωνικές ομάδες. (Γιατί οι άνθρωποι προτιμούν να ζουν σε ομάδες, Ατομική / κοινωνική ζωή και κάλυψη αναγκών, <i>Αλληλεπίδραση</i>)</p>	<p>Περιγράφουν τη ζωή μιας οικογένειας που ζει κάπου μόνη της (λ.χ. σε ένα μικρό νησί) και σχολιάζουν τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει (π.χ. σε περίπτωση ασθένειας ή ανάγκης προμήθειας ειδών που δεν είναι σε θέση να παράγει η ίδια). <i>Δημιουργούν ομαδοσυνεργατικά υποθετικό σενάριο για τη ζωή ενός ναυαγού (μέσα κάλυψης των βασικών αναγκών του και πιθανές αλλαγές του τρόπου σκέψης, συμπεριφοράς και συνθηκών διαβίωσής του) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p>	<p>Κοινότητα Κοινωνία Κοινωνική ζωή Ασθένεια Ομάδα Ατομο Υπηρεσίες Τράπεζα Προμήθεια Ανάγκη Διαβίωση Επιβίωση Ζωή Οικογενειακή ζωή Κοινωνική ζωή Κοινοτικοί δεσμοί Αλληλεπίδραση Τρόπος σκέψης</p>

			Συμπεριφορές Αλλαγές
<p>Να εξοικειωθούν με διάφορες μορφές ενέργειας.</p> <p>Να περιγράψουν τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται η κίνηση του νερού και του αέρα στην παραγωγή διάφορων μορφών ενέργειας [ηλεκτρική, κινητική (υδρόμυλοι, ανεμόμυλοι)].</p>	<p>Η ενέργεια στη ζωή μας</p> <p>Η ενέργεια στη ζωή μας (Αιολική ενέργεια – Ενέργεια του νερού, Η κίνηση του νερού και του αέρα)</p>	<p>Παρατηρούν τη λειτουργία του υδροστρόβιλου (σε πείραμα επίδειξης).</p> <p><i>Κατασκευάζουν ανεμόμυλο, παρατηρούν και σχολιάζουν τη λειτουργία του. Επισκέπτονται, αν υπάρχει στην περιοχή τους, αιολικό πάρκο (Γλώσσα, Τεχνολογία).</i></p> <p>Συζητούν για τα πλεονεκτήματα της αιολικής ενέργειας σε σχέση με άλλες μορφές ενέργειας, όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος.</p>	<p>Αιολική ενέργεια</p> <p>Ηλιακή ενέργεια</p> <p>Ενέργεια νερού</p> <p>Υδρόμυλος</p> <p>Ανεμόμυλος</p> <p>Ηλιακός θερμοσίφωνας</p> <p>Λειτουργία</p>
<p>Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των προγραμμάτων των Μ. Μ .Ε. και κυρίως των εντύπων.</p> <p>Να γνωρίζουν τρόπους ενημέρωσης των κωφών. Να προτείνουν τρόπους βελτίωσης της ενημέρωσής τους.</p> <p>Να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζονται μπροστά σε άλλους. Να παρατηρήσουν πώς επιδρούν στην έκφραση ενός ατόμου οι αντιδράσεις των άλλων.</p> <p>Να συνδέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με δημιουργικές και γενικότερα με ψυχαγωγικές δραστηριότητες.</p>	<p>Επικοινωνία και ενημέρωση</p> <p>Μέσα μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) (Αγωγή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης)</p> <p>Ο ελεύθερος χρόνος και η επικοινωνία (Έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων, Αλληλεπίδραση με το «κοινό», Ελεύθερος χρόνος)</p>	<p>Οργανώνουν σε ομάδες ένα υποθετικό τηλεοπτικό πρόγραμμα (θεατρικό παιχνίδι), Συζητούν στην τάξη για τα τηλεοπτικά προγράμματα, τις διαφημίσεις που παρακολουθούν, συζητούν και επιλέγουν τους σωστούς τρόπους συμπεριφοράς. <i>Συζητούν για τηλεοπτικές εκπομπές που μπορούν να παρακολουθηθούν.</i></p> <p><i>Συζητούν για τις εφημερίδες. Παίρνουν εφημερίδες και ξεχωρίζουν τα φύλλα κατά κατηγορία θεμάτων.</i></p> <p>Παίζουν παιχνίδια έκφρασης, π.χ. το παιχνίδι του δημοσιογράφου (θεατρικό δρώμενο).</p> <p><i>Παίζουν παιχνίδια ρόλων στη Ν.Γλ. όπου κάποιος παρουσιάζει κάτι (ένα παραμύθι, ένα περιοδικό κ.λ.π.) και το κοινό έχει διαφορετικές αντιδράσεις κάθε φορά (σιωπηλό, αδιάφορο, ανήσυχο, προσεκτικό κ.ά.). Συζητούν τα συναισθήματά τους και την αντίδρασή τους στις αλλαγές του κοινού. Στη συνέχεια αλλάζουν τη διάταξη του χώρου και δοκιμάζουν ξανά τις παρουσιάσεις τους, σχολιάζοντας πότε ένοιωσαν καλύτερα, χειρότερα κ.λπ. (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p>	<p>Ενημέρωση</p> <p>Τηλεόραση</p> <p>Ραδιόφωνο</p> <p>Ελεύθερος χρόνος</p> <p>Καλλιτεχνικά νέα</p> <p>Αθλητικά νέα</p> <p>Οικονομικά νέα</p> <p>Εφημερίδα</p> <p>Δημοσιογράφος</p> <p>Ελεύθερος χρόνος</p> <p>Κριτική ανάγνωση</p> <p>Ενημέρωση κωφών</p> <p>Εκπομπές στη νοηματική γλώσσα</p> <p>Δελτία ειδήσεων στη νοηματική γλώσσα</p> <p>Υπότιτλοι</p> <p>Τηλεοπτικό πρόγραμμα</p> <p>Διερμηνεία νοηματικής γλώσσας</p> <p>Διερμηνέας</p>
<p>Να γνωρίσουν καλύτερα τους</p>	<p>Πολιτισμός στην ευρύτερη περιο-</p>	<p>Επισκέπτονται χώρους πολιτισμικής αναφοράς π.χ. βυζαντινές εκκλησίες,</p>	<p>Μουσείο</p> <p>Ιστορικό μου-</p>

<p>χώρους πολιτισμικής αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή.</p> <p>Να γνωρίσουν τοπικούς ήρωες, πολιούχους ή τοπικούς αγίους.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με το <i>λαϊκό</i> πολιτισμό και την παράδοση της ευρύτερης περιοχής.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν σε πολιτιστικές δημιουργίες των κωφών</p>	<p>χή</p> <p>Ο πολιτισμός μας (Χώροι πολιτισμικής αναφοράς, Λαϊκός πολιτισμός και παράδοση).</p>	<p>μουσειά κ.λπ.</p> <p><i>Προβάλλεται σχετικό βίντεο</i></p> <p>Συγκεντρώνουν στην τάξη προγράμματα παιδικών παραστάσεων ή έντυπα με ανάλογες κριτικές. Συζητούν και επιλέγουν παράσταση.</p> <p><i>Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν, κατά περίπτωση, στοιχεία από το λαϊκό πολιτισμό και την παράδοσή μας (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</i></p> <p><i>Παρακολουθούν παράσταση του θεάτρου Κωφών.</i></p>	<p>σειό</p> <p>Λαογραφικό μουσείο</p> <p>Παράσταση Προβολή</p> <p>Αναπαράσταση</p> <p>Πολιτισμός Βυζαντινός ναός</p> <p>Αρχαιοελληνικός ναός</p> <p>Κωφός ηθοποιός</p> <p>Θέατρο κωφών</p> <p>Ιστορίες κωφών</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της άσκησης για τη σωματική και την πνευματική τους ανάπτυξη.</p> <p>Να προσεγγίσουν το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων και να γνωρίσουν βασικά στοιχεία τους.</p> <p>Να συνδέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με δημιουργικές και γενικότερα με ψυχαγωγικές δραστηριότητες.</p>	<p>Αθλητισμός και ψυχαγωγία</p> <p>Ο αθλητισμός και οι Ολυμπιακοί Αγώνες</p> <p>(Σημασία του αθλητισμού, Αγαπημένα αθλήματα, Ολυμπιακοί αγώνες.</p> <p>Ψυχαγωγία και ελεύθερος χρόνος (Σύνδεση ελεύθερου χρόνου με τις δημιουργικές δραστηριότητες και τον αθλητισμό, Χώροι για δημιουργικές δραστηριότητες)</p>	<p>Συζητούν για τη σημασία του αθλητισμού και τα θετικά του αποτελέσματα.</p> <p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες από αγαπημένα τους αθλήματα και αθλητές (π.χ. Έλληνες Ολυμπιονίκες) και συνθέτουν ομαδικές καρτεπικολλήσεις (κολλάζ) για κάθε άθλημα (Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</p> <p>Κατασκευάζουν στον ελεύθερο χρόνο τους ένα παιγνίδι ατομικό ή ομαδικό και το φέρνουν στην τάξη.</p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για χώρους ψυχαγωγίας και άθλησης που υπάρχουν στον οικισμό τους. Επισκέπτονται και χρησιμοποιούν τους χώρους αυτούς. Καταγράφουν τις εντυπώσεις και τα συμπεράσματά τους. Παρακολουθούν υλικό από Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς αγώνες.</p>	<p>Σωματική άσκηση</p> <p>Πνευματική άσκηση</p> <p>Ολυμπιακοί αγώνες</p> <p>Παραολυμπιακοί αγώνες</p> <p>Δημιουργικές δραστηριότητες</p> <p>Πολιτιστικά κέντρα</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πολιτισμός: Επισκέπτονται εκκλησίες της ευρύτερης περιοχής. Παρατηρούν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές ως προς την κατασκευή και το περιβάλλον τους. Αναζητούν πληροφορίες για το βίο του Αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός.

Θέμα: Ο κύκλος του νερού: Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε μια ζωγραφίζει ένα τοπίο ή ένα φαινόμενο που έχει σχέση με κάποια μορφή του νερού στη φύση. Γίνεται σύνδεση των επιμέρους εικόνων σε ένα ενιαίο σύνολο, είτε οργανώνεται έκθεση των επιμέρους εργασιών τους.

Θέμα: Η Ενέργεια στη ζωή μας: Αναπαριστούν με κατασκευές ή ζωγραφική την διαδικασία παραγωγής ενός καταναλωτικού προϊόντος (π.χ. ψωμί, πορτοκαλάδα, λάδι, ύφασμα), χρησιμοποιώντας κατάλληλες πρώτες ύλες και ενέργεια που προέρχεται από την κίνηση του νερού ή του αέρα.

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Προτεινόμενο Λεξιλόγιο
Ανθρωπογενές περιβάλλον			
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να:</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδηγούν τους ανθρώπους να οργανώνονται σε κοινότητες και τη σημασία των κανόνων για την εύρυθμη λειτουργία τους.</p> <p>Να εντοπίσουν σχέσεις <i>αλληλεπίδρασης</i> ανάμεσα στα μέλη μιας κοινότητας και να αναγνωρίσουν το σημαντικό ρόλο των ανθρώπων που εργάζονται για το κοινό καλό.</p>	<p>Γιατί ζούμε σε κοινότητες</p> <p>Οι κοινότητες και οι ανάγκες του ανθρώπου (Ανάγκες που εξυπηρετεί η κοινότητα)</p> <p>Σχέσεις και συνεργασίες στην κοινότητα (Σχέσεις επικοινωνίας, συνεργασίας, αλληλεπίδρασης, αλληλεγγύης ανάμεσα στους ανθρώπους μιας κοινότητας)</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Εκτελούν παιχνίδια ρόλων που εκφράζουν τις σχέσεις <i>αλληλεπίδρασης</i> ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού ή της πόλης τους.</p> <p>Συζητούν για το πώς φτάνει το νερό ή το ηλεκτρικό ρεύμα στο σπίτι τους.</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο</i></p> <p><i>Παίζουν θεατρικό παιχνίδι στο οποίο ο καθένας παίρνει ένα ρόλο μιας υπηρεσίας στην κοινότητα πχ ταχυδρόμος, υπάλληλος υγειονομικής υπηρεσίας κλπ.</i></p>	<p>Καλώδια</p> <p>Σωλήνες νερού</p> <p>ΔΕΗ</p> <p>Δεξαμενή νερού</p> <p>Υπηρεσία</p> <p>Λογαριασμός νερού</p> <p>Λογαριασμός ΔΕΗ</p> <p>Λογαριασμός ΟΤΕ</p> <p>Συνεργασία</p> <p>Επικοινωνία</p> <p>Αλληλεπίδραση</p> <p>Διαφορές απόψεων</p> <p>Κοινό καλό</p> <p>Κοινωνικό πνεύμα</p> <p>Αλληλεγγύη</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τοπικής αυτοδιοίκησης για τη λύση των τοπικών προβλημάτων.</p> <p>Να αναφέρουν τα όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης και τον τρόπο εκλογής τους.</p> <p>Να προσεγγίσουν την έννοια της συμμετοχής των δημοτών στη λύση των προβλημάτων που αφορούν το άμεσο περιβάλλον τους και να αναφέρουν τρόπους με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί αυτή η συμμετοχή (σύλλογοι, φορείς κ.λπ.).</p>	<p>Δήμοι, κοινότητες και Τοπική Αυτοδιοίκηση</p> <p>(Πώς αποφασίζουν για τα κοινά οι άνθρωποι σε ένα χωριό ή σε μια πόλη, Οργάνωση κοινότητας και όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης/ δήμος (Τ.Α.).</p> <p>Συμμετοχή στην τοπική αυτοδιοίκηση (διαδικασία ανάδειξης οργάνων Τ.Α., Βασικές αρμοδιότητες Τ.Α., Τρόποι συμμετοχής του δημότη στην Τ.Α., Προβλήματα στον οικισμό)</p>	<p>Οργανώνουν παιχνίδι ρόλων σχετικά με την εκλογή ενός οργάνου αυτοδιοίκησης (π.χ. εκλέγουν με μυστική ψηφοφορία ένα μαθητή με κάποια αρμοδιότητα).</p> <p><i>Συζητούν πώς γίνεται ο καθαρισμός των δρόμων, ο φωτισμός τους, η αποκομιδή απορριμμάτων κ.λπ. και αποτυπώνουν σε χαρτί τις βασικές δραστηριότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>«Συνεδριάζουν» στην τάξη, αναφέρουν μερικά από τα προβλήματα του οικισμού τους, τα ιεραρχούν και προτείνουν λύσεις.</p> <p><i>Προβολή βίντεο</i></p>	<p>Τοπική αυτοδιοίκηση</p> <p>Δήμος</p> <p>Δημότης</p> <p>Δημαρχείο</p> <p>Κοινότητα</p> <p>Εκλογές</p> <p>Ψηφοδέλτια</p> <p>Κάλη</p> <p>Δήμαρχος</p> <p>Σκουπιδιάρης</p> <p>Απορριματοφόρο</p> <p>Συνελεύσεις</p> <p>Συνεδριάσεις</p> <p>Αποφάσεις</p> <p>Προβλήματα κοινότητας</p> <p>Όργανα Τ. Α.</p> <p>Συμμετοχή δημοτών</p> <p>Σύλλογοι</p> <p>Δημοτικά έργα</p>

Φυσικό περιβάλλον			
<p>Να παρατηρήσουν ορισμένα φυτά του τόπου τους (ελιά, φασολιά, αμπέλι, δημητριακά), τους καρπούς τους και τους τρόπους καλλιέργειάς τους και να αναγνωρίσουν τη σημασία στην καθημερινή διατροφή. Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα ορισμένων φυτών στη ζωή του ανθρώπου.</p>	<p>Φυτά και ζώα του τόπου μου</p> <p>Τα φυτά και ο άνθρωπος</p> <p>(Χαρακτηριστικά των φυτών που καλλιεργούνται στον τόπο μας, Η σπουδαιότητα των φυτών στη ζωή του ανθρώπου)</p>	<p><i>Συνθετικές εργασίες για χαρακτηριστικά φυτά του τόπου (π.χ. συλλογές των φυτικών προϊόντων, η σπουδαιότητα του ελαιόλαδου κ.ο.κ.) (Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία).</i></p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο</i></p> <p>Καταγράφουν παραδοσιακά φαγητά ή φαγητά με δημητριακά και όσπρια (π.χ. φασολάδα, φακές).</p> <p>Συγκεντρώνουν στην τάξη εικόνες (ή επισκέπτονται αντίστοιχους χώρους) σχετικές με την καλλιέργεια των χωραφιών ή με τα διάφορα στάδια συλλογής και επεξεργασίας των καρπών. Ομαδοποιούν τις εικόνες αυτές σύμφωνα με τις εποχές του χρόνου.</p>	<p>Χωράφι Όσπρια Φασόλια-φασολάδα Ελιά-λάδι Σιτάρι-αλεύρι Σταφύλι-κρασί Συλλογή Επεξεργασία Σπορά Συγκομιδή Θερισμός Αποθήκευση Έλλειψη Επάρκεια Οικονομία</p>
<p>Να διακρίνουν και να περιγράφουν βασικές <i>ομοιότητες και διαφορές</i> μεταξύ των φυτών.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι τα φυτά διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά τους ανάλογα με τις συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο φύονται.</p> <p>Να αναγνωρίσουν το ρόλο της ρίζας και να διακρίνουν τα διαφορετικά είδη.</p>	<p>Είδη φυτών</p> <p>(Διάκριση φυτών με βάση εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά: μορφή βλαστού, υφή και σχήμα φύλλων, είδη βλαστού)</p> <p>Τα φυτά και το περιβάλλον τους (Προσαρμογή φυτών, Είδη ριζών, Η σημασία της ρίζας).</p>	<p>Συλλέγουν φύλλα διαφορετικών φυτών. Παρατηρούν τις διαφορές τους ως προς το σχήμα, τα νεύρα, το πάχος, κ.λπ.</p> <p>Συγκρίνουν φυτά με διαφορετικά μορφολογικά χαρακτηριστικά σε σχέση με το Περιβάλλον τους (π.χ. πλάτανος, κάκτος).</p> <p>Κατασκευάζουν το δικό τους δέντρο με τυπώματα φύλλων.</p> <p>Παρατηρούν ρίζες φυτών και τις ταξινομούν ως προς τη μορφολογία τους. Αναφέρουν κάποιες από τις ρίζες που χρησιμοποιούνται στη διατροφή.</p> <p>Χρωματίζουν νερό και αφήνουν ένα φυτό με τις ρίζες του μέσα στο διάλυμα. Εξάγουν συμπεράσματα για το ρόλο της ρίζας.</p> <p><i>Σχεδιάζουν φυτά και μέρη φυτών.</i></p>	<p>Μορφολογία Ομοιότητες Διαφορές Μορφολογικά χαρακτηριστικά Συλλέγω Παρατηρώ Σχήμα Μορφή βλαστού Είδη φύλλων Νεύρα Πάχος Ρίζες Φύομαι Φυτεύω Κάκτος Πλάτανος κλπ Διάλυμα Παρατήρηση Συμπέρασμα Προσαρμογή</p>
<p>Να αναγνωρίσουν χαρακτηριστικά κατοικίδια ζώα του τόπου τους και τα προϊόντα που δίνουν στον άνθρωπο.</p>	<p>Κατοικίδια ζώα του τόπου μου</p>	<p>Συλλέγουν πληροφορίες για χαρακτηριστικά ζώα του τόπου τους και δημιουργούν συνθέσεις με τα προϊόντα που αυτά δίνουν στον άνθρωπο.</p> <p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες σχετικά με την εκτροφή ζώων και συζητούν με έναν κτηνοτρόφο (όπου αυτό είναι δυνατό) για τις απαιτήσεις του επαγγέλ-</p>	<p>Πρόβατο Κατσίκι Κότα Κόκορας Κουνέλι Αρμέγω Αρμεγμα</p>

		ματός του. <i>Προβάλλεται βίντεο</i>	Γάλα Τυρί Μυζήθρα Γιαούρτι Γαλακτοκομικά Βοσκή Εκτροφή
<p>Να γνωρίσουν μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τον τρόπο γέννησης ορισμένων ζώων και να αναγνωρίσουν ότι τα μικρά των ζώων μοιάζουν στους γονείς τους.</p> <p>Να <i>ταξινομήσουν</i> ζώα ως προς τον τρόπο που πολλαπλασιάζονται. (Ωοτόκα, ζωοτόκα, ωζωοτόκα...)</p>	Αναπαραγωγή των ζώων (Τρόποι αναπαραγωγής χαρακτηριστικών ζωικών οργανισμών: ωοτόκα, ζωοτόκα)	<p>Παρακολουθούν βιντεοταινία και βλέπουν φωτογραφίες που παρουσιάζουν τη γέννηση ορισμένων μικρών ζώων (λ.χ. γάτας, κότας, βατράχου, πεταλούδας) και τα πρώτα βήματά τους στη ζωή. Συζητούν για τις ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν σε σχέση με τους γονείς τους. Συγκρίνουν τις πρώτες μέρες από τη ζωή ενός ζώου και ενός μωρού.</p> <p>Εργάζονται ομαδικά και ταξινομούν εικόνες ζώων ανάλογα με τον τρόπο που αναπαράγονται.</p>	Ζωοτόκα Ωοτόκα Αβγά Θηλαστικά Αναπαραγωγή Αρσενικό Θηλυκό Κύηση Επώαση
<p>Να αναγνωρίσουν και να <i>ταξινομήσουν</i> ζώα ως προς το περιβάλλον στο οποίο ζουν (χερσαία, υδρόβια).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι τα ζώα (όπως και τα φυτά) προσαρμόζονται στο περιβάλλον στο οποίο ζουν προκειμένου να επιβιώσουν.</p>	Τα ζώα και το περιβάλλον τους (Διάκριση των ζωικών οργανισμών ως προς το περιβάλλον στο οποίο ζουν: χερσαία, υδρόβια, Προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον)	<p>Εργάζονται ομαδικά και ταξινομούν εικόνες ζώων ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο ζουν.</p> <p>Συζητούν και αναλύουν τους τρόπους με τους οποίους τα ζώα προσαρμόζονται στο περιβάλλον τους (π.χ. η αρκούδα πέφτει το χειμώνα σε χειμερία νάρκη, γιατί η τροφή που είναι διαθέσιμη δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της).</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο</i></p> <p><i>Ο δάσκαλος τους διηγείται μύθους και παραδόσεις για τα ζώα. Εργάζονται ομαδικά και επιλέγουν ένα μύθο με ζώα που τον αποδίδουν θεατρικά στη ΝΓΛ. (Γλώσσα, Ιστορία, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).</i></p>	Χερσαία Προσαρμογή Υδρόβια Αρκούδα Χελώνα Χειμερία νάρκη
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος			
<p>Να διακρίνουν οι μαθητές στο δικό τους χώρο τα έργα της φύσης από τα έργα του ανθρώπου, καθώς και τις σχέσεις <i>αλληλεπίδρασης</i> ανθρώπου και περιβάλλοντος.</p>	Ο τόπος όπου ζω Το περιβάλλον (Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον) Προστασία του τοπικού περιβάλλοντος	<p>Μετακινούνται και μελετούν επιτόπου στοιχεία από το φυσικό τους περιβάλλον και τις ανθρωπίνες παρεμβάσεις σε αυτό</p> <p><i>Προβολή βίντεο.</i></p> <p><i>Τους δίνονται εικόνες από διάφορα τοπία και τους ζητείται να τοποθετήσουν χρήσιμες κατασκευές παρατηρώντας πιθανά θετικά και αρνητικά αποτελέσματα.</i></p>	Ανθρωπογενές περιβάλλον Φυσικό περιβάλλον Αλληλεπιδράσεις Ανθρώπινες παρεμβάσεις

<p>Να εντοπίσουν τα θετικά και τα αρνητικά σημεία από την ανθρώπινη παρέμβαση στο χώρο που μελετούν και να αναφέρουν ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν, ώστε να βελτιωθεί η εικόνα του τόπου τους</p>		<p><i>Εντοπίζουν και αναλύουν συγκεκριμένο πρόβλημα του χώρου που μελετούν και προτείνουν λύσεις ή αναλαμβάνουν δράσεις (επίσκεψη ή επιστολή στο δήμαρχο, προτάσεις για βελτιωτική παρέμβαση στο χώρο, εκστρατεία απομάκρυνσης απορριμμάτων, ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για τα προβλήματα που διαπιστώνουν και τις πιθανές λύσεις τους κ.λπ.) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p>	<p>Οικιστικές παρεμβάσεις Κατασκευές Προβλήματα χώρου Απομάκρυνση απορριμμάτων Ενημέρωση τοπικής κοινωνίας</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι οι χάρτες είναι συμβολικές αναπαραστάσεις του πραγματικού χώρου. Να εξοικειωθούν με συμβολικές ή εικονικές αναπαραστάσεις χώρων και με εξειδικευμένους γεωγραφικούς όρους. Να αναγνωρίσουν και να περιγράψουν το φυσικό περιβάλλον άλλων τόπων (έρημος, ζούγκλα κ.λπ.)</p>	<p>Ο γεωγραφικός χώρος Αναπαραστάσεις του χώρου (Χάρτες, προπλάσματα)</p>	<p>Παρατηρούν έναν απλό χάρτη και αναγνωρίζουν χαρακτηριστικά σύμβολα απεικόνισης των στοιχείων του. Σχεδιάζουν έναν απλό χάρτη χρησιμοποιώντας δικά τους σύμβολα. <i>Κατασκευάζουν με εύπλαστα υλικά προπλάσματα φανταστικών τοπίων, ορίζουν τα στοιχεία τους και τοποθετούν πινακίδες πάνω σ' αυτά (π.χ. ορεινή περιοχή - βουνό - πρόποδες, πλαγιές, κορυφή κ.λπ.) Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i> <i>Προβάλλεται βίντεο με θέματα από έρημο, ζούγκλα κλπ.</i></p>	<p>Δάσος Πεύκο Έλατο Χάρτης Πραγματικός χώρος Συμβολική αναπαράσταση Προπλάσματα τοπίων Πινακίδες Ορεινή περιοχή Βουνό Πρόποδες Πλαγιές Κορυφή Έρημος Ζούγκλα</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία της τροφής για την επιβίωση του ανθρώπου. Να γνωρίσουν βασικές «αποθήκες» ενέργειας. Να κατανοήσουν, ότι η αποθηκευμένη ενέργεια μετατρέπεται σε άλλη μορφή, όταν συμβούν μεταβολές στην ύλη μέσα στην οποία περικλείεται (τα καύσιμα καίγονται, η τροφή διασπάται κ.λπ.).</p>	<p>Τροφή και άλλες αποθήκες ενέργειας Τροφή και ενέργεια «Αποθήκες» ενέργειας (Μετατροπή ενέργειας, ήπιες μορφές ενέργειας)</p>	<p>Συγκεντρώνουν στην τάξη και ταξινομούν έντυπο υλικό με τροφές που τρώει ο άνθρωπος. Συζητούν, μέσα από παραδείγματα, για τις βασικές «αποθήκες» ενέργειας: τρόφιμα, καύσιμα, μπαταρίες κ.λπ. Διαπιστώνουν, μέσα από δραστηριότητες ή παραδείγματα, ότι η αποθηκευμένη ενέργεια μετατρέπεται σε άλλη μορφή (τα καύσιμα καίγονται, η τροφή διασπάται κλπ.). <i>Κατασκευάζουν μια πυραμίδα που ξεκινάει από τα φυτά και καταλήγει στον άνθρωπο ή παριστάνουν με όποιο τρόπο επιθυμούν μια τροφική αλυσίδα (έδαφος, φυτά, ζώα, άνθρωποι) (Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)</i> Κατασκευάζουν απλό κύκλωμα με μπαταρία, καλώδια, ηλεκτρικό κινητήρα (ανεμιστηράκι) ή λαμπάκι και παρατηρούν</p>	<p>Καύσιμο Αποθήκη ενέργειας Καίγομαι Καύση Τροφική αλυσίδα Διάσπαση Μετατροπή Ηλιακή ενέργεια Μπαταρία Ηλεκτρικό κύκλωμα Καλώδια Ηλεκτρικός κινητήρας Ήπιες μορφές</p>

<p>Να εντοπίσουν και να περιγράψουν την <i>αλληλεπίδραση</i> των οργανισμών στη φύση: ζώα-φυτά, άνθρωπος-φυτάζώα.</p> <p>Να προσεγγίσουν την έννοια της ήπιας μορφής ενέργειας μέσα από παραδείγματα και δραστηριότητες που σχετίζονται με αποθήκευση ενέργειας (π.χ. ηλιακός θερμοσίφωνας).</p>		<p>ότι η μπαταρία είναι «αποθήκη» ενέργειας, η οποία μετασχηματίζεται.</p> <p>Συζητούν, μέσα από παραδείγματα, για τις ήπιες μορφές ενέργειας (ηλιακή, κ.λπ.) και οργανώνουν δραστηριότητες αξιοποίησής της (π.χ. δημιουργία βιολογικού λιπάσματος στο σχολείο).</p> <p><i>Ασκούνται στα παραπάνω με CD ROM στη Ν.Γλ.</i></p>	<p>ενέργειας Ηλιακή ενέργεια Βιολογικό λίπασμα</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι τα αγαθά ικανοποιούν ανάγκες του ανθρώπου και διακρίνονται σε υλικά και μη υλικά.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της εργασίας για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ισότητα των δύο φύλων και στον επαγγελματικό χώρο.</p> <p>Να αναγνωρίσουν το δικαίωμα προστασίας των παιδιών από την εκμετάλλευση της εργασίας τους.</p>	<p>Ανάγκες και αγαθά</p> <p>Η εργασία και οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Οι γυναίκες, τα παιδιά και η εργασία</p> <p>(Εργασία και ισότητα δύο φύλων, παιδιά και εργασία)</p>	<p><i>Συζητούν για συγκεκριμένα υλικά ή μη υλικά αγαθά που ικανοποιούν τις ανάγκες του ανθρώπου (π.χ. φαγητό, ανάγνωση ενός βιβλίου ή θέαση ενός έργου τέχνης) (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Εξετάζουν διάφορα προϊόντα (αγροτικά - βιομηχανικά), τα ταξινομούν και συζητούν σχετικά με την παραγωγή τους με τη βοήθεια σύγχρονων τεχνολογιών.</p> <p><i>Χωρίζονται σε ομάδες και συζητούν σε κάθε ομάδα τις ανάγκες που έχει ο καθένας (υλικές και μη). Γράφουν αυτές τις ανάγκες. Μετά κάθε ομάδα συζητά με τις υπόλοιπες τις ανάγκες της.</i></p> <p>Συζητούν για την παιδική εργασία (παιδιά φαναριών) στη χώρα μας και σε άλλες χώρες.</p> <p>Παρατηρούν το χάρτη των δικαιωμάτων του παιδιού της UNICEF και εντοπίζουν το σημείο που αναφέρεται στην παιδική εργασία.</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο</i></p> <p><i>Συζητούν και φτιάχνουν μια λίστα με τα δικαιώματα του κωφού παιδιού.</i></p>	<p>Υλικά αγαθά Μη υλικά αγαθά Εκμετάλλευση Τεχνολογία Σύγχρονος Ανάγκη Προϊόντα Παραγωγή Αγροτικά προϊόντα Ισότητα Φύλο Παιδική εργασία Δικαιώματα του παιδιού UNICEF Δικαιώματα κωφού παιδιού</p>
<p>Να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα της επικοινωνίας</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε άτομα που, για διάφορους λόγους, αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας.</p>	<p>Επικοινωνία</p> <p>Οι άνθρωποι επικοινωνούν (Αναγκαιότητα της επικοινωνίας, Άνθρωποι με ειδικές ικανότητες και αναπηρίες, Έκφραση συναισθημάτων).</p>	<p><i>Με θεατρικό δρώμενο αποδίδουν περιπτώσεις επικοινωνίας από την καθημερινή ζωή (Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα).</i></p> <p><i>Βρίσκουν νοήματα που εκφράζουν συναισθήματα και τα αποδίδουν και γραπτά.</i></p> <p>Συζητούν για τα προβλήματα επικοινωνίας ορισμένων ανθρώπων λόγω της κατάστασης που βρίσκονται (πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη ηλικία, φυσικά μει-</p>	<p>Επικοινωνία Νοήματα Συναισθήματα Προφορικός λόγος Γραπτός λόγος Αναπηρία</p>

<p>Να προσεγγίσουν βασικούς «κανόνες» επικοινωνίας (λεκτικής και μη λεκτικής).</p>		<p>ονεκτήματα ή αναπηρίες). Εξάγουν συμπεράσματα για το πώς πρέπει να τους αντιμετωπίζουν οι άλλοι.</p> <p>Παίζουν ομαδικά παιχνίδια που τους παρακινούν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους μπροστά σε άλλους.</p>	<p>Προβλήματα επικοινωνίας Μειονεκτήματα Ειδικές ικανότητες</p>
<p>Να διακρίνουν τρόπους και μέσα επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στην άμεση επικοινωνία τους.</p> <p>Να κατανοούν τη βαθύτερη σημασία των κωδίκων, λεκτικών και μη λεκτικών, στην καθημερινή ζωή.</p> <p>Να εκτιμήσουν την ανάγκη συνεχούς επαφής μεταξύ των ανθρώπων όλου του κόσμου.</p>	<p>Τρόποι επικοινωνίας των ανθρώπων</p>	<p>Προσπαθούν να επικοινωνήσουν με τους συμμαθητές τους χρησιμοποιώντας μη λεκτικούς κώδικες (νοήματα, μορφασμούς κ.λπ.) και μη λεκτικούς κώδικες.</p> <p>Εξάγουν συμπεράσματα για τη σημασία της γλώσσας (και της νοηματικής γλώσσας για τους κωφούς) ως μέσου επικοινωνίας και δημιουργίας.</p> <p>Εργάζονται ομαδικά και δημιουργούν με το αλφάβητο της νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Κάνουν υποθέσεις και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τον τρόπο επικοινωνίας των ζώων που ζουν σε ομάδες.</p>	<p>Χειλεανόγνωση Νόημα Μορφασμός Κώδικας λεκτικός Κώδικας μη λεκτικός Γλώσσα/ες Αλφάβητος Υποθέσεις</p>
<p>Να διακρίνουν μέσα επικοινωνίας από απόσταση, που χρησιμοποιούν κωφοί και ακούοντες.</p> <p>Να παρατηρήσουν τη μεταβολή των μέσων επικοινωνίας από απόσταση στο πέρασμα του χρόνου.</p> <p>Να αξιολογήσουν τη σημασία των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας στην καθημερινή ζωή και να ασκηθούν στη σωστή χρήση τους.</p>	<p>Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.)</p> <p>Τα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας από απόσταση, άλλοτε και τώρα</p>	<p>Με υποθετικό σενάριο προσπαθούν να επικοινωνήσουν με κάποιο συγγενή ή φίλο που βρίσκεται σε άλλη πόλη και καταγράφουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να το πετύχουν αυτό σήμερα, αξιολογούν και επιλέγουν, κατά περίπτωση, τον προσφορότερο.</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο σχετικό με τρόπους επικοινωνίας μεταξύ κωφών. Οι μαθητές συζητούν κατά ομάδες και καταγράφουν τρόπους επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι κωφοί.</i></p> <p>Κάνουν το ίδιο υποθέτοντας ότι ζουν σε παλαιότερες εποχές και αναζητούν τρόπους επικοινωνίας από απόσταση (φρυκτωρίες, τύμπανα, έφιπποι αγγελιαφόροι, ταχυδρομικά περιστέρια κ.λπ.).</p> <p><i>Περιγράφουν το «ταξίδι» μιας επιστολής. Φτιάχνουν μικρά δρώμενα σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας που χρησιμοποιούσαν οι κωφοί παλιότερα.</i></p> <p><i>Παίζουν θεατρικό παιχνίδι, στο οποίο κάποιος γράφει γράμμα ή κάρτα σε κάποιον άλλο, το τοποθετεί σε φάκελο γράφει τα στοιχεία και το στέλνει με ταχυδρομείο. Εξασκούνται στην επικοινωνία με τη σύγχρονη τεχνολογία.</i></p>	<p>Αγγελιοφόρος Ταχυδρόμος Ταχυδρομικό περιστέρι Τύμπανο Διεύθυνση Αποστολέας Παραλήπτης Φάκελος Επιστολή Γραμματόσημο Επιστολόχαρτο Κάρτα Ευχές Σταθερό τηλέφωνο Κινητό τηλέφωνο Μήνυμα Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο FAX</p>

<p>Να εξοικειωθούν με την «κριτική ανάγνωση» των ενημερωτικών ψυχαγωγικών εντύπων.</p> <p>Να προβληματιστούν και να αναγνωρίσουν την αξία της σωστής, έγκυρης αλλά και πολυφωνικής ενημέρωσης.</p>	<p>Εφημερίδες περιοδικά Έντυπα και ενημέρωση</p>	<p>Συγκεντρώνουν στην τάξη αγαπημένα τους περιοδικά, επιλέγουν κατά ομάδες ένα άρθρο και το παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους.</p> <p>Καταγράφουν τίτλους εφημερίδων και περιοδικών που γνωρίζουν και συζητούν για την ποικιλία και την πολυφωνία της ενημέρωσης.</p> <p><i>Δημιουργούν τη δική τους εφημερίδα με θέματα που ενδιαφέρουν τους ίδιους και τους συμμαθητές τους (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Ιστορία, Θρησκευτικά).</i></p> <p><i>Παρακολουθούν δελτίο ειδήσεων στη Νοηματική Γλώσσα και συζητούν γι αυτό.</i></p>	<p>Περιοδικά Άρθρα Εφημερίδες Πολυφωνία ενημέρωσης Έντυπα Έγκυρη ενημέρωση Ηλεκτρονική εφημερίδα Σχολική εφημερίδα Εφημερίδα της τάξης</p>
<p>Να αναγνωρίσουν ότι η κατανάλωση είναι αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και να τη διακρίνουν από την υπερκατανάλωση.</p> <p>Να προβληματιστούν για το ρόλο της διαφήμισης στην υπερκατανάλωση και να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στα διαφημιστικά μηνύματα και τα καταναλωτικά πρότυπα. Να γνωρίσουν, μαζί με τα δικά μας, τα προϊόντα που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Να συνειδητοποιήσουν ότι κυκλοφορούν προϊόντα που μπορεί να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία τους και διακρίνουν στη συσκευασία των προϊόντων τα επιβλαβή συστατικά.</p> <p>Να αναγνωρίσουν βασικά διεθνή</p>	<p>Κατανάλωση</p> <p>Κατανάλωση και υπερκατανάλωση</p> <p>Κατανάλωση και διαφήμιση</p> <p>(Ο ρόλος της διαφήμισης, προϊόντα από την Ε.Ε., προδιαγραφές προϊόντων, προστασία καταναλωτή).</p>	<p>Παρουσιάζουν παραδείγματα κατανάλωσης από την καθημερινή ζωή (διατροφή, ένδυση, κ.ά.) και προβληματίζονται για αντίστοιχα παραδείγματα υπερκατανάλωσης.</p> <p>Καταγράφουν 10 προϊόντα που θα ήθελαν να αγοράσουν και εξετάζουν αν καλύπτουν τις πραγματικές τους ανάγκες.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη που τους δίνεται τις χώρες της Ε.Ε. και ερευνούν ποια προϊόντα από αυτά που αγοράζει η οικογένειά τους προέρχονται από την Ε.Ε. και ποια όχι. Κάνουν έρευνα σχετικά με τους κανόνες συσκευασίας και τυποποίησης των Τροφίμων που προέρχονται από την Ε.Ε., αναζητώντας κοινά στοιχεία και σύμβολα στη συσκευασία των προϊόντων αυτών.</p> <p><i>Ταξινομούν διάφορα τρόφιμα σε κατηγορίες πχ τυροκομικά, ζυμαρικά κλπ</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν στην τάξη συσκευασίες γνωστών τους προϊόντων, διαβάζουν τα συστατικά τους, εντοπίζουν ημερομηνίες παραγωγής – λήξεως, τα επιβλαβή συστατικά που περιέχουν και τα διεθνή σύμβολα που αναγράφονται (Γλώσσα, Μαθηματικά).</i></p> <p><i>Συζητούν προβλήματα που δημιουργούνται από την υπερκατανάλωση.</i></p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο για την Ε.Ε.</i></p>	<p>Κατανάλωση</p> <p>Υπερκατανάλωση</p> <p>Πραγματικές ανάγκες</p> <p>Καταναλωτικές ανάγκες</p> <p>Ενωμένη Ευρώπη</p> <p>Έρευνα</p> <p>Συσκευασία προϊόντων</p> <p>Κανόνες συσκευασίας και τυποποίησης</p> <p>Τυροκομικά προϊόντα</p> <p>Ζυμαρικά</p> <p>Συστατικά προϊόντων</p> <p>Ημερομηνία παραγωγής</p>

<p>σύμβολα που προειδοποιούν για τη χρήση και την επικινδυνότητα υγρών και στερεών.</p>			<p>Ημερομηνία λήξης</p>
<p>Να συνδέσουν την παρουσία συγκοινωνιακών και μεταφορικών δικτύων με την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών των ανθρώπων.</p> <p>Να καταγράψουν τα κύρια μέσα μεταφοράς ανθρώπων και αγαθών.</p> <p>Να εντοπίσουν ορισμένα από τα προβλήματα που δημιουργεί η υπερανάπτυξη των μέσων μεταφοράς.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τη σημασία τήρησης κανόνων ασφαλούς μετακίνησης και μεταφοράς.</p> <p>Να συνδέσουν τις μεταφορές με την κατανάλωση ενέργειας, τη ρύπανση και να προβληματιστούν για την αναγκαιότητα όλων των μεταφορών.</p>	<p>Μεταφορές Η αναγκαιότητα των μεταφορών Μεταφορικά μέσα Ενέργεια που χρησιμοποιούν (ρυπογόνος ή μη)</p>	<p>Εξετάζουν τη ζωή ενός ανθρώπου σε μια πόλη ή σε ένα χωριό και τα μέρη που είναι υποχρεωμένος να επισκεφθεί καθημερινά για τις διάφορες ανάγκες του. Προβληματίζονται για την αναγκαιότητα των συγκοινωνιών και τις συνέπειες της έλλειψής τους.</p> <p><i>Συζητούν για την ασφαλή χρήση των μέσων μετακίνησης, γράφουν και ζωγραφίζουν τους σχετικούς κανόνες τους οποίους θα πρέπει να τηρούν. Δημιουργούν διαφημιστικά μηνύματα και αφίσες (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Συγκεντρώνουν και αναλύουν παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι η υπερανάπτυξη των μέσων μεταφοράς προκαλεί προβλήματα (νέφος, κυκλοφοριακό).</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο.</i></p> <p><i>Περιγράφουν τον τρόπο μεταφοράς τους από το σπίτι στο σχολείο.</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν μέσα μαζικής μεταφοράς και γράφουν το όνομά τους. Ξεχωρίζουν ποια από αυτά προκαλούν ρύπανση και ποια όχι.</i></p> <p><i>Παίζουν θεατρικό παιχνίδι μετακίνησής τους και συμπεριφοράς (πχ προσφέρουν θέση σε άτομο που την έχει ανάγκη).</i></p>	<p>Λεωφορείο Τρόλεϊ Τρένο Ταξί Σιδηρόδρομος Πλοίο Αεροπλάνο Ηλεκτρικός σιδηρόδρομος Μετρό Φορτηγό Νταλίκας Κληρικός Έγκυος Μέσα μαζικής μεταφοράς Συγκοινωνία Μετακίνηση Ασφαλής μετακίνηση Διαφημιστικά μηνύματα Αφίσες Υπερανάπτυξη μέσων μεταφοράς Νέφος Κυκλοφοριακό Ρύπανση</p>
<p>Να έρθουν σε επαφή με στοιχεία του αρχαίου αλλά και του λαϊκού μας πολιτισμού.</p> <p>Να γνωρίσουν χώρους πολιτισμικής αναφοράς (αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία λαϊκής τέχνης κ.λπ.)</p>	<p>Πολιτισμός της χώρας μας Πολιτισμός της χώρας μας (Κλασική αρχαιότητα και λαϊκός πολιτισμός)</p>	<p>Συγκεντρώνουν και αναπαριστούν στοιχεία από τον το λαϊκό πολιτισμό (ήθη, έθιμα, παροιμίες, αινίγματα, θρύλους, διηγήσεις) (Ιστορία, Γλώσσα, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).</p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο. Ασκούνται με CD ROM.</i></p> <p><i>Μαθαίνουν στη Ν.Γ αινίγματα και παροιμίες.</i></p> <p><i>Επισκέπτονται αρχαιολογικό χώρο και ξεναγούνται στη Ν.Γ (έχει προηγηθεί ενημέρωση στο μάθημα).</i></p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για παιδι-</p>	<p>Αρχαιολογικός χώρος Μουσείο Πολιτισμός Παράσταση Θρύλος Αρχαιότητα Λαϊκή τέχνη Παροιμίες Αινίγματα</p>

		<p>κές παραστάσεις, τις αναλύουν και επιλέγουν την παράσταση που θα ήθελαν να παρακολουθήσουν.</p> <p>Παρακολουθούν παράσταση του Θεάτρου Κωφών.</p>	<p>Θέατρο Κωφών</p>
<p>Να συγκρίνουν τα ατομικά με τα ομαδικά αθλήματα και να εντοπίζουν τις διαφορές μεταξύ τους.</p> <p>Να γνωρίσουν την ιστορία και την εξέλιξη των Ολυμπιακών Αγώνων.</p> <p>Να γνωρίσουν την ιστορία και την εξέλιξη των Παραολυμπιακών Αγώνων.</p>	<p>Αθλητισμός - Ολυμπιακή ιδέα</p> <p>Ατομικά και ομαδικά αθλήματα</p> <p>Ολυμπιακή ιδέα (Ολυμπιακοί και παραολυμπιακοί Αγώνες)</p>	<p>Διακρίνουν τα ατομικά αθλήματα (επίδειξη προσωπικής ικανότητας) από τα ομαδικά (μάθημα συνεργασίας μεταξύ πολλών ανθρώπων).</p> <p><i>Συγκεντρώνουν, αξιολογούν και ταξινομούν πληροφορίες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες (αρχαία και σύγχρονη ιστορία), καθώς και για τους Παραολυμπιακούς (Ιστορία, Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).</i></p> <p><i>Στη γυμναστική τους μετέχουν σε ομαδικά και ατομικά αθλήματα</i></p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο.</i></p>	<p>Αθλημα</p> <p>Άλμα σε ύψος</p> <p>Άλμα σε μήκος</p> <p>Αθλητής</p> <p>Δρόμος</p> <p>Σκυταλοδρομία</p> <p>Δισκοβολία</p> <p>Παραολυμπιακοί αγώνες</p> <p>Ολυμπιακή φλόγα</p> <p>Μετάλλιο- χρυσό, αργυρό-χάλκινο</p> <p>Δάφνινο στεφάνι</p> <p>Άμιλλα</p> <p>Ατομικά/ομαδικά αθλήματα</p>

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Πολιτισμός:

Θέμα: Οι μεταφορές: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές: 1) αποτυπώνουν σε χαρτί (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολλάζ)) διάφορες συνθέσεις με θέμα τα μέσα μεταφοράς, τη σχέση μας με αυτά, την ιστορική τους εξέλιξη κ.ά. και 2) παρουσιάζουν δρώμενα με τις εμπειρίες τους σε διαφορετικά μέσα μεταφοράς.

Θέμα: Η εργασία: Οι μαθητές εργάζονται σε μικρές ομάδες και δημιουργούν με ζωγραφική, μουσική ή θεατρικά δρώμενα εργασίες/ συνθέσεις που έχουν σχέση με τα επαγγέλματα και την καθημερινή ζωή.

Θέμα: Η Ενέργεια στη ζωή μας: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές δραματοποιούν ή συνθέτουν εργασίες (ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολάζ)) με θέμα μια μορφή ενέργειας (π.χ. ηλεκτρισμός) στην καθημερινή τους ζωή και παρουσιάζουν τις διαφορές που θα είχε η καθημερινότητά τους χωρίς αυτήν.

ΤΑΞΗ Δ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Προτεινόμενο λεξιλόγιο
Αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος			
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το γεωγραφικό διαμέρισμα αποτελεί τμήμα</p>	<p>Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας</p> <p>Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Παρατηρούν το χάρτη της Ελλάδας, διακρίνουν το δικό τους και τα άλλα γεωγραφικά διαμερίσματα, τα ονομάζουν, ορίζουν τη σχετική τους θέση, αναφέρουν και παρουσιάζουν με διάφορους</p>	<p>Σύνορα</p> <p>Γεωγραφικό διαμέρισμα</p> <p>Ηπειρωτικό ανάγλυφο</p>

<p>της χώρας το οποίο έχει προσδιοριστεί με γεωγραφικά κυρίως κριτήρια.</p> <p>Να αναγνωρίσουν στο χάρτη της Ελλάδας τα γεωγραφικά διαμερίσματα της, να ορίσουν τη σχετική τους θέση ως προς το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ζουν και να εντοπίσουν βασικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά σχετικά με το περιβάλλον τους. Να κατανοήσουν τις έννοιες ηπειρωτικό και νησιωτικό διαμέρισμα και να προσδιορίσουν τις <i>ομοιότητες και διαφορές τους</i>.</p>		<p>τρόπους τα κυριότερα στοιχεία της διαφοροποίησής τους ως προς το διαμέρισμα στο οποίο ζουν.</p> <p><i>Συζητούν, ενημερώνονται με κατάλληλο διδακτικό υλικό και ονοματίζουν τα στοιχεία του χάρτη στη Νοηματική Γλώσσα.</i></p> <p><i>Διαπιστώνουν την επίδραση των γεωγραφικών και ιστορικών στοιχείων στη διαμόρφωση των γεωγραφικών διαμερισμάτων (Θρησκευτικά, Ιστορία, Γλώσσα, Μαθηματικά)</i></p> <p>Παρατηρούν το γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας και αναζητούν και καταγράφουν <i>ομοιότητες και διαφορές</i> μεταξύ των ηπειρωτικών και των νησιωτικών γεωγραφικών διαμερισμάτων. Απεικονίζουν γραφικά και αναπαριστούν ανάγλυφα (με πηλό, γύψο, κ.λπ.) το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ανήκουν.</p>	<p>Νησιώτικο ανάγλυφο Διοίκηση Γεωμορφολογικός χάρτης Πολιτικός χάρτης</p>
<p>Να αναγνωρίσουν στο χάρτη το δικό τους νομό και να περιγράψουν τη σχετική θέση του.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τους άλλους νομούς του γεωγραφικού διαμερισματος στο οποίο ζουν και να ορίσουν τη σχετική τους θέση ως προς το δικό τους νομό.</p> <p>Να καταγράψουν τις σημαντικές πόλεις και τους χαρακτηριστικούς οικισμούς του νομού τους.</p>	<p>Οι νομοί του γεωγραφικού μας διαμερισματος</p>	<p>Παρατηρούν το χάρτη του γεωγραφικού τους διαμερισματος, ονομαζουν τους νομούς του και προσδιορίζουν τη γεωγραφική θέση του δικού τους νομού.</p> <p>Καταγράφουν τις πρωτεύουσες των νομών του γεωγραφικού τους διαμερισματος.</p> <p><i>Καταγράφουν παλαιότερες ονομασίες (αν υπάρχουν) των πόλεων, βουνών, ποταμών, κ.λπ. που ανήκουν στο γεωγραφικό τους διαμέρισμα και τις συγκρίνουν με τις σύγχρονες ονομασίες. Οργανώνουν σχετικά παιχνίδια γνώσεων (Ιστορία, Γλώσσα, Θρησκευτικά).</i></p> <p><i>Δίνονται χάρτες χωρίς να είναι γραμμένα τα ονόματα και τα συμπληρώνουν οι μαθητές.</i></p> <p><i>Παίζουν σε ομάδες ζητώντας ο ένας από τον άλλο να του βρει στοιχεία μέσα από τον χάρτη.</i></p> <p><i>Παίζουν χρησιμοποιώντας CD ROM.</i></p>	<p>Νομός Νομαρχία Νομάρχης Πόλη Πρωτεύουσα Κωμόπολη Οικισμός Βουνά Ποταμοί Λίμνες Πεδιάδες Οροπέδια Παλιότερες ονομασίες Νεότερες ονομασίες</p>
<p>Να γνωρίσουν οικοσυστήματα της περιοχής τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της χλωρίδας και της</p>	<p>Οικοσυστήματα του γεωγραφικού μας διαμερισματος</p> <p>Φυτά και ζώα του γεωγραφικού μας</p>	<p><i>Με τη μεθοδολογία της μελέτης πεδίου και των περιβαλλοντικών μονοπατιών προσεγγίζουν ένα οικοσύστημα της περιοχής τους, παρατηρούν και περιγράφουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του οικοσυστήματος, τη λειτουργία του και</i></p>	<p>Οικοσύστημα Χλωρίδα Πανίδα Ισορροπία συστήματος</p>

<p>πανίδα στη ζωή (επαγγελματική κ.λπ.) των ανθρώπων της περιοχής τους.</p>	<p>διαμερίσματος και της Ελλάδας</p>	<p><i>κάνουν υποθέσεις για τις αλληλεπιδράσεις των στοιχείων του και τους παράγοντες που θα προκαλούσαν διαταραχή στην ισορροπία του καθώς και για τις επιπτώσεις της διαταραχής αυτής (Γλώσσα, Μαθηματικά, Ιστορία).</i></p> <p><i>Προβάλλεται βίντεο.</i></p> <p>Συγκεντρώνουν φωτογραφίες για τη χλωρίδα και την πανίδα του γεωγραφικού τους διαμερίσματος και συζητούν για τη σχέση τους με το γεωγραφικό του ανάγλυφο.</p> <p><i>Παίζουν με CD ROM.</i></p>	<p>Διαταραχή συστήματος Μονοπάτι Χαρακτηριστικό Αλληλεπίδραση Περιγραφή Παρατήρηση Παράγοντες</p>
<p>Να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν τα μέρη του καρπού και του άνθους σε χαρακτηριστικά φυτά της περιοχής τους.</p> <p>Να περιγράφουν χαρακτηριστικούς καρπούς και άνθη και να αναγνωρίσουν τη σημασία τους στην αναπαραγωγή των φυτών.</p> <p>Να διακρίνουν τα διαφορετικά σπέρματα που έχουν διάφορα φυτά, να κάνουν βασικές ταξινομήσεις και να αναγνωρίζουν το ρόλο των σπερμάτων στην αναπαραγωγή των φυτών.</p>	<p>Άνθος και καρπός (Διάκριση άνθους – καρπού, Κύκλος ζωής των φυτών: επικονίαση, παραγωγή σπερμάτων, αναπαραγωγή, διάκριση χαρακτηριστικών φυτών της περιοχής τους με βάση τους καρπούς και τα σπέρματα).</p>	<p>Συγκεντρώνουν στην τάξη άνθη και καρπούς από την Περιοχή τους και μαθαίνουν τα μέρη από τα οποία αποτελούνται.</p> <p>Αντιστοιχίζουν τη διαδικασία αναπαραγωγής (άνθη, επικονίαση, γονιμοποίηση) με κατάλληλες εικόνες. Εντοπίζουν τα σπέρματα σε διάφορους καρπούς.</p> <p><i>Παρατηρούν τις κοτυληδόνες σε βρεγμένα σπέρματα. Σε πίνακα συλλέγουν και ταξινομούν τις παρατηρήσεις τους (μονοκοτυλήδονα- σιτάρι, καλαμπόκι, ρύζι/δικοτυλήδονα - φασόλι, κουκί, φακή, κ.λπ.). Δημιουργούν συνθέσεις με σπέρματα (π.χ. ψηφιδωτά) (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν άνθος και γράφουν τα μέρη του.</i></p> <p><i>Συλλέγουν διάφορα άνθη με τη βοήθεια του δασκάλου, τα ξηραίνουν και τα κολλούν στο φυτολόγιο η συνθέτουν πίνακες.</i></p> <p><i>Συλλέγουν διάφορους καρπούς, τους κολλούν στο φυτολόγιο και γράφουν το όνομά τους και τη βασική ταξινόμηση.</i></p>	<p>Πέταλα Σέπαλα Ύπερος Στήμονες Μίσχος Γύρη Επικονίαση Γονιμοποίηση Κύκλος ζωής Καρπός Σπέρμα Ταξινόμηση Μονοκοτυλήδονα Δικοτυλήδονα Κοτυληδόνες Φυτικό έμβρυο</p>
<p>Να διακρίνουν και να ταξινομούν τα ζώα στις δύο βασικές κατηγορίες, σπονδυλωτά και ασπόνδυλα.</p> <p>Να γνωρίσουν τη ζωή χαρακτηριστικών ασπόνδυλων (μέλισσα).</p>	<p>Ασπόνδυλα και σπονδυλωτά (Διάκριση των ζώων σε ασπόνδυλα και σπονδυλωτά, τρόπος ζωής χαρακτηριστικών ασπόνδυλων)</p>	<p>Αναζητούν, συλλέγουν και ταξινομούν φωτογραφίες ζώων στις δύο ομάδες (σπονδυλωτά, ασπόνδυλα).</p> <p>Αναζητούν και συγκεντρώνουν στοιχεία που αναφέρονται στη ζωή των μελισσών στην κυψέλη.</p> <p><i>Βλέπουν σε βίντεο τη ζωή των μελισσών. Τους δείχνουν κηρήθρα με μέλι.</i></p> <p><i>Παρακολουθούν βιντεοταινία σχετική με τη διαδικασία παραγωγής μελιού και την θρεπτική του αξία και συζητούν σχετικά. Οργανώνουν θεατρικό δράμα-νο (μελισσοκόμος) (Γλώσσα, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Θεατρική Αγωγή).</i></p>	<p>Μέλισσα Κηφήνας Εργάτρια Βασίλισσα Μέλι Κυψέλη Κηρήθρα Κερι Σπονδυλική στήλη Θρεπτικό Τρόπος ζωής</p>

<p>Να εντοπίζουν προβλήματα του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις δράσεις που μπορούν να αναπτύξουν, ώστε να προστατέψουν το περιβάλλον.</p> <p>Να γνωρίσουν τα ζώα που βρίσκονται υπό προστασία στον τόπο μας, καθώς και τα μέτρα προστασίας τους.</p>	<p>Προστασία φυσικού περιβάλλοντος</p> <p>Περιβαλλοντική επιβάρυνση και μέτρα προστασίας περιβάλλοντος</p> <p>Δράσεις για την προστασία του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος</p> <p>Ζώα που απειλούνται με εξαφάνιση.</p>	<p><i>Συλλέγουν στοιχεία, αναλαμβάνουν δράσεις (μελέτη πεδίου, περιβαλλοντικά μονοπάτια, επίλυση προβλημάτων κλπ.) για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος (απορρίμματα, ανακύκλωση, ρύπανση αέρα-νερού-εδάφους, πυρκαγιές, καταστροφή δασών κλπ.) και αξιολογούν τα αποτελέσματα των ενεργειών τους (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Επισκέπτονται δασική περιοχή. Τους δίνονται κατάλληλα φύλλα εργασίας τα οποία συμπληρώνουν στο πεδίο αφού προηγουμένως έχει γίνει συζήτηση με το δάσκαλο. Καταγράφουν ό,τι αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις τους και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.</i></p> <p>Αναπτύσσουν δραστηριότητες για τη γνωριμία και την προστασία ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση.</p>	<p>Απορρίμματα Ρύπανση Περιβάλλον Εξαφάνιση Συλλογή Δράση Δρυμός Προστασία Πυρκαγιά Συναίσθημα Μελέτη πεδίου Περιβαλλοντικά μονοπάτια Επίλυση προβλήματος Ανακύκλωση Δασική περιοχή Απειλούμενα είδη</p>
<p>Να κατανοήσουν τη σύνδεση των προϊόντων του τόπου τους (αγροτικά, ορυκτά, βιομηχανικά κ.λπ.) με τα αντίστοιχα επαγγέλματα, παρακολουθώντας τα στη διαχρονική τους πορεία.</p> <p>Να αναλύσουν και να αναφέρουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε τρόπου ζωής (αστικού - αγροτικού). Να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των επαγγελμάτων που ασκούνται στο αστικό και το αγροτικό περιβάλλον.</p> <p>Να κατανοήσουν τη χρησιμότητα όλων των επαγγελμάτων στη</p>	<p>Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο μας</p> <p>Η παραγωγή στον τόπο μας (Σύνδεση παραγωγής με τον τρόπο ζωής)</p> <p>Επαγγέλματα και ασχολίες των κατοίκων</p> <p>Εικονικές συναλλαγές)</p>	<p>Κατά ομάδες συγκεντρώνουν και αναλύουν στοιχεία για τους παραγωγικούς τομείς του τόπου τους (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία κ.λπ.) και τα συνδέουν με τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του. Συζητούν για τη εξέλιξη της παραγωγικής δραστηριότητας του τόπου τους.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για ορισμένα χαρακτηριστικά επαγγέλματα τόσο του αγροτικού όσο και του αστικού περιβάλλοντος, π.χ. χειριστής γεωργικού μηχανήματος και οδηγός τρόλεϊ.</p> <p><i>Καταγράφουν τις ασχολίες των κατοίκων στον τόπο τους, καθώς και τα παραδοσιακά επαγγέλματα. Παίζουν σχετικό θεατρικό δρώμενο (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Προβάλλεται σχετικό βίντεο.</i></p> <p>Με εικονικά χαρτονομίσματα και κέρματα, κάνουν εικονικές συναλλαγές μέσα από παιχνίδια ρόλων (έμποροι, καταναλωτές κτλ.).</p>	<p>Αστικός Αγροτικός Βιομηχανικός Ασχολία Παραγωγή Δραστηριότητα Συναλλαγή Γεωργία Κτηνοτροφία Αλιεία Ορυκτά Οικονομική συναλλαγή Τράπεζα Ταμείο Χαρτονομίσμα Κέρμα Κάρτα συναλλαγής Κωδικός κάρτας Έμπορος Καταναλωτές Ρόλος Λειτουργία</p>

<p>λειτουργία του κοινωνικού συνόλου.</p> <p>Να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη εξοικείωση με τις συναλλαγές και με βασικές λειτουργίες της αγοράς.</p>			<p>κοινωνικού συνόλου Λειτουργία αγοράς</p>
<p>Να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη σημασία των μεγάλων έργων στη ζωή των ανθρώπων. Να εξαγάγουν συμπεράσματα για τις πιθανές αρνητικές συνέπειες κάποιων έργων στο περιβάλλον τους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν και να ομαδοποιήσουν μεγάλα έργα που έχουν γίνει στο νομό τους (οδικό δίκτυο, γέφυρες, λιμάνια, αεροδρόμια, τεχνητές λίμνες, φράγματα, ζεύξεις, σήραγγες, μετρό κ.ά.).</p> <p>Να διαπιστώσουν τη συμβολή μεγάλης μερίδας επαγγελματιών διάφορων ειδικοτήτων στην επίτευξη έργων μεγάλης εμβέλειας.</p>	<p>Μεγάλα έργα στον τόπο μας Μεγάλα έργα στον τόπο μας</p>	<p><i>Συλλέγουν φωτογραφίες, σύγχρονες και παλαιότερες, με μεγάλα έργα που έχουν γίνει στο νομό τους. Αξιολογούν τη σημασία τους (π.χ. «Το φράγμα και το εργοστάσιο της ΔΕΗ στην περιοχή μας έχουν μεγάλη σημασία, γιατί προσφέρουν εργασία σε εκατοντάδες ανθρώπους»)</i> (Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή).</p> <p>Διακρίνουν και αναφέρουν πιθανές αρνητικές συνέπειες των μεγάλων έργων στην ευρύτερη περιοχή και στο γεωγραφικό τους διαμέρισμα και προτείνουν μέτρα για την αντιμετώπισή τους (στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους).</p> <p><i>Αναφέρουν έργα που έχουν δει να κατασκευάζονται (δρόμοι, γέφυρες κλπ.) και συζητούν τη χρησιμότητά τους και τις πιθανές αρνητικές τους συνέπειες.</i></p> <p><i>Τους δίνεται σε σχέδιο ή μακέτα μια φανταστική περιοχή με οικισμό, βουνό, ποτάμι κλπ. και δουλεύοντας σε ομάδες ζωγραφίζουν ή τοποθετούν κατασκευές (δρόμους, γέφυρες κλπ) που κατά την κρίση τους εξυπηρετούν.</i></p>	<p>Φράγμα Εργοστάσιο Γέφυρα Λιμάνι Αεροδρόμιο Σήραγγα Τεχνητή λίμνη Τεχνικό έργο Τοπογραφικό σχέδιο Αρχιτεκτονικό σχέδιο Μακέτα Οδικό δίκτυο Οδικός χάρτης Τεχνίτης Ειδικότητα Μηχανικός Εργολάβος Δυσμενείς επιπτώσεις</p>
<p>Να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τις χώρες της Ε.Ε. μέσα από την ευαισθητοποίηση στη διαφορετικότητα των γλωσσικών και των πολιτιστικών στοιχείων.</p> <p>Να διευρύνουν τη μελέτη και την επαφή τους με τα</p>	<p>Επικοινωνία και ενημέρωση Οι διάφορες γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.) (Περιοδικά, Εφημερίδες, βιβλία, Τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές)</p>	<p>Παρατηρούν στο χάρτη της Ευρώπης τη λέξη π.χ. «γεια σου», γραμμένη, όπως ακριβώς τη λέει ένας μαθητής από κάθε χώρα της Ένωσης στη μητρική του γλώσσα, φορώντας την εθνική του ενδυμασία.</p> <p><i>Μαθαίνουν την ίδια λέξη στις Ν.Γ. άλλων χωρών.</i></p> <p>Επισκέπτονται εγκαταστάσεις τοπικών εφημερίδων, ραδιοφωνικών σταθμών, περιοδικών και συζητούν με τους ειδικούς. Κάνουν την κριτική και τις προ-</p>	<p>Γλώσσα Ενημέρωση Τεχνολογία Ηλεκτρονικό παιχνίδι Διαδίκτυο Έθνος Εθνικός Ειδήσεις Επιστημονικά νέα</p>

<p>M.M.E. και να εξασκηθούν στην κριτική ανάγνωση τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων, εφημερίδων και περιοδικών.</p> <p>Να προβληματιστούν και να κατανοήσουν τη σημασία της σωστής, έγκυρης αλλά και πολυφωνικής ενημέρωσης.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή και με άλλες μορφές ενημέρωσης και επικοινωνίας (δορυφορική τηλεόραση, διαδίκτυο) και να προβληματιστούν για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.</p> <p>Να προτείνουν τρόπους ενημέρωσης που να καλύπτουν τις δικές τους μορφωτικές, ψυχαγωγικές και επικοινωνιακές ανάγκες.</p>	<p>Νέες τεχνολογίες, διαδίκτυο.</p>	<p>τάσεις τους για τα αφιερώματα στα παιδιά.</p> <p>Στέλνουν τις δικές τους ανταποκρίσεις σε θέματα άμεσου ενδιαφέροντος.</p> <p>Συζητούν στην τάξη για το αγαπημένο τους ηλεκτρονικό παιχνίδι.</p> <p>Χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για άντληση πληροφοριών. Δημιουργούν δική τους σελίδα και χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο προκειμένου να λαμβάνουν και να στέλνουν τα μηνύματά τους.</p> <p>Συζητούν, επεξεργάζονται ομαδικά και παρουσιάζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των Μ. Μ. Ε..</p> <p>Παίζουν παιχνίδια ρόλων, παρουσιάζοντας για παράδειγμα ειδήσεις σε διάφορα Μ. Μ. Ε. κ.λπ.</p> <p><i>Συζητούν πώς θα ήθελαν μια τηλεοπτική εκπομπή για κωφούς μαθητές. Παίζουν παρουσιάζοντάς την.</i></p> <p><i>Χωρίζονται σε ομάδες και κάθε μια βρίσκει ένα άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό το μελετάει και ενημερώνει τους υπόλοιπους.</i></p>	<p>Καλλιτεχνικά νέα</p> <p>Αθλητικά νέα</p> <p>Αγγελίες</p> <p>Αγορά</p> <p>Πώληση</p> <p>Ενοικίαση</p> <p>Εφημερεύουν</p> <p>Άρθρο</p> <p>Πληροφορία</p> <p>Μήνυμα</p> <p>Πλεονέκτημα</p> <p>Μειονέκτημα</p> <p>Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο</p> <p>Δορυφορική τηλεόραση</p>
<p>Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και βασικά στοιχεία από την κληρονομιά άλλων χωρών της Ευρώπης κυρίως.</p> <p>Να γνωρίσουν την Παράδοση και μέσα από συγκρίσεις να κατανοήσουν, τη σημασία των μεταβολών οι οποίες επηρέασαν τη διαμόρφωσή της.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με τα θρησκευτικά μνημεία και να εντοπίσουν</p>	<p>Πολιτισμός της Ελλάδας και άλλων χωρών</p> <p>Χώροι πολιτισμικής αναφοράς.</p> <p>Χώρος, χρόνος και πολιτισμός.</p>	<p>Πραγματοποιούν επισκέψεις (έχοντας κάνει την κατάλληλη προετοιμασία) σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.</p> <p><i>Ετοιμάζουν ομαδικά το δικό τους έντυπο για την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και της Ευρώπης.</i></p> <p><i>(Γλώσσα, Ιστορία, Αισθητικά Αγωγή)</i></p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για τις ενδυματολογικές συνήθειες των ανθρώπων μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου σε διάφορες χώρες της Ευρώπης και τη συγκρίνουν με τη σημερινή. (π.χ. φορεσιές της Περιόδου του '21, του Μεσαίωνα και χαρακτηριστικά δείγματα σύγχρονης ενδυμασίας).</p> <p>Επισκέπτονται θρησκευτικά μνημεία του τόπου τους και αναζητούν στοιχεία σχετικά με τη σχέση των μνημείων αυτών με την τοπική κοινωνία.</p> <p>Οργανώνουν εκδηλώσεις για την ανα-</p>	<p>Πολιτισμός</p> <p>Κληρονομιά</p> <p>Μνημείο</p> <p>Ενδυμασία</p> <p>Κοστούμι</p> <p>Λαογραφικό μουσείο</p> <p>Αιώνας</p> <p>Μεσαίωνας</p> <p>Θρησκευτικά μνημεία</p> <p>Επισκέψεις</p> <p>Σύγχρονη ενδυμασία</p> <p>Τοπική κοινωνία</p> <p>Αναβίωση εθίμων</p>

<p>σημασία και τη διασύνδεσή τους με τη ζωή της τοπικής κοινωνίας.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών και να εντοπίζουν βασικές ομοιότητες και διαφορές.</p>		<p>βίωση ηθών, εθίμων εορτών κ.λπ. από την Ελλάδα και άλλες χώρες (ιδιαίτερα από τις χώρες από τις οποίες πιθανόν να υπάρχουν μαθητές στο σχολείο).</p>	<p>Διαφορετικός πολιτισμός Πολιτισμικές ομοιότητες και διαφορές</p>
<p>Ανθρώπινο σώμα και άθληση</p>			
<p>Να διακρίνουν την έννοια του αθλητισμού από τον πρωταθλητισμό.</p> <p>Να διακρίνουν την έννοια του φιλάθλου από την έννοια του οπαδού. Να προβληματιστούν για το φαινόμενο της βίας στους αθλητικούς χώρους.</p>	<p>Αθλητισμός Αθλητισμός (Φιλάθλος και οπαδός, Η βία στους αθλητικούς χώρους)</p>	<p><i>Συλλέγουν άρθρα από εφημερίδες που αναφέρονται στον τρόπο ζωής διαφόρων πρωταθλητών (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσική Αγωγή).</i></p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για χαρακτηριστικά γεγονότα βίας στους αθλητικούς χώρους που συνέβησαν στο παρελθόν και καταλήγουν σε σχετικά συμπεράσματα.</p>	<p>Αθλητισμός Πρωταθλητισμός Αθλητικός χώρος Φιλάθλος Οπαδός Γήπεδο Κερκίδες Αποδυτήρια Βία Φανατικός</p>
<p>Να αναγνωρίσουν τη χρησιμότητα των οστών για τη στήριξη του σώματος, την κίνηση, την προστασία των ευαίσθητων οργάνων και για τη γενική λειτουργία και εμφάνιση του σώματος.</p> <p>Να ονομάσουν τα κύρια μέρη του ανθρώπινου σκελετού.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η κίνηση είναι αποτέλεσμα συνεργασίας οστών και μυών.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με συνήθειες που συμβάλλουν στη διατήρηση της καλής κατάστασης του μυοσκελετικού συστήμα-</p>	<p>Το ανθρώπινο σώμα (Γνωρίζω το σώμα μου, Η κίνηση στον άνθρωπο). Αγωγή υγείας.</p>	<p>Παρατηρούν τον ανθρώπινο σκελετό και τον απεικονίζουν.</p> <p>Παίζουν με εικόνες που δείχνουν εσφαλμένες και ορθές στάσεις σώματος. Μαθαίνουν από κάποιον ειδικό τι πρέπει να κάνουν για την καλή υγεία των οστών τους.</p> <p>Παρατηρούν τις κινήσεις που κάνουν οι μύες τους, όταν συστέλλονται και όταν είναι χαλαροί.</p> <p><i>Καταγράφουν καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που συμβάλλουν στην καλή κατάσταση του μυοσκελετικού συστήματος.</i></p> <p><i>Παίζουν θεατρικό Παιχνίδι σχετικά με τις σωστές στάσεις του σώματος (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Θεατρική Αγωγή).</i></p> <p><i>Παίζουν με σχετικά CD ROM.</i></p>	<p>Οστά Κίνηση Ευαίσθητα όργανα Σκελετός Μύες Μυοσκελετικό σύστημα Σώμα Κεφάλι Κορμός Άκρα Πόδι Χέρι Δάκτυλα Νύχια Παλάμη Πέλμα Αυχένος Λαιμός Θώρακας Κοιλιά Μέση Μασχάλη</p>

<p>ΤΟΣ και να αναγνωρίσουν το ρόλο της άθλησης σ' αυτό.</p>			<p>Λειτουργία Εμφάνιση Στάση σώματος Συστολή μυών Χαλάρωση μυών</p>
Άλλες ενότητες			
<p>Να δημιουργούν μίγματα με ανάμιξη και ανάδευση δύο ή τριών υλικών.</p> <p>Να διακρίνουν αν ένα υλικό διαλύεται στο νερό ή όχι.</p> <p>Να παρασκευάζουν τουλάχιστον δύο διαφορετικά μίγματα συνδυάζοντας διαφορετικά τρία υλικά (π.χ. Α-Β, Α-Γ).</p>	<p>Αναμιγνύοντας υλικά Δημιουργία μιγμάτων</p>	<p>Χρησιμοποιούν τρία είδη οσπρίων και φτιάχνουν μίγματα με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς (Μαθηματικά).</p> <p>Σε τρία ποτήρια με νερό προσθέτουν αντίστοιχα μικρές ποσότητες από ζάχαρη, φωτιστικό οινόπνευμα και λάδι. Αναδεύουν και παρατηρούν το αποτέλεσμα.</p>	<p>Μίγμα Ανακατεύω Ανάδευση Ανάμιξη Υλικό Φωτιστικό οινόπνευμα Φαρμακευτικό οινόπνευμα Εργαστήριο Αδιάλυτο Διαλυτό Διαλύω Παρασκευάζω</p>
<p>Να διαχωρίζουν μίγματα στα συστατικά τους με διαλογή, κοσκίνισμα, μαγνήτιση και διήθηση.</p>	<p>Διαχωρισμός μιγμάτων (Διαλογή, Κοσκίνισμα, Μαγνήτιση, Διήθηση)</p>	<p>Εκτελούν απλά πειράματα διαχωρισμού μιγμάτων.</p> <p>Διαχωρίζουν με διαλογή τα συστατικά ενός μίγματος οσπρίων.</p> <p>Διαχωρίζουν με κοσκίνισμα ένα μίγμα από σουσάμι και σιμιγδάλι.</p> <p>Διαχωρίζουν με μαγνήτιση τα συστατικά ενός μίγματος που αποτελείται από σίδηρο και κάποιο άλλο υλικό που δεν μαγνητίζεται.</p> <p>Διαχωρίζουν με διήθηση μίγμα νερού και κιμωλίας.</p>	<p>Διαλογή Μαγνήτιση Διήθηση Σούρωμα Διαχωρίζω Κοσκινίζω Συστατικά Πειράματα Διαχωρισμός μιγμάτων Μίγμα σιδήρου</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι οι ενδείξεις του θερμομέτρου είναι τιμές θερμοκρασίας.</p> <p>Να μετρήσουν τη θερμοκρασία ενός σώματος με το θερμόμετρο και να εκφράσουν τη μέτρηση αυτή χρησιμοποιώντας την κατάλληλη μονάδα (βαθμοί</p>	<p>Θερμοκρασία και θερμότητα Θερμότητα και υλικά σώματα</p>	<p>Κάνουν απλά πειράματα προκειμένου να συσχετίσουν το θερμό με την υψηλή θερμοκρασία και το ψυχρό με τη χαμηλή θερμοκρασία.</p> <p>Μετρούν τη θερμοκρασία ποσότητας νερού, πριν και μετά τη θέρμανσή του, με χρήση θερμομέτρου κλίμακας Κελσίου.</p>	<p>Θερμότητα Θερμοκρασία Θερμόμετρο Τιμές θερμοκρασίας Βαθμοί Κελσίου Καυτό Θερμό Ζεστό Ψυχρό Χλιαρό</p>

Κελσίου).			Παγωμένο
Να συσχετίσουν τη μεταφορά θερμότητας με ορισμένες <i>μεταβολές</i> των καταστάσεων της ύλης.	Μεταβολές καταστάσεων της ύλης (πήξη – τήξη, εξάτμιση, βρασμός – υγροποίηση)	Κάνουν απλά πειράματα και παρατηρήσεις σχετικά με την πήξη του νερού, την τήξη πάγου, την εξάτμιση του οινοπνεύματος, το βρασμό του νερού, την υγροποίηση των υδρατμών.	Τήξη Πήξη Βρασμός Εξάτμιση Υγροποίηση Υδρατμοί
Να διαπιστώσουν την ύπαρξη του αέρα στην ατμόσφαιρα, στο νερό και στο έδαφος με περιγραφή και εκτέλεση απλών πειραμάτων.	Ατμοσφαιρικός αέρας Ατμοσφαιρικός αέρας (Η ύπαρξη του ατμοσφαιρικού αέρα: Γύρω μας Στο νερό Στο έδαφος)	Σε μια λεκάνη με νερό βυθίζουν ένα ανεστραμμένο ποτήρι στον πάτο του οποίου έχουν κολλήσει ένα βαμβάκι. Εξάγουν τα σχετικά συμπεράσματα. Χρησιμοποιούν πλαστική σύριγγα από την οποία έχουν αφαιρέσει τη βελόνα. Σπρώχνουν το έμβολο κρατώντας με το δάκτυλό τους κλειστό το στόμιο της σύριγγας. Αφήνουν ένα ποτήρι με νερό ακίνητο για μια ώρα και παρατηρούν τις φυσαλίδες που δημιουργούνται στα εσωτερικά τοιχώματα. Γεμίζουν ένα πλαστικό ποτήρι που έχει μικρές τρύπες στον πυθμένα του με χώμα. Το αναστρέφουν μέσα σε μια λεκάνη με νερό, έτσι ώστε να μη χυθεί το περιεχόμενό του και παρατηρούν τις φυσαλίδες που εξέρχονται από τις μικρές τρύπες.	Λεκάνη Γύρω Έδαφος Βυθίζω Ατμόσφαιρα Ατμοσφαιρικός αέρας Βαμβάκι Σύριγγα Βελόνα Έμβολο Φυσαλίδα Περιεχόμενο Εξάγω συμπεράσματα
Να γνωρίσουν βασικές ιδιότητες του φωτός. Να κατανοήσουν ότι τα περισσότερα αντικείμενα που εκπέμπουν φως εκπέμπουν και θερμότητα.	Το φως Φως και θερμότητα	<i>Χρησιμοποιούν υλικά καθημερινής χρήσης, εξετάζουν τη διαφάνειά τους με φακό ή προβολέα και τα ταξινομούν σε διαφανή, ημιδιαφανή και αδιαφανή (Μαθηματικά, Γλώσσα).</i> Παρατηρούν ότι τα περισσότερα αντικείμενα που εκπέμπουν φως εκπέμπουν και θερμότητα (ήλιος, κερι, λαμπτήρας πυρακτώσεως).	Φως Φωτεινός Σκοτεινός Εκπέμπω Λαμπτήρας-λάμπα Διαφανές Αδιαφανές Ημιδιαφανές

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Ζωή και τέχνη: Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοταινία, cd rom, συλλέγουν πληροφορίες από βιβλία που αφορούν την ζωή και την τέχνη (π.χ. στην Αρχαία Ελλάδα). Δημιουργούν ζωγραφική, κατασκευές (π.χ. μακέτα), θεατρικά δρώμενα εμπνευσμένα από μια ιστορική περίοδο.

Θέμα: Το Μουσικοκινητικό ταξίδι: Εργάζονται ομαδικά και οργανώνουν τη συλλογή χορών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Αναγνωρίζουν τα γεωγραφικά της διαμερίσματα και ομαδοποιούν τους χορούς ανάλογα. Παρουσιάζουν τα ευρήματά τους σε εκδήλωση.

Θέμα: Χώρος και χρόνος: Ομαδικές εργασίες όπου οι μαθητές παρουσιάζουν (φωτογραφία, ζωγραφική, καρτεπικόλληση (κολλάτζ)) παλιά και καινούργια κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά του τόπου τους ή άλλων πολιτισμών ή Εποχών. Δραματοποιούν ανθρώπινες συμπεριφορές που συμβαίνουν σε διαφορετικά κτίσματα.

Ευκαιριακές ενότητες

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν θέματα που μπορούν να αποτελούν χωριστές ενότητες και να εντάσσονται από τον εκπαιδευτικό στη Μελέτη Περιβάλλοντος, ανάλογα με τη φύση τους αλλά και τις ιδιαιτερότητες και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε κάθε σχολείο.

Τέτοια θέματα μπορούν να είναι:

1. Επίκαιρα, δηλαδή έκτακτα φυσικά γεγονότα (έκλειψη ηλίου, σεισμοί, κ.ά.), γεγονότα από τη ζωή του σχολείου (π.χ. υποδοχή νέων μαθητών, εκδηλώσεις αλληλεγγύης, επιτεύγματα μαθητών στον αθλητικό ή άλλο τομέα κ.λπ.), της κοινότητας (π.χ. εγκαίνια σχολείου, υδραγωγείου, κ.λπ.), την εθνική ζωή και από τη διεθνή επικαιρότητα (π.χ. επιστημονικά επιτεύγματα με παγκόσμια σημασία, φυσικά φαινόμενα, κ.λπ.).
2. Εορταστικές εκδηλώσεις ποικίλου χαρακτήρα, δηλαδή, θρησκευτικές (Πάσχα, Χριστούγεννα, Πολιούχος Άγιος κ.λπ.), εθνικές (εθνικές επέτειοι κ.λπ.), κοινωνικές (ημέρα της Γυναίκας, ημέρα της Οικογένειας κ.λπ.), πολιτιστικές (εικαστικά γεγονότα κ.λπ.).
3. Εποχικά, δηλαδή θέματα που έχουν σχέση με τις εποχές και τις ασχολίες των ανθρώπων, αν και αυτά τα θέματα στο μεγαλύτερο μέρος τους έχουν ενταχθεί στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Το περιεχόμενο, οι στόχοι και οι δραστηριότητες αυτών των ενοτήτων παραμένουν ανοιχτοί και καθορίζονται κατά περίπτωση από τον ίδιο το διδάσκοντα μέσα στο πνεύμα και στις επιδιώξεις του Προγράμματος Σπουδών και στο πλαίσιο των αντιληπτικών δυνατοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών. Έχουν προβλεφθεί 10-15 ώρες ετήσια για τις ευκαιριακές ενότητες κατά τάξη. Ο δάσκαλος θα πρέπει να αξιοποιεί, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της τάξης του, εορταστικές (άλλωστε θεωρείται δεδομένη η συμμετοχή του σχολείου σε εκδηλώσεις εθνικού και θρησκευτικού χαρακτήρα), όσο και εποχικές και επίκαιρες ενότητες. Επισημαίνεται ότι τα θέματα των ενοτήτων αυτών προσφέρονται σαν μια ευκαιρία για σύνδεση του μαθήματος με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή για επέκταση, αξιοποίηση και εφαρμογή σχετικών γνώσεων από άλλες ενότητες του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Η μεθοδολογική προσέγγιση παραμένει η ίδια και θα πρέπει και μέσα από τη διδασκαλία αυτών των ενοτήτων να δίνεται η ευκαιρία στο μαθητή να παρατηρεί, να περιγράφει, να ερμηνεύει, να κάνει υποθέσεις, να συστηματοποιεί, να καταλήγει σε συμπεράσματα, να εφαρμόζει τις γνώσεις του, να προτείνει λύσεις σε προβλήματα και να συμμετέχει ενεργά σε εκδηλώσεις και γενικότερα στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου του.

Κατάλογος Ευκαιριακών ενοτήτων		
Επίκαιρες	Γεγονότα από τη ζωή του σχολείου	Υποδοχή πρωτοετών - τέλος σχολικής χρονιάς - άλλες τελετές με σχολικό περιεχόμενο. Εκπαιδευτικές εκδρομές, επισκέψεις (επίσκεψη σε μια έκθεση, αεροδρόμιο, κ.λπ.). Εκδηλώσεις αλληλεγγύης (έρανος, εθελοντική εργασία, επίσκεψη σε άτομα που υποφέρουν κ.λπ.). Παρακολούθηση ειδικών μορφωτικών ή ψυχαγωγικών παραστάσεων (προβολή ταινιών, θεατρικών παραστάσεων κ.λπ.). Ενδιαφέρουσες ατομικές δραστηριότητες - εντυπώσεις (ταξίδι, περιπέτεια, συλλογή κ.λπ.). Μέτρα προστασίας και πρόνοιας (εμβο-

		<p>λιασμοί, απολυμάνσεις κ.λπ.).</p> <p>Οργάνωση αθλητικοψυχαγωγικών εκδηλώσεων (ορειβασία κ.λπ.).</p>	
	Γεγονότα από τη ζωή της κοινότητας	<p>Γιορτές και πανηγύρια - πολιτιστικές εκδηλώσεις.</p> <p>Εγκαίνια κοινωφελών έργων (καινούργιος ναός, μουσείο, παιδική χαρά κ.λπ.).</p> <p>Κλείσιμο εργοστασίων, επιχειρήσεων.</p> <p>Εμφάνιση έντονων κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία, ρατσιστικές εκδηλώσεις κ.λπ.).</p> <p>Προβλήματα που δημιουργούνται μετά από θεομηνίες (καταστροφή σοδειάς, περιουσιών κ.λπ.).</p> <p>Επίσκεψη σημαντικών προσώπων (πρωθυπουργός, αρχηγός ξένου κράτους, νομάρχης, αρχιεπίσκοπος κ.λπ.)</p> <p>Δωρεές ή παραχωρήσεις στην κοινότητα ή στο σχολείο.</p> <p>Οργάνωση επιστημονικών και ενημερωτικών εκδηλώσεων</p>	
	Γεγονότα από τη ζωή του λαού μας	<p>Τοπικά επεισόδια (διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες, απεργίες κ.ά.).</p> <p>Εκλογές.</p> <p>Ανακάλυψη πλουτοπαραγωγικών πηγών.</p> <p>Έρευνα, εκδηλώσεις αλληλεγγύης γενικότερου ενδιαφέροντος.</p>	
	Γεγονότα από τη ζωή της ανθρωπότητας	<p>Κατακτήσεις της επιστήμης (δορυφόροι, διαστημικά ταξίδια, άλλες τεχνολογικές επιτεύξεις, ανακαλύψεις στην ιατρική κ.λπ.)</p> <p>Πολεμικές συγκρούσεις με αποτελέσματα που επηρεάζουν τη ζωή και το περιβάλλον ολόκληρου του πλανήτη.</p>	
	Έκτακτα φυσικά φαινόμενα και προβλήματα	<p>Ουράνια και άλλα φαινόμενα (εκλείψεις ηλίου ή σελήνης, ουράνιο τόξο κ.λπ.).</p> <p>Γεωλογικές μεταβολές (σεισμοί, πλημμύρες, θύελλες, κατολισθήσεις κ.λπ.)</p>	
		<p>Οικολογικά και άλλα φαινόμενα (ρύπανση ατμοσφαιράς, θάλασσας, υγροτόπων, αποξηράνσεις, κ.λπ.)</p> <p>Μύθοι σχετικοί με φυσικά φαινόμενα (ο Αίολος, ο Φαέθων, ο Εγκέλαδος κ.λπ.).</p>	

Εορταστικές εκδηλώσεις	Θρησκευτικές γιορτές και εκδηλώσεις	Χριστούγεννα και Πρωτοχρονιά. Των Τριών Ιεραρχών. Της Αποκριάς και της Καθαρής Δευτέρας. Εορτή του Πάσχα. Γιορτές αγίων
	Εθνικές γιορτές και εκδηλώσεις	28η Οκτωβρίου 1940. 25η Μαρτίου 1821. Η γιορτή της Σημαίας. Η γιορτή του Πολυτεχνείου και της Εθνικής Αντίστασης.
	Τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις (θρησκευτικές και εθνικές)	Ο πολιούχος της κοινότητας. Τοπικά πανηγύρια. Επέτειος ιστορικών και θρησκευτικών γεγονότων της περιοχής (μνήμη πεσόντων, αγίων, περιφορά εικόνων, μνήμη ηρώων κ.λπ.). Ανέγερση μνημείου, ναού κ.λπ.
	Κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις τοπικής και διεθνούς σημασίας	Η Παγκόσμια ημέρα Υγείας. Η ημέρα του πράσινου. Η γιορτή της μητέρας και του πατέρα. Η ημέρα του παιδιού. Η εβδομάδα πρόληψης ατυχημάτων. Εκδηλώσεις με κοινωνικό πολιτιστικό και οικονομικό χαρακτήρα (γιορτή κρασιού, μελιτζάνας κ.λπ.). Η ημέρα της οικογένειας. Η ημέρα της γυναίκας. Η ημέρα κατά των ναρκωτικών. Η ημέρα κατά του Aids. Η ημέρα των ανθρώπινων δικαιωμάτων.
Εποχικές		Η φύση που αλλάζει. Συγκομιδή καρπών και σχετικές ασχολίες (θερισμός, τρύγος, μάζεμα ελιάς, κρασί, λάδι). Μετακινήσεις - Μετοικήσεις. Γιορταστικές εκδηλώσεις και αναψυχή. Αναβίωση τοπικών ηθών και εθίμων.

5.8. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ «ΕΡΕΥΝΩ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΚΟΣΜΟ»

5.8.1. Ειδικοί σκοποί

Με το μάθημα "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" στο δημοτικό επιδιώκεται η συστηματική εισαγωγή του μαθητή στις έννοιες και στον τρόπο προσέγγισης και μελέτης των φυσικών επιστημών. Για τον προσδιορισμό του σκοπού διδασκαλίας του μαθήματος θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η νοητική ανάπτυξη των μαθητών, το γνωστικό υπόβαθρο που διαθέτουν, οι δεξιότητες αλλά και οι επιθυμίες (προσδοκίες) τους, το κοινωνικό τους επίπεδο και περιβάλλον, οι αναγκαιότητες που υπάρχουν σ' αυτό, ο χρόνος και ο τεχνολογικός εξοπλισμός που έχει ο εκπαιδευτικός στη διάθεσή του για τη διδασκαλία του μαθήματος. Με βάση τα παραπάνω η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών πρέπει να συμβάλλει:

- Στην απόκτηση γνώσεων σχετικών με θεωρίες, νόμους και αρχές που αφορούν τα επιμέρους αντικείμενα των Φυσικών Επιστημών, ώστε οι μαθητές να είναι ικανοί όχι μόνο να παρατηρούν τα φυσικά και χημικά φαινόμενα, τις διαδικασίες που αφορούν τους οργανισμούς και τις σχέσεις τους με το περιβάλλον στο οποίο ζουν και να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους, αλλά και να τα "ερμηνεύουν", στο επίπεδο που τους επιτρέπει η αντιληπτική ικανότητα της ηλικίας τους.
- Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, με την καλλιέργεια σ' αυτόν ανεξάρτητης σκέψης, αγάπης για εργασία, ικανότητας για λογική αντιμετώπιση καταστάσεων και δυνατότητας για επικοινωνία και συνεργασία με άλλα άτομα.
- Στην καλλιέργεια ομαδικού και συλλογικού πνεύματος εργασίας για την επίτευξη κοινών στόχων.
- Στην εξοικείωση του μαθητή με την επιστημονική μεθοδολογία (παρατήρηση, διατύπωση υποθέσεων, συγκέντρωση - αξιοποίηση πληροφοριών από διάφορες πηγές και μάλιστα με τη χρήση της τεχνολογίας της πληροφορικής, πειραματικό έλεγχό τους, ανάλυση και ερμηνεία δεδομένων, εξαγωγή συμπερασμάτων, γενίκευση και κατασκευή προτύπων).
- Στην ανάπτυξη από το μαθητή ικανοτήτων και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων μέσα από τις πειραματικές και εργαστηριακές δραστηριότητες του μαθήματος, προκειμένου να γίνει ικανός να αξιολογεί τις επιστημονικές και τεχνολογικές εφαρμογές, ώστε ως μελλοντικός πολίτης να τοποθετείται κριτικά απέναντί τους και να αποφαινεται για τις θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις τους στην ατομική και κοινωνική υγεία και το περιβάλλον.
- Στη διαπίστωση από το μαθητή της συμβολής των Φυσικών Επιστημών στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου.
- Στη γνώση από το μαθητή της οργάνωσης και των διαδικασιών του περιβάλλοντος και στην απόκτηση της ικανότητας να συμμετέχει στις προσπάθειες για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει αποκτήσει.
- Στην εξοικείωσή του με την απλή επιστημονική ορολογία, γεγονός που θα συμβάλει στη γενικότερη γλωσσική του ανάπτυξη.

5.8.2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες

Παραμένουν ίδιοι με αυτούς της γενικής εκπαίδευσης, με τις εξής διαφοροποιήσεις:

- Οι μαθητές μαθαίνουν την έννοια των λέξεων που περιέχονται στο προτεινόμενο λεξιλόγιο.
- Μαθαίνουν επίσης να τις νοηματίζουν και να τις γράφουν στη Ελληνική γραπτή γλώσσα.

ΤΑΞΗ Ε΄

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Υλικά σώματα και δομή της ύλης

Στόχοι	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Προτεινόμενο λεξιλόγιο
<p>Παραμένουν οι στόχοι της γενικής εκπαίδευσης. Στη στήλη αναγράφονται εξειδικευμένοι στόχοι που προστίθενται.</p>	<p>Στη στήλη αυτή αναγράφονται οι δραστηριότητες που προστίθενται σ' αυτές της γενικής εκπαίδευσης.</p>	
<p>Ιδιότητες των υλικών σωμάτων. Μάζα, Όγκος, Πυκνότητα</p>		
	<p>Κόβουν ομογενή σώματα σε μικρότερα κομμάτια και βρίσκουν τη πυκνότητά τους. Συζητούν τα αποτελέσματα των υπολογισμών τους.</p>	<p>Ιδιότητες Εμπειρία Παραμόρφωση/παραμορφώνω Όργανα Δομή Ζυγίζω Μονάδα μέτρησης</p>
<p>Διαλύματα. Παρασκευή διαλυμάτων. Πώς επηρεάζει η θερμοκρασία τη διαλυτότητα.</p>		
	<p>Φτιάχνουν μίγματα (ζάχαρη-καφέ, αλάτι-πιπέρι, σίδηρο-θειάφι κλπ.) και διαλύματα (νερό-ξύδι, νερό-αλάτι, νερό-ζάχαρη, οινόπνευμα-ιώδιο κλπ.) και διαπιστώνουν τις διαφορές τους και τις ιδιότητές τους, προσεγγίζοντας έτσι την έννοια του διαλύματος.</p> <p>Διαπιστώνουν ότι ο χυμός ενός πορτοκαλιού, ενός λεμονιού, είναι διαλύματα. Τα αραιώνουν με προσθήκη νερού και με τη γεύση διαπιστώνουν τη μεταβολή.</p> <p>Φτιάχνουν διάλυμα ζάχαρης ή αλατιού και το συμπυκνώνουν με βρασμό. Διαπιστώνουν τη διαφορά. Συζητούν τις μεταβολές που έγιναν και προβληματίζονται για το τι μπορεί να συμβεί αν το διάλυμα ψυχθεί.</p>	<p>Θερμοκρασία Ανάδευση/ αναδεύω Αδιάλυτος Διαλυτός Επιδρώ/ επίδραση Συστατικά Συμπέρασμα Πείραμα Θέρμανση Ψύξη/Ψύχω Συμπύκνωση Συμπυκνωμένος</p>
<p>Μόρια. Τα υλικά σώματα αποτελούνται από μόρια. Τα μόρια κινούνται.</p>		
	<p><i>Θεατρικό παιχνίδι:</i></p> <p><i>α) μεγάλος αριθμός μαθητών σε περιορισμένο χώρο με την εντολή να αρχίσουν να κινούνται όλοι μαζί. (Μικρές αποστάσεις, περιορισμένες κινήσεις, αδυναμία απομάκρυνσης από την αρχική θέση, μεγάλη πυκνότητα: Στερεά).</i></p> <p><i>β) μικρός αριθμός μαθητών σε μεγαλύτερο χώρο. (Μεγάλες αποστάσεις, μικρότερη πυκνότητα, μεγαλύτερες ταχύτητες, δυνατότητα να μεταβούν σε οποιοδήποτε σημείο του χώρου, συγκρούσεις μεταξύ τους: Υγρά).</i></p> <p><i>γ) μικρός αριθμός μαθητών σε ανοιχτό χώρο. (Πολύ μεγάλες αποστάσεις, πολύ μικρότερη πυκνότητα, μικρότερη πιθανότητα σύγκρουσης, δυνατότητα να βρεθούν σε οποιοδήποτε σημείο του χώρου που τους διατίθεται, μεγά-</i></p>	<p>Δομικά συστατικά Καταστάσεις της ύλης Συμπεριφορά Σύγκρουση Περιορισμένος χώρος Αραίωση</p>

	<i>λο μήκος ελεύθερης διαδρομής: Αέρια.</i> (Νοηματική, Γλώσσα, θεατρική αγωγή)	
Αλληλεπιδράσεις ουσιών- Χημικά φαινόμενα		
<p>Να αναγνωρίζουν ποια φαινόμενα ονομάζονται χημικά και ποια φυσικά και τι τα διαφοροποιεί.</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι κατά τις καύσεις εκλύεται διοξείδιο του άνθρακα</p> <p>Να αναγνωρίζουν ότι το οξυγόνο είναι απαραίτητο για την αναπνοή των οργανισμών και το διοξείδιο του άνθρακα είναι τοξικό.</p> <p>Να γνωρίζουν τον κίνδυνο κατά την καύση π.χ κάρβουνου σε σόμπα.</p>	<p>Συζητούν και καταγράφουν ή σχεδιάζουν δραστηριότητες από την καθημερινή ζωή, όπου γίνονται καύσεις με αποτέλεσμα τη μείωση του οξυγόνου και την παραγωγή άλλων βλαβερών αερίων. Προτείνουν λύσεις.</p>	<p>Αλληλεπίδραση Χημικά φαινόμενα Φυσικά φαινόμενα Καύση Υδρατμοί Μίγμα Ανιχνεύω/ ανίχνευση Ασβεστόνερο Παρασκευάζω / παρασκευή Διαπιστώνω/ διαπίστωση Μεταβολή Αντιδρώντα/ Προϊόντα Ιδιότητες Αναπνοή/ αναπνέω Σόμπα-μπουρί Κάρβουνο Βλαβερό / Τοξικό</p>
Άτομα - Στοιχεία και χημικές ενώσεις		
		<p>Να γίνει σαφής διαφοροποίηση των εννοιών άτομο – άνθρωπος και άτομο – δομικό συστατικό της ύλης.</p> <p>Σύσταση Συνδυάζω / συνδυασμός Διάσπαση / Σύνθεση Μοντέλο Ποικιλία</p>
Συμβολίζοντας τα στοιχεία και τις χημικές ενώσεις		
		<p>Σύμβολο/ συμβολίζω Συνηθισμένος Συνηθίζω</p>
Μεταλλεύματα		
	<p>Βρίσκουν και καταγράφουν σιδερένια και αλουμινένια αντικείμενα, που υπάρχουν στο σπίτι, στο σχολείο, στη γειτονιά τους. Συζητούν για την καταλληλότητα κάθε μετάλλου στα αντικείμενα που κατέγραψαν και αιτιολογούν την άποψή τους.</p> <p>Εξετάζουν το ενδεχόμενο να αντικαταστήσουν στα παραπάνω αντικείμενα, τον σίδηρο με αλουμίνιο ή άλλο μέταλλο και αντίστροφα και τις συνέπειες που θα έχει αυτό στη λειτουργικότητά τους.</p>	<p>Μεταλλείο Μετάλλευμα Μέταλλα Εξόρυξη Μεταλλουργία Σίδηρος Αλουμίνιο Σιδηρομετάλλευμα Εποχή σιδήρου</p>

	<p>Γίνεται επίδειξη μεταλλευμάτων. Επίσκεψη σε μεταλλεία ή χώρους επεξεργασίας μετάλλου (π.χ. σε σιδεράδικο).</p> <p>Προβάλλεται βίντεο σχετικό με την παραγωγή και τη χρήση των πιο βασικών μετάλλων.</p>	<p>Παράγω/ παραγωγή Σκουριά/ σκουριάζω Καμίνι Υψικάμινος Εργοστάσιο</p>
Έμβια ύλη		
		<p>Ένζυμα / Ζυμώσεις Μικροοργανισμοί Έμβια / Άβια Μούχλα/ μουχλιάζω Μικροσκόπιο Καθημερινή ζωή Ξινίζω/ ξίνισμα Ωφελώ-ωφέλιμο Βλάπτω-βλαβερό</p>
Πολυκύτταροι οργανισμοί		
	<p>Οι μαθητές σε συνεργασία με το δάσκαλο φτιάχνουν μια λίστα ή ένα άλμπουμ με εικόνες και ονόματα βασικών ζώων της Ελλάδας. Βρίσκουν πληροφορίες γι αυτά, πού ζουν, σε τι πληθυσμούς, αν είναι ωφέλημα-βλαβερά για τον άνθρωπο/για την βιολογική αλυσίδα και προβληματίζονται για το αν πρέπει να ληφθούν μέτρα και τι είδους για την προστασία τους, από ποιους και για το τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι.</p> <p>Κάνουν τομή σε ένα ψάρι (σπονδυλωτό) και σε μία γαρίδα (ασπόνδυλο).</p> <p>Παρατηρούν τη σπονδυλική στήλη και τους σπονδύλους του σπονδυλωτού, τα σχεδιάζουν, γράφουν το όνομά τους και τα αποδίδουν στη ΝΓ.</p>	<p>Κλίμα Αμφίβια Προσαρμογή στο περιβάλλον Θηλαστικά Θηλασμός/ θηλάζω Πτηνά Πετώ / πτήση Ερπετό/ έρπω Ψάρια/ ψαρεύω/ ψαράς Ιχθύς Ιχθυοπωλείο Ιχθυοτροφείο Μυτερός Σουβλερός Συλλαμβάνω Επιθετικός Σπονδυλική στήλη Σπόνδυλος</p>

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Κίνηση και δύναμη.

Κίνηση. Τι είναι κίνηση. Ταχύτητα και μεταβολές της.		
	<p><i>Μετρούν με χρήση απλού χρονομέτρου ή ρολογιού, τον χρόνο κίνησης διαφόρων παιδιών στους αθλητικούς χώρους του σχολείου, καταγράφουν τις μετρήσεις και συγκρίνουν τις ταχύτητές τους.</i></p> <p><i>Παιχνίδι στη τάξη με έναν μαθητή (ή τον δάσκαλο) να δίνει οδηγίες για το πόσα βήματα και σε ποια κατεύθυνση να μετακινηθεί κάθοντας από τους υπόλοιπους μαθητές της ομάδας. Συνειδητοποίηση ότι:</i></p>	<p>Κατεύθυνση Ξεκινώ / Σταματώ Αντικείμενο Γρήγορος/ Ταχύς Αργός Σώμα Μετρώ/ μέτρηση Χρονόμετρο / Ρολόι</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>άλλαξε η θέση των μαθητών που κινήθηκαν, ως προς τον μαθητή που τους έδωσε τις οδηγίες, αλλά και ως προς τη τάξη.</i> 2. <i>Όσοι δεν κινήθηκαν διατήρησαν τη θέση τους.</i> 3. <i>Η θέση που θα βρεθεί τελικά ένας μαθητής δεν εξαρτάται μόνο από την απόσταση που μετακινήθηκε, αλλά και από την κατεύθυνση στην οποία κινήθηκε (μπρος, πίσω, δεξιά, αριστερά...)</i> (Μαθηματικά, Νοηματική, Ελληνικά, Φυσική αγωγή). 	Επιταχύνω/ επιτάχυνση Κινοῦμαι/ κίνηση Επιβραδύνω / επιβράδυνση Διαδρομή Καμπή Στρίβω-στροφή Σταυροδρόμι
Δυνάμεις. Τι είναι δύναμη. Είδη δυνάμεων. Βάρος- Βαρύτητα.		
<p>Να γνωρίζουν ότι οι δυνάμεις είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των σωμάτων.</p>	<p>Προβάλλεται βίντεο που δείχνει ασθενέστερα του γήινου βαρυτικά πεδία (σελήνη).</p>	Κινητική κατάσταση Παραμόρφωση / ὠνω Νήμα της στάθμης Μαγνητικές δυνάμεις Ηλεκτρικές δυνάμεις Κάμψη/ κάμπτω Επαφή Θραύση/Σπάσιμο Κατακόρυφος/ Οριζόντιος Ελεύθερη πτώση Γη Ουράνια σώματα Ασκώ/ ασκείται Διάστημα Σελήνη/φεγγάρι Αστροναύτης /Διαστημόπλοιο
Γεωτροπισμός της ρίζας		
		Ρίζα Βαμβάκι
Μέτρηση δύναμης		
		Δυναμόμετρο Ελατήριο Σταθμά Επιμηκύνω/ επιμήκυνση Βαθμολογώ/ βαθμολόγηση Μετρώ/ μέτρηση Προκαλώ
Βάρος και μάζα		
	<p>Γίνεται συζήτηση στην τάξη για το αν τα σώματα στη Σελήνη και γενικότερα στο διάστημα έχουν βάρος και μάζα. Τι είναι αυτό που αλλάζει;</p> <p>Προβάλλεται το κατάλληλο βίντεο.</p>	Ζυγός – ζυγαριά Διάστημα

Τριβή. Η τριβή στην καθημερινή μας ζωή.		
<p>Να γνωρίζουν από ποιους παράγοντες εξαρτάται η τριβή.</p> <p>Να γνωρίζουν περιπτώσεις που οι τριβές είναι επιθυμητές και περιπτώσεις που είναι ανεπιθύμητες.</p> <p>Να αναφέρουν και να αναλύουν διαδικασίες μείωσης των τριβών.</p>		<p>Συνέπεια</p> <p>Θετική συνέπεια</p> <p>Αρνητική συνέπεια</p> <p>Επιφάνεια</p> <p>Λεία επιφάνεια</p> <p>Τραχεία επιφάνεια</p> <p>Μείωση</p> <p>Αύξηση</p> <p>Επιθυμώ/ επιθυμητός</p> <p>ανεπιθύμητος</p>
Δύναμη και κίνηση		
<p>Να κατανοήσει ότι η δράση και η αντίδραση ασκούνται σε διαφορετικά σώματα.</p>	<p>Ασκούνται χρησιμοποιώντας κατάλληλο CD-ROM</p>	<p>Διαφοροποίηση των εννοιών: νόμος ενός κράτους – φυσικός νόμος</p> <p>Δράση – Αντίδραση</p> <p>Αδράνεια</p> <p>Επιτάχυνση / Επιβράδυνση</p>
Δύναμη και πίεση. Τι είναι πίεση		
	<p>Συζητείται πώς και γιατί μπορούμε να περπατήσουμε πιο άνετα (χωρίς να βουλιάξουμε) στο φρέσκο χιόνι.</p>	<p>Εξαρτάται</p> <p>Πιέζω</p>
Πίεση στα υγρά και τα αέρια. Τα σώματα επιπλέουν ή βυθίζονται. Πίεση και μόρια.		
<p>Να αναγνωρίζουν μερικές εφαρμογές της πίεσης και της άνωσης.</p>	<p>Παρακολουθούν βιντεοταινίες ή εικόνες για την κατασκευή και το σχήμα ενός φράγματος.</p> <p>Στη συνέχεια γίνεται συζήτηση για τους λόγους που φτιάχνεται το φράγμα παχύτερο στο κάτω μέρος.</p> <p>Ανοίγουν τρύπες σε ένα μεγάλο πλαστικό μπουκάλι γεμάτο νερό, σε διάφορα ύψη, παρατηρούν την εκροή του υγρού, συζητούν και δικαιολογούν τις παρατηρήσεις τους.</p> <p>Ζυγίζουν και συγκρίνουν το βάρος ενός άδειου μπαλονιού με το βάρος του όταν το φουσκώσουν με ατμοσφαιρικό αέρα. Συζητούν και δικαιολογούν το αποτέλεσμα (Άνωση).</p> <p>Στο εργαστήριο βυθίζουν ένα αυγό σε νερό και έπειτα σε άλμη μικρότερης και μεγαλύτερης συγκέντρωσης.</p> <p>Συζητούν και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους. Παράλληλα επισημαίνεται ότι αυτό αποτελεί έναν παραδοσιακό τρόπο ελέγχου της άλμης για συντήρηση τροφίμων.</p> <p>Συζητούν τη διαφορά που έχει η κολύμβηση στη πισίνα και στη θάλασσα καθώς και με</p>	<p>Μανομετρική κάψα</p> <p>Βαρόμετρο</p> <p>Μανόμετρο</p> <p>Βυθίζω/ βυθός</p> <p>Επιπλέω/ πλεύση</p> <p>Ασκή πίεση</p> <p>Βάθος</p> <p>Ατμόσφαιρα</p> <p>Φράγμα</p> <p>Παχύς/ παχύτερος</p> <p>Εκτόξευση/ εκτοξεύω</p> <p>Γεμάτο / Άδειο</p> <p>Γλυκό νερό / Αλμυρό νερό</p> <p>Άλμη</p> <p>Κολυμβώ/ κολύμβηση</p> <p>Επιπλέω/ επιπλευση</p> <p>Σωσίβιο</p> <p>Φελλός</p> <p>Περιέχω</p> <p>Συντήρηση</p> <p>Βυθίζω /ομαι</p> <p>Πισίνα</p> <p>Φουσκώνω/φουσκωμένο</p>

	σωσίβιο ή χωρίς αυτό. Βασιζόμενοι στις παρατηρήσεις τους συμπεραίνουν από τι εξαρτάται η άνωση.	
Ανθρώπινος οργανισμός – Κυκλοφορικό σύστημα		
Να γνωρίζουν ότι το κάπνισμα δημιουργεί προβλήματα στα αγγεία.	Μελετούν την καρδιά από πρόπλασμα ανθρώπινου σώματος, εντοπίζουν τη θέση της και την περιγράφουν. <i>Αναπαριστούν το κυκλοφορικό σύστημα μοιράζοντας τους ρόλους των οργάνων μεταξύ τους.</i> <i>Παρατηρούν την αλληλουχία, τον συντονισμό και την αλληλεπίδραση κατά τη λειτουργία αυτή.</i> <i>Επιδίδουν να τηρήσουν στην αναπαράσταση τους φυσιολογικούς χρόνους των φάσεων της κυκλοφορίας του αίματος.</i> (Μαθηματικά, Νοηματική, Ελληνικά, Φυσική αγωγή).	Να γίνει διαφοροποίηση των εννοιών κυκλοφορικό/κυκλοφοριακό. Πιεσόμετρο Όργανα Πρόπλασμα Περιγραφή/ περιγράφο Λειτουργία Διατροφή Καρδιολόγος/Καρδιογράφημα Πίεση / Υπέρταση Καπνίζω / κάπνισμα

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Ενέργεια.

Θερμότητα και υλικά σώματα		
	Παρακολουθούν πειράματα τήξης – πήξης – βρασμού σε εξομοίωση πειράματος σε υπολογιστή, όπου φαίνονται και οι μεταβολές στις κινήσεις των μορίων.	Ενέργεια Αλλαγή κατάστασης Διαφοροποίηση των εννοιών θερμοκρασία / θερμότητα Θέρμανση/Ψύξη /Κατάψυξη Πείραμα Μεταφορά Απορρόφηση Απώλεια Σιδηροτροχιές Θερμόμετρο
Ηλεκτρισμός. Στατικός ηλεκτρισμός. Ηλεκτρική δύναμη και ηλεκτρικό φορτίο. Τρόποι ηλεκτρισμού		
	Χρησιμοποιούν ηλεκτροσκόπιο για να πειραματισθούν με ηλεκτρικά φορτία. Διαπιστώνουν τη παρουσία στατικών φορτίων σε νάιλον σακούλες (από super market), στην οθόνη της τηλεόρασης, στην επιφάνεια ενός δίσκου κλπ. Συζητούν και ανακαλύπτουν πώς δημιουργήθηκαν.	Απωστική δύναμη Ελκτική δύναμη Ηλεκτρική δύναμη Ηλεκτρικό φορτίο Ομόσημο/Ετερόσημο Στατικό φορτίο Στατικός ηλεκτρισμός Έλξη/Άπωση Φορτισμένος/ φορτίζω Ηλεκτρισμός Ράβδος γυάλινη Εβονίτης ηλεκτρικά ουδέτερος

Το άτομο και η δομή του		
<p>Να γνωρίζουν ότι γύρω μας εκτός από τα ορατά σώματα υπάρχουν και μη ορατά με γυμνό μάτι αλλά ορατά με μικροσκόπιο καθώς και αυτά που δεν είναι δυνατόν να τα παρατηρήσουμε με κανένα όργανο και ότι το άτομο είναι μη ορατό.</p>	<p>Για να έχουν μια αντίληψη του μικρόκοσμου κάνουν μια λεπτή τομή ρίζας (με τη βοήθεια του δασκάλου), την παρατηρούν με γυμνό μάτι. Στη συνέχεια την παρατηρούν με μεγεθυντικό φακό και με μικροσκόπιο. Κάθε φορά σχεδιάζουν τι βλέπουν. Έτσι βιώνοντας τη μετάβαση στο μικρότερο, κατανοούν το ακόμα μικρότερο, το μη ορατό, όπως το άτομο με τον πυρήνα και τα ηλεκτρόνια του.</p>	<p>Ηλεκτρικά ουδέτερο Περίσσειμα-Έλλειμμα Δομή Ορατό Μη ορατό Μεγεθυντικός φακός Τομή Λεπτός – παχύς</p>
Άτομο και τρόποι ηλεκτρίσης		
		Μικροσκοπικό επίπεδο
Ηλεκτρικό ρεύμα. Ηλεκτρικά κυκλώματα. Ηλεκτρικό ρεύμα και ενέργεια.		
<p>Να αναγνωρίζουν ποια υλικά είναι αγωγοί και ποια μονωτές</p> <p>Να γνωρίζουν τους κινδύνους από τον ηλεκτρισμό στην καθημερινή ζωή και τους τρόπους προστασίας.</p>	<p>Κατατάσσουν αντικείμενα σε κατηγορίες αγωγών και μονωτών.</p> <p>Συζητούν για την ηλεκτροπληξία και την ηλεκτρική ασφάλεια.</p> <p>Με παιχνίδι κατανοούν τον ρόλο της πηγής σε ένα κύκλωμα (για να γλιστρήσουν σε μια τσουλήθρα πρέπει πρώτα κάποιος να τους ανεβάσει σ' αυτήν).</p>	<p>Μπαταρία Λαμπτήρας Καλώδια Ελεύθερα ηλεκτρόνια Μετατροπές ενέργειας Ασφάλεια Ηλεκτροπληξία Προστασία Πηγή ενέργειας Διακόπτης Πρίζα</p>
Το φως. Φως και ενέργεια. Φως και σκιά.		
	<p>Εκτελούν πείραμα για να εξηγήσουν τις φάσεις της σελήνης.</p>	<p>Πηγή φωτός Σκιά Φυσικός / τεχνητός Ευθύγραμμη διάδοση Διαπερνά Σελήνη Φάσεις σελήνης Όραση Αίσθημα/ αισθάνομαι</p>
Φωτοτροπισμός του βλαστού		
		<p>Σκεπάζω Άνοιγμα</p>
Φως και υλικά		
		<p>Λεία επιφάνεια Ανάκλαση Απορρόφηση Διαφανή / Ημιδιαφανή / Αδιαφανή</p>
Κάτοπτρα – Εφαρμογές κατόπτρων.		
	<i>Συζητούν και καταγράφουν περιπτώσεις της</i>	Κάτοπτρο – καθρέφτης

	<i>καθημερινής ζωής όπου χρησιμοποιούνται κάτοπτρα. Ερευνούν και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους τρόπους που έφτιαχναν κάτοπτρα σε παλιότερες εποχές. (Ιστορία, γλώσσα, νοηματική, τεχνολογία)</i>	Είδωλο Καθρεφτίζομαι Παραμόρφωση Κοίλος / Κυρτός
Ο ήχος. Παραγωγή και διάδοση του ήχου. Ενέργεια και ήχος		
<p>Οι στόχοι περιορίζονται στους παρακάτω:</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι ο ήχος παράγεται από τις παλμικές κινήσεις των σωμάτων.</p> <p>Να ορίζουν τον ήχο ως μορφή ενέργειας που προκαλεί το αίσθημα της ακοής αλλά και δονήσεις.</p> <p>Να περιγράφουν τις μετατροπές της ενέργειας από την παραγωγή του ήχου μέχρι να τον αντιληφθεί ο άνθρωπος.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες περιορίζονται στις εξής:</p> <p><i>Εκτελούν δραστηριότητες παραγωγής ήχου με διάφορα σώματα και αναγνωρίζουν τους ήχους από τις δονήσεις που προκαλούν.</i></p> <p><i>Συζητούν και προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη δημιουργία δονήσεων.</i></p> <p><i>Ερευνούν και συγκεντρώνουν πληροφορίες για την υποστηρικτική τεχνολογία που χρησιμοποιούν οι κωφοί για να προσλαμβάνουν τους χρήσιμους ήχους: Το κουδούνι της εξώπορτας, τον ήχο του τηλεφώνου, σταθερού και κινητού, το κουδούνι του διαλείμματος, το ξυπνητήρι, το κλάμα του μωρού, σήματα συναγερμού κλπ</i></p> <p><i>Περιγράφουν τα τεχνολογικά βοηθήματα και τη λειτουργία τους.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν τη γνώση τους στη φυσική για να ερμηνεύσουν την λειτουργία τους (Ιστορία, γλώσσα, νοηματική, τεχνολογία)</i></p> <p><i>Αναφέρουν τρόπους ενδυνάμωσης ή ελάττωσης του ήχου που παράγεται.</i></p> <p><i>Γίνεται απλή αναφορά και επίδειξη οργάνων παραγωγής ήχου. Μπορεί ακόμα να γίνει ένας πίνακας με τις εικόνες και τις ονομασίες κάποιων μουσικών οργάνων.</i></p> <p><i>Γίνεται παραλληλισμός της διάδοσης και ανάκλασης του ήχου με την διάδοση και την ανάκλαση του φωτός. (Ιστορία, γλώσσα, νοηματική, τεχνολογία)</i></p>	<p>Διάδοση/ανάκλαση ήχου Διάδοση/ανάκλαση φωτός Παραγόμενος Ενδυνάμωση Ελάττωση Ηχείο Μουσικά Όργανα Δόνηση Παλμική κίνηση Υποστηρικτική τεχνολογία Οπτικό κουδούνι</p>
Ανθρώπινος οργανισμός - Ακοή – αυτί		
<p>Αναφορά στη κώφωση</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες περιορίζονται στις εξής:</p> <p>Παρατηρούν σε εικόνες τα μέρη του αυτιού και εντοπίζουν αυτά που φαίνονται και αυτά που δεν είναι ορατά.</p> <p>Ενημερώνονται για θέματα που αφορούν την κώφωση, τα ακουογράμματα και τον τρόπο λειτουργίας των ακουστικών.</p>	<p>Ακουστικό Ακουογράμμα Θόρυβος Ψίθυρος</p>
Μετατροπές ενέργειας		
<p>Ο στόχος: Να αναφέρουν συσκευές που... διαμορφώνεται ως εξής:</p> <p>Να αναφέρουν συσκευές που μετασχηματίζουν μια μορφή</p>	<p>Οι μαθητές κάνουν μια λίστα με ηλεκτρικές οικιακές συσκευές και σημειώνουν τις μετατροπές ενέργειας που συμβαίνουν.</p> <p><i>Φτιάχνουν μια λίστα με τις υποστηρικτικές συσκευές για κωφούς που χρησιμοποιούν:</i></p>	<p>Ηλιακός θερμοσίφοντας Ηλιακή ενέργεια Μηχανική ενέργεια Χημική ενέργεια Πετρέλαιο</p>

<p>ενέργειας σε κάποια άλλη (τον ηλεκτρικό λαμπτήρα από ηλεκτρική σε φωτεινή).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • στο σχολείο • στην τάξη τους • στο δωμάτιό τους • στο σπίτι τους <p><i>Επισκέπτονται μια οικογένεια κωφών και παίρνουν πληροφορίες για τον εξοπλισμό και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν για να παίρνουν τις χρήσιμες ηχητικές πληροφορίες.</i></p> <p><i>Καλούν έναν ενήλικα κωφό να τους παρουσιάσει όλη την υποστηρικτική τεχνολογία για κωφούς που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια. Συζητούν για την τεχνολογία που δεν ήρθε ακόμη στην Ελλάδα.</i></p> <p><i>Συζητούν και μελετούν τη λειτουργία των ακουστικών.</i></p> <p><i>Συζητούν για τα κοχλιακά εμφυτεύματα.</i></p> <p>(Ιστορία, γλώσσα, νοηματική, τεχνολογία)</p>	<p>Κινητική ενέργεια Εισερχόμενη ενέργεια Εξερχόμενη ενέργεια Καύσιμα Φωτεινή ενέργεια Διακρίνω (βλέπω) Διακρίνω (ξεχωρίζω)</p>
<p>Τροφικές σχέσεις ανάμεσα στους οργανισμούς (απλές τροφικές αλυσίδες).</p>		
		<p>Τροφή/Τροφική αλυσίδα</p>
<p>Ανθρώπινος οργανισμός - Πεπτικό σύστημα.</p>		
	<p>Σε ένα πρόπλασμα στόματος – δοντιών οι μαθητές αναγνωρίζουν τους διαφορετικούς τύπους δοντιών.</p> <p>Με τη βοήθεια ενός προπλάσματος ανθρώπινου σώματος οι μαθητές παρατηρούν και περιγράφουν την πορεία της τροφής στο πεπτικό σύστημα.</p> <p>Παρακολουθούν σε βίντεο η CD-ROM τη λειτουργία του πεπτικού συστήματος.</p>	<p>Τερηδόνα Υγιεινός / Ανθυγιεινός Ούλα / Ουλίτιδα Ακτινογραφία. Κόβω / Κοφτερός Μασάω / Μάσηση Δαγκώνω Οδοντόβουρτσα Οδοντόκρεμα</p>

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

Στόχοι	Ενδεικτικές δραστηριότητες	Λεξιλόγιο
<p>ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Υλικά σώματα</p>		
<p>Οξέα – βάσεις – άλατα.</p>		
<p>Να αναγνωρίζουν σήματα κινδύνου, που αναγράφονται σε συσκευασίες ή σε αποθηκευτικούς χώρους.</p>	<p>Βρίσκουν πληροφορίες για οξέα, βάσεις, άλατα και οξειδία που περιέχονται στον οργανισμό μας και στις τροφές που χρησιμοποιούμε.</p> <p>Βρίσκουν επίσης πληροφορίες για τα 'δηλητήρια' των εντόμων και της τσουκνίδας.</p> <p>Κατανοούν ότι υπάρχουν ουσίες που είναι όχι μόνο ακίνδυνες, αλλά και χρήσιμες για τον οργανισμό, ενώ κάποιες άλλες (αρκετά οξέα, βάσεις, άλατα και οξειδία), είναι επικίνδυνες και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή όταν τις χρησιμοποιούμε.</p> <p>Ζωγραφίζουν σήματα κινδύνου και γράφουν το μήνυμά τους.</p>	<p>Δείκτης Διαφοροποίηση του χημικού όρου δείκτης και της έννοιας δείκτης-δάκτυλο Εξουδετέρωση Μάρμαρο Κίνδυνος Επικίνδυνο Ακίνδυνο Ασφαλής Ανασφαλής</p>

		Απρόσεκτος Προσεκτικός Σταγόνα Μάρμαρο Θανατηφόρο Δηλητήριο Πέψη Ιδρώτας Ούρα
--	--	--

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Ενέργεια

Έργο, ενέργεια, ισχύς.		
<p>Να κατανοούν ότι η συσκευή που έχει μεγαλύτερη ισχύ θα καταναλώσει περισσότερη ενέργεια στον ίδιο χρόνο και αυτό θα κοστίσει περισσότερο.</p> <p>Να γνωρίζουν ότι ο άνθρωπος οργανισμός για τις λειτουργίες του αλλά και τις δραστηριότητές του καταναλώνει ενέργεια.</p>	<p>Βρίσκουν από τις ετικέτες ηλεκτρικών συσκευών, την ισχύ τους και την καταγράφουν. Ταξινομούν τις συσκευές ανάλογα με την ενέργεια που θα ξοδέψουν (π.χ σε μια ώρα) και υπολογίζουν το κόστος λειτουργίας τους.</p> <p>Σε ένα λογαριασμό της ΔΕΗ υπογραμμίζουν την ενέργεια που ξόδεψαν και το κόστος της. Λύνουν προβλήματα μαθηματικών που θα τους δίνεται η ισχύς μιας συσκευής και ο χρόνος λειτουργίας της και θα βρίσκουν πόση ενέργεια θα ξοδέψει και πόσο θα κοστίσει.</p> <p>Από τη συσκευασία μερικών τροφίμων καταγράφουν την ενέργεια που μας δίνουν και ξεχωρίζουν τις πλούσιες και φτωχές σε ενέργεια τροφές.</p>	Έργο Διαφοροποίηση των εννοιών έργο στην καθημερινή ζωή και έργο ως φυσικό μέγεθος. Κινητική ενέργεια Δυναμική ενέργεια Λογαριασμός Κατανάλωση Κόστος Ξοδεύω Έξοδα Οικονομία-σπατάλη Μετατόπιση Θερμίδες Προμήθεια-προμηθεύω
Μετασχηματισμοί της ενέργειας και διατήρησή της.		
	<p>Βρίσκουν συσκευές καθημερινής χρήσης και καταγράφουν τις μετατροπές ενέργειας που συμβαίνουν σ' αυτές.</p> <p>Προσομοίωση ελεύθερης πτώσης σώματος σε υπολογιστή, με ταυτόχρονο υπολογισμό της κινητικής και της δυναμικής ενέργειας του σώματος ώστε να γίνει φανερή η διατήρηση της μηχανικής ενέργειάς του.</p>	Θερμική ενέργεια – θερμότητα Μηχανική ενέργεια Χημική ενέργεια Ηλεκτρική ενέργεια Διατήρηση ενέργειας
Πηγές ενέργειας		
<p>Να γνωρίζουν ποιες ενέργειες είναι επικίνδυνες κατά τη χρήση, αλλά και στους χώρους φύλαξης και διάθεσης εύφλεκτων υλικών.</p>	<p>Γίνεται επίδειξη πετρελαίου και μερικών προϊόντων του. Συζητούν για την επικινδυνότητα των προϊόντων και τι πρέπει να προσέχουν. Γράφουν και σχεδιάζουν φράσεις ή σήματα που έχουν σκοπό την προστασία μας (π.χ προσοχή εύφλεκτο).</p> <p>Συζητείται ο ρόλος του πετρελαίου και των παραγώγων του καθώς και το τι θα συμβεί σε περίπτωση εξάντλησης των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου.</p> <p>Γίνεται συζήτηση στην τάξη για τους πολέμους που γίνονται τακτικά με στόχο την</p>	Πετρέλαιο Κοιτάσματα Καύσιμο Οικολογία Πετροχημικά Απόσταση Εξόρυξη Βενζίνη Λιπαντικά Εξάντληση

	κυριαρχία πάνω στις χώρες που έχουν αποθέματα πετρελαίου.	Αποστακτική στήλη Προσοχή Εύφλεκτο Βενζινάδικο Αντλία Πτητικό Άσφαλτος Ασφαλτόστρωση Πίσσα Οδοστρωτήρας
Ορυκτοί άνθρακες		
<p>Να συσχετίζουν το χαρακτηρισμό του διαμαντιού ως πολύτιμου λίθου με τις ιδιότητές του.</p> <p>Να γνωρίζουν μερικές από τις χρήσεις του διαμαντιού και του γραφίτη.</p>	<p>Να γίνει συζήτηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές του διαμαντιού και του άνθρακα στην δομή και στις ιδιότητες. Παρατηρούν γραφίτη και διαμάντι (π.χ εργαλείο κοπής τζαμιών). Προσπαθούν με αυτά να χαράξουν σκληρά αντικείμενα. Γράφουν τα συμπεράσματά τους.</p> <p>Βρίσκουν εικόνες και συζητούν τη χρήση του διαμαντιού ως πολύτιμου λίθου και ως εργαλείου.</p>	Πολύτιμος λίθος Κοσμήματα Δακτυλίδι Βραχιόλι Περιδέριο Σκουλαρίκι Χρυσό Ασημένιο Χάλκινο Αληθινό Ψεύτικο
Φυσικό αέριο		
<p>Να γνωρίζουν τρόπους ασφαλούς χρήσης του φυσικού αερίου.</p>	<p>Στο εργαστήριο μαθαίνουν να χρησιμοποιούν με ασφαλή τρόπο λύχνο υγραερίου.</p> <p>Υπογραμμίζεται το γεγονός ότι η χρήση του φυσικού αερίου, ως καύσιμου, επιβαρύνει λιγότερο το περιβάλλον από τα άλλα καύσιμα.</p>	Συστατικό Πλεονέκτημα Μειονέκτημα Κολλάζ Καύσιμη ύλη Λύχνος-λυχνάρι
Μελλοντικές ενεργειακές πηγές		
	<p>Συζήτηση στην τάξη για την μόλυνση του περιβάλλοντος από τις συνηθισμένες μορφές ενέργειας που χρησιμοποιούμε και για τις ήπιες μορφές ενέργειας (αιολική, ηλιακή κ.τ.λ.)</p>	Ανανεώσιμος Ενεργειακή πηγή Εναλλακτικός Ήπιες μορφές ενέργειας Αιολική ενέργεια Ηλιακή ενέργεια Γεωθερμική ενέργεια Βιομάζα
Εξοικονόμηση ενέργειας		
		Εξοικονόμηση Ανακύκλωση Ανακυκλώσιμο
Η ενέργεια στα φυτά		
		Οξυγόνο Σάκχαρα Διοξειδίο του άνθρακα

		Διαπνοή Αναπνοή Ηλιακή ακτινοβολία Χρωστική Χρώμα-μπογιά Εξάτμιση Υγρασία
--	--	--

Ανθρώπινος οργανισμός – Αναπνευστικό σύστημα.		
<p>Να κατανοήσουν γιατί οι κωφοί δεν είναι άλαλοι και τον λάθος όρο κωφάλαλοι.</p> <p>Να συζητήσουν την δυσκολία των κωφών στην άρθρωση της ομιλούμενης γλώσσας.</p> <p>Να γνωρίζουν το σωστό τρόπο αναπνοής.</p>	<p>Γίνεται συζήτηση για τη δυσκολία που έχουν στην άρθρωση οι κωφοί και τις ασκήσεις λογοθεραπείας (γίνεται κάποιο παράδειγμα άσκησης). Συζητείται ο λανθασμένος όρος κωφάλαλοι.</p> <p>Σε πρόπλασμα του ανθρώπινου σώματος παρατηρούν τα όργανα του αναπνευστικού συστήματος και τα ονομάζουν.</p> <p>Κάνουν ασκήσεις αναπνοής.</p>	Εισπνοή / Εκπνοή Λάρυγγας Ρύποι Άλαλος Λογοθεραπεία Λογοθεραπευτής Άρθρωση Ομιλία/Λόγος/φωνή Φυσάω/φύσημα Χορδή Λαιμός Δύσπνοια Βήχας Φτέρνισμα Ροχαλητό Αλλεργία Αναπνοή/αναπνέω Τεντώνω/Τεντωμένο Λάστιχο Δόνηση
Η ενέργεια στα οικοσυστήματα.		
<p>Να γνωρίζουν τι είναι οικοσύστημα</p>	<p>Οι συζητήσεις με τους ακούοντες γίνονται με τη βοήθεια διερμηνέα.</p> <p>Γίνεται επίσκεψη σε ένα οικοσύστημα (π.χ. έναν υδροβιότοπο) κοντά στο σχολείο και καταγράφουν οι μαθητές τις παρατηρήσεις τους σχετικά με το τροφικό πλέγμα αυτού του οικοσυστήματος, αλλά και με τους κινδύνους που διατρέχει. Προτείνουν αν μπορούν τρόπους προστασίας του.</p>	Φωτοσυνθετικός οργανισμός Τροφική αλυσίδα Ροή Οργανισμός Αειφορία Πλέγμα Διαχείριση Βιότοπος Υδροβιότοπος Προστασία/προστατεύω Προστάτης
Ηλεκτρομαγνητισμός, Μαγνήτες.		
<p>Να γνωρίζουν ότι οι μαγνήτες έλκουν ορισμένα μόνο υλικά (και μάλιστα δεν έλ-</p>	<p>Να πειραματισθούν με μια συλλογή υλικών για τον διαχωρισμό τους σε υλικά που έλκονται από μαγνήτες και υλικά που δεν έλκονται.</p>	Ελκτικές δυνάμεις Απωστικές δυνάμεις Μαγνητική βελόνα

κουν όλα τα μέταλλα)	Να γίνει συζήτηση για τις πυξίδες και τον τρόπο χρήσης τους.	Πυξίδα Έλεξη/έλεκω Άπωση/απωθώ
Το ηλεκτρικό ρεύμα και τα αποτελέσματά του.		
		Υδατικό διάλυμα Ηλεκτρόδια Ηλεκτροπληξία Βλάβες Ρεύμα αέρος Ρεύμα νερού Ηλεκτρικό ρεύμα
Από το μαγνητισμό στον ηλεκτρισμό.		
	Να γίνει συζήτηση για τον τρόπο παραγωγής, μεταφοράς και κατανομής ηλεκτρικής ενέργειας.	Γεννήτρια Πηγή Πηγή νερού Ηλεκτρική πηγή Μεταφορά Κατανομή
Θερμότητα. Διάδοση θερμότητας.		
		Διάδοση Καλοριφέρ Κλιματισμός Σόμπα πετρελαίου Ξυλόσομπα Τζάκι Καμινάδα Θερμομονωτικό/μονωτικό Μόνωση Πλεονέκτημα-υπέρ Μειονέκτημα-κατά
Φως – Φακοί – Όραση.		
Να εξηγούν τη δημιουργία του ουράνιου τόξου.	Ερμηνεύουν τη δημιουργία του ουράνιου τόξου. Ζωγραφίζουν ουράνιο τόξο, το χρωματίζουν και καταγράφουν τα χρώματα με τη σειρά που εμφανίζονται. Με ένα απλό χαρτόνι και μαρκαδόρους μπορούν οι μαθητές να φτιάξουν μόνοι τους έναν απλό δίσκο του Νεύτωνα και περνώντας από το κέντρο του ένα μολύβι να τον περιστρέφουν ώστε να γίνει ορατή η σύνθεση του λευκού φωτός. Προσομοίωση πειράματος σε υπολογιστές για την διάθλαση και την ανάλυση του λευκού φωτός. Οι μαθητές καλούνται να προβληματισθούν για το χρώμα των σωμάτων. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να γίνει το εξής πείραμα: Σε μια σκοτεινή αίθουσα φωτίζουμε με έναν	Ερυθρό Ιώδες Κυανό Σύνθεση / Ανάλυση Ευθύγραμμο Φως / φωτίζω Φωτεινός / σκοτεινός Δίσκος Διαφανές / αδιαφανές Πρίσμα Ουράνιο τόξο Απόχρωση Φάσμα Ακτινοβολία

	προβολέα αντικείμενα διαφορετικών χρωμάτων. Στη συνέχεια τοποθετούμε μπροστά από τον προβολέα χρωματιστά φίλτρα και παρατηρούμε με τι χρώμα εμφανίζονται σε κάθε περίπτωση.	
Φακοί – εφαρμογές φακών.		
	Με συγκεντρωτικό φακό καίνε χαρτί για την κατανόηση της εστίασης των ακτίνων.	<p>Να διευκρινισθεί η διπτή σημασία του όρου φακός.</p> <p>Να διευκρινισθεί η διπτή σημασία του όρου είδωλο.</p> <p>Ακτίνα-φωτεινή ακτίνα</p>
Όραση – μάτι.		
<p>Να γνωρίζουν την ύπαρξη της υπερϊώδους ακτινοβολίας και ότι είναι επικίνδυνη.</p>	<p>Αναφέρεται η ανάγκη προστασίας από την υπερϊώδη ακτινοβολία.</p> <p>Σε πρόπλασμα ματιού οι μαθητές αναγνωρίζουν τα μέρη του ματιού.</p> <p>Οι μαθητές μπορούν να βρουν πληροφορίες για τα προβλήματα όρασης (μυωπία, πρεσβυωπία κ.τ.λ.) που έχουν κάποιοι άνθρωποι και τι διαφοροποιήσεις συμβαίνουν στο μάτι τους σε σχέση με το μάτι ενός φυσιολογικού ανθρώπου.</p> <p>Επισκέπτονται κατάσταση οπτικών και παίρνουν πληροφορίες για τη χρήση φακών από άτομα με προβλήματα όρασης.</p>	<p>Όραση</p> <p>Μυωπία / Πρεσβυωπία</p> <p>Οπτική</p> <p>Ανάποδο / ανεστραμμένο</p> <p>Όρθιο / ορθό</p> <p>Υπεριώδης ακτινοβολία</p>

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Ο ανθρώπινος οργανισμός.

Κυκλοφορικό σύστημα του ανθρώπου – αίμα.		
<p>Να γνωρίζουν ότι η εξέταση του αίματος μας πληροφορεί για την ύπαρξη ή μη κάποιων προβλημάτων στην υγεία μας.</p> <p>Να γνωρίζουν τι λέμε πίεση (αρτηριακή)</p> <p>Να κατανοούν τι λέμε φυσιολογικές τιμές και τι σημαίνει απόκλιση απ' αυτές</p>		<p>Να γίνει διαφοροποίηση των εννοιών κυκλοφορικό – κυκλοφοριακό</p> <p>Διατροφή</p> <p>Αιμοδοσία</p> <p>Σφυγμός</p> <p>Μετάγγιση</p> <p>Εξέταση-ιατρική εξέταση</p> <p>Φυσιολογικός</p> <p>Καρδιολόγος</p> <p>Παθολόγος</p> <p>Πνευμονολόγος</p> <p>Μικροβιολόγος</p>
Μεταδοτικές ασθένειες.		
	Μέσα από θεατρικό παιχνίδι μαθαίνουν βασικούς κανόνες υγιεινής	<p>Μεταδοτικός</p> <p>Ασθένεια</p> <p>Μικροοργανισμοί</p> <p>Εμβόλιο</p> <p>Παθογόνος</p> <p>Αντιβιοτικό</p>

		Φαρμακευτικές ουσίες Ορός Κανόνες υγιεινής Ένδειξη Αντένδειξη Βλαβερός Αλόγιστος Συνταγή γιατρού (σε σχέση με την συνταγή μαγειρικής) Φάρμακο Σιρόπι / χάπι / αμπούλα / υπόθετο
Αναπαραγωγικό σύστημα του ανθρώπου.		
	Καταγράψουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ζωής που πρέπει να υιοθετεί μια γυναίκα κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης (διατροφικές και άλλες συνήθειες)	Αναπαραγωγή Γονιμοποίηση Αρσενικό Θηλυκό Έγκυος Εγκυμοσύνη Έμβρυο

5.8.3. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο σκοπός της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών εντάσσεται στους γενικούς σκοπούς της εκπαίδευσης. Για την αρμονική ένταξη του ατόμου στην κοινωνία είναι αναγκαία η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, για την ανάπτυξη της οποίας απαιτείται ανεξάρτητη σκέψη, αγάπη για εργασία, ανάπτυξη κριτικού πνεύματος, ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλα άτομα ή ομάδες. Ακόμα είναι αναγκαία η απόκτηση αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης, η καλλιέργεια δεξιοτήτων, η ικανότητα χρησιμοποίησης νέων τεχνολογιών και η εισαγωγή στον επιστημονικό τρόπο σκέψης.

Η απόκτηση βασικών γνώσεων, μεθόδων και τεχνικών αφ' ενός συμβάλλουν στην κατανόηση των φυσικών, χημικών, βιολογικών, γεωγραφικών και γεωλογικών φαινομένων και στην ανάδειξη της σημασίας τους στην αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου – περιβάλλοντος και αφ' ετέρου δίνουν σε κάθε άνθρωπο τη δυνατότητα της δια βίου ανανέωσης και αξιοποίησης των γνώσεων και δεξιοτήτων. Έτσι μπορεί να αναπτύξει την ικανότητα να αντιμετωπίζει ορθολογιστικά καταστάσεις, να επιλύει κοινωνικά προβλήματα, να αναβαθμίζει την ποιότητα της ζωής και να διαχειρίζεται σωστά το περιβάλλον, αφού θα έχει αποκτήσει την κριτική ικανότητα επιλογής των εφαρμογών εκείνων που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής με τις λιγότερες αρνητικές συνέπειες.

Για την κατάκτηση αυτών των δεξιοτήτων έχουν ορισθεί στόχοι, θεματικές ενότητες και ενδεικτικές δραστηριότητες στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Οι ίδιοι στόχοι θα πρέπει να διέπουν και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών των Κωφών μαθητών. Οι κωφοί μαθητές έχουν τις ίδιες δυνατότητες και ικανότητες με τους ακούοντες μαθητές και γι' αυτό πρέπει να έχουν και τις ίδιες ευκαιρίες στην μάθηση. Φυσικά, αναφερόμαστε σε αμιγώς κωφούς ή και βαρήκοους μαθητές χωρίς άλλα ψυχοσωματικά ή νοητικά προβλήματα. Επίσης θεωρούμε απαραίτητη προϋπόθεση ότι οι μαθητές αυτοί έχουν παρακολουθήσει κανονικά τα γλωσσικά μαθήματα και έχουν μια γλωσσική ανάπτυξη αντίστοιχη με αυτή των ακουόντων μαθητών (γραπτό κυρίως και λιγότερο προφορικό λόγο αλλά

και επαρκή γνώση της νοηματικής γλώσσας). Έτσι στο πλαίσιο των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση για όλες τις βαθμίδες υποστηρίζουμε ότι δεν θα πρέπει σε τίποτα να παρεκκλίνουμε από τα σχολικά βιβλία και τους εκπαιδευτικούς στόχους του εκάστοτε αναλυτικού προγράμματος γενικής εκπαίδευσης που ισχύει για όλα τα σχολεία. Για την παροχή όμως ίσων με τους ακούοντες μαθητές ευκαιριών στους κωφούς μαθητές πρέπει να ακολουθηθούν τρόποι διδασκαλίας που θα τους επιτρέπουν την καλύτερη δυνατή προσέγγιση στη γνώση:

- Αρχικά θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι για να επικοινωνεί και να συνεργάζεται ο δάσκαλος με τους κωφούς μαθητές όσο το δυνατόν πιο εποικοδομητικά, θα πρέπει να γνωρίζει και να χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα, που είναι η μητρική γλώσσα των κωφών. Είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να γνωρίζει πολύ καλά τη νοηματική γλώσσα ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη δυνατή επικοινωνία αφού, όπως είναι γνωστό σύμφωνα με τις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους, ο δάσκαλος δεν πρέπει να είναι η «αυθεντία της τάξης» αλλά να λειτουργεί ως υποστηρικτής της γνωστικής διαδικασίας. Πρέπει να αξιολογεί τις απόψεις και τις προαπαιτούμενες γνώσεις των μαθητών για το θέμα που θέλει να διδάξει και στη συνέχεια με την καθοδήγησή του να προχωρούν οι μαθητές στην ανακάλυψη, κατανόηση και εμπέδωση της γνώσης. Επομένως για να μπορεί να καθοδηγήσει σωστά τους μαθητές θα πρέπει να γνωρίζει τη νοηματική, ώστε να επικοινωνεί με τους μαθητές αφ' ενός αλλά και να αντιλαμβάνεται τις συζητήσεις και διεργασίες στις ομάδες μεταξύ των μαθητών αφ' ετέρου.
- Θα πρέπει επίσης να δοθεί βαρύτητα στη συνεργασία των μαθητών. Στην τάξη ή στο εργαστήριο να τους ανατίθενται εργασίες ή πειράματα στα οποία να μπορούν δουλεύουν σε ομάδες δύο – τριών ατόμων. Έτσι ασκούνται επιπλέον σε δεξιότητες που απαιτούν ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας, κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερης σημασίας ειδικά για τους κωφούς μαθητές που μεγαλώνουν σε περιβάλλον ακουόντων (αποτελούν το 90-95% του συνόλου των κωφών μαθητών) και έχουν μειωμένες ευκαιρίες επικοινωνίας, πληροφόρησης και ανταλλαγής εμπειριών.
- Επειδή σε μια σχολική τάξη το γνωστικό επίπεδο των μαθητών συνήθως παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις, είναι χρήσιμο να χωρίζονται οι μαθητές της τάξης σε ομάδες μαθητών με ίδιο σχεδόν επίπεδο και να τους δίνονται εργασίες, ανάλογες του επιπέδου τους, με στόχο την σταδιακή κατάκτηση του επιδιωκόμενου με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών επιπέδου. Παράλληλα είναι σκόπιμο οι μαθητές σε άλλες περιστάσεις να μοιράζονται σε μικρότερες ομάδες όχι σύμφωνα με το κοινό γνωστικό επίπεδο, αλλά με τρόπο που ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση και την αλληλοδιδασκτική μεταξύ των μαθητών.
- Θα πρέπει οι εκπαιδευτικές διαδικασίες να εισάγουν σταδιακά τους μαθητές από το πιο εύκολο, το πολύ απλό στο πιο δύσκολο και πιο σύνθετο. Αυτό είναι ιδιαίτερα απαραίτητο όταν πρόκειται για αφηρημένες έννοιες. Επιπλέον οι δραστηριότητες που θα αναλαμβάνουν οι μαθητές θα πρέπει να είναι κατάλληλα σχεδιασμένες έτσι ώστε αφ' ενός να τα «καταφέρνουν» για να ικανοποιείται και να ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους και αφ' ετέρου να κατακτούν το καινούργιο στοιχείο, το πιο δύσκολο, που με την κατάλληλη βοήθεια του δασκάλου θα τους ανεβάσει στο επόμενο σκαλοπάτι.

Θα ήταν χρήσιμο σε αυτό το σημείο να παρουσιάσουμε ένα παράδειγμα:

Έστω λοιπόν ότι θέλουμε να διδάξουμε την έννοια της πυκνότητας. Θα πρέπει πρώτα οι μαθητές να γνωρίζουν πώς γίνεται η μέτρηση της μάζας και του όγκου. Εξηγείται αρχικά στους μαθητές η έννοια της πυκνότητας: «Η ποσότητα της ύλης (μάζα) που περιέχει η μονάδα του όγκου π.χ. 1 κυβικό εκατοστό ενός σώματος». Στο εργαστήριο οι μαθητές μετράνε τη μάζα ενός κυβικού εκατοστού σωμάτων από διαφορετικά υλικά. Επισημαίνεται στους μαθητές ότι οι μετρήσεις αντιστοιχούν στις πυκνότητες. Πραγματοποιούν τις απαραίτητες μετρήσεις οι μαθητές και καταγράφουν τα αποτελέσματα των μετρήσεών τους. Στη συνέχεια για τον υπολογισμό της πυκνότητας και την εισαγωγή του τύπου, δίνεται στους μαθητές σαν άσκηση ένα σώμα με όγκο διαφορετικό από τη μονάδα του όγκου και τους ζητείται να βρουν τη μάζα, τον όγκο και την πυκνότητα. Σύμφωνα με τις εμπειρίες τους οι μαθητές θα βρουν τη μάζα και τον όγκο.

Τώρα για τον υπολογισμό της πυκνότητας θα πρέπει να βοηθηθούν από τον εκπαιδευτικό να σκεφτούν όπως σε ένα πρόβλημα αριθμητικής στο οποίο δίνεται η τιμή (μάζα) των πολλών μονάδων (όγκου) και ζητείται η τιμή της μιας (διαίρεση). Αφού σκεφτούν και κατανοήσουν ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί διαίρεση της μάζας δια του όγκου και αφού την υπολογίσουν, στη συνέχεια θα πρέπει να τους ζητηθεί να αντικαταστήσουν την έκφραση: πυκνότητα ίσον με μάζα δια όγκο, με τα σύμβολά τους, που τους δίνονται, και να καταλήξουν στον τύπο. Έτσι ο υπολογισμός της πυκνότητας και ο τύπος διδάσκεται κατά βάση με τη συμμετοχή των μαθητών.

- Για κάθε μάθημα θα πρέπει να δίνεται το αντίστοιχο λεξιλόγιο με τις λέξεις που είναι στόχος να μάθουν οι μαθητές να κατανοούν αλλά και να γράφουν. Στο λεξιλόγιο αυτό μπορεί να υπάρχουν λέξεις απλές καθημερινές όπως άνεμος, χιόνι κ.α. αλλά και λέξεις ορολογίας όπως βαρύτητα, σειсмоγράφος κ.α. Οι λέξεις αυτές συναντώνται στην πορεία του μαθήματος και θα πρέπει να αποδίδονται και στη νοηματική γλώσσα και γραπτώς. Επίσης πρέπει να δίνονται στους μαθητές φύλλα εργασίας στα οποία θα γίνεται χρήση και εμπέδωση των λέξεων αυτών και ακόμα θα πρέπει να τους δίνεται η δυνατότητα να εκφραστούν στον γραπτό λόγο.
- Σημαντικό είναι επίσης να δίνονται στους μαθητές εικόνες ή φωτογραφίες κατάλληλα επιλεγμένες για τους διδακτικούς σκοπούς του μαθήματος μέσα από τις οποίες θα μπορεί να τους ζητηθεί σαν εργασία να κάνουν μετρήσεις, συγκρίσεις, παρατηρήσεις και να εξαγάγουν συμπεράσματα. Προτείνεται λοιπόν να υπάρχει ένα αρχείο εικόνων – φωτογραφιών, το οποίο θα έχει τη δυνατότητα ο εκπαιδευτικός να συμπληρώνει με οποιαδήποτε άλλη εικόνα θεωρεί απαραίτητη.
- Επίσης θα πρέπει ο διδάσκων να γνωρίζει ότι απευθύνεται κυρίως στο οπτικό κανάλι επικοινωνίας των μαθητών οπότε για την καλύτερη κατανόηση των διαφόρων εννοιών καλό είναι να χρησιμοποιήσει και άλλα εποπτικά μέσα όπως χάρτες, διαφάνειες, προπλάσματα, CD – Rom 's, και video στα οποία θα δίνονται οι πληροφορίες στη νοηματική γλώσσα ή ακόμα και films με υπότιτλους και ταυτόχρονη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα.
- Επιπροσθέτως είναι γνωστό ότι η διεξαγωγή πειραμάτων στις Φυσικές Επιστήμες είναι εξαιρετικά απαραίτητη αφού είναι μια σχεδιασμένη αναπαράσταση των φυσικών φαινομένων. Είναι εύλογο να προσθέσουμε ότι η ανάγκη αυτή είναι ιδιαίτερα επιτακτική όσον αφορά τους κωφούς μαθητές. Προς αυτήν την κατεύθυνση όμως απαιτείται η ύπαρξη εργαστηρίων με κατάλληλο και επαρκή εξοπλισμό ώστε να μπορεί να στηρίξει την εκτέλεση πειραμάτων από μικρές ομάδες μαθητών, δυο – τριών ατόμων. Φυσικά το πείραμα δεν είναι πάντα εφικτό, είτε γιατί τα απαιτούμενα υλικά είναι εξαιρετικά ακριβά είτε γιατί κάποια πειράματα είναι επικίνδυνα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις το πείραμα μπορεί να αντικατασταθεί με εξομοίωση πειράματος σε υπολογιστή ή με παρουσίαση video, που προϋποθέτει κατάλληλο λογισμικό και οπτικό υλικό στη νοηματική γλώσσα.
- Τα βιβλία θα πρέπει να δίνουν το νόημα κυρίως με σχέδια και εικόνες. Ο γραπτός λόγος που θα χρησιμοποιείται θα πρέπει να είναι απλός και κατανοητός, προσεγγμένος έτσι ώστε σταδιακά, από το δημοτικό μέχρι και το λύκειο, να εισάγει το μαθητή από την απλούστερη στη συνθετότερη διατύπωση που χρησιμοποιείται από τις θετικές επιστήμες. Δεν θα πρέπει γενικά να ξεχνάμε ότι στις Φυσικές Επιστήμες και στα Μαθηματικά ο κύριος στόχος μας είναι η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων τέτοιων που να βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του ατόμου (αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων, φροντίδα υγείας, σεβασμός στο περιβάλλον κ.τ.λ.), ο εκπαιδευτικός λοιπόν οφείλει να σκέφτεται ότι για να πετύχει τους στόχους αυτούς ο μαθητής πρέπει να κατανοεί όσο το δυνατόν καλύτερα τις έννοιες που προσπαθεί να του διδάξει.
- Μια επίσης σπουδαία διδακτική τεχνική είναι η δραματοποίηση, όπου είναι δυνατόν να συμβεί. Έτσι π.χ. μπορεί να εξηγηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιδρούν δυο χημικές ενώσεις αν αυτές παριστάνονται από δύο ζευγάρια μαθητών πιασμένα χέρι – χέρι τα οποία συγκρουόμενα αφήνουν τα χέρια (σπάει ο δεσμός) και αλλάζουν ταίρι (καινούργιος δεσμός).

- Επίσης πολύ σημαντικό είναι να προωθείται η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων με βιωματικό τρόπο όπως π.χ. με επισκέψεις σε μουσεία φυσικών επιστημών, τεχνολογικά κ.λ.π. Φυσικά πριν την επίσκεψη είναι απαραίτητο να γίνεται από τον εκπαιδευτικό εξέταση της καταλληλότητας των εκθεμάτων. Αν δηλαδή προσφέρονται για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Στη συνέχεια θα πρέπει να αφιερώνεται πριν την επίσκεψη χρόνος μέσα στην τάξη προκειμένου να ενημερωθούν οι μαθητές για το τι πρόκειται να δουν και να κατανοήσουν το λεξιλόγιο με τις αναγκαίες καινούργιες έννοιες και τις ορολογίες. Καλό είναι επίσης να τους δοθεί φύλλο εργασίας το οποίο θα συμπληρώσουν κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο. Η ξενάγηση θα πρέπει να γίνεται στη νοηματική γλώσσα.

Εδώ μπορούμε να προσθέσουμε και ένα δεύτερο παράδειγμα βιωματικής μάθησης:

Έστω ότι πρόκειται να διδαχθεί η έννοια της μέσης θερμοκρασίας ημερήσιας και μηνιαίας καθώς και η αποτύπωσή τους σε γραφική παράσταση. Δίνονται φύλλα εργασίας στα οποία οι μαθητές θα καταγράφουν τις θερμοκρασίες π.χ. στην αίθουσα διδασκαλίας (ελάχιστη – μέγιστη) για ένα μήνα, καθημερινά. Με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού θα υπολογίσουν την μέση ημερήσια και την μέση μηνιαία θερμοκρασία και θα κάνουν την γραφική παράσταση. Απαιτείται προσοχή στον τρόπο σύνταξης των φύλλων εργασίας, γι αυτό καλό είναι να υπάρχει ένας σχετικός οδηγός για τον εκπαιδευτικό.

- Όσον αφορά στα μαθηματικά θα πρέπει να υπάρξει μια στροφή από την στεία απομνημόνευση στην κατανόηση βασικών μαθηματικών εννοιών. Επίσης επειδή και πάλι απευθυνόμαστε στο οπτικό κανάλι των μαθητών, θα πρέπει όπου είναι δυνατόν να κάνουμε χρήση γεωμετρικών οργάνων και κατασκευών. Όπως και στις φυσικές επιστήμες έτσι και στα μαθηματικά η ακρίβεια στη χρήση της γλώσσας των μαθηματικών και η ανάλυση και επεξήγησή της είναι απαραίτητη, όπως επίσης η χρήση μαθηματικών παιχνιδιών, μαθηματικού λογισμικού για τους υπολογιστές και video με διερμηνεία στην νοηματική γλώσσα.

- Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο κυριότερος στόχος στη διδασκαλία των μαθηματικών αλλά και των φυσικών επιστημών είναι να βρίσκουμε και να παρέχουμε στους μαθητές εκείνα τα υλικά και εκείνες τις δραστηριότητες που θα τους είναι όσο το δυνατόν πιο προσιπά και τα οποία θα πρέπει να μην είναι προφορικά αλλά να δίνουν ερεθίσματα και να διεγείρουν το ενδιαφέρον τους ώστε να επιζητούν όλο και περισσότερο την γνώση.

Η πορεία του κάθε μαθήματος μπορεί να αξιολογείται από τον εκπαιδευτικό μέσα από κατάλληλα tests και εκπαιδευτικά παιχνίδια ή δραστηριότητες. Ο εκπαιδευτικός γενικά γνωρίζοντας τη σημασία του κοινωνικού έργου που επιτελεί και χρησιμοποιώντας την εμπειρία, την φαντασία, την εφευρετικότητα και την αγάπη για τη δουλειά του έχει τη δυνατότητα, το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να συμπληρώσει και να επεκτείνει όλα τα παραπάνω προτεινόμενα προς επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης.

Για την εφαρμογή όμως οποιασδήποτε διδακτικής τεχνικής είναι απαραίτητη στο ξεκίνημα κάθε μαθήματος να αναπτύσσεται η κατάλληλη σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών του τμήματος ώστε μέσα από την γνωριμία και την από κοινού θέσπιση κανόνων που θα πρέπει όλη η ομάδα να σέβεται και να τηρεί (π.χ. αλληλοσεβασμός, αλληλοβοήθεια, εργατικότητα, προσοχή κ.α.), θα προχωρήσει στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή των διδακτικών τεχνικών.

5.8.4. Προτεινόμενη υλικοτεχνική υποδομή

1. Βιβλία βοηθητικά για τους μαθητές.
2. Βιβλία βοηθητικά για τους δασκάλους
3. Δημιουργία video με διερμηνεία στη νοηματική.
4. Δημιουργία Cd – Rom με ορολογία στην νοηματική

5. Αίθουσα με τις εξής προδιαγραφές:

A) Πάγκους εργασίας για τους μαθητές, 4 ατόμων, που να φέρουν στη μέση υποδοχή για τα υλικά και επικλινή επιφάνεια για τοποθέτηση πινάκων, ετικετών κ.τ.λ.

B) Καρέκλες ρυθμιζόμενου ύψους και περιστρεφόμενες, που θα διευκολύνουν την συνεχή οπτική επαφή των μαθητών μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό.

Γ) Πίνακας ο οποίος να φέρει δύο πλαϊνά αυλάκια μέσα στα οποία θα ξετυλίγεται οθόνη λευκή για προβολές

Δ) Μικρή βιβλιοθήκη

Ε) Τουλάχιστον δύο ηλεκτρονικούς υπολογιστές

ΣΤ) Βιντεοπροβολέας που να συνδέεται με τον υπολογιστή

Z) Τηλεόραση και video

H) Ντουλάπι για διάφορα μικρό – υλικά αναλώσιμα και μη και για την φύλαξη των video και cd - rom

6. Δυνατότητα παραγωγής έγχρωμων φωτοτυπιών.

5.9. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

5.9.1. Εισαγωγή

Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι μεταβλητές όπως το φύλο, ο βαθμός ακουστικής απώλειας και ο τύπος της εκπαιδευτικής δομής δεν έχουν θετική συσχέτιση με τη χαμηλή απόδοση των κωφών παιδιών στα μαθηματικά. Αντιθέτως, οι περισσότερες έρευνες και μελέτες επισημαίνουν ότι η γλωσσική ανάπτυξη αποτελεί τον πυρήνα των δυσκολιών που έχουν τα κωφά παιδιά στο μάθημα των μαθηματικών (Gregory, 1998).

- Γιατί είναι σημαντικό για τους μαθητές με προβλήματα ακοής να σχηματίζουν και να αναπτύσσουν, όσο γίνεται πιο ολοκληρωμένα, τις έννοιες των μαθηματικών;
- Ποιες είναι οι γλωσσικές δυσκολίες που επηρεάζουν αρνητικά την απόδοση των κωφών παιδιών στα μαθηματικά;
- Ποιες παραμέτρους πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο εκπαιδευτικός προκειμένου να βοηθήσει με έναν ολιστικό τρόπο το κωφό μαθητή του στα μαθηματικά;
- Μπορούμε να εφαρμόσουμε κάποια μεθοδολογία, ώστε να ενισχύονται οι μηχανισμοί αντίληψης των κωφών παιδιών μέσω επιπέδων κατανόησης στα μαθηματικά;

5.9.2. Γιατί μαθηματικά;

Έρευνες και μελέτες, έχουν δείξει ότι η ανάπτυξη και δόμηση μαθηματικών εννοιών ευνοεί την ανάπτυξη ικανοτήτων. Επισημαίνονται οι εξής πέντε περιοχές ανάπτυξης βασικών ικανοτήτων:

α) οπτικές ικανότητες, όπου σύμφωνα με αυτές οι μαθητές θα μπορούν να χτίσουν έναν αντιληπτικό χάρτη (conceptual map) του «περιβάλλειν» και «περιβάλλεσθαι»

β) λεκτικές ικανότητες (λεξιλόγιο, ορισμοί, διατύπωση)

γ) σχεδιαστικές ικανότητες (χαρτογράφηση του χώρου μέσω σχεδίων ή διαγραμμάτων)

δ) λογικές ικανότητες (ανάλυση και σύνθεση) και

ε) εφαρμοσμένες ικανότητες (πρακτικές εφαρμογές στην καθημερινή ζωή)

Παράλληλα, έχει επισημανθεί ότι η κατανόηση και δόμηση μαθηματικών εννοιών, ιδιαιτέρως εκείνων της γεωμετρίας, αποτελεί βασικό εφόδιο για τους εξής λόγους:

α) στο καθημερινό μας λεξιλόγιο περιέχονται πολλοί μαθηματικοί όροι όπως για παράδειγμα, παράλληλες ή κάθετες γραμμές, ευθείες, τετραγωνικό ή κυκλικό οικοδόμημα, εκφράσεις όπως «στρίψε δεξιά ή αριστερά σε αυτή τη γωνία», ή περιγραφές αντικειμένων όπως «το τραπέζι είναι ορθογώνιο ή τετραγωνικό» ή «τα πλακάκια του πατώματος είναι τετράγωνα» κ.α.

β) στην ανάγνωση χαρτών χρησιμοποιούνται αρκετοί μαθηματικοί όροι και σύμβολα όπως τελείες για αναγνώριση πόλεων, καμπύλες ή γραμμές για αναπαράσταση δρόμων, ευθύγραμμα τμήματα για αναπαράσταση πολιτικών συνόρων κ.α. και

γ) διευκολύνει την ανάπτυξη διαστηματικής αντίληψης/κατανόησης του χώρου (spatial apprehension), πράγμα πολύ χρήσιμο για τους κωφούς αφού η νοηματική γλώσσα χαρακτηρίζεται ως οργανωμένη οπτικο-χωρική γλώσσα (visually-spatially-organised language) (Gregory, 1998).

Τα παραπάνω δικαιολογούν τη σπουδαιότητα της κατανόησης και καλλιέργειας βασικών μαθηματικών εννοιών, ειδικότερα στα παιδιά με σοβαρά προβλήματα ακοής, μια και η «τοπολογία» της νοηματικής γλώσσας φαίνεται να έχει συγγένεια με την «τοπολογία» των μαθημα-

τικών, αφού η πρώτη, μεταφέρει πληροφορίες σχετικά με μέγεθος, τοποθεσία, χωρικές διαστάσεις και αιτιακές σχέσεις, πράγματα που είναι εντελώς οικεία στη δεύτερη.

5.9.3. Γλωσσικές δυσκολίες

Αναφέρουμε επιγραμματικά τις δυσκολίες και τις ελλείψεις που εμφανίζονται στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των μαθηματικών:

- Εμφανίζεται έλλειψη στις προμαθηματικές έννοιες. Οι ακούοντες λαμβάνουν μια απειρία ακουστικών μηνυμάτων της καθημερινότητας όπου συνεχώς διαχέονται φράσεις που ενέχουν μαθηματικές έννοιες (όπως επισημάνθηκε και παραπάνω), ενώ οι κωφοί όχι.
- Υπάρχει δυσκολία κατανόησης συνδέσμων και άλλων λειτουργικών λέξεων, η οποία μεταφερόμενη στη γλώσσα των μαθηματικών σημαίνει δυσκολία κατανόησης λογικών σχέσεων της πραγματικότητας (π.χ. εάν.....τότε, τότε και μόνο τότε, άρα κλπ).
- Δεν έχει αποδοθεί ακόμη αποτελεσματικά όλη η μαθηματική συμβολογραφία στη νοηματική γλώσσα, με αποτέλεσμα να υπάρχει αρκετός αυτοσχεδιασμός στην απόδοσή τους και οι κωφοί πέραν του γεγονότος ότι πολύ πιθανά να μην έχουν κατανοήσει τη συγκεκριμένη μαθηματική έννοια, να μην μπορούν να επικοινωνήσουν και μεταξύ τους σε σχετικά ζητήματα μαθηματικών.
- Το φαινόμενο των ομόηχων λέξεων όταν αυτές αναγνωρίζονται με τη χειλεανάγνωση π.χ. (έξι-έκτη, ένα-εννιά-ενώ, κ.α.)
- Το φαινόμενο των λέξεων που έχουν διάφορα νοήματα. Για παράδειγμα, οξύ, βάση, διαφορά, τετράγωνο, κύβος κλπ.
- Μαθηματικοί τύποι και φόρμουλες που πιθανά αποτελούν «ακατανόητα σχήματα» για τα κωφά παιδιά

Δυσκολίες σε σύνθετες λειτουργίες

- Της σύγκρισης (comparison)
- Της διατήρησης της ύλης και του ποσού (conservation)
- Της διάταξης (seriation)

5.9.4. Μια ολιστική θεώρηση

Τα βασικά χαρακτηριστικά της απόκτησης μαθηματικών δομών, που αποτελούν άξονες προσανατολισμού για οποιαδήποτε εκπαιδευτική παρέμβαση στο χώρο των παιδιών με προβλήματα ακοής θα έπρεπε να επισημαίνονται και να υπερτονίζονται τόσο για την αναγκαιότητα διαφοροποίησης του αναλυτικού προγράμματος, όσο και για την αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής παρέμβασης και τη διαδικασία της αξιολόγησης.

Οι ιδιαιτερότητες και η φύση των δυσκολιών, όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω για τη σύνθεση των μαθηματικών εννοιών συνδέονται άμεσα με γλωσσικά, πολιτικά και πολιτισμικά στοιχεία. Συνεπώς ένας εκπαιδευτικός θα πρέπει να θεωρεί ότι η καλλιέργεια της μαθηματικής αντίληψης στα κωφά παιδιά είναι πολυδιάστατη και εξαρτάται από τους εξής παράγοντες:

1. Ενεργητική συμμετοχή του κωφού παιδιού (καλή όραση, εστιασμένη προσοχή κλπ)
2. Αρτιότητα της νοηματικής του εκπαιδευτικού
3. Ο βαθμός της γλωσσικής δυσκολίας του μαθητή.
4. Η προϋπάρχουσα γνώση του κωφού παιδιού (τα ήδη υπάρχοντα γνωστικά δομήματά του).
5. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα η εκπαιδευτική διαδικασία.

Τα παραπάνω σημεία δεν είναι μονοσήμαντα ορισμένα. Συνθέτουν όμως ένα πλαίσιο αναφοράς (perceptual context), το οποίο εξαρτάται από τους παραπάνω παράγοντες. Είναι απαραίτητο δε να βελτιώνονται και να καλλιεργούνται συστηματικά και οι έξι παραπάνω παράγοντες, προκειμένου να έχουμε τις σωστές αναπαραστάσεις των μαθηματικών εννοιών στα κωφά παιδιά. Αν η συνισταμένη είναι η ολοκληρωμένη σύνθεση (σύλληψη και κατανόηση) μιας μαθηματικής έννοιας, τότε τα παραπάνω έξι «στοιχεία» μπορούν να θεωρηθούν/ονομαστούν ως συνιστώσες, για ένα τέτοιο γνωστικό αποτέλεσμα.

5.9.5. Επίπεδα κατανόησης

Έχοντας υπόψη τις συνιστώσες της γνωστικής δομής για το σχηματισμό μιας μαθηματικής έννοιας, ο διδάσκων/ουσα, μπορεί συνεχώς να συνδέει το μάθημα των μαθηματικών με άλλα μαθήματα όπως της φυσικής αγωγής, της οδικής συμπεριφοράς, των εικαστικών, με πράγματα δηλαδή που συνδέονται άμεσα με την καθημερινότητα των κωφών παιδιών για να μην φαίνεται το μάθημα των μαθηματικών ασύνδετο και άσχετο με τη ζωή και δεν κινεί το ενδιαφέρον (πολυθεματική προσέγγιση).

Θα συνιστούσαμε στον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιεί κάποια γενικότερη μεθοδολογία ως προς τη διδασκαλία των μαθηματικών και να προσπαθεί να διακρίνει τα επίπεδα κατανόησης των κωφών παιδιών. Ειδικότερα, αν οι γλωσσικές δυσκολίες που εμφανίζονται στα μαθηματικά μπορούσαν να επισημανθούν και να ταξινομηθούν σε κάποια επίπεδα κατανόησης (χωρίς να σημαίνει ότι αυτά τα επίπεδα δεν αλλάζουν ή δεν αλληλοκαλύπτονται), τότε ο εκπαιδευτικός θα μπορεί να οργανώσει το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (ΕΕΠ) του κωφού παιδιού, εστιάζοντας στα αδύνατα σημεία και θέτοντάς τα ως βραχυπρόθεσμους στόχους. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει μια διάκριση επιπέδων κατανόησης θα μπορούσε να είναι η εξής:

Επίπεδο 0 – Αναγνώριση: Σε αυτό το επίπεδο ο μαθητής/τρια χρησιμοποιεί τυπικό μαθηματικό λεξιλόγιο χωρίς να κατανοεί τις έννοιες εις βάθος.

Επίπεδο 1 – Ανάλυση: Ο μαθητής/τρια ερευνά και ανακαλύπτει τις ιδιότητες ενός σχήματος (με τη χρήση οποιουδήποτε γεωμετρικού οργάνου) ή τις ιδιότητες μιας μαθηματικής έκφρασης. Η κάθε μία ιδιότητα εμφανίζεται ως ξεχωριστή «αλήθεια» και συνήθως δεν παρατηρείται συσχέτισή τους.

Επίπεδο 2 – Διάταξη: Ο μαθητής/τρια μέσω λογικών βημάτων συνδέει τις ιδιότητες των σχημάτων ή των μαθηματικών προτάσεων που έχει ανακαλύψει ο ίδιος, δίνοντας κάποιες εξηγήσεις. Θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να ζητά κάθε φορά από το παιδί το «**γιατί**» και το «**πώς**» για να μπορέσει να καταλάβει τον τρόπο που έχει συνθέσει το κωφό παιδί το αντιληπτικό του πλαίσιο για τη συγκεκριμένη μαθηματική έννοια.

Επίπεδο 3 - Συμπερασματική Λογική: Αρχίζει και γίνεται περισσότερο σαφής στο μαθητή/τρια ο λόγος ύπαρξης και χρήσης αξιωμάτων και θεωρημάτων στα μαθηματικά. Για παράδειγμα, η χρήση κατάλληλου κριτηρίου ισότητας τριγώνου προκειμένου να αποδειχθούν ότι δύο τρίγωνα είναι ίσα.

Επίπεδο 4 - Μαθηματική Λογική: Το επίπεδο αυτό αφορά στην ανάλυση και σύνθεση λογικών προτάσεων και σχέσεων. Στο επίπεδο αυτό στοιχεία της μαθηματικής ανάλυσης κάνουν την εμφάνισή τους καθώς και οι εσωτερικές συνδέσεις μεταξύ τομέων στα μαθηματικά, όπως η Αναλυτική γεωμετρία με την Ευκλείδεια γεωμετρία.

Κάθε επίπεδο κατανόησης μπορεί να αναλυθεί σε πολλαπλά αναπτυξιακά επίπεδα. Όταν ο εκπαιδευτικός θέλει να διδάξει την αθροιστική ιδιότητα στους φυσικούς αριθμούς μπορεί να ακολουθήσει την ανάλυση έργου (task analysis) για να το πετύχει.

Για παράδειγμα:

Άθροισμα χρησιμοποιώντας τους πρώτους 5 αριθμούς

Σωστή χρήση και κατανόηση των συμβόλων της άθροισης και της ισότητας

Άθροισμα των πέντε πρώτων φυσικών αριθμών σε κατακόρυφη διάταξη

Άθροισμα των πέντε πρώτων φυσικών αριθμών σε οριζόντια διάταξη

Άθροισμα της επόμενης πεντάδας αριθμών (από 5 έως και το 10) κλπ

Έχοντας καθορίσει κάποια γενικά επίπεδα κατανόησης ο δάσκαλος/α, θα μπορεί να επέμβει και να βοηθήσει ουσιαστικότερα τους μαθητές και ειδικότερα εκείνους που έχουν σοβαρά προβλήματα ακοής. Παρόλα αυτά, πολλές φορές η κατανόηση από μέρος των παιδιών δεν ακολουθεί μια αυστηρή διατακτική ακολουθία. Αντιθέτως, παρουσιάζει συχνά παλινδρομήσεις από το ένα επίπεδο κατανόησης στο άλλο, πράγμα που έκανε πολλούς ερευνητές να ασκήσουν μία κριτική στην αυστηρή διάκριση που φαίνεται να έχουν τα επίπεδα κατανόησης στο παραπάνω μοντέλο. Για αυτό το λόγο πολλοί ερευνητές τονίζουν τη χρησιμότητα του διαλόγου μέσα στην τάξη ως μέσο για τη διαλεύκανση εννοιών και επιπέδων κατανόησης.

5.9.6. Ενδεικτικές Δραστηριότητες για τα μαθηματικά Δημοτικού

Αριθμοί και Πράξεις

Χρήση πραγματικών αντικειμένων (πχ κέρματα, φρούτα, μπαλίτσες, κάρτες, ξυλομπογιές, βώλοι κλπ) για την έννοια του συνόλου και την απαρίθμηση στοιχείων.

Καρτέλες, αριθμητήρια, ξυλάκια διαφορετικού μήκους για να πειραματιστούν τα παιδιά με την ταξινόμηση κατά αύξουσα και φθίνουσα σειρά, βάρακια διαφορετικού βάρους για να συσχετίζουν το αυξανόμενο βάρος με την αύξηση των αριθμών και αντιστρόφως

Με τα παραπάνω μπορεί ο κωφός μαθητής να προσεγγίσει τις έννοιες της πρόσθεσης και αφαίρεσης. Με τον πολλαπλασιασμό μπορεί για παράδειγμα να χρησιμοποιήσει την κίνηση. Πηγαίνει 3 φορές και τοποθετεί σε μια συγκεκριμένη θέση 2 πράγματα κάθε φορά. Γίνεται προσπάθεια της απόδοσης της λέξης φορές (3 φορές το 2) και διαχωρισμό της από την εννοιολογική της διάσταση στην καθημερινότητα.

Γεωμετρία

Πολλές λέξεις στη γεωμετρία είναι σύνθετες και κατά συνέπεια μπορούν να αποδοθούν νοηματικά σχετικά εύκολα, ανάλογα με το περιεχόμενό τους.

Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- ισοσκελές (ίσα σκέλη) τρίγωνο,
- υποτεινούσα (υπό + τείνω, πλευρά απέναντι από την ορθή),
- σκαληνό (λοξό, πλευρές άνισες),
- ρητός αριθμός (αυτός που μπορεί να ειπωθεί),
- άρρητος (αυτός που δεν μπορεί να ειπωθεί),
- μιγαδικός (αυτός που αποτελείται από δύο διαφορετικά σύνολα αριθμών) κλπ

Θετικοί και αρνητικοί αριθμοί

Για να εξοικειωθούν τα κωφά παιδιά με τους θετικούς και αρνητικούς αριθμούς χρειάζεται παράλληλα να προσεγγίσουν τα θέματα αυτά βιωματικά μέσα από διάφορα παιχνίδια αλλά και με συμμετοχή ολόκληρου του σώματός τους. Για παράδειγμα βήματα μπροστά από μια γραμμή που θα ορίζεται ως γραμμή αναφοράς θα σημαίνει πρόσθεση, βήματα πίσω θα σημαίνει αφαίρεση. Ο αριθμός των βημάτων θα εκφράζει τον αριθμό αυτό καθαυτό. Όταν με το τέλος της πράξης θα βρίσκονται μπροστά από τη γραμμή αναφοράς, αυτό θα σημαίνει ότι το

πρόσημο του αριθμού (αποτελέσματος) θα είναι θετικό και ο αριθμός των βημάτων θα ταυτίζεται με την απόλυτη τιμή του αριθμού κ.ο.κ.

Επισημάνση στην κατανόηση και απόδοση της μαθηματικής ορολογίας

Συνιστάται μια πιο ελκυστική παρουσίαση των μαθηματικών όρων με τη χρήση έγχρωμων κωδικοποιημένων σελίδων, έτσι ώστε με το ίδιο χρώμα να συνδέονται έννοιες, σύμβολα, λεξιλόγιο και ενδεικτικές δραστηριότητες.

Επίσης, για να αντιμετωπιστούν καλύτερα οι γλωσσικές δυσκολίες και οι ελλείψεις που εμφανίζονται στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών (ειδικά με την κατανόηση των λογικών συνδέσμων) σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των μαθηματικών θα μπορούσε γίνει ο παρακάτω συνδυασμός κατά την εκπαιδευτική διαδικασία:

- Ο διδάσκων/ουσα αποδίδει νοηματικά μια μαθηματική σχέση και οι κωφοί μαθητές την αποδίδουν γραπτά και την εξηγούν.
- Ο διδάσκων/ουσα αποδίδει γραπτά μια μαθηματική σχέση και οι κωφοί μαθητές την αποδίδουν νοηματικά και την εξηγούν.
- Ο διδάσκων/ουσα περιγράφει μια μαθηματική σχέση (έννοια) εξηγώντας την και οι κωφοί μαθητές την ονοματίζουν (δίνουν την αντίστοιχη μαθηματική ορολογία ή σύνολο ορολογιών) και την αποδίδουν νοηματικά.

Τα παραπάνω αποτελούν φάσεις μιας κυκλικής διαδικασίας και περιλαμβάνουν όλους τους δυνατούς συνδυασμούς για τη διδασκαλία μιας μαθηματικής έννοιας. Με τον τρόπο αυτό μπορεί ο διδάσκων/ουσα να κατανοήσει μέχρι ποιο βαθμό τα κωφά παιδιά έχουν αντιληφθεί μια συγκεκριμένη μαθηματική έννοια και να διαμορφώσει κατάλληλα το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα

Σύμφωνα με έρευνες που καταγράφονται στο "The Curriculum and the hearing impaired students. Theoretical and Practical Considerations, 1987) η διαδικασία του project θεωρείται πολύ βοηθητική ιδιαίτερα για τα κωφά παιδιά, γιατί συνδυάζει και συσχετίζει άμεσα τη θεωρία με την εφαρμογή.

Επίσης θεωρείται πολύ χρήσιμη η εντατική ενασχόληση και άσκηση με τις μαθηματικές έννοιες καθώς και η ενασχόλησή τους με υπολογιστικά προγράμματα.

5.9.7. Συμπέρασμα

Θεωρούμε ότι τα επίπεδα κατανόησης αποτελούν ένα καλό εργαλείο πρώτης αξιολόγησης στη χαρτογράφηση της μαθηματικής αντίληψης των κωφών μαθητών. Επίσης είναι καλό να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός ότι δεν είναι απλή υπόθεση το να καταλάβει ένα κωφό παιδί μαθηματικά όταν εξαρτάται από παράγοντες όπως η προσοχή, η όραση, η κίνηση, η στάση, οι γλωσσικές δυσκολίες, η προϋπάρχουσα γνώση και οι συνθήκες (έχουν αναφερθεί και παραπάνω διεξοδικότερα).

Η εκπαιδευτική έρευνα δεν είναι τόσο εκτενής στον πληθυσμό των κωφών μαθητών όσον αφορά τους τρόπους προσέγγισης και τις στρατηγικές που εφαρμόζουν προκειμένου να αναγνωρίσουν και να κατακτήσουν κάποια μαθηματική έννοια. Κατά συνέπεια η παρέμβαση από το εκπαιδευτικό προσωπικό γίνεται καθαρά εμπειρικά χωρίς να έχει κάποια επιστημονική βάση. Το μοντέλο των επιπέδων κατανόησης μπορεί να λειτουργήσει ως αξιόπιστο εργαλείο - χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως είναι πανάκεια για τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην εκπαίδευση-, λαμβάνοντας τον κάθε μαθητή ως ξεχωριστή πραγματικότητα και προσαρμόζοντας πάνω στις ανάγκες του ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα υποστήριξης και παρέμβασης.

6. ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο πληθυσμός των κωφών παιδιών, όπως κάθε πληθυσμός, είναι ανομοιογενής και οι ανάγκες τους ποικίλες. Επομένως ο ρόλος του εκπαιδευτικού των κωφών παιδιών είναι σύνθετος, καθώς ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της πορείας της διδασκαλίας κάθε μαθήματος απαιτεί να ληφθούν υπόψη και να συνυπολογιστούν πολλοί *παράγοντες*, οι πιο σημαντικοί από τους οποίους είναι οι ακόλουθοι:

- Οι ιδιαίτερες ατομικές εκπαιδευτικές ανάγκες κάθε του μαθητή, που ορίζονται και υλοποιούνται με το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του κάθε μαθητή.
- Το περιεχόμενο και οι στόχοι του μαθήματος, οι οποίοι παραμένουν κατά βάση κοινοί με αυτούς της γενικής εκπαίδευσης.
- Η διαθεματικότητα, που αποτελεί βασική διδακτική προσέγγιση για όλα τα γνωστικά αντικείμενα.
- Οι γενικές συνθήκες που επικρατούν στην τάξη, όπως ο αριθμός και η σύνθεση της σχολικής τάξης, η διαθεσιμότητα εποπτικού υλικού, η εξειδίκευση των εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση του κωφού παιδιού κλπ.

Παράλληλα με τους παραπάνω παράγοντες πρέπει να συνυπολογισθούν οι παιδαγωγικές και διδακτικές αρχές της Φιλοσοφίας της *Διγλωσσίας*, σύμφωνα με την οποία έχει σχεδιαστεί το Αναλυτικό Πρόγραμμα, αλλά και κάποιες γενικότερες οδηγίες, που ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών παιδιών. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ακολουθήσει αυτές τις αρχές και οδηγίες, προκειμένου να διευκολύνει το διδακτικό του έργο και να ενισχύσει τη μαθησιακή εξέλιξη του κωφού παιδιού:

6.1. Διδακτικές αρχές που βασίζονται στη Διγλωσση Εκπαιδευτική Προσέγγιση για Κωφούς μαθητές

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές της Διγλωσσίας, η κύρια γλώσσα της διδασκαλίας και της επικοινωνίας είναι η *ΕΝΓ*, η οποία αποτελεί τη βάση για την απόκτηση της δεύτερης γλώσσας, της Ελληνικής, κυρίως στη γραπτή μορφή της. Ειδικότερα:

- Η εισαγωγή σε κάθε μαθησιακή δραστηριότητα και σε οποιοδήποτε διδακτικό αντικείμενο γίνεται κατ' αρχήν μέσα από τη νοηματική γλώσσα. Για παράδειγμα η συζήτηση με τους μαθητές για τα περιστατικά και τα γεγονότα της καθημερινής ζωής και της επικαιρότητας στην ΕΝΓ δημιουργεί κλίμα ενδιαφέροντος και συνοχής και αφυπνίζει το ενδιαφέρον για τις μαθησιακές διαδικασίες. Αν δεν αναπτυχθεί θετικό και επικοινωνιακό κλίμα στην τάξη, οποιαδήποτε εκπαιδευτική διαδικασία είναι αδύνατη.
- Η κατανόηση και εμπέδωση των εννοιών αποτελεί το βασικό στόχο σε όλα τα μαθήματα. Η κατάκτηση των νέων εννοιών και η εξοικείωση του παιδιού με την ειδική ορολογία που χρησιμοποιείται σε κάθε μάθημα γίνεται κατά βάση μέσα από την ΕΝΓ και το γραπτό λόγο. Κάθε έννοια, ορολογία καθώς και το λεξιλόγιο συζητούνται στην ΕΝΓ, με παράλληλη υποστήριξη με γράψιμο, έντυπα καθώς και εποπτικά υλικά.
- Οι οδηγίες των γραπτών ασκήσεων και των άλλων δραστηριοτήτων εξηγούνται στην ΕΝΓ. Σταδιακά οι μαθητές ενθαρρύνονται να κατανοούν τις γραπτές οδηγίες χωρίς υποστήριξη από τη μητρική τους γλώσσα. Αυτή η μετάβαση πρέπει να γίνεται με πο-

λύ συστηματικό τρόπο και με προσοχή ώστε να μην θυσιαστεί η γνωστική προς όφελος μιας επιφανειακής 'γλωσσικής' προόδου.

- Ο έλεγχος κατανόησης του περιεχομένου του νέου μαθήματος γίνεται με κριτική συζήτηση και ανακεφαλαιωτικές συζητήσεις στη νοηματική και με γραπτές ασκήσεις και εργασίες στην ελληνική.
- Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται στην Ε.Ν.Γ (ερωτήσεις, αναδιήγηση κλπ.) ή μέσα από το γραπτό λόγο. Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη πως ο κύριος στόχος είναι να αξιολογηθεί αν τα παιδιά έχουν κατακτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες στο συγκεκριμένο μάθημα και αν έχουν κατακτήσει επομένως τις αντίστοιχες γλωσσικές δεξιότητες (αντιληπτικές και εκφραστικές). Συμβαίνει όμως συχνά, όπως σε πολλά δίγλωσσα παιδιά, το γλωσσικό επίπεδο της δεύτερης γλώσσας τους να μην είναι επαρκές για την κατανόηση και διατύπωση πολύπλοκων εννοιών και σχέσεων. Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να γίνει διεξοδικός έλεγχος της κατανόησης και εμπέδωσης στην μητρική γλώσσα, την νοηματική, στην περίπτωση των κωφών παιδιών.

6.2. Προσαρμογές στο μαθησιακό περιβάλλον.

Με κριτήριο τις γενικές εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών μαθητών, ο εκπαιδευτικός συνιστάται να κάνει τις απαραίτητες προσαρμογές στο μαθησιακό περιβάλλον έτσι ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε αυτό (RNID, 2001). Ειδικότερα:

1. Όσον αφορά στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος της σχολικής τάξης:

- Το περιβάλλον της τάξης πρέπει να είναι διαμορφωμένο ακουστικά με τέτοιο τρόπο, ώστε να διευκολύνει την ακουστική πρόσληψη των πληροφοριών για όσα παιδιά μπορούν να αξιοποιήσουν τις ακουστικές πληροφορίες (χοντρές κουρτίνες, χαλί/πλαστικό δάπεδο, κάλυψη σκληρών επιφανειών με μαλακό υλικό).
- Η θέση του μαθητή πρέπει να του επιτρέπει την οπτική επαφή με τον εκπαιδευτικό και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης. Για το λόγο αυτό η διάταξη πρέπει να είναι ημικυκλική.
- Χρειάζεται κατάλληλος και επαρκής φωτισμός της τάξης για να διευκολύνει την οπτική επαφή του μαθητή με τον εκπαιδευτικό και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης.
- Η προτεινόμενη θέση του εκπαιδευτικού είναι κοντά και απέναντι από τους μαθητές, ώστε το στόμα του και ο χώρος που νοηματίζει να είναι ορατός στα παιδιά.

2. Όσον αφορά στη διδασκαλία των μαθημάτων:

- Ο προφορικός λόγος του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι καθαρός και ο ρυθμός του κανονικός, αλλά, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, γίνονται επαναλήψεις και αφιερώνεται ο απαιτούμενος χρόνος για την ακουστική πρόσληψη των πληροφοριών.
- Είναι απαραίτητο να παρουσιάζουμε κάθε έναν που μιλάει/νοηματίζει στην τάξη, λέγοντας το όνομά του στην ελληνική ή τη νοηματική ή δείχνοντάς τον.
- Οι ερωτήσεις, οι απαντήσεις και τα σχόλια των μαθητών επαναλαμβάνονται από τον εκπαιδευτικό για να αποφύγουμε τον κίνδυνο να χαθεί κάποια πληροφορία από κάποιον μαθητή, που θα χάσει έτσι το 'νήμα' της διαδικασίας.
- Η παρουσίαση ιστοριών, γεγονότων, νέων εμπειριών, προβλημάτων γίνεται με παραστατικό τρόπο (έκφραση προσώπου, κίνηση και κάθε είδους κατάλληλα εξωγλωσσικά στοιχεία) είτε χρησιμοποιούμε την ελληνική είτε τη νοηματική στη διδασκαλία.

- Η νέα γνώση συνδέεται με τις προηγούμενες εμπειρίες των παιδιών και συνοδεύεται με πλούσιο εποπτικό και διδακτικό υλικό, με σκοπό οι μαθητές να κατανοήσουν τις νέες έννοιες.
- Δίνονται ευκαιρίες για την απόκτηση εμπειριών μέσα από επισκέψεις σε διάφορους χώρους, μουσεία και εκδρομές. Επομένως, η πρόσληψη πληροφοριών, όπου αυτό είναι δυνατόν, γίνεται με άμεση παρατήρηση των αντικειμένων, χώρων, φαινομένων κ.λ.π. Όπου είναι εφικτό, η διδασκαλία ξεκινάει στο άμεσο περιβάλλον, και στη συνέχεια επεκτείνεται, ενισχύεται και εμπλουτίζεται μέσα από το γραπτό κείμενο. Εναλλακτικά, μπορεί να ξεκινήσει από το γραπτό κείμενο και να εμπλουτιστεί ή να επεκταθεί μέσα από την επαφή του παιδιού με το άμεσο περιβάλλον. Η απόκτηση και η εμπέδωση της γνώσης ενισχύεται μέσα από τη βιωματική προσέγγιση.
- Η ενεργοποίηση της προηγούμενης γνώσης ή η κατανόηση της καινούργιας γνώσης ενισχύεται με τη χρήση οπτικού υλικού, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που απαιτείται υπέρβαση στο χώρο και στο χρόνο από το εδώ και το τώρα στο αλλού και στο άλλοτε.
- Τα φυλλάδια εργασίας καθώς και όλες οι σημειώσεις που δίνονται στους μαθητές πρέπει να είναι δακτυλογραφημένα με σαφή και κατανοητή γλώσσα, με υπογραμμισμένες τις λέξεις-κλειδιά και με οπτικές πληροφορίες που βοηθούν την κατανόηση ή συμπλήρωσή τους.
- Είναι σκόπιμο καινούργιες πληροφορίες και γνώσεις να μην εισάγονται ξεκομμένες αλλά να συνδέονται με τα γνωστικά πλαίσια που έχουν είδη κατακτήσει οι μαθητές. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ότι πολλές από τις πληροφορίες, έννοιες και σχέσεις που παρουσιάζει, πολλοί κωφοί μαθητές τις αντιμετωπίζουν γνωστικά για πρώτη φορά. Για παράδειγμα όταν διδάσκουμε την υπεριώδη ακτινοβολία δεν πρέπει να θεωρούμε δεδομένη την στοιχειώδη, τουλάχιστον, γνωστική υποδομή που έχουν οι ακούοντες μαθητές για το θέμα αυτό από προηγούμενα ακούσματα, διαβάσματα και συζητήσεις. Για τους κωφούς μαθητές είναι πολύ πιθανόν, ιδίως στις μικρές ηλικίες και πριν αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας στην ελληνική νοηματική γλώσσα, να αντιμετωπίζουν το θέμα της υπεριώδους ακτινοβολίας που εισάγει ο εκπαιδευτικός, για πρώτη φορά.
- Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση και εμπέδωση των εννοιών, γιατί οποιαδήποτε παράλειψη δημιουργεί γνωστικά κενά. Συγκεκριμενοποιούνται και διασαφηνίζονται βασικές έννοιες μέσα από οπτικές πληροφορίες, με την ΕΝΓ και το γραπτό λόγο, όταν η άμεση πραγματικότητα δεν προσφέρεται γι' αυτό ή είναι απρόσιτη. Γίνεται επίσης έλεγχος, για να εντοπισθούν έννοιες που δεν έχουν κατανοηθεί. Σ' αυτήν την περίπτωση η ανατροφοδότηση μέσω της ΕΝΓ είναι απαραίτητη.
- Η χρήση οπτικών βοηθημάτων, όπως εικόνων, του πίνακα, των σχεδιαγραμμάτων, διαφανειών, πειραμάτων, αντικειμένων, βιβλίων, χαρτών είναι σημαντική για την κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων.
- Τα οπτικά βοηθήματα που έχουν κάποια γενική χρήση στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη, όπως κάποιες οδηγίες σχετικά με την επίλυση προβλημάτων ή μία λίστα λεξιλογίου ή ο εννοιολογικός χάρτης, γράφονται στον πίνακα και αναρτώνται σε εμφανές σημείο της τάξης. (Με τον ίδιο τρόπο οι επαναλαμβανόμενες ακουστικές πληροφορίες στην τάξη, ανακαλούν το σχετικό γνωστικό υπόβαθρο των ακουόντων μαθητών).
- Η προσεκτική παρατήρηση των οπτικών βοηθημάτων και η ανάλυση των στοιχείων που τις αποτελούν βοηθάει στη νοερή αναπαράσταση των γεγονότων και στην κατανόηση των σχέσεων ενός προβλήματος.
- Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει και εξηγεί τη χρήση των οπτικών βοηθημάτων και σταδιακά ενθαρρύνει τα παιδιά να τα χρησιμοποιήσουν. Ειδικότερα, τα παιδιά παροτρύνονται να παρατηρούν τις εικόνες, να ανατρέχουν στα κείμενα και να διατυπώνουν τυχόν απορίες, εντυπώσεις, υποθέσεις, συγκρίσεις και να συζητούν πάνω στο περιεχόμενό τους. Επίσης, κάθε θέμα (κείμενο, ιστορία, γεγονός) πρέπει να συνοδεύεται

από εικόνες ή σχεδιαγράμματα, τα οποία εξυπηρετούν συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους. Τέλος, δίνεται ο απαιτούμενος χρόνος, ώστε να μπορέσει ο μαθητής να αξιοποιήσει κατάλληλα τα οπτικά βοηθήματα.

- Η σύγχρονη τεχνολογία αξιοποιείται ως μέσο για την επίτευξη των διδακτικών στόχων και ιδιαίτερα η τηλεόραση, το επιδιασκόπιο και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Ειδικά, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής δίνει πολλαπλές δυνατότητες για την αναζήτηση πληροφοριών και την καλλιέργεια πολλών δεξιοτήτων μέσα από τη χρήση του κατάλληλου λογισμικού και του διαδικτύου. Επίσης, η χρήση του βίντεο είναι ιδιαίτερα σημαντική μέσα από την προβολή υποτιτλισμένων βιντεοταινιών με περιεχόμενο που εντάσσεται στο πλαίσιο του μαθήματος ή την προβολή βιντεοταινιών πρόσφατων και παλιότερων δραστηριοτήτων των παιδιών (εκδρομή, επίσκεψη), που συνδέονται με το μάθημα.
- Οι διδακτικές ενέργειες για την επίτευξη των στόχων, συζητιούνται με τους μαθητές, καταγράφονται στον πίνακα δραστηριοτήτων και αναρτώνται σε εμφανές σημείο της τάξης. Διαγράφονται από τους μαθητές οι δραστηριότητες που έχουν ολοκληρωθεί.
- Ανάλογα με τη σύνθεση της τάξης, δημιουργούνται συνθήκες που ευνοούν την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών μέσα από τη συνεργατική μάθηση σε μικρές ομάδες των 3-4 μαθητών.
- Καλλιεργείται η αυτενέργεια των μαθητών με σκοπό να φτάνουν μόνοι τους στην ανακάλυψη, στην απάντηση ερωτημάτων και την επίλυση πρακτικών θεμάτων. Οι μαθητές αλληλεπιδρούν με πληροφορίες, υλικά, καταστάσεις, σχέσεις, φαινόμενα και γεγονότα, θέτουν στόχους και με την διακριτική αλλά προγραμματισμένη υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό αποκτούν δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων.
- Οι δραστηριότητες των διδακτικών στόχων μπορεί να διαφοροποιηθούν ανάλογα με τις δυνατότητες του κάθε μαθητή.
- Δίνεται ευκαιρία για δραματοποίηση με ιδιαίτερη έμφαση στους πρότυπους ρόλους προσώπων πραγματικών, μυθικών και ιστορικών χαρακτήρων.
- Σε κάθε μάθημα χρησιμοποιείται ένα λεξιλόγιο με την ειδική ορολογία του συγκεκριμένου μαθήματος (π.χ. μαθηματικοί, φυσικοί, γεωγραφικοί, ιστορικοί κλπ. όροι), το οποίο πρέπει να είναι κοινό για όλα τα σχολεία, ώστε να υπάρχει ένα κοινά αποδεκτό λεξιλόγιο μεταξύ όλων των κωφών παιδιών και των εκπαιδευτικών. Η διαδικασία της καθιέρωσης λεξιλογίου επιστημονικής ορολογίας στην ελληνική νοηματική γλώσσα είναι ένα σημαντικό ζήτημα της εκπαίδευσης των κωφών και χρειάζεται να γίνεται με επιστημονικό και σύμφωνα με τους κανόνες της γλωσσολογίας τρόπο.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Akamatsu, C.T. (1988). Summarising stories: The role of instruction in text structure in learning to write. *American Annals of the Deaf*, 133, 294-302.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bure, M. και Bonder, F. (2000). *The Royal Institute for the Deaf "H.D. Gyt"- A Few Years beyond the Threshold towards Bilingual Education*. Sydney: ICED.

Carney, E. A., και Moeller, M. P. (1998). Treatment efficacy: Hearing loss in children. *Journal of Speech, language and Hearing Research*, 41, 561-584.

Chomsky, N. 1984. *Μορφή και Νόημα στις Φυσικές Γλώσσες*, Μετ. Μ. Μακριδη, Αθήνα, Έρασμος.

Cummins, J. 1984. *Bilingualism and Special Education. Issues in Assessment and Pedagogy*. San Diego CA: College Hill Press.

ΦΕΚ (Τεύχος δεύτερο, αρ. φ. 303 13\4\03) ΔΕΠΠΣ, ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, ΥΠΕΠΘ

Dobson, L. (1989). Connections in Learning to Write and Read: A Study of Children's Development through Kindergarten and First Grade. Στο Mason, J.M. (Eds) *Reading and Writing Connections*. Boston: Allyn and Bacon.

Fitzgerald, J. (1989). Enhancing two related thought processes: Revision in writing. *The Reading Teacher*, 42, 124-129.

Gaustad, M. (2000). Morphographic analysis as a word identification strategy for deaf readers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5, 60-80.

Graves, M. και Prenn, M. (1986). Costs and benefits of various methods of teaching vocabulary. *Journal of Reading*, 29, 596-602.

Gregory, S. (1995). Bilingualism and the Education of Deaf Children. Στο Knight, P. και Swanwick, R. (Εκδ.). *Bilingualism and the Education of Deaf Children: Advances in Practice*. Leeds: The University of Leeds.

Griffith, R.L. και Ripich, D.N. (1988). Story structure recall in hearing-impaired learning-disabled and non-disabled children. *American Annals of the Deaf*, 133, 43-50.

Hansen, B. (1989). *Trends in the Progress toward Bilingual Education of Deaf Children in Denmark*. Copenhagen, DK: Center for Total Communication.

Harrison, M. F. (1994) Preparing the Individualized Family Service Plan. Στο Roush, J. και Matkin, N.D. (Eds). *Infants and Toddlers with Hearing Loss. Family Centered Assessment and Intervention*, Baltimore MD: York Press.

Holt, J. (1993). Stanford Achievement Test – 8th edition: Reading comprehension subgroup results. *American Annals of the Deaf*, 138, 172-175.

Klass, C. S. (1996). *Home Visiting. Promoting Healthy Parent and Child development*, Baltimore, Maryland: Paul Brookes Publishing Co.

Κουρμπέτης, Β. 1997. Κοινωνική και Συναισθηματική Ανάπτυξη των Κωφών Παιδιών-Κοινωνική Εργασία, 45, 27-35

Kyle, J.G. και Allsop, L. (1982). Communicating with young deaf people. *Teacher of the deaf*, 6, 89-95.

Λαμπροπούλου, Β. (1993). Η Εξέταση της γραπτής γλώσσας των κωφών μαθητών. *Γλώσσα*, 30, 40-50.

Λαμπροπούλου, Β. (1999). Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών και Ειδικών Επιστημόνων ΣΜΕΑ Κωφών και Βαρηκόων. Εκπαιδευτικά Πακέτα Επιμόρφωσης, Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών

Λαμπροπούλου, Β. (2001). *Πολιτισμικές και Εκπαιδευτικές Ανάγκες του Κωφού Παιδιού*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών

Mandler, J.M. and Johnson, N.S. (1977). Remembrance of things parsed: Story structure and recall. *Cognitive Psychology* 9, 111-151.

Meadow-Orlans, K. (1994). Stress, support and deafness: Perceptions of infants' mothers and fathers. *Journal of Early Intervention*, 18, 91-102.

Meadow-Orlans, K., Mertens, D., και Sass-Lehrer, M. (2003). *Parents and their deaf children: The early years*. Washington, DC: Gallaudet University Press.

Moeller, M., Osberger, M., McConkey, A., και Eccarius, M. (1981). Some language skills of the students in the residential school for the deaf. *Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association* 14, 83-111.

Moeller, M.P. (2000). Early Intervention and language development in children who are deaf and hard of hearing. *Pediatrics*, 106 (3), E43.

Moore, D. 1996. *Educating the Deaf: Psychology, Principles and practice*. Boston: Houghton Mifflin, 4th Edition.

Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Norden, K., Tvingstedt, A-L. και Heiling, K. (1989). *A Longitudinal Study of Deaf Children*. Occasional paper. Malmo, Sweden: Lund University, Department of Education Research

Ogden, P.W. (1998). *The Silent Garden: Raising your Deaf Child*. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.

Padden, C., και Humphries, T. (1988). *Deaf in America: Voices from a culture*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Padden, C.A. (1996). Early Bilingual Lives of Deaf Children. Στο Parasnis, I. (Eds). *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. New York: Cambridge.

Παντελιάδου, Σ. (2000). *Μαθησιακές δυσκολίες και εκπαιδευτική πράξη: Τι και γιατί*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Paul, P. (1988). *Literacy & Deafness: The development of reading, writing and literate thought*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Paul, P. και Gustafon, G. (1991). Hearing-impaired students' comprehension of high-frequency multimeaning words. *Remedial and Special Education*, 12 (4), 52-62.

Paul, P. και Quigley, S. (1994). *Language and Deafness*. San Diego, CA: College-Hill Press.

Pearson, P.D. και Spiro, R.J. (1982). Towards a Theory of Reading Comprehension Instruction. In K.G. Butler and G.P. Walach (Eds.). *Language Disorders and Learning Disabilities*. Rockville, MD: Aspen.

Perfetti, C. και Sandak, R. (2002). Reading optimally builds on spoken language: Implications for deaf readers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5, 32-50.

Quigley, S.P. και Power, D. (1972). *The Development of Syntactic Structures in the Language of Deaf Children*. Urbana, IL: Institute for Research of Exceptional Children.

RNID (2001). *Promoting access to the curriculum*. London

Rottenberg, C.I. και Searfoss, L.W. (1992). Becoming literate in a preschool class: Literacy development of hearing-impaired children. *Journal of Reading Behaviour*, 24, 463-479.

Sass-Lehrer, M., (2003). Programs and services. Στο B. Bodner-Johnson & M. Sass-Lehrer (Eds), *The Young Deaf and Hard of Hearing Child. A Family-Centered Approach to Early Intervention*, Baltimore, Maryland: Paul Brookes Publishing Co.

Schirmer, B.R. (2000). *Language & Literacy Development in Children who are Deaf*. Boston: Allyn and Bacon.

Shanahan, T. (1980). The impact of writing instruction on learning to write. *Reading World, 19, 357-368*.

Shein, J. (1989). *At Home Among Strangers*. Washington D.C.: Gallaudet University Press.

Stahl, S. (1986). Three principles of effective vocabulary instruction. *Journal of Reading, 29, 662-668*.

Svartholm, K. (1994). Second Language Learning in the Deaf. Στο Ahlgren, I. και Hyltenstam, K. (Eds). *Bilingualism in Deaf Education: Proceedings of the International Conference on Bilingualism in Deaf Education. International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf. 27*. Hamburg: Signum Press.

Swanwick, R. (1995). Deaf Children's Strategies for Learning English-How do They Do It? Στο Knight, P. και Swanwick, R. (Eds.). *Bilingualism and the Education of Deaf Children: Advances in Practice*. Leeds: The University of Leeds.

Tierney, R.J. και Pearson, P.D. (1983). Towards a composing model of reading. *Language Arts 60, 568-580*.

Winton P. J., και Bailey D. B., (1994). Becoming family Centered. Strategies for Self-Examination. Στο Roush, J. και Matkin, N.D. (Eds). *Infants and Toddlers with Hearing Loss. Family Centered Assessment and Intervention* Baltimore MD: York Press

Wolk, S και Allen, T.E. (1984). A 5-year follow-up of reading comprehension achievement of hearing-impaired students in special education programs. *The Journal of Special Educational Research, 18, 161-176*.

Yoshinaga-Itano, C., (2003). From screening to early identification and intervention: Discovering predictors to successful outcomes for children with significant hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 8(11), 11-30*.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επικοινωνιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχαίες
Επιχειρηματικές Κοινωνίες

ΑΘΗΝΑ 2004